T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SAFVET NEZÎHÎ'NİN "TEEHHÜL ÂLEMİNDE" ROMANININ TRANSKRİPSİYONU VE DİL İNCELEMESİ

Mehmet EVREN

ŞANLIURFA - 2022

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SAFVET NEZÎHÎ'NİN "TEEHHÜL ÂLEMİNDE" ROMANININ TRANSKRİPSİYONU VE DİL İNCELEMESİ

Mehmet EVREN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Osman TÜRK

ŞANLIURFA - 2022

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Dr. Osman TÜRK danışmanlığında, Mehmet EVREN'in hazırladığı **"Safvet Nezîhî'nin Teehhül Âleminde Romanının Transkripsiyonu ve Dil İncelemesi"** konulu bu çalışma 25/08/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

☐ Oybirliğiyle / ☐ Oy çokluğu ile

İmza

Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Osman TÜRK	……..
Üye	Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN	……..
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin TUĞLUK	……..

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yapıldığını ve enstitümüz kurallarına göre düzenlendiğini onaylarım.

(Ünvanı, Adı, Soyadı)
Enstitü Müdürü

Bu çalışma: ……. Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No : ……

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların
kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖĞRENCİNİN	
Öğrenci No	205210008
Adı / Soyadı	Mehmet EVREN
Anabilim Dalı/Programı	Türk Dili ve Edebiyatı / Yeni Türk Dili Tezli Yüksek Lisans
Tez Konusu	Safvet Nezîhî'nin Teehhül Âleminde Romanının Transkripsiyonu ve Dil İncelemesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen **"Safvet Nezîhî'nin 'Teehhül Âleminde' Romanının Transkripsiyonu ve Dil İncelemesi"** çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 116 sayfalık kısmına ilişkin, 07/07/2022 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı **% 5**'tir. Ayrıca "Safvet Nezîhî'nin 'Teehhül Âleminde' Romanının Transkripsiyonu ve Dil İncelemesi" çalışması hiçbir blok kopyalama içermemektedir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,

2- Kaynakça hariç

3- Alıntılar hariç/dâhil

4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini ve Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans çalışması Orijinallik Raporu alınması ve kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

14/07/2022

Hazırlayan Öğrencinin

İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 14/07/2022

…….

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

(İmzası)

ÖZET

SAFVET NEZÎHÎ'NİN "TEEHHÜL ÂLEMİNDE" ROMANININ TRANSKRİPSİYONU VE DİL İNCELEMESİ

EVREN, Mehmet
Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Osman TÜRK
Ağustos, 2022, 116 sayfa

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Türk romanının Batılı anlamda gelişmesinde Servetifünun edebiyatı sanatçılarının yanı sıra bu dönemde bu edebiyat topluluğuna girmeyen bazı önemli yazarların da önemli katkılarının olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yazarlardan biri de Servetifünun edebiyatının geliştiği dönemlerde bazı gazete ve dergilerde roman, hikâye ve makaleleri yayımlanmış olan Safvet Nezîhî'dir. Yazar, zaman zaman Servetifünun edebiyatı etkisinde kalarak eserlerini kaleme almıştır fakat belirli bir çizgide devam edemediğinden bu edebî topluluk arasına girememiştir. Düzensiz bir hayat yaşaması ve uzun yıllar akıl hastanesinde yatmasından dolayı edebiyat dünyasında çabuk unutulmuştur. Bu çalışmanın konusunu Türk edebiyatında Servetifünun Dönemi bağımsız popülist roman ve hikâye yazarlarından olan Safvet Nezîhî'nin (1871-1939) *Teehhül Âleminde* romanı oluşturmaktadır. Roman; kadın-erkek ilişkilerinin, yasak aşkın ve yaş itibariyle birbirinin dengi olmayan kişiler arasındaki sadece maddeye dayalı evliliğin ortaya çıkardığı huzursuzluğun ve mutsuzluğun anlatıldığı bir eserdir. Eser, İkdam gazetesinde tefrika edilmiş ve daha sonra 1901 yılında Dersaâdet-İkdâm Matbaasında kitap hâlinde basılmıştır. 691 sayfa olan eserin her sayfasında 16 satır bulunur ve eser, üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Ana ile Kızlar başlığı ile 10 bölümden, ikinci kısım Hürrem Şadan Bey başlığı ile 5 bölümden, üçüncü kısım ise Tezâhür-i Hakîkat başlığı ile 4 bölümden oluşmaktadır. Matbû olan eserde, Arapça, Farsça sözcüklerin ve tamlamaların yoğun olduğu bir dil kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesi

ile yazılmış olan eser, harekesiz yazılmıştır. Eserin dili, Yenileşme Dönemi Osmanlı Türkçesi özellikleri göstermektedir.

Bu çalışmada "Teehhül Âleminde" isimli romanın ilk 120 sayfasının transkripsiyonu ve dil özelliklerinin incelemesi yapılmıştır. "Dil İncelemesi" bölümünde kaynak eserin; imla, ses ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiştir. Eserde yabancı kökenli kelimeler ve tamlamalar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu kelimelerin ve tamlamaların anlamları metin içerisindeki bağlamından hareketle verilerek ve kelimelerin kökenleri belirtilerek seçki bir "Sözlük" bölümü oluşturulmuştur. "Özel Adlar Dizini" bölümü de eserin ilk 120 sayfası baz alınarak oluşturulmuştur. Çalışmanın sonuna ise eserin tıpkıbasımı eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Safvet Nezîhî, Teehhül Âleminde, Dil İncelemesi, Transkripsiyon, Sözlük, Dizin.

ABSTRACT

TRANSCRIPTION AND LINGUISTIC ANALYSIS OF SAFVET NEZÎHÎ'S NOVEL "TEEHHÜL ÂLEMİNDE"

EVREN, Mehmet

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Dr. Lecturer Member Osman TÜRK

August, 2022, 116 pages

XIX. It is a well-known fact that besides the artists of Servetifünun literature, some important writers who were not included in this literature community had important contributions to the development of the Turkish novel in the Western sense towards the end of the century. One of these writers is Safvet Nezîhî, whose novels, stories and articles were published in some newspapers and magazines during the period when Servetifünun literature developed. The author wrote his works from time to time under the influence of Servetifünun literature, but he could not enter this literary community because he could not continue in a certain line. He was quickly forgotten in the world of literature because he lived an irregular life and spent many years in a mental hospital. The subject of this study is the novel Teehhül Âleminde by Safvet Nezîhî (1871-1939), one of the independent populist novel and story writers of the Servetifünun Period in Turkish literature. Novel; It is a work that describes the uneasiness and unhappiness caused by male-female relations, forbidden love, and marriage based only on substance between people who are not equal in age. The work was serialized in the İkdam newspaper and later published as a book in the Dersaâdet-İkdâm Printing House in 1901. The work, which has 691 pages, has 16 lines on each page and the work consists of three parts. The first part consists of 10 chapters with the title of Mother and Girls, the second part consists of 5 chapters with the title of Hürrem Şadan Bey, and the third part consists of 4 chapters with the title of Tezâhür-i Hakîkat. In the printed work, a language with intense Arabic and Persian words and phrases has been used. The work, which was written in Ottoman

Turkish, was written without a vowel. The language of the work shows the characteristics of Ottoman Turkish of the Modernization Period. In this study, the transcription and linguistic features of the first 120 pages of the novel named "Teehhül Âleminde" were examined. In the "Language Analysis" section of the source work; Spelling, phonetic and morphological features were examined. Foreign origin words and phrases are used extensively in the work. A “Dictionary” section was created by giving the meanings of these words and phrases based on their context in the text and by specifying the origins of the words. The "Proper Names Index" section was created based on the first 120 pages of the work. At the end of the study, a facsimile of the work has been added.

Keywords: Safvet Nezîhî, Teehhül Âleminde, Language Review, Transcription, dictionary, directory.

SAFVET NEZÎHÎ'NİN "TEEHHÜL ÂLEMİNDE" ROMANININ TRANSKRİPSİYONU VE DİL İNCELEMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii

ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ iii

ÖZET iv

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER viii

KISALTMALAR xix

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ xx

EKLER LİSTESİ xxi

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCEMESİ

1.1. İMLÂ (YAZIM) ÖZELLİKLERİ 3

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı 3

1.1.1.1. /a/ 3

1.1.1.2. /e/ 4

1.1.1.3. /ı/, /i/ 5

1.1.1.4. /o/, /ö/, /u/, /ü/ 5

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 6

1.1.2.1. /ç/ 6

1.1.2.2. /g / 6

1.1.2.3. /ñ/ 7

1.1.2.4. /p/ 7

1.1.2.5. /s/ 8

1.1.2.6. /t/ 8

1.1.2.7. /b/ 8

1.1.2.8. /k/ 9

1.1.2.9. /ġ/ 10

1.1.2.10. /ķ/ 10

1.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı 11

1.1.3.1. Hemzenin (ء) Yazılışı 11

1.1.3.2. Eserdeki “ile”, “içün” Gibi Edatların Yazılışı 11

1.1.3.3. Uzaklaşma Hâli +dan, +den (دن) Ekinin Yazılış Şekli 11

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ

2.1. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ 13

2.1.1. Ses Düşmesi 13

2.1.1.1. Ünlü Düşmesi 13

2.2.1.2. Ünsüz Düşmesi 13

2.2.1.2.1. Hece Kaynaşması (Tekleşme, Birleşme) 14

2.2.1.2.2. Ünsüz Uyumu / Ünsüz Benzeşmesi 14

2.2.2. Ses Türemesi 15

2.2.2.1. Ünlü Türemesi 15

2.2.2.2. Ünsüz Türemesi 15

2.2.3. Ses Değişmesi 16

2.2.3.1. i/e Değişmesi 16

2.2.3.2. Ünsüz Değişmesi 16

2.2.3.2.1. -t- > -d- Değişmesi 16

2.2.3.2.1.1. -k-> -g- /-ķ- > -ġ- Değişmesi 16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

3.1. TÜRKÇENİN EKLERİ 17

3.1.1. Yapım Ekleri 17

3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler 17

3.1.1.1.1. +Ar 17

3.1.1.1.2. +cık 17

3.1.1.1.3. +daş 18

3.1.1.1.4. +ķa 18

3.1.1.1.5. +lI, +lü 18

3.1.1.1.6. +lık, +luk 18

3.1.1.1.7. +ncı 18

3.1.1.1.8. +ra 18

3.1.1.1.9. +cek, +cak 18

3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler 19

3.1.1.2.1. +A- 19

3.1.1.2.3. +la- 19

3.1.1.2.4. + lAn- 19

3.1.1.2.4. +ar- 19

3.1.1.2.5. +al- 19

3.1.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler 19
3.1.1.3.1. -k 20
3.1.1.3.2. -a 20
3.1.1.3.3. -(ı)k, -(ü)k 20
3.1.1.3.4. -ı 20
3.1.1.3.5. -ıcı 20
3.1.1.3.6. -mA 20
3.1.1.3.7. -mAk 20
3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler 20
3.1.1.4.1. -Ar- 21
3.1.1.4.2. –dIr-, -dUr- 21
3.1.1.4.3. -t- 21
3.1.1.4.4. -l- 21
3.1.1.4.5. -n- 21
3.1.1.4.6. -ş- 21
3.1.2. Çekim Ekleri 21
3.1.2.1. İsim Çekim Ekleri 22
3.1.2.1.1. Çokluk Eki: +lar/ +ler 22
2.1.2.1.2. Hâl Ekleri 22
3.1.2.1.2.1. Belirtme Hâli: +(y)I; +(n)I; +n 22
3.1.2.1.2.2. Yönelme Hâli: +(y)A 22
3.1.2.1.2.3. Bulunma Hâli: +dA 22
3.1.2.1.2.4. Ayrılma Hâli: +dAn 23
3.1.2.1.2.5. İlgi Hâli: +(n)Iñ, +(n)Uñ 23
3.1.2.1.2.6. Eşitlik Hâli: +cA 23

3.1.2.1.2.7. Vasıta Hâli: +(y)IA, +lA 23
3.1.2.1.2.8. Yön Hâli: +ArU,+arı, +ra 23
3.1.2.1.3. Soru Eki: mı 24
3.1.2.1.4. İyelik Ekleri 24
3.1.2.1.4.1. Teklik Birinci Şahıs İyelik eki: +m 24
3.1.2.1.4.2. Teklik İkinci Şahıs İyelik Eki: +ñ 24
3.1.2.1.4.3. Teklik Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +I, +sI 24
3.1.2.1.4.4. Çokluk Birinci Şahıs İyelik Eki: +mIz, +mUz 24
3.1.2.1.4.5. Çokluk İkinci Şahıs İyelik Eki: +ñIz, +ñUz 24
3.1.2.1.4.6. Çokluk Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +lArI 24
3.1.2.2. Fiil Çekim Ekleri 25
3.1.2.2.1. Şahıs Ekleri 25
3.1.2.2.1.1. Teklik Birinci Şahıs Eki: -m, -Im 25
3.1.2.2.1.2. Teklik İkinci Şahıs Eki: -sIn, -sUn; -ñ 25
3.1.2.2.1.3. Teklik Üçüncü Şahıs Eki: Eksizdir. 25
3.1.2.2.1.4. Çokluk Birinci Şahıs Eki: -ḳ, -k 25
3.1.2.2.1.5. Çokluk İkinci Şahıs Eki: -ñIz 25
3.1.2.2.1.6. Çokluk Üçüncü Şahıs Eki: -lAr 25
3.1.2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri 26
3.1.2.2.2.1. Bildirme Kipleri 26
3.1.2.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dI, -dU 26
3.1.2.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -mIş, -mUş 26
3.1.2.2.2.1.3. Geniş Zaman Eki: -r,; -Ar; -Ir, -Ur 26
3.1.2.2.2.1.4. Şimdiki Zaman Eki: -yor 26
3.1.2.2.2.1.5. Gelecek Zaman Eki: -AcAk 26

3.1.2.2.2.2. Tasarlama Kipleri 27
3.1.2.2.2.2.1. Gereklilik Kipi: -mAlI 27
3.1.2.2.2.2.2. Şart Kipi: -sA 27
3.1.2.2.2.2.3. İstek Kipi: -(y)A 27
3.1.2.2.2.2.4. Emir Kipi 28
3.1.2.2.2.3. Birleşik Zamanlı Çekimler 29
3.1.2.2.2.3.1. Hikâye 29
3.1.2.2.2.3.2. Rivayet 29
3.1.2.2.2.3.3. Şart 29
3.2. ANLAMLARI VE GÖREVLERİ BAKIMINDAN SÖZCÜKLER 29
3.2.1. Sıfatlar 29
3.2.1.1. Görevleri Bakımndan Sıfatlar 29
3.2.1.1.1. Niteleme Sıfatları 29
3.2.3.1.2. Belirtme Sıfatları 30
3.2.3.1.2.1. İşaret Sıfatları 30
3.2.3.1.2.2. Soru Sıfatları 30
3.2.3.1.2.3. Belirsizlik Sıfatları 30
3.2.3.1.2.4. Sayı Sıfatları 30
3.2.3.1.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları 30
3.2.3.1.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları 31
3.2.3.1.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 31
3.2.1.2. Yapıları Bakımından Sıfatlar 31
3.2.3.2.1. Basit Sıfatlar 31
3.2.3.2.2. Türemiş Sıfatlar 31
3.2.3.2.3. Birleşik Sıfatlar 31

3.2.2. İsimler 31
3.2.1.1. Görevleri Bakımından İsimler 32
3.2.1.1.1. Özel İsim 32
3.2.1.1.2. Cins İsim 32
3.2.1.2. Yapıları Bakımından İsimler 32
3.2.1.2.1. Basit İsim 32
3.2.1.2.2. Türemiş İsim 32
3.2.1.2.3. Birleşik İsim 32
3.2.3. Zamirler 32
3.2.2.1. Şahıs Zamirleri 33
3.2.2.1.1. Teklik Birinci Şahıs Zamiri: ben 33
3.2.2.1.2. Teklik İkinci Şahıs Zamiri: sen 33
3.2.2.1.3. Teklik Üçüncü Şahıs Zamiri: o 33
3.2.2.1.4. Çokluk Birinci Şahıs Zamiri: biz 34
3.2.2.1.5. Çokluk İkinci Şahıs Zamiri: siz 34
3.2.2.1.6. Çokluk Üçüncü Şahıs Zamiri: onlar 34
3.2.2.2. Dönüşlülük Zamiri: kendü, kendi 34
3.2.2.3. İşaret Zamirleri 34
3.2.2.4. Soru Zamirleri 34
3.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri 35
3.2.4. Zarflar 35
3.2.4.1. Görevleri Bakımından Zarflar 35
3.2.4.1.1. Yer Zarfları 35
3.2.4.1.2. Zaman Zarfları 35
3.2.4.1.3. Durum/ Nasıllık-Nicelik/ Hâl zarfları 35

3.2.4.1.4.Miktar/ Azlık-Çokluk/ Karşılaştırma Zarfları 36
3.2.4.1.5. Soru Zarfları 36
3.2.4.2. Yapıları Bakımından Zarflar 36
3.2.4.2.1. Basit Zarflar 36
3.2.4.2.2. Türemiş Zarflar 36
3.2.4.2.3. Birleşik Zarflar 37
3.2.5. Edatlar 37
3.2.5.1. Ünlem Edatları 37
3.2.5.2. Bağlama Edatları 37
3.2.5.3. Çekim Edatları 38
3.2.6. Fiiller 38
3.2.6.1. Görevleri Bakımından Fiiller 38
3.2.6.1.1. Asıl Fiiller 38
3.2.6.1.2. Yardımcı Fiiller 39
3.2.6.1.2.1. Ek Fiil 39
3.2.6.2. Kullanışları Bakımından Fiiller 39
3.2.6.2.1. Çekimli Fiiller 39
3.2.6.2.2. İsim-Fiiller 40
3.2.6.2.3. Sıfat-Fiiller 40
3.2.6.2.3.1. –An 40
3.2.6.2.3.2. -dIk, -dUk 40
3.2.6.2.3.3. -mIş, -mUş 41
3.2.6.2.3.4. -AcAķ 41
3.2.6.2.3.5. –mAz 41
3.2.6.2.4. Zarf-Fiiller 41

3.2.6.2.4.1. –A 41
3.2.6.2.4.2. -ArAk 41
3.2.6.2.4.3. -IncA 41
3.2.6.2.4.4. -ken 42
3.2.6.2.4.5. -Ub, 42
3.2.6.2.4.6. –mAdAn 42
3.2.6.2.4.7. -DIkçA, 42
3.2.6.2.4.8. -CAsInA, 42
3.2.6.2.4.9. -…-r …-mAz, 42
3.2.6.3. Çatıları Bakımından Fiiller 42
3.2.6.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi 43
3.2.6.3.1.1. Etken Fiiller 43
3.2.6.3.1.2. Edilgen Fiiller 43
3.2.6.3.1.3. Dönüşlü Fiiller 43
3.2.6.3.1.4. İşteş Fiiller 43
3.2.6.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi 44
3.2.6.3.2.1. Geçişli Fiiler 44
3.2.6.3.2.2. Geçişsiz Fiiller 44
3.2.6.3.2.3. Ettirgen Fiiller 44
3.2.6.3.2.4. Oldurgan Fiiller 45
3.2.6.4. Yapıları Bakımından Fiiller 45
3.2.6.4.1. Basit Fiiller 45
3.2.6.4.2. Türemiş Fiiller 45
3.2.6.4.3. Birleşik Fiiller 45
3.2.6.4.3.1. İsim + Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar 45

3.2.6.4.3.1.1. ‘‘et-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 45
3.2.6.4.3.1.2. “eyle-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 45
3.2.6.4.3.1.3. ‘‘ol-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.1.4. “ķıl-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.1.5. ‘‘ver-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.1.6. ‘‘al-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.1.7. ‘‘gel-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.1.8. “bul-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar 46
3.2.6.4.3.2. Fiil + Zarf-Fiil Eki + Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar 46
3.2.6.4.3.2.1. Tezlik Fiilleri 46
3.2.6.4.3.2.2. Yeterlilik Fiilleri 47
3.2.6.4.3.2.3. Yaklaşma Fiilleri 47
3.2.6.4.3.2.4. Süreklilik Fiilleri 47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEEHHÜL ÂLEMİNDE

4.1. TRANSKRİPSİYONLU METİN 48

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK VE DİZİN

5.1. SÖZLÜK 83
5.2. ÖZEL ADLAR DİZİNİ 111
SONUÇ 113
KAYNAKÇA 115

EKLER

KISALTMALAR

Ar. Arapça

bağ. Bağlaç

birl. Birleşik

f. b. s. Farsça Birleşik Sıfat

Far. Farsça

f. Fiil

Fr. Fransızca

is. İsim

İsp. İspanyolca

İtal. İtalyanca

Lat. Latince

mec. Mecaz

mus. Mûsikî

sf. Sıfat

T. Türkçe

vb. ve benzeri

vd. ve diğerleri

Yun. Yunanca

zf. Zarf

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z̲, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Tıpkıbasım ek- s.1

Ek-2: Turnitin Raporu ek-s.32

GİRİŞ

Safvet Nezîhî; 1871 yılında İstanbul'da doğmuştur, Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra Paris'te Hukuk ve Siyasi Bilimler alanlarında eğitim almıştır. Yazı hayatına İkdam gazetesinde tefrika edilen Zavallı Necdet romanıyla başlamıştır. İlk başta eserlerinde aşk konularını işlemiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra II. Abdülhamit dönemindeki istibdat dönemini eleştiren ve sorgulayan siyasi romanlar yazmıştır. İzâh ve İstizâh isimli milli bir piyesi vardır ve yanı sıra kitap hâline getirilemeyen birçok yazıları gazete ve dergilerde kalmıştır. Yazar, Servetifünun edebiyatı etkisinde kalmıştır fakat belirli bir çizgide eserler kaleme almadığından bu topluluğun arasına girememiştir. Yaşadığı dönemde çok okunan bir yazar olmuştur. Hastalığı nedeniyle yazı hayatı kısa sürmüştür. 1939 yılında Bakırköy Akıl Hastanesinde ölmüştür. Kitap hâlinde basılan romanları şunlardır: Zavallı Necdet (1900), Teehhül Aleminde (1901), Kadın Kalbi (1903), Kadınlar Arasında (1909), Müsebbib (1911) (İspirlioğlu, 1995, s. VI).

Servetifünun Dönemi bağımsız hikâye ve roman yazarlarından olan Safvet Nezihi'nin *Teehhül Âleminde* romanında Fahima Efendi'nin evinde birlikte kalan kişilerin arasındaki gönül ilişkileri ve yasak aşk anlatılır. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan roman, İkdam gazetesinde tefrika edildikten sonra 1901 yılında Dersaadet-İkdam Matbaasında kitap olarak basılmıştır.

Bu yüksek lisans tezi **Dil İncelemesi, Transkripsiyonlu Metin, Sözlük, Özel Adlar Dizini ve Tıpkıbasım** bölüm ve eklerinden meydana gelmektedir.

Girişte Safvet Nezîhî'nin hayatı ve eserleriyle ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Dil İncelemesi bölümünde kaynak eserin; imla, ses, şekil bilgisi özellikleri incelenmiştir. İmla bölümünde ünlü ve ünsüz harflerin başta, ortada ve sondaki yazılışları; ses bilgisi bölümünde ses olayları; şekil bilgisi bölümünde yapım ve çekim ekleri ile sözcük türleri incelenmiştir.

Transkripsiyonlu Metin bölümünde kaynak eserin transkripsiyonu yapılmıştır.

Sözlük bölümünde ise kaynak eserde geçen yabancı kelimeler açıklanmış olup bu kelimelerin kökenleri belirtilerek seçki bir sözlük oluşturulmuştur.

Özel Adlar Dizini başlığı altında kaynak eserde geçen özel adlar alfabetik sırayla verilmiştir.

Tıpkıbasım ekinde ise kaynak eserin ilk 120 sayfasının tıpkıbasımı verilmiştir.

Çalışmayla İlgili Bazı Notlar

Çalışmada eserin ilk baskısı esas alınmıştır.
Nezîhî, S. (1901). *Teehhül âleminde*. İstanbul: Dersaadet-İkdam Matbaası.

İnceleme kısmında eserin ismini söylemek yerine ‘‘kaynak eser’’ demeyi uygun gördük.

Eserin ilk 120 sayfasının dil incelemesi ve transkripsiyonu yapılmış olup sözlük ve dizin bu kısımdan hazırlanmıştır.

Transkripsiyonlu metinde noktalama işaretleri metnin orijinaline sadık kalınarak belirtilmiştir. Özel isimlerin daha anlaşılır olması için özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılarak transkripsiyonlu metinde belirtilmiştir.

Transkripsiyonlu metin ile orijinal metni kolaylıkla karşılaştırabilmek için sayfa numaraları köşeli parantez “[ ]” içinde, satır numaraları ise yay ayraç “( )” içinde gösterilmiştir.

İnceleme kısmında verilen örneklerin yanında köşeli parantez içinde bulunan sayıların birincisi sayfa numarasını, ikincisi ise satır numarasını göstermektedir. Örnek: [17/8] 17. sayfa 8. satır.

Tezin sözlük kısmı oluşturulurken, İlhan AYVERDİ’nin *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’ünden, Mehmet KANAR’ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* ve *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*’ünden, İsmail PARLATIR’ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* ve Ferit DEVELLİOĞLU’nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*’ından yararlanılmıştır. Kelimelerin açıklaması verilirken kaynakçaları ayrıca gösterilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ

1.1. İMLÂ (YAZIM) ÖZELLİKLERİ

Kaynak olarak belirlenen eserde, yazılış özellikleri ünlü ve ünsüz harfler olarak iki grupta incelenmiştir. Ayrıca her sesin başta, ortada ve sondaki yazılışları verilmiştir. Eser, matbûdur ve harekesizdir.

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

Ünlülerin yazımında elif (ا), vav (و), ye (ى) harfleri kullanılmıştır.

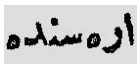
1.1.1.1. /a/

Eserde geçen Türkçe kelimelerin başında yer alan /a/ ünlüsünün elif ile yazıldığı görülmektedir. Ünlü, kelime içindeki konumuna göre farklı şekillerde yazılmıştır.

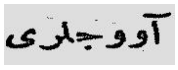
a. Ön Seste

Eserde ön seste /a/ ünlüsü elif (ا), bazen de medli elif (آ) olarak kullanılmıştır:

 ana [2/1]

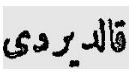
 arasında [3/5]

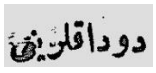
 anda [2/8]

 avucları [3/5]

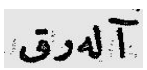
b. İç Seste

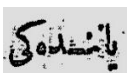
Kelime ortasında /a/ ünlüsü elif (ا) ve güzel he (ه) olarak kullanılmıştır:

 ḳaldırdı [2/8]

 dudaḳlarını [3/14]

 olan [3/10]

 alaraḳ [4/10]

 yanındaki [23/8]

c. Son Seste

Kelime sonundaki /a/ ünlüsü elif (ا) veya güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

 anda [2/8]

 baña [39/8]

 daha [39/4]

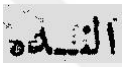
 ḳoca [7/8]

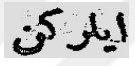
1.1.1.2. /e/

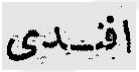
Eserde Türkçe kelimelerde /e/ ünlüsünün üç şekilde yazıldığı tespit edilmiştir.

a. Ön Seste

/e/ ünlüsü ön seste elif (ا) ile gösterilmiştir:

 elinde [3/12]

 eylerken [19/7]

 efendi [5/3]

 eger [17/11]

b. İç Seste

/e/ ünlüsü iç seste bazı kelimelerde güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

 vālidesiniñ [7/12]

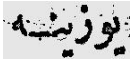
 gelecek [16/9]

 virecek [22/13]

c. Son seste

/e/ ünlüsü son seste güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

 ile [19/8]

 yüzine [7/12]

 anne [26/13]

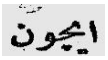
 ne [10/2]

1.1.1.3. /ı/, /i/

a. Ön Seste

ı/ ve /i/ ünlüleri ön seste elif (ا) ve ye (ى) harfleri ile veya sadece elif (ا) ile gösterilmiştir:

 ile [19/8]

 içün [2/8]

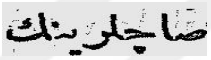
 insān [23/1]

 iri [19/14]

b. İç Seste

ı/ ve /i/ ünlüleri iç seste ye (ى) harfi ile gösterilmiştir:

 ḳaldırdı [2/8]

 ṣaçlarınıñ [9/9]

 aġır [28/7]

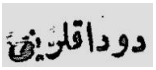
 ḳız [4/10]

c. Son Seste

ı/ ve /i/ ünlüleri son seste ye (ى) harfi ile gösterilmiştir:

 ṣarı [9/9]

 efendi [5/3]

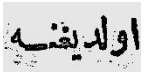
 dudaḳlarını [3/14]

 iki [16/10]

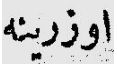
1.1.1.4. /o/, /ö/, /u/, /ü/

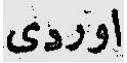
a. Ön Seste

/o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri ön seste elif (ا) ve vav (و) harfleri ile gösterilmiştir:

 oldığına [4/4]

 oġluna [35/4]

 üzerine [36/9]

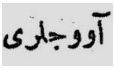
 urdı [5/8]

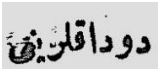
 öñ [37/16]

b. İç Seste

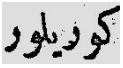
/o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri iç seste vav (و) harfi ile gösterilmiştir:

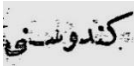
 için [2/8]

 avucları [3/5]

 dudaḳlarını [3/14]

 ṭoġrı [2878]

 görilür [32/16]

 kendüsini[26/9]

c. Son Seste

/u/, /ü/ ünlüleri son seste vav (و) harfi ile gösterilmiştir:

 bu [18/2]

 ḳoyu [7/3]

 şu [6/6]

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.1.2.1. /ç/

Metinde /ç/ ünsüzü kelimenin başında, ortasında ve sonunda çim harfi ile (چ) bazen de cim harfi (ج) ile yazılmıştır:

 ucı [7/8]

 uçları [28/9]

 açıḳ [29/10]

 ḳaç [25/16]

 çatal [65/13]

 için [25/3]

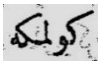
1.1.2.2. /g /

/g/ ünsüzünün Arap alfabesinde karşılığı olmadığı için kef (ك) harfi ile gösterilmiştir:

 degil [16/6]

 gelecek [16/9]

 gün [16/9]

 gülmege [8/10]

 sevdigi [29/4]

1.1.2.3. /ñ/

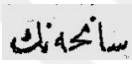
/ñ/ ünsüzü, kelimenin başında yer almaz sadece kelime ortası ve kelime sonunda bulunur. /ñ/ ünsüzü kef (ك) ile gösterilmiştir:

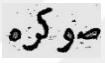
 aña [10/10]

 oña [10/11]

 olsañ [20/11]

 yalñız [30/7]

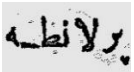
 Sāniḥa'nıñ [33/11]

 ṣoñra [22/1]

1.1.2.4. /p/

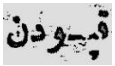
a. Ön Seste

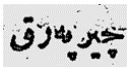
 pek [33/12]

 pırlanṭa [25/2]

b. İç Seste

 yapmaġa [17/2]

 ḳapudan [19/8]

 çırparaḳ [18/15]

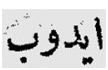
 öperek [11/1]

 ḳaparlardı [18/13]

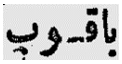
 hepsi [35/1]

c. Son Seste

Türkçede son seste -up, -üp zarf-fiil ekinin yazımında b (ب) harfi kullanılmıştır. Kaynak eserde zarf-fiil ekinin -Up şeklinde "p" sesiyle yazılan örnekleri bulunmamaktadır:

 idüb [37/7]

 gidüb [25/17]

 baḳub [24/16]

1.1.2.5. /s/

Kaynak eserde /s/ ünsüzü başta, ön ünlülü kelimelerde sin (س), art ünlülü kelimelerde ṣad (ص) harfi ile gösterilmiştir:

 sen [20/6]

 siyāh [5/7]

 sözler [21/6]

 ṣoñra da [13/9]

 ṣarı [9/9]

 maṣa [13/9]

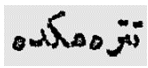
1.1.2.6. /t/

Eserde /t/ ünsüzü ön sesleri kalın ve ince sesli olan kelimeler “ṭ”(ط), “t” (ت) ile yazılmıştır:

 ṭalmaḳ [6/2]

 ṭoġrı [6/10]

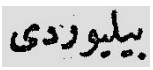
 Türkce [40/4]

 titremekde [7/2]

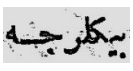
1.1.2.7. /b/

a. Ön Seste

/b/ ünsüzü ön seste be (ب) harfi ile gösterilmiştir:

 biliyordı [13/2]

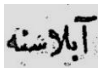
 baḳayım [39/7]

 biñlerce [31/10]

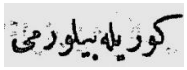
 boyı [30/14]

b. İç Seste

/b/ ünsüzü iç seste be (ب) harfi ile gösterilmiştir:

 ablasına [21/4]

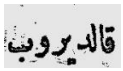
 ḳalbe [28/15]

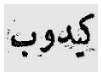
 görilebilür mi [4/6]

c. Son Seste

-up, -üp zarf-fiil eki son seste be (ب) harfi ile gösterilmiştir:

 açub [40/2]

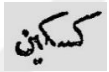
 ḳaldırub [25/4]

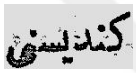
 gidüb [25/7]

1.1.2.8. /k/

a. Ön Seste

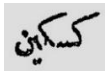
/k/ ünsüzü ön seste sadece kef (ك) harfi ile gösterilmiştir:

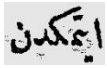
 keskin [8/16]

 kendisini [13/4]

b. İç Seste

/k/ ünsüzü iç seste sadece kef (ك) harfi ile gösterilmiştir:

 keskin [8/16]

 itmekden [29/8]

 Türkce [40/4]

 titremekde [7/2]

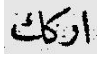
c. Son Seste

/k/ ünsüzü son seste sadece kef (ك) harfi ile gösterilmiştir:

 renk [28/7]

 pek [33/2]

 melek [34/15]

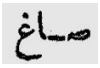
 erkek [39/1]

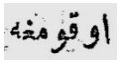
1.1.2.9. /ġ/

/ġ/ ünsüzü iç seste ve son seste ġayın (غ) harfi ile gösterilmiştir:

 çınġıraġı [2/9]

 yapmaġa [17/2]

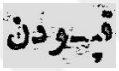
 ṣāġ [17/8]

 oḳumaġa [40/2]

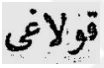
1.1.2.10. /ḳ/

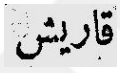
a. Ön Seste

/ḳ/ ünsüzü ön seste sadece ḳaf (ق) harfi ile gösterilmiştir:

 ḳapudan [19/8]

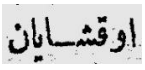
 ḳıvraḳ [28/15]

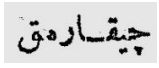
 ḳulaġı [33/8]

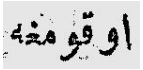
 ḳarış [37/8]

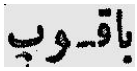
b. İç Seste

/ḳ/ ünsüzü iç seste sadece ḳaf (ق) harfi ile gösterilmiştir:

 okşayan [33/9]

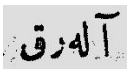
 çıḳarmaḳ [35/13]

 oḳumaġa [40/2]

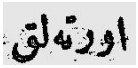
 baḳub [24/16]

c. Son Seste

/ḳ/ ünsüzü son seste sadece ḳaf (ق) harfi ile gösterilmiştir:

 alaraḳ [8/14]

 açıḳ [29/10]

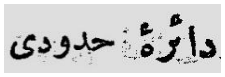
 ortalıḳ [22/6]

 ṭalmaḳ [6/2]

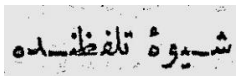
1.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

1.1.3.1. Hemzenin (ء) Yazılışı

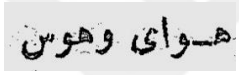
Kaynak eserde, Farsça tamlamalarda izafet kesresi hemze ile (ء) veya ye (ى) ile yazılmıştır:

 dāʾire-i ḥudūdı [8/4-5]

 silsile-i merāsim [19/6]

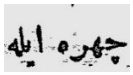
 Şive-i telaffuẓunda [33/8]

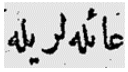
 sevdā-yı ġarâm [32/15-16]

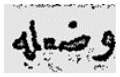
 hevā-yı heves [35/4]

1.1.3.2. Eserdeki “ile”, “içün” Gibi Edatların Yazılışı

Eserdeki “ile”, “içün” gibi edatlar bazen ayrı bazen de bitişik yazılmıştır:

 çehre ile [4/5]

 ʿāʾileleriyle [45/7]

 vażʿla [16/1]

 niçün[55/12]

 içün [35/6]

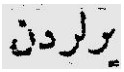
 muḥabbetle [11/5]

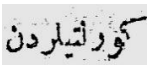
1.1.3.3. Uzaklaşma Hâli +dan, +den (دن) Ekinin Yazılış Şekli

Uzaklaşma hâli eki -dan, -den (دن) eserde her zaman sedalı ‘d’ biçiminde kullanılmıştır:

 oṭadan [27/14]

 ṣalondan [19/2]

 yerlerden [34/14]

 gürültilerden [34/11]

 oḳşadıḳdan [4/12]

 yapmaḳdan [26/9]

İKİNCİ BÖLÜM
SES BİLGİSİ

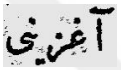
2.1. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Ses Düşmesi

Konuşurken zamandan ve emekten tasarruf için bazı kelimeler kısaltılarak söylenir. Buna "en az çaba yasası" denir. Kelimeler kısaltılırken ses düşmesi, ses benzeşmesi, ses ve hece kaynaşması gibi bazı ses olayları gerçekleşir.

2.1.1.1. Ünlü Düşmesi

Kelimenin hecelerinden birinin ortadan kalkması demektir (Özkan, 2013, s. 186). Kaynak eserdeki bazı kelimelerde ünlü düşmeleri:

 aġzını [25/10] < aġ(ı)zını

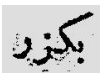
 ḳıvrıḳdır [28/9] < ḳıv(ı)rıḳdır

 oynarsıñız [27/4] < oyun

 oġluna [35/16] < oġ(u)luna

 ṭavrına [6/7] < ṭav(ı)r

 yalñız[30/7] < yal(ı)ñız

 beñzer [31/8] < beñ(i)zer

2.2.1.2. Ünsüz Düşmesi

"Sözcüğü oluşturan ünsüzlerden birinin düşmesidir. Bu ses olayı; ünsüzün düştüğü yere göre, sözcük başında (aphesis), içinde (syncope) ya da sonunda (apocope) görülebilir" (Eker, 2011, s. 292).

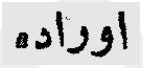
Kaynak eserde yer alan ünsüz düşmesi ses olayı:

 ḳaldırdı [10/16] < ḳal(ḳ)tırdı

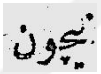
2.2.1.2.1. Hece Kaynaşması (Tekleşme, Birleşme)

Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlü harf gelemediği için, ünlüyle biten bir kelimeden sonra yine ünlüyle başlayan bir ek veya kelime gelince ünlülerden biri düşmekte ve bir birleşme meydana gelmektedir.

 buradan [4/6] < bu(a)radan

 orada [39/11] < o(a)rada

 naṣıl [18/13] < n(e) asıl

 niçün [55/12] < n(e) içün

 böyle [12/16] < bu eyle

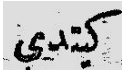
2.2.1.2.2. Ünsüz Uyumu / Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde bir kelime bazan yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sesten birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür. İşte bu hadiseye benzeşme denir (Ergin, 2005, s. 52).

Türkçede sert ünsüzle biten kelimeler sert ünsüzle başlayan ekler alır; yumuşak ünsüzle biten kelimeler ise yumuşak ünsüzle başlayan ekler alır.

Kaynak eserde uyuma girmeyen bazı kelimeler şunlardır:

 ṣıḳışdıran [11/6]

 gitdi [14/2]

 ṣıcaḳda [20/8]

 yapdı [15/1]

 titremekde [9/10]

 yetişdirene[12/9]

2.2.2. Ses Türemesi

Aslında bu Türkçede nadir bir olaydır. Bununla birlikte eklemeyi kolaylaştırmak ve yabancı kelimeleri Türkçenin ses ve hece yapısına uydurmak gibi pratik bir maksatla türetilmiş sesler oldukça fazladır (Banguoğlu, 1986, s. 35).

2.2.2.1. Ünlü Türemesi

Türkçede yabancı kökenli kelimelerin söyleyişini kolaylaştırmak amacıyla ünlü türemesi yapıldığı görülür:

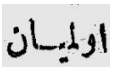
 ṭavr [8/14] > ṭav(ı)r

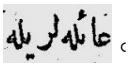
 şükr [12/9] > şük(ü)r

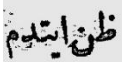
 ʿaḳlda[40/13] > ʿaḳ(ı)lda

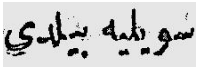
 keyf [64/14] > key(i)f

2.2.2.2. Ünsüz Türemesi

 olma-y-an [38/8]

 ʿaileleri-y-le [45/7]

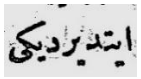
 ẓann itdim [22/3]

 söyle-y-ebildi [9/16]

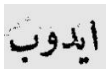
2.2.3. Ses Değişmesi

2.2.3.1. i/e Değişmesi

Günümüzde /e/ ünlüsüyle yazılan bazı kelimeler, kaynak eserde /i/ ünlüsüyle yazılmıştır:

 itdirdigi [28/10] < ettirdigi

 virdi [37/12] < verdi

 idüb [37/7] < edip

 didiler [37/10] < dediler

2.2.3.2. Ünsüz Değişmesi

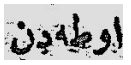
Eserde, kelimelerin başında ve ortasında gerçekleşen ünsüz değişimleri:

2.2.3.2.1. -t- > -d- Değişmesi

Kalın sıradan kelimelerdeki t'ler korunmuştur.

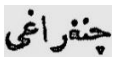
 ṭalmaḳ [6/2] < dalmak

 ṭoġrı [6/10] < doğru

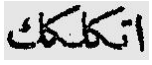
 oṭadan[14/2] < odadan

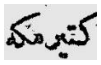
 ṭoḳuzına [26/1] < dokuzuna

2.2.3.2.1.1. -k-> -g- /-ḳ- > -ġ- Değişmesi

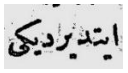
 çıngıraġı [2/9]

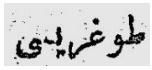
 oldığına [4/4]

 etekligin [6/1]

 getirmege [11/13]

 açmaġa [21/11]

 itdirdigi [28/10]

 ṭoġrısı [35/9]

 oġlı [35/9]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

Şekil bilgisi (Morfoloji), "bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen gramer dalı" (Korkmaz, 2007, s. 203) olarak tanımlanmaktadır.

Kaynak eserdeki şekil bilgisi özelliklerini; *Türkçenin Ekleri, Anlamları ve Görevleri Bakımından Kelimeler* olmak üzere iki ana başlık altında toplayıp ve bunları da çeşitli alt başlıklarla örneklendirdik.

Türkçede yapım ekleri ve çekim ekleri olmak üzere iki çeşit ek vardır:

3.1. TÜRKÇENİN EKLERİ

3.1.1. Yapım Ekleri

"Köklerden daha geniş kökler, yani gövdeler türeten eklere yapım ekleri denir" (Ergin, 2005, s. 121). Türkçede sözcüklerin anlamlarını, görevlerini ve türlerini değiştiren dört çeşit yapım eki vardır:

3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

"Addan ad yapma ekleri (deriving nouns from nouns), ad kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan eklerdir" (Eker, 2011, s. 333).

Kaynak eserde tespit ettiğimiz isimden isim yapma ekleri şunlardır:

3.1.1.1.1. +Ar

bir + **er** [17/14]

3.1.1.1.2. +cık

küçü+**cük** [70/13] dane+**cik** [92/12] ufa+**cık** [94/1]

3.1.1.1.3. +daş

ḳar(ın)+**daş**ım [22-7] arka+**daş**larıyla [102-11]

3.1.1.1.4. +ḳa

baş+**ḳa** [38-8]

3.1.1.1.5. +lI, +lü

dür+**lü** [48/5] ḳola+**lı** [49/5] mahalle+**li**yi [51/15] ḍarbe+**li** [53/5] eglence+**li** [102/2]

3.1.1.1.6. +lık, +luk

Etek+**lig**iñ [6/1] orta+**lıḳ** [22/6] tuhaf+**lıḳ** [18/1] kibār+**lıġ**ıñ [33/16] selām+**lıġ**a [39/12] ṣabırsız+**lıḳ**la [48/7] gürbüz+**lüg**üne [71/8] vuḳufsuz+**luḳ**lara [89/14]

3.1.1.1.7. +ncı

üç+**ünci** [34/2] bir+**inci** [98/14] iki+**nci** [34/6]

3.1.1.1.8. +ra

soñ+**ra** [4/12]

3.1.1.1.9. +cek, +cak

Yumur+**caḳ** [53/3] bürün+**cek** [91/11]

3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

"Addan eylem yapma ekleri (deriving verb from noun), ad kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni eylem gövdeleri yapan eklerdir" (Eker, 2011, s. 341). Kaynak eserde tespit ettiğimiz isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

3.1.1.2.1. +A-

dil+**e**- [105/12] beñ(i)z+**e**-r [40/7]

3.1.1.2.3. +la-

baş+**la**-dı [14/8] top+**la**-maġa [14/5] ġıcıḳ+**la**-maġa [34/13]

3.1.1.2.4. + lAn-

ev+len-ecek [43/13] ḥāżır+lan-an [94/3]

3.1.1.2.4. +ar-

yaş+ar-maḳda [21/13]

3.1.1.2.5. +al-

düz+**el**-tdi [49/6] az+**al**-maġa [106/12]

3.1.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

"Eylemden ad yapma (deriving noun from verb) ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni eylem gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir" (Eker, 2011, s. 344).

Kaynak eserde tespit ettiğimiz fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

3.1.1.3.1. -k

büyü-**k** [12/12] küçü-**k** [15/11]

3.1.1.3.2. -a

sür-**e** [47/10]

3.1.1.3.3. -(ı)k, -(ü)k

del-**ik**+leriniñ [5/10] aç-**ıḳ** [19/10] art-**ıḳ** [21/3]

3.1.1.3.4. -ı

yap-**ı**+l-mış [45/9]

3.1.1.3.5. -ıcı

gör-**üci** [12/7]

3.1.1.3.6. -mA

git-**me**ge [29/7] ol-**ma**ġa [31/12] gezin-**me**ge [97/8] bin-**me**sine [47/16] ḳal-**ma**sı [109/2]

3.1.1.3.7. -mAk

çıḳar-**maḳ** [35/13] di-**mek** [82/8] ol-**mak** [33/6] yürü-**mek** [102/12] git-**mek** [107/14]

3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

"Eylemden eylem yapma (deriving verb from verb) ekleri, eylem tabanlarından yine eylem yapan eklerdir" (Eker, 2011, s. 349).

Kaynak eserde tespit ettiğimiz fiilden fiil yapan ekler şunlardır:

3.1.1.4.1. -Ar-

çıḳ-**ar**-dığı kenārları [21/15] çıḳ-**ar**-maḳ [35/13]

3.1.1.4.2. –dIr-, -dUr-

gez-**dir**-dikden [2/3] ḳal(k)-**dır**-dıḳdan [5/16] añ-**dır**-an [8/16] buruş-**dır**-araḳ [21/9] it-**dir**-digi [28/10]

3.1.1.4.3. -t-

çıldır-**t**-ıncaya [8/9] oḳu-**t**-madığına [40/3] düzel-**t**-di [49/6]

3.1.1.4.4. -l-

çek-i-**l**-mişlerdi [23/6] ez-i-**l**-miş [29/13] baḳ-ı-**l**-maḳ [31/13] şık-ı-**l**-dı [40/4]

3.1.1.4.5. -n-

bul-u-**n**-an [4/11] ol-u-**n**-ur [33/2] ol-u-**n**-an [50/1] sev-i-**n**-dirdi [52/8] al-ı-**n**-ması [64/8]

3.1.1.4.6. -ş-

bur-u-**ş**-dıraraḳ [21/9] ḳar-u-**ş**-mış [77/15] yet-i-**ş**-miyor [117/6]

3.1.2. Çekim Ekleri

"Çekim yahut işletme eki kelime kök ve gövdesine işleklik veren ektir" (Ergin, 2005, s. 124). Çekim ekleri eklendikleri kelimelerin anlamlarını değiştirmez, sadece diğer kelimlerle çeşitli ilgiler kurma görevi üstlenir. Çekim eklerini ***isim çekim ekleri*** ve ***fiil çekim ekleri*** olmak üzere iki ana başlık altında topladık:

3.1.2.1. İsim Çekim Ekleri

3.1.2.1.1. Çokluk Eki: +lar/ +ler

kelime+**ler** [3/6] görüci+**ler** [10/5] ṭırnaḳ+**lar** [30/15] ḳız+**lar** [34/15] ağız+**lar** [38/16] dīvān+**lar** [39/16] ṭalḳavuḳ+**lar**la [41/16] zamān+**lar** [43/1] şalvār+**lar**ınıñ [46/13]

2.1.2.1.2. Hâl Ekleri

"İsimleri çeşitli münasebetler için hâllere, durumlara sokan eklerdir" (Ergin, 2005, s. 226).

3.1.2.1.2.1. Belirtme Hâli: +(y)I; +(n)I; +n

kelimeler**i** söylemege muḳtedir olamıyordı. [9/14] oldığ**ını** her ikiside biliyordı. [11/15] ṣabāḥki münāḳaşa**yı** zübde itmiş olmuyor mı [12/3] İcābında ben o**nı** şöyle soḳağa atarım [12/11] Parmağındaki pırlanṭa**yı** görmüş [20/9] ḳızın güzelliğ**ini** vaṣf idüb bitiremiyordı [37/7] bir daha teʾehhül itme**gi** ḫaṭırına bile getirmiyordı [42/13] Bu çocuğ**ı** görir görmez Faḫīmā Efendi ṭanıdı [50/7] ḫanım efendiye bu mesʾele**yi** açdığı zamān [58/1] ḫayretle o nidā**yı** salıvirmişidi [89/16]

3.1.2.1.2.2. Yönelme Hâli: +(y)A

ḫanım efendi**ye** çevirdi [8/7] serīʿ adımlarıyla pencere**ye** ṭoġrı [3/1] İçeri**ye** fırṭına sürʿatiyle bir vücūd girdi [14/12] Faḫīmā Efendi kendi kendi**ne** ṣorıyordı [55/15] ḳızları dünyā**ya** ḳadem başdı [63/10] naẓarlarını kemāl-i teʾesṣürle ora**ya** ʿaṭf iderdi [74/16] O ṣırada ḳonaġ**a** Mesʿūd Kāmī Beg geldi [78/4]

3.1.2.1.2.3. Bulunma Hâli: +dA

ḳolları arasın**da** [11/3] bütün siñirlerim ayaḳ**da** idi [11/12] O ṣıra**da** ḳonaġa Mesʿūd Kāmī Beg geldi [78/4] birçoḳ senelerdenberi Maġnisa'**da** meʾmūr [78/13]

ḳalbin**de** bir şey oynadı [81/12] Pīş-gāh-ı ḫayālin**de** ara ṣıra tecellī iden [96/3] her gün ora**da** birlikde oḳuyorlar [102/4]

3.1.2.1.2.4. Ayrılma Hâli: +dAn

yerin**den** fırladı [27/12] raḳīḳ ipek fışırtısı arasında oṭa**dan** çıḳdı [27/14] kahyā ḳadın**dan** ṣormuşdı [54/8] Yarın**dan** tīzi yoḳ [57/5] Bundan ṭolayı kendisin**den** hīçbir şikāyet itmedim. [104/4] Vālidesin**den** hep çīn-i cebīn gördi [106/1]

3.1.2.1.2.5. İlgi Hâli: +(n)Iñ, +(n)Uñ

ḳapu**nuñ** öñü [2/1] gözleri**ñ** levn-i dil-firībi [31/6] Ḫanımları**ñ** reʾyi [37/3] şāʿirleri**ñ** isimlerini [42/3] örtüsü**nüñ** ucunı [47/1] çocuḳları**ñ** terbiyesi [64/2] onları**ñ** saʿādetlerini [107/8]

3.1.2.1.2.6. Eşitlik Hâli: +cA

uzun+**ca** [49/7] aġır+**ca** [70/3] ṭolġun+**ca** [73/13] geniş+**ce** [105/6] sāʿatler+**ce** [108/15] günler+**ce** [111/5]

3.1.2.1.2.7. Vasıta Hâli: +(y)IA, +lA

“ile” edatının ekleşmiş hâlidir. Ek +(ı)la olabildiği gibi ünlülerle biten kelimelerden sonra +*yIlA* şeklindedir (Gülsevin ve Boz, 2004, s. 113). Kaynak eserde bu ek, kalınlık-incelik uyumuna göre yazılmıştır.

ḳahḳahalar**la** [90/15] eller**iyle** [91/7] ḫitābı**yla** [97/2] kendisi**yle** [106/7] madmazeli**yle** [111/14] ʿafv-cūyānesi**yle** [113/1] sözleri**yle** [115/4] bö**yle** [120/16]

3.1.2.1.2.8. Yön Hâli: +ArU,+arı, +ra

yuḳ+**arı**ya [15/10] iç+**eri** [22/16] İç+**erü**ye [23/5] ṭış+**arı** [41/13] ṣoñ+**ra** [56/10] o+**ra**da [78/14]

3.1.2.1.3. Soru Eki: mı

olmuyor **mı** [12/3] ḳolay**mı** ya [12/10] biliyor **mısıñ** [20/1] oldı**mı** [23/4] oḳumuş**mı** [26/2] cevāb **mı** [38/13] dīvānı **mı**? [40/12] pazarına **mı** [41/6] çocuḳları**mı**dır [71/2] yoḳ**mı**dır [119/1]

3.1.2.1.4. İyelik Ekleri

3.1.2.1.4.1. Teklik Birinci Şahıs İyelik eki: +m

resimleri**m** [5/1] ḳızı**m** [11/11] mālı**m** [37/10] babacığı**m** [69/16]

3.1.2.1.4.2. Teklik İkinci Şahıs İyelik Eki: +ñ

baba**ñ** [13/3] yaşı**ñ** [36/4] ḳaşları**ñ** [38/3] pulişiliği**ñ** [88/3]

3.1.2.1.4.3. Teklik Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +I, +sI

albümüñ ḳapaġı [4/11] gögs**i** [5/4] ḳıvrımları [6/1] bīgāneligi [6/6] yüz**i** [16/10], ḳarı**sı** [22/6], ḳaşları [32/1]

3.1.2.1.4.4. Çokluk Birinci Şahıs İyelik Eki: +mIz, +mUz

ṣaçı**mız** [25/15] iki**miz**e [37/11] çocuġu**muz** [84/1] ʿāʾile**miz**iñ [110/14]

3.1.2.1.4.5. Çokluk İkinci Şahıs İyelik Eki: +ñIz, +ñUz

Keyfi**ñiz**i [16/14] İki**ñiz** [27/3] cāriye**ñiz** [61/5] ḳulu**ñuz** [82/7]

3.1.2.1.4.6. Çokluk Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +lArI

avuc**ları** [3/5] ḳol**ları** [5/4] ṣaç**ları** [6/4] ḳomşu**ları** [50/8] naẓar**ları** [66/6] siñir**leri** [72/4] kirpik**leri** [78/8]

3.1.2.2. Fiil Çekim Ekleri

3.1.2.2.1. Şahıs Ekleri

3.1.2.2.1.1. Teklik Birinci Şahıs Eki: -m, -Im

Bugün ḥiddetli idim [11/10] fışḳıracak ẓann itdim. [22/4] az daha, çatlayacaḳdım [24/9] ḥaḳḳımı ḥelāl itdim [112/7]

3.1.2.2.1.2. Teklik İkinci Şahıs Eki: -sIn, -sUn; -ñ

yine siñirlerimi oynatdıñ [9/2] ḫanım efendileri sen naṣıl bulduñ [24/1] ḳuṣuruma baḳmazsıñ [11/10] sen bunı bilmiyor mısıñ [41/3] ḫanım, neñ var, ne istersiñ [76/14]

3.1.2.2.1.3. Teklik Üçüncü Şahıs Eki: Eksizdir.

bir mürebbiye aldırdı [64/3] endīşelerini unudırdı [70/2] aṭlaslar dikdirdi [91/10] taḫayyül içinde gezdiriyor [97/1]

3.1.2.2.1.4. Çokluk Birinci Şahıs Eki: -ḳ, -k

Beg, reẕīl olduḳ [66/12] işitdik [13/10]

3.1.2.2.1.5. Çokluk İkinci Şahıs Eki: -ñIz

onı anneme ṣorıñız efendim [15/14] bir kere vālideden ṣorsañız, didi [57/15]

3.1.2.2.1.6. Çokluk Üçüncü Şahıs Eki: -lAr

işitmişlerdi [13/3] görseler [18/11] çekildiler [19/3] diyeceklerdi [103/4] itdiler [108/4]

3.1.2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

3.1.2.2.2.1. Bildirme Kipleri

3.1.2.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dI, -dU

sözler onı müteḥayyir bıraḳıyor**du** [21/6] Faḫīmā Efendi, ḳalemiñ mümeyyizi olmuş**ıdı** [35/2] maʿlūmātlı ḳarısınıñ ḳarşusında apışdı ḳal**dı** [38/9] beg, reẕīl ol**duḳ** [66/12] Vedīʿa'dan baḥiş aç**dı** [109/16] bir daha teʾehhül itmegi ḫaṭırına bile getirmiyor**dı** [42/13]

3.1.2.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -mIş, -mUş

ḫanım oḳumuş, yazmış; hem de lāyıḳıyla oḳu**muş** [38/10] bir şimşek çaḳ**mış** [83/7] Fıṭnat Ḫanım içün zarūrī ol**muş**ıdı [94/16] yarın aḳşām mekteb açılıyor**muş** [100/4]

3.1.2.2.2.1.3. Geniş Zaman Eki: -r,; -Ar; -Ir, -Ur

ömrümi uġrıñda bitir**ir**dim [12/13] cevāb mı viril**ür** [38/13] müteḥassirāne ile gögüs geçir**ir**di [43/8] lakin çocuḳları da ben neḳadar sev**er**im [45/14] ʿādetā bir yevm-i mātem ol**ur**dı [51/10] o, size cāriye ol**ur** [56/16] Faḫīmā Efendi teʾes̱s̱ürle eṭrāfına baḳ**ar**dı [65/12] Nigār Fıṭnat Ḫanım'ıñ siñirleri ṭut**ar**dı [72/4]

3.1.2.2.2.1.4. Şimdiki Zaman Eki: -yor

elini öpmek onı maḥcūb bıraḳı**yor**dı [81/6] ter damlaları görünü**yor**dı [82/1] ıżṭırabını bilmi**yor**dı [84/7] bir şey farḳ itmi**yor**dı [85/13]

3.1.2.2.2.1.5. Gelecek Zaman Eki: -AcAk

oraya it**ecek** [44/6] oña bir ḥayāt-ı tāze baḫş id**ecek**di [76/9] tabīʿī çocuḳ İstanbul'a gönderil**ecek**di [79/4] birine leylī olaraḳ viril**ecek** [79/11] dimek Mesʿūd Kāmī ellerinden ḳaç**acaḳ**dı [100/7] eñ çalışḳan bir çocuḳ kendisi ol**acaḳ**dı [102/16]

3.1.2.2.2.2. Tasarlama Kipleri

3.1.2.2.2.2.1. Gereklilik Kipi: -mAlI

artıḳ evlen**meli**siñ [36/3] ẕeki bulun**malı** [36/15] çalġı da bil**meli** [36/16] bulun**malı**yım [103/9]

3.1.2.2.2.2.2. Şart Kipi: -sA

kim olur**sa** olsun içerüye alıyor [23/5] o ne dimiş ol**sa** ḥaḳlıdır [38/15] istiyor**sa** oña ḳız mı yoḳ [58/9] Bizim de böyle bir erkek çocuġumuz ol**sa**ydı [84/1] ya bebeklerimi gör**se**ñ bayılırsıñ [88/4]

3.1.2.2.2.2.3. İstek Kipi: -(y)A

Teklik 1. Şahıs

yaradana ḳurbān ol**a**yım [20/2] elini öp**e**yim [52/11] ne yalan söyley**e**yim [55/3] olmay**a**yım [56/1] oġlıma bir besleme al**a**yım [58/4]

Teklik 2. Şahıs

Kaynak eserde teklik ikinci şahıs istek kipine rastlanmamıştır.

Teklik 3. Şahıs

Kaynak eserde teklik üçüncü şahıs istek kipine rastlanmamıştır.

Çokluk 1. Şahıs

taḳdīm idelim [28/2], bu çocuġı nerede taḥṣīl itdirelim? [79/3]

Çokluk 2. Şahıs

Kaynak eserde çokluk ikinci şahıs istek kipine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs

Kaynak eserde çokluk üçüncü şahıs istek kipine rastlanmamıştır.

3.1.2.2.2.2.4. Emir Kipi

Teklik 1. Şahıs: -(A)yIm

evvelce şarṭlarımı söyley**eyim** [36/14] saña panaromaları göster**eyim** [88/3]

Teklik 2. Şahıs:

baḳ [7/5] **gel**, beni giydir [17/11] bir kere **düşün** [22/4] Ḳadın ḳadıncıḳ **ol** [40/9] sen de muḳābeleni **yap** [50/14] **getir** [115/3]

Teklik 3. Şahıs: -sIn

faḳaṭ ne yap**sun** [65/14]

Çokluk 1. Şahıs: -AlIm

pes imdi bunları birbir beyān id**elim** [13-9] artıḳ ḳayıġa bin**elim** [47/8]

Çokluk 2. Şahıs: -In (Iz)

onı anneme ṣorı**ñız** efendim [15/14] buña istiġrāb itmey**iñiz** [96/7]

Çokluk 3. Şahıs: sUnlAr

ḳurbān ol**sunlar**. [24/7] Nigār Fıṭnat Ḫanım çaġır**sunlar** [61/9]

3.1.2.2.2.3. Birleşik Zamanlı Çekimler

3.1.2.2.2.3.1. Hikâye

sözler onı müteḥayyir bıraḳı**yordu** [21/6] birṭaḳım ṭalḳavuḳlarla düşüb ḳalḳ**ardı** [41/16] siyah alpaḳ(a) ferācesiyle gezini**yordı** [57/11] ʿādetā bir yevm-i mātem ol**urdı** [51/10] vālidesini daha ziyāde sevi**yordı** [63/3] yaşamaḳ girān gel**ecekdi** [109/6] ḳadınlıḳ żaʿafları yüz göstermege başlı**yordı** [110/9]

3.1.2.2.2.3.2. Rivayet

neden tevellüd idebilecegini taḫaṭṭur itmege çalışı**yormuş** [7/14] yarın aḳşām mekteb açılı**yormuş** [100/4]

3.1.2.2.2.3.3. Şart

eger bu iş İḳbāl'e ḳal**ırsa** [17/11] ön terlik nereye gid**erse** [37/16] eger bir parça daha söylenecek ol**ursa** [39/4] isti**yorsa** oña ḳız mı yoḳ [58/9]

3.2. ANLAMLARI VE GÖREVLERİ BAKIMINDAN SÖZCÜKLER

Türkçede sözcükler, görev ve kullanılışları bakımından şu şekilde sınıflandırılır:

3.2.1. Sıfatlar

"Somut ve soyut ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme gibi çeşitli yönlerden vasıflandıran, sınırlayan kelime türlerine sıfat denir" (Korkmaz, 2007, s. 188).

3.2.1.1. Görevleri Bakımndan Sıfatlar

3.2.1.1.1. Niteleme Sıfatları

"Bunlar, varlıkları durum, nitelik, biçim, renk vb. bakımından niteleyen sıfatlardır" (Korkmaz, 2007, s. 158).

küçük ḫanım [19/1] **nīm** tebessüm [24/2] **büyük** bir mīrāṣ [34/7] **uzun** ṣaḳal [46/8] **tüyli** yelpaze [22/15] **uzun** kirpik [28/9] **yeşil** erik [50/3] **açıḳ** ṣarı [29/10]

3.2.3.1.2. Belirtme Sıfatları

"Bunlar, adları işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımlarından belirten sıfatlardır" (Korkmaz, 2007, s. 41).

3.2.3.1.2.1. İşaret Sıfatları

bu kitābları [40/2] **bu** maḥalle [22/12] **bu** derece [27/11] **o** derece [33/10] **şu** kelimeler [3/6] **öteki** oṭaya [10/6]

3.2.3.1.2.2. Soru Sıfatları

ne luzūm [12/1] **ne** büyük [12/12] **hangi** eṣvāb [15/12] **ne** ḥâle [19/15] **naṣıl** benler [20/4] **ne** kabā [23/12] **ḳaç** yaş [25/16] **ḳaç** defʿalar [80/11]

3.2.3.1.2.3. Belirsizlik Sıfatları

baʿżı evzāʿ ü ḥarekāt [9/15] **birḳaç** adım [10/14] **her** ikisi [11/15] **her** hafta [12/7] **her** şeye [15/16] **her** ān [29/4] **birṭaḳım** ṭalḳavuḳlarla [41/16] **her** iş [63/8] **birḳaç** sene [95/16] **birḳaç** hafta [101/5] **bütün** maḥalleli [51/15] **bütün** ḳomşular [63/5] **başḳa** bir gün [67/10] **biraz** ḥiddetli [88/16] **birḳaç** sene [95/16] **birçoḳ** ġülyālar [101/16] **birçoḳ** ḥalāyıḳ [109/5]

3.2.3.1.2.4. Sayı Sıfatları

3.2.3.1.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir ḳarış [20/8] **bir** gün [29/5] **beş** sene [42/1] **üç** gün [56/10] **iki** sene [63/9] **iki** evlād [68/4] **iki** küçük ḳız [112/3]

3.2.3.1.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

ikinci zevce [38/5] **üçünci** defʿa [44/2]

3.2.3.1.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

birer ḳahḳaha [17/14]

3.2.1.2. Yapıları Bakımından Sıfatlar

3.2.3.2.1. Basit Sıfatlar

Kök hâlinde bulunan sıfatlardır. Kaynak eserde tespit ettiğimiz sıfatlardan bazıları şunlardır:

küçük ḫanım [19/1] **açıḳ** ṣarı [29/10] **beş** sene [42/1] **yeşil** erik [50/3]

3.2.3.2.2. Türemiş Sıfatlar

Yapım eki alarak türemiş sıfatlardır. Kaynak eserde tespit etiğimiz sıfatlardan bazıları şunlardır:

oṭurdıġı ḳanape [10/14] **bulundıġı** oṭa [13/12] **açılan** ḳapu [14/11] **dikilmiş** bir heykel [33/5] **sönmege yüz ṭutmuş** naẓarları [112/2]

3.2.3.2.3. Birleşik Sıfatlar

Kaynak eserde tespit ettiğimiz birleşik sıfatlardan bazıları şunlardır:

birṭaḳım ṭalḳavuḳlarla [41/16] **birḳaç** sene [95/16] **birḳaç** hafta [101/5] **biraz** ḥiddetli [88/16]

3.2.2. İsimler

"Canlı ve cansız varlıkları, soyut ve somut kavramları karşılayan kelimelere isim/ad denir'' (Özkan, vd., 2001, s. 515).

3.2.1.1. Görevleri Bakımından İsimler

3.2.1.1.1. Özel İsim

Vedīʿa [13/1] Nigār Fiṭnat Ḫanım [13/12] İḳbāl [23/2] Fransızca [33/7] Venüs [34/16] Begoġlı [35/9] Mesʿūd Kāmī [111/15] Faḫīmā Efendi [112/5] Kāġıdḫane [44/11]

3.2.1.1.2. Cins İsim

gün [16/9] tırnaḳ [31/1] baş [22/16] aġac [45/7] yol [50/10] ḳırmızı [80/6] kenār [91/9] yenge [93/9] yapraḳ [96/5] aġız [39/2]

3.2.1.2. Yapıları Bakımından İsimler

3.2.1.2.1. Basit İsim

iri [19/14] çocuḳ [51/9] ev [50/8] boya [60/8] ḳız [69/11] ḳadın [96/7]

3.2.1.2.2. Türemiş İsim

genclik [34/8] yanıḳ [41/1] örtü [47/1] besleme [59/13] dürlü [64/16] yataḳ [65/5] yemek [87/4] gelinlik [91/13] selāmlıġ [39/12]

3.2.1.2.3. Birleşik İsim

Begoġlı [35/9] aġabeg [87/9] ḳaynana [22/4] Kāġıdḫane [44/11]

3.2.3. Zamirler

“Diğer nesne adları gibi direkt nesneyi karşılayan kelimeler olmayıp konuşan (mütekellim), konuşulan (hitap edilen), üçüncü şahıs (gaip) (mütekellim ve muhatabın dışındaki) gibi varlıkların temsili olarak veya işaret etmek suretiyle belirleyen kelimelerdir” (Kocasavaş, 2004, s. 29).

3.2.2.1. Şahıs Zamirleri

3.2.2.1.1. Teklik Birinci Şahıs Zamiri: ben

yine **ben**den ne istiyorsuñ ki [7/1] **ben** o resimlerden bıḳdım [9/2] icābında **ben** onı şöyle soḳaġa atarım [12/11] ya o ya **ben**, didi [59/9] **ben** onı bebegime ṭaḳarım diyordı [114/9] **ben** iḫtiyārım gelemem [115/2]

Şahıs zamirlerinden "ben" zamiri "e" yönelme hâl ekini aldığında değişime uğrayarak "ben-e=baña, şeklinde kullanılır. Kaynak eserde bu durumun örnekleri şu şekildedir:

bunı bilmeden (ʿirfānlıḳda) **baña** ders virmege [39/8] Ey! Bu ḳızı istemiş olsaḳ **baña** [56/11] Ḥaremiñ işleri **baña** ʿāʾid degilmi [69/3] Adam olmuş da bir de **baña** misāfirlige geliyor [106/6]

3.2.2.1.2. Teklik İkinci Şahıs Zamiri: sen

anne, **sen** işte böylesiñ, didi [4/16] ḫanım efendileri **sen** naşıl bulduñ, baḳayım [24/1] **sen** bunı bilmiyor mısıñ [41/3] yumurcaḳ, ḥālā **seni** mi bekleyelim [53/3] Nigār, Nigār **seniñ** içün çıldırıyorum [76/6] **sen** benim oġlumsuñ [82/8]

Şahıs zamirlerinden "sen" zamiri "e" yönelme hâl ekini aldığında değişime uğrayarak "sen-e= saña" şeklinde kullanılır. Kaynak eserde bu durumun örnekleri şu şekildedir:

Ḳızım al **saña** güzel bir bud! [66/10] Sāniḥa, **saña** güzel bir aġabeg, ḳızım [87/9] Aġabeg! **Saña** panaromaları göstereyim [88/3] Aġabegcigim; ben **saña** viririm [8/12]

3.2.2.1.3. Teklik Üçüncü Şahıs Zamiri: o

onı anneme şorıñız efendim [15/14] **o**nuñ diḳḳatli gözlerinden [29/2] **o**ña o ḫaṣīsa-yı tecellīyi baḫş itmemiş [42/6] **o**, size cāriye olur [56/16] istiyorsa **o**ña ḳız mı yoḳ [58/9] ya **o** ya ben, didi [59/9] **o**ña bir ḥayāt-ı tāze baḫş idecekdi [76/9] **o**nuñ elini öpmüş [113/1]

3.2.2.1.4. Çokluk Birinci Şahıs Zamiri: biz

bizde para çoḳ [25/14] amān, yine **biz**im yādigār, diyebilmişdi [52/5] **biz**im ḳomşu Ẕekāī Efendi'niñ bir ḳızı var mı [54/9] **Biz**im de böyle bir erkek çocuġumuz olsaydı [84/1]

3.2.2.1.5. Çokluk İkinci Şahıs Zamiri: siz

siz istedikden ṣoñra [56/15] o, **siz**e cāriye olur [56/16] **siz**e bundan [61/8] begim **siz**e [47/3]

3.2.2.1.6. Çokluk Üçüncü Şahıs Zamiri: onlar

onlara şimdi [9/3] **onlar** da bindiler [54/3] **onları** aġlatdıkca [70/14] gencligim **onlarıñ** yüzünden maḥv oldı [73/14] çünki **onlar** naẓarında degersizdir [76/1]

3.2.2.2. Dönüşlülük Zamiri: kendü, kendi

kendi meşġuliyetine [6/2] **kendü**sini taḳbīḥ bile ediyorlar [35/7] Faḫīmā Efendi **kendi kendi**ne ṣorıyordı [55/15] **kendü**sine baḳacaḳ [79/5] **kendü**sine ḫaber virildi [80/3]

3.2.2.3. İşaret Zamirleri

buradan görilebilür mi [4/6] **şuralarını** ṭopla ḳızım, didi [13/9] **orada** oṭurmaġa [39/5] **bunı** müteʿāḳib [59/5] **bunlarıñ** bir ḳız evlādı [62/13] **bunuñla** da ḥırşını [75/4] **orada** büyümüşdür [78/14] **bunlar** naṣıl teʾlīf olabiliyor [95/5] **buña** istiġrāb itmeyiñiz [96/7] **bunuñla** berāber [105/4]

3.2.2.4. Soru Zamirleri

ʿarabanıñ içinden **kimler**iñ [3/2] benim resimlerimden **ne** istiyorsuñ [5/1] **ne** mi istiyorum [5/2] gelenler **kim** imiş [14/15] **kim** olursa olsun içerüye alıyor [23/5] amā **kime** [23/11] ḫanım, **neler** bilmez **neler** [26/3] **neyi** [41/4] **nereye** gelmiş [41/6] çocuḳ **nerede** ayol, çocuḳ **nerede** [49/16] Kāmī ḳalbinden **neler** ʿazm idiyordı [90/7]

3.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri

amān ne kabā **şey**ler [23/12] bayılınacaḳ bir **şey** [24/7] **herkes**iñ ḳalbinde uyanmış [44/13] **herkes** bu manẓara-yı muḍḥikeye baḳıyor [53/1] baḳacaḳ bir **kimse** lāzım [79/5] bunlar hīç **kimse**niñ [92/10] bunlarıñ **hīçbiri**ni [109/7]

3.2.4. Zarflar

"Zarflar fiilleri yer, zaman, durum, miktar ve soru bakımlarından niteleyen isimlerdir. Kelime gruplarında sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın manasını değiştirir" (Ergin, 2005, s. 258).

3.2.4.1. Görevleri Bakımından Zarflar

3.2.4.1.1. Yer Zarfları

İḳbāl **içeri** girdi [9/8] gitmek için ḳapuya **ṭoġrı** yürirken [13/13] küçük yaşından **beri** [30/4] Faḫīmā Efendi için artıḳ **ṭışarı** ḳaçmaḳ zamānı [41/13]

3.2.4.1.2. Zaman Zarfları

ṣoñra söyleyebildi [9/16] ḥarekātına **ḥālā** naẓar-ı ġarabetle baḳıyordı [10/13] bugün ḥiddetli idim [11/10] gitmek için ḳapuya ṭoġrı **yürirken** [13/13] Sāniḥa'yı **hemān** ḳaparlardı [18/13] inşallah **yine** geliriz [19/5] **gelecek muḥarremde** on ṭokuzına başacaḳ [26/1] **üç gün ṣoñra** ṣordı [56/10] **gelince** Faḫīmā Efendi teʾesṣürle eṭrāfına baḳardı [65/12] **Ṣabāḥleyin** irken [67/3] **Şimdi** ders oḳuyorlar [67/15] **yarın akşām** mekteb açılıyormuş [100/4]

3.2.4.1.3. Durum/ Nasıllık-Nicelik/ Hâl zarfları

istedigine kā'il olmış gibi görünüyordı [11/7] icābında ben onı **şöyle** soḳaġa atarım [12/11] sende **böyle** her şeye ḳızarsıñ, didi [15/16] "**beni at" diye** bağırıyor [21/1] faḳaṭ o ḳadar **iyü** yazamaz [30/6] tırnaḳlarını **ẓarīf bir ṣüretde** kesmekdir [31/1] baḳışlardaki lemʿa-yı ʿuyūnda **pek ḳolay** farḳ olunur [33/2] Sāniḥa

hemşīresini **ziyādesiyle** sever [33/3] Vedīʿa, Fransızcayı hemān **ḫaṭāsız** tekellüm ider [33/7] o lāṭīf veche bir defʿa daha baḳdı [83/10]

3.2.4.1.4.Miktar/ Azlık-Çokluk/ Karşılaştırma Zarfları

īmā içün omuzlarını **biraz** ḳaldırdı [2/8] ḳızına **bir defʿa daha** baḳdı [10/9] şarḳ üstād musiḳīlerinden **daha çoḳ** iyü ṭanımışdır [30/10] ḥatta **biraz** yazabilür [33/8] **çoḳ** ışrār itdi [109/3] bir āh-ı serd **daha** çekiyordı [110/15]

3.2.4.1.5. Soru Zarfları

neden tevellüd idebilecegini taḫaṭṭur itmege çalışıyormış [7/14] bilseñ **neḳadar** ḥiddetlenmişidim [11/11] ḫanım efendileri sen **naṣıl** bulduñ, baḳayım [24/1] **ne zamān** mürüvvet görecegim [36/5] yavrularını **ne vaḳiṭ** sevecegim [36/6] **ne** yapmalı, bilmem [43/15] bu derece **niçün** ḥiddet idiyorlar [104/6]

3.2.4.2. Yapıları Bakımından Zarflar

3.2.4.2.1. Basit Zarflar

faḳaṭ o ḳadar **iyü** yazamaz [30/6] piyanoda mahāreti **pek** mükemmeldi [30/8] öñünde oṭurmaḳ **pek** ʿayıbmış [65/8] o **henüz** on beş yaşında [95/4] **çoḳ** ışrār itdi [109/3]

3.2.4.2.2. Türemiş Zarflar

bükerek ṣordı [3/16] **açaraḳ** yine kendi meşġuliyetine ṭalmaḳ istedi [6/2] **ṣoñra** söyleyebildi [9/16] vaḳit **bulamadan** gürledi gitdi [42/9] Şişman Ḫanım **ṣabırsızlıḳla** sāḥilde birine bağırıyordı [48/7] **Ṣabāḥleyin irken** [67/3]

3.2.4.2.3. Birleşik Zarflar

omuzlarını **biraz** ḳaldırdı [2/8] icābında ben onı **şöyle** soḳaġa atarım [12/11] ḫanım efendileri sen **naşıl** bulduñ, baḳayım [24/1] bu ḥāl **böyle** senelerce devām itdi [68/14] çocuġı **birdenbire** ṭutdı [85/15] bu derece **niçün** ḥiddet idiyorlar [104/6]

3.2.5. Edatlar

"Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Edatlar; ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşittir" (Ergin, 2005, s. 348).

3.2.5.1. Ünlem Edatları

"Bunlar insana ait her türlü his ve heyecanları kısa ve etkili bir şekilde ifade eden kelimelerdir" (Korkmaz, 2007, s. 224). "Dildeki sözcükler içerisinde duygu yükünü ünlem edatları çekmektedir. Ünlem edatları, duygu ifade etmenin yanında seslenme, onaylama, reddetme gibi daha pek çok ifadenin de merkezi durumundadır" (Doğan, 2021, s. 205).

Ooḫ! Abla. [18/12] **Ooḫ,** yoruldum, didi. [23/10], **Ha!** [23/12] **Amān**, o ne kıyāfet, o ne biçim! [24/14] **Yooo!** [58/7] **Vah vah!** Aġabegcigim; ben saña viririm. [88/12] "Her hafta görüci eṣvābı yapılmaz **a**" [12/7] **Ey**, annem seni virecek olsa? [22/10] **A**, Faḫīmā Efendi… didi. [48/4] Ḳız, **hadi** gelseñ **a!** [48/8] Çocuḳ nerede **ayol**, çocuḳ nerede? [49/16] **A!** Bu naṣıl şey? [89/13]

3.2.5.2. Bağlama Edatları

"Bağlama edatları sesleri, heceleri, sözcükleri, sözcük öbeklerini ve cümleleri biçim ve anlam bakımından birbirine bağlayan dil bilgisel anlamlı biçimbirimlerdir. Bağlama edatlarının temel işlevi, birbirine denk iki birim arasında bağ kurmaktır"

(Doğan, 2021, s. 98). Kaynak eserde tespit ettiğimiz bağlama edatlarından bazıları şunlardır:

ya…ya… [26/4] ne…ne… [64/14] amā [23/11] ve [59/5] bile [2/7] veya [69/1]

3.2.5.3. Çekim Edatları

"İsimlerden gelerek, bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekan, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlarından çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı denir" (Hacıeminoğlu, 2015, s. 1).

Kaynak eserde tespit edilen çekim edatlarından bazıları şunlardır:

içün [2/8] beri [3/12] ṭoġrı [6/10] gibi [11/7] ṣanki [20/10] diye [25/7] ḳarşı [26/14] üzere [33/6] üzerine [36/9] ile [43/8] başḳa [65/5] raġmen [71/9] yalñız [82/13] ṭolayı [88/14] ancaḳ [99/5] ḳadar [9/14] ṣoñra [16/12]

3.2.6. Fiiller

"Olumlu veya olumsuz olarak bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan, yani hareket ifadesi taşıyan kelimelerdir" (Özkan, Esin, Tören, 2001, s. 530).

Fiilleri *görevleri, kullanılışları, çatıları* ve *yapıları* bakımından dört ana başlıkta sınıflandırdık.

3.2.6.1. Görevleri Bakımından Fiiller

3.2.6.1.1. Asıl Fiiller

"Hareket ifadesi taşımak suretiyle tek başlarına kullanılan fiillerdir" (Özkan, vd., 2001, s. 530).

Kaynak eserde bulunan asıl fiillerden bazıları şunlardır:

çıḳ- [10/8] ṭut- [17/7] ışır- [21/2] baḳ- [24/1] git- [27/15] oḳu- [38/10] geç- [46/15] dön- [106/9]

3.2.6.1.2. Yardımcı Fiiller

"İsim soylu kelimeleri fiilleştiren veya kendilerinden önce gelen asıl fiillere çeşitli fonksiyonlar (yeterlik, çabukluk, devalılık gibi.) yükleyen, böylece birleşik fiil grupları kuran fiillerdir" (Özkan, vd., 2001, s. 530).

tebessüm it- [14/1] ʿilāve it- [16/3] ʿaṭf it- [2/6] taḳallüş it- [5/10] ketm it- [8/11] cereyān it- [13/1] ẓann it- [22/4] ferāġat it-[29/9] baḫş it- [87/8] sevḳ it- [43/3] tedḳīḳ it- [45/12] kesb it- [81/7] emr it- [104/14] tārumār it- [9/6] devām it- [22/1] mecbūr ol- [48/9] bīzār ol- [21/8] ḳabīl ol- [31/14] farḳ ol- [33/2] vāḳıf ol- [38/8] teklīf ol- [34/15] mālik ol- [43/5] tekrār eyle- [12/15] reverans yap- [15/1] laṭīfeler yap- [108/15] īfā eyle- [19/7] teşkīl eyle- [78/9] müẕākere eyle- [79/2] iẓhār eyle- [89/5] taḫṣīṣ eyle- [91/5] teşvīḳ eyle- [101/8] tercīḥ eyle- [103/13] teṣādüf eyle- [114/2] imrār eyle- [120/1] temāyül eyle- [120/6]

3.2.6.1.2.1. Ek Fiil

Ek fiilin iki görevi vardır. Bunlardan birincisi isimlere gelerek onları yüklem yapar, ikincisi ise basit zamanlı fiillere gelerek onları birleşik zamanlı fiil yapar.

Kaynak eserde tespit ettiğimiz ek fiillerden bazıları şunlardır:

gelenler kim **imiş** [14/15] güzel, naẓarlara birden çarpacaḳ derecede güzel**dir** [28/6] böyle bir lemʿa-yı sāḥirāne var**dır** [31/13] memzūc bir ḥālde beyāż**dır** [32/3] ḳız orta ḥalli **imiş** [37/10] yanıḳ**dır** o ʿāşıḳıñ kitabı [41/1] ḳonaġa geldiği zamān misāfir var **ise** [64/10] Türkceye aşinā degil**di** [66/14] evet, Nigār Fıṭnat Ḫanım, ṭāliʿnden müştekī**dir** [75/8] kendisi **ise** pek genc [95/3]

3.2.6.2. Kullanışları Bakımından Fiiller

3.2.6.2.1. Çekimli Fiiller

"Çekimli fiil şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimedir" (Ergin, 2005, s. 281).

Kaynak eserdeki çekimli fiillerden bazıları şunlardır:

ḥālā ḳıymetimi bilmiyorsuñ [12/14] fışḳıracak ẓann itdim [22/4] kim olursa olsun içerüye alıyor [23/5] ḫanım efendileri sen naṣıl bulduñ, baḳayım [24/1] içinde ṣaḳlamaġa çalışıyordı [27/9] Faḫīmā Efendi, ḳalemiñ mümeyyizi olmuşıdı [35/2]

3.2.6.2.2. İsim-Fiiller

"Fiilin gösterdiği hareketi ad olarak karşılayan kelimelerdir, isim kategorisinde yer alırlar" (Özkan, vd., 2001, s. 531).

açaraḳ yine kendi meşġuliyetine **ṭalmaḳ** istedi [6/2] ḥāsıl olan perīşānlıḳdan **almaḳ** istiyordı [9/7] ḥatta biraz kitare de **çalmaḳ** bilür [33/13] orada **oṭurmaḳ** ḳābil olamazdı [39/11] benim ʿāleme reẕīl **olmaġa** vaḳtim yoḳ [58/7] erkek evlāda mālik **olmasını** istiyordı [63/12], **ṣıḳılmaġa** gelmez [71/13] faḳaṭ onlarıñ öyle bir **ḳıvrılışı** [74/3] **baḳışı** parlaḳ, maʿnīdārdır [78/11]

3.2.6.2.3. Sıfat-Fiiller

"Fiillerin, zamana bağlı isim ve sıfat şekilleridirler. Fiillerden geçici sıfatlar yaparlar. İsimler gibi çokluk, iyelik ve hâl eklerini alırlar" (Gülsevin, 2020, s. 133).

Kaynak eserde tespit ettiğimiz sıfat-fiil ekleri şunlardır:

3.2.6.2.3.1. –An

ol-**an** [2/10] bulun-**an** [4/11] añdır-**an** [8/16] oṭur-**an** [16/2] çıḳ-**an** [19/7] ṣarḳ-**an** [19/14] bulun-**an** [70/7] id-**en** [85/12] titret-**en** [96/10]

3.2.6.2.3.2. -dIk, -dUk

dinle-**dig**i [18/4] gör-**dig**im [19/15] sev-**dig**i [29/4] it-**dig**i [34/14] gör-**düg**i [76/12] baḳ-**dığ**ı [77/7] yat-**dıḳ**dan [77/14] çağır-**dıḳ**ları [87/1] yat-**dığ**ı [89/1]

3.2.6.2.3.3. -mIş, -mUş

uzadıl-**mış** [2/10] açıl-**mış** [7/10] çat-**mış** [8/14] yapıl-**mış** [45/9] bulun-**muş** [86/5] ṭut-**muş** [112/2]

3.2.6.2.3.4. -AcAḳ

çarp-**acaḳ** [28/6] andır-**acaḳ** [32/2] ḳaç-**acaḳ** [61/14] bıraḳma-y-**acaḳ** [90/6] söyle-y-**ecek** [93/16] görüş-**ecek** [106/7]

3.2.6.2.3.5. –mAz

gel-**mez** [57/9] añlaşıl-**maz** [52/10]

3.2.6.2.4. Zarf-Fiiller

"Zarf-fiiller, fiillerin zarf şekilleridir. Söz diziminde fiillerin, zarf kullanılışlarını sağlarlar veya birleşik fiil gruplarında ana fiili yardımcı fiile bağlarlar" (Özkan, vd., 2001, s. 508). Kaynak metinde tespit ettiğimiz zarf-fiil ekleri şunlardır:

3.2.6.2.4.1. –A

zıpla-y-**a** zıpla-y-**a** [52/6]

3.2.6.2.4.2. -ArAk

buruşdır-**araḳ** [21/9] ol-**araḳ** [60/14] şalla-y-**araḳ** [22/16] göster-**erek** [24/3] gül-**erek** [46/3] getir-**erek** [113/13]

3.2.6.2.4.3. -IncA

çıldırt-**ınca**ya [8/9], gel-**ince** [65/12], ḳalḳ-**ınca** [89/2]

3.2.6.2.4.4. -ken

yürir-**ken** [13/14] eyler-**ken** [19/7] ṭoldırır-**ken** [50/4]

3.2.6.2.4.5. -Ub,

Gel-**üb** [76/11] İd-**üb** [87/13] Öp-**üb** [108/14] Ol-**ub** [74/13] çıḳar-**ub** [75/15] al-**ub** [100/9]

3.2.6.2.4.6. –mAdAn

bula-**madan** [42/9], ol-**madan** [62/10], bil-**meden** [39/8], öl-**meden** [111/2]

3.2.6.2.4.7. -DIkçA,

it-**dikce** [31/8] ġıcıḳla-**dıḳca** [43/7] geç-**dikce** [43/11] git-**dikce** [68/2] ağlat-**dıḳca** [70/14]

3.2.6.2.4.8. -CAsInA,

titreyormuş-**casına** [66/7]

3.2.6.2.4.9. -…-r …-mAz,

gör-**ir** gör-**mez** [50/7]

3.2.6.3. Çatıları Bakımından Fiiller

"Öznenin fiili yapmasına, fiilin etkisi altında kalmasına, fiile belli biçimlerde ilgili olmasına göre fiil tabanının çekimden önce aldığı çeşitli görünüşlere ***çatı*** adı verilir" (Özkan, vd., 2001, s. 532).

Fillerde çatı, özne-yüklem ilişkisi ve nesne yüklem ilişkisi bakımından iki ana başlık altında incelenebilir:

3.2.6.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi

3.2.6.3.1.1. Etken Fiiller

Gerçek özne veya gizli özne alabilen, yani eylemin kim tarafından yapıldığı belli olan fiillerdir. Bu tür fiillerin öznesi herhangi bir çatı eki almaz.

Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi ḳızını bir süzdi [4/2] Fiṭnat Ḫanım, ḳızına cevāb viriyordı [7/4] Fiṭnat Ḫanım efendi, bu hāle taḥammül idemedi [8/15] İḳbāl, oṭadan çıḳdı [10/8] annem seni bekliyor [15/6] Sāniḥa, Vedīʿa'nın kolundan ṭutdı [17/7] Vedīʿa, Fransızcayı hemān ḫaṭāsız tekellüm ider [33/7] Bu ḥükmi ʿale'l-ekṣer ḳız babaları viriyor [35/11] ḳaça alırım ben bu aġızları [39/2]

3.2.6.3.1.2. Edilgen Fiiller

Eylemin kim tarafından yapıldığı belli olmayan fiillerdir. Bu tür fiiller çatı eklerin -l- veya -n- eklerinden birini alırlar.

o ānda ḳapu açıldı [9/8] ḳızlar teklīf olundı [34/15] ebe Ḫanımlarıñ reʾyi arandı [37/3] ḳaşlarıñ rāstıḳ boyaması oldığı añlaşıldı [38/3] bütün maḥalleye bu ḥavādiṣ yayıldı [58/11] söz kesildi [60/6]

3.2.6.3.1.3. Dönüşlü Fiiller

Öznenin yaptığı işten yine öznenin kendisinin etkilendiği fiillerdir. Bu tür fiillerde eylemi gerçekleştiren ve eylemden etkilenen aynı öğedir. Edilgen yapıdaki fiiller ‘‘-l, -n- ve -ş- ’’ eklerinden birini alırlar.

sāʿatde giyindim, süslendim [23/11] ḳızlar teklīf olundı [34/15] ḫanım, bir gün ḥummāya ṭutuldı [42/7] artıḳ cānı ṣıḳıldı [53/2] ḫanım efendi öteden atılur. [66/11]

3.2.6.3.1.4. İşteş Fiiller

Bir fiilin karşılıklı ya da ortaklaşa yapıldığı anlamı veren fiillerdir. Fiillere getirilen ‘‘-ş-’’ ekiyle yapılır.

içinde ṣaḳlamaġa çalışıyordı [27/9] ḳaşlarıñ rāstıḳ boyaması oldığı añlaşıldı. [38/3] maḥalle köpeklerini recme ḳalḳışmaḳ [51/12] onuñla şaḳalaşırdı [66/5] Mesʿūd Kāmī'yi ḫaylazlıġa teşvīḳ eylemege çalışdı [101/8] artıḳ ḥusūsī görüşdigi bütün aḥbāblarına [116/12] bu istiḥzālar büyük ḫanım efendiniñ ḳulaġına yetişmiyor [117/6]

3.2.6.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi

3.2.6.3.2.1. Geçişli Fiiler

Nesne alabilen fiillerdir. Bu tür fiillerde nesnenin mutlaka cümlede bulunmasına gerek yoktur. Fiile yöneltilen "neyi" ve "kimi" sorularına yanıt veren fiillerdir.

Sāniḥa artıḳ kendisini żabṭ idememişidi [21/3] bilmedigi şāʿirleriñ isimlerini öğrendi [42/3] müʾeṣṣir bir naẓarla tedḳīḳ itdi [45/12] sözlerini söyleyebildi [45/16] ḥürmete maẓhar eyliyordı [63/4] o ḥacleye başḳa bir manẓara-yı perestişkār baḫş idiyordı [91/12] kendisini alamamışdı [105/5]

3.2.6.3.2.2. Geçişsiz Fiiller

Belirtili ya da belirtisiz nesne alamayan fiillere **geçişsiz fiil** denir.

ṭavrına ḳarşı büsbütün ḥiddetlendi [6/7] ben o resimlerden bıḳdım [9/2] İḳbāl içeri girdi [9/8] ḳızına bir defʿa daha baḳdı [10/9] artıḳ evlenecek zamānım da geçdi amā [43/13] üzerine nüfuẕını teṣīr itdirmege başlamışıdı [68/3] bir gün Faḫīmā Efendi'niñ ḳonaġına gider [79/12]

3.2.6.3.2.3. Ettirgen Fiiller

ḥużurına getirtdi [80/5], rāḥat olub olmadığını ṣordırdı [120/3]

3.2.6.3.2.4. Oldurgan Fiiller

Geçişsiz fiillere ‘‘-t, -r, -tır/tir-’’ eklerinden biri veya ikisi getirilerek geçişli hâle getirilen fiillerdir.

Ayaġa ḳaldırdı [10/15] serv-i nāzım kim büyütdi böyle bī-pervā seni [39/6] Ḳoca bir kütüpḫaneyi onlarla ṭoldırdı [40/1] ḫanım efendi gitdikce aḫlāḳını degişdiriyordı [71/5] bir siñir hastalıġı ḫanım efendiyi yed-i żabṭına geçirmiş [71/15]

3.2.6.4. Yapıları Bakımından Fiiller

3.2.6.4.1. Basit Fiiller

al- [4/13] vir- [7/4] gel- [10/3] ol- [11/5] oḳu- [26/3] gör- [2/5]

3.2.6.4.2. Türemiş Fiiller

bulun-[7/15] atış- [12/5] itdir- [20/14] çekil- [23/6] kesil- [30/16] ṣıkıl- [40/14]

3.2.6.4.3. Birleşik Fiiller

3.2.6.4.3.1. İsim + Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar

3.2.6.4.3.1.1. ‘‘et-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

teşkīl it- [35/12] cereyān it- [39/3] tedḳīḳ it- [45/12] yardım it- [48/1] terbiye it- [55/2] iltizām it- [64/6] devām it- [68/14] muḥafaẓa it- [73/6] ittiḫāẕ it- [74/10] kesb it- [81/7] ʿilāve it- [82/16] teferrüs it- [83/12]

3.2.6.4.3.1.2. “eyle-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

īfā eyle- [19/7] meẕāk eyle- [51/5] nāle-zen eyle- [53/6] naḳil eyle- [59/12] tekrār eyle- [61/1] teşkīl eyle- [78/9]

3.2.6.4.3.1.3. ‘‘ol-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

zāʾil ol- [11/5] ḳabīl ol- [31/14] muvāfıḳ ol- [35/6] vāḳıf ol- [38/8] ḥāṣıl ol- [83/7] müteʾeṩṩir ol- [84/4] isʿāf ol- [92/9] maḥcūb ol- [93/16]

3.2.6.4.3.1.4. “ḳıl-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

ḳarār ḳıl- [59/5]

3.2.6.4.3.1.5. ‘‘ver-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

cevap vir- [7/4] ders vir- [39/8] aġırlıḳ vir- [60/7] sebebiyet vir- [69/1] ḫaber vir- [80/3] ḳarār vir- [104/8] fayda vir- [109/10]

3.2.6.4.3.1.6. ‘‘al-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

ḥırṣını al- [75/4] kendisini al- [105/5]

3.2.6.4.3.1.7. ‘‘gel-’’ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

işine gel- [16/7] vücūda gel- [18/6] ʿaḳlı başına gel- [83/8] girān gel- [109/6]

3.2.6.4.3.1.8. “bul-“ Yardımcı Fiiliyle Kurulanlar

ẕeki bul- [36/15] acı bul- [37/14] selāmet bul- [45/5] niḥāyet bul- [60/13]

3.2.6.4.3.2. Fiil + Zarf-Fiil Eki + Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar

3.2.6.4.3.2.1. Tezlik Fiilleri

ṣaluvir- [17/14] ṣalıvir- [18/8]

3.2.6.4.3.2.2. Yeterlilik Fiilleri

söyleyebil- [9/16] yazabil- [33/8] diyebil- [52/5] idebil- [72/3] görebil- [100/8]

3.2.6.4.3.2.3. Yaklaşma Fiilleri

Kaynak eserde yaklaşma fiili tespit edilememiştir.

3.2.6.4.3.2.4. Süreklilik Fiilleri

Kaynak eserde süreklilik fiili tespit edilememiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TEEHHÜL ÂLEMİNDE

4.1. TRANSKRİPSİYONLU METİN

ANA İLE ḲIZLAR

[2] (1)Ḳapunuñ öñünde bir ʿaraba ṭurmuşıdı. Nigār (2) Fıṭnat Ḫanım efendi şübḥeli, müteredditnaẓarlarını (3) oṭanıñ içinde ḳayıdsızlıḳla gezdirdikden ṣoñra (4) böyle vaḳitsiz bir ziyārete ḳarşı ʿadem-i ḫoşnūdīsini, (5) ḥiddetini ketm itmege luzūm görmüyordı. Naẓar-ı diḳḳatini (6) ḳapunuñ bulundıġı cihete ʿaṭf itdi. Böyle ʿaraba (7) ile gelmiş olan misāfirlere ḳarşı bile lāḳayd bulundıġını (8) īmā içün omuzlarını biraz ḳaldırdı. O anda (9)ḳapunuñ çıngıraġı da ṭanīn-endāz olmuşıdı. Ḥiddetli **[3]** (1) bir ṭavırla, serīʿ adımlarıyla pencereye ṭoġrı (2) ilerüledi. ʿArabanıñ içinden kimleriñ inmekde (3) oldıġını görmek istiyordı. Elinde ṭutmaḳda (4) oldıġı ḳırmızı kenārlı, ḳoyu māʾī renkli mendili (5) avucları arasında ḥırṣla ṣıḳdıġı, buruşdır- (6) dıġı ṣırada dudaḳlarından şu kelimeler dökülüyordı: (7) -Böyle yemek vaḳti. Ṭoġrısı tām misāfirlik (8) zamānı. (9)Oṭanıñ sāġ ṭarafında āyīneli ḳonṣoluñ (10)istiḳāmetince uzadılmış olan ḳoyu vişne rengi (11) bir ḳumāş mefrūş ḳanapeniñ kenārına oṭurmuş bir (12) genc ḳız elinde iki sāʿatden beri evirüb (13) çevirmekde oldıġı foṭoġraf ṭolu albümi (14) yanına açıḳ oldıġı ḥālde bıraḳaraḳ ḫoppa, (15) şaḳraḳ bir ṭavırla ufaḳ, penbe dudaḳlarını biraz (16)bükerek ṣordı: **[4]** (1) -Anne, bu gelenler kim? (2) Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi ḳızını bir süzdi, (3) ḥiddetini żabṭ idemeyerek böyle birden bire parlamış (4) oldıġına nādim olmuş bulundıġını īmā idecek (5) işmīʾzāz-ı çehre ile: (6) -Buradan görilebilür mi? Çıḳub baḳmış (7)olsañız… Yoḳsa o foṭoġrafları ḳarıştırmaḳdan (8) ḥālā bıḳmadıñız mı? Bilmem o resimlerde ne var ki? (9)Annesiniñ ḥiddeti ẕevḳini mūcib oluyormuş (10) gibi genc ḳız bir ṭavr-ı şeṭāret alaraḳ mini mini (11)eliyle albümüñ ḳapaġı üzerinde bulunan gümüş (12) oymaları oḳşadıḳdan ṣoñra tekrār o ḳoca (13) cildi dizleriniñ üzerine aldı. Vālidesine (14) istiḫfāf ṣaçan bir nīm naẓar ʿaṭf itdigi (15) ṣırada: (16) -Anne, sen işte böylesiñ, didi. **[5]** (1) Benim resimlerimden ne istiyorsuñ? (2) -Ne mi istiyorum? (3) Nigār Fiṭnat Ḫanım efendi ḳızınıñ öñünde (4) ḳolları gögsi üzerinde ḳavuşdırılmış oldıġı (5) ḥālde bir ṭavr-ı

ciddiyet alaraḳ ḥiddetli naẓarlarıyla (6) Vedīʿa'yı süzdigi şırada şiddet-i ġażabını temāme(n) (7)añlatmaḳ içün siyāh ġlase isḳarpinli ayaġını (8) ḫalınıñ üzerine urdı. Ṣordıġı bu suāʾliñ (9) cevābını bekliyordı. Dudaḳlarınıñ ucları (10) biraz taḳallüş itmiş, burun delikleriniñ kenārları (11) titremekde bulunmuş oldıġı ḥālde ḥiddet ve şiddetini (12)ketm idemeyecek bir buḥrān-ı ʿaṣabiyet muḳaddimesi taht-ı (13) teʾṯīrinde bulundıġı görülüyordı. Vedīʿa, valide (14) siniñ nā-beḫengām, luzūmsuz ḥiddetine istiġrāb (15) idiyor gibi bir vāżʿ aldıḳdan ve omuzlarını yavaşca (16) yuḳarıya ḳaldırdıḳdan ṣoñra ḳıvırcıḳ, yüñ **[6]** (1) etekliginiñ ḳıvrımları arasına ṣıkışdırdıġı albümiñi (2) açaraḳ yine kendi meşġuliyetine ṭalmaḳ istedi. Ḳıvrım (3) ḳıvrım lüleler ṭarzında çehresini çerçeveleyen ṣarı (4) ṣaçları, albümüñ parlaḳ, cilālı ṣaḥīfeleri (5)üzerine dökiliyordı. Nigār Fiṭnat Ḫānım efendi (6) ḳızınıñ bīgāneligi gösteren bu muʿāmelesine, ḳayıdsız (7) ṭavrına ḳarşı büsbütün ḥiddetlendi: (8)-Ne mi istiyorum, ne mi istiyorum? diyordı. (9) Bu müdhiş suʾāli ateş, ġażab püskürerek (10)tekrār idiyordı. Vedīʿa'ya ṭoġrı bir iki (11) adım ilerüledi. Ḳız annesiniñ ne yapacaġını taḫmīn (12) idemeyerek ḥiddet ve şiddetinden dudaḳları, elleri, (13)bütün aʿżāsı titremekde olan vālidesine müteḥayyir, (14) ḳorkaḳ naẓarlarıyla baḳıyordı. Gūyā bu ṭavr-ı ʿanīf (15) ve dehşetiyle üzerine yürüyen bu ḳadına ṣormaḳ (16)istiyordı: **[7]** (1) -Anne! Yine benden ne istiyorsuñ ki? (2) Titremekde olan dudaḳları ḥiddetden biraz (3)fażla açılmış olan ḳoyu māvī gözleriyle Nigār (4) Fiṭnat Ḫanım, ḳızına cevāb viriyordı: (5) -Ne mi istiyorum? Baḳ, istedigimi şimdi (6) añlarsıñ. (7) O añda ʿaṣabī bir ḍarbe ile albüme isḳarpiniñ (8) ucı şiddetle ṭokundı. Maroken ḳaplı bu ḳoca (9)cilt oṭanıñ ortasına fırladı, bu ḍarbe (10) ve suḳūṭuñ teʾṯīrine taḥammül idemeyen bir iki foṭo- (11) ġraf da çehrelerini yapraḳlar arasından gösterdi. (12) Vedīʿa, ḥayretle, istiġrābla vālidesiniñ yüzine (13) baḳıyordı; bu münāsebetsiz, luzūmsuz ʿaṣabiyetiñ (14) neden tevellüd idebilecegini taḫaṭṭur itmege çalışıyormuş (15) gibi mütefekkir bulunuyordı. Nigār Fiṭnat Ḫanım efendi (16) şiddetli naẓarlarını bir defʿa ḫalınıñ üzerinde açılub **[8]** (1) ḳalmış olan albüme, bir defʿa da kerīmesine ʿaṭf (2) itdi: (3) -Şimdi ne istedigimi añladıñ mı? didi. (4) Vedīʿa, vālidesiniñ ḥiddet ve şiddeti dāʾire-i (5) ḥudūdı bundan ʿibāret ḳalmış olacaġını añlaması (6) üzerine mubettem, alaycı çehresini Nigār Fiṭnat (7) Ḫanım efendiye çevirdi. Annesiniñ bu çılġın (8) ṭavırları anī gülmege, bu ḫırçın ḳadını (9)ḥırşından çıldırtıncaya ḳadar ḳahḳahalarla gülmege sevḳ (10) idiyordı. Faḳaṭ

içinden ḳabarub gelen bu ḳahḳaha, (11) ārzūlarını ketm itmege çalışmaḳla berāber yine o (12) istihzā ṭavrını bir dürlü żabṭ ü muḥāfaẓaya muvaffaḳ (13) olamıyordı. Ḳollarını yanlarına bıraḳmış ve bir ṭavr-ı (14)āmiriyyet alaraḳ ḳaşlarını çatmış olan Nigār (15) Fiṭnat Ḫanım efendi, bu hāle taḥammül idemedi; (16) keskin bir çıġlıġı añdıran ṣedāsıyla: **[9]** (1)-Kāfir, didi, yapdıġıñı begeniyor mısıñ? (2)Yine siñirlerimi oynatdıñ. Ben o resimlerden bıḳdım. (3)Onlara şimdi… (4) Ḥadīd adımlarıyla albümüñ üzerine ṭoġrı (5) yürüdi. ʿAṣabiyetden titreyen ayaḳlarıyla onları ezmek, (6) ḥiddetini, şiddetini o ḍarbeniñ resimleri tārumār itmesiyle (7) ḥāsıl olan perīşānlıḳdan almaḳ istiyordı. (8) O ānda ḳapu açıldı. İḳbāl içeri girdi. Yeşile (9) meyyāl māvī gözleri, ṣarı ṣaçlarınıñ büklümleri (10)arasında titremekde olan bu ḳız, ḫanımınıñ öñüne ḳadar (11) ilerüdi. Muttaṣıl elleri titriyor, sevincinden (12) dudaḳları tebessüm ṣaçaraḳ sıḳ sıḳ almaḳda (13) oldıġı nefesleri eṣnāʾsında bir dürlü dudaḳlarına (14) ḳadar çıkan kelimeleri söylemege muḳtedir olamıyordı. (15) Niḥāyet elleriyle baʿżı evzāʿ ü ḥarekāt yapdıḳdan (16) ṣoñra söyleyebildi. **[10]** (1) -Ḫanım efendi, ḫanım efendi. (2) -Ne var? (3) -Geldiler. (4) -Kim ḳız? (5) -Efendim, görüciler. (6) -Görüciler mi? Çabuḳ öteki oṭaya (7) al, çabuḳ çabuḳ (8) İḳbāl, oṭadan çıḳdı. Nigār Fiṭnat Ḫanım efendi, (9)ḳızına bir defʿa daha baḳdı. Artıḳ ḥiddeti geçmişidi. (10) Görücileriñ gelmesi keyfiyeti añа müferriḥ ve münşeriḥ (11) bir ḥāl aldırmışıdı. Bu, oña bir devā-yı mesken (12)gibi teʾṣīr itmişidi. Vedīʿa, annesiniñ bu çılġınca (13) ḥarekātına ḥālā naẓar-ı ġarabetle baḳıyordı. Ḫanım efendi, (14) ḳızınıñ oṭurdıġı ḳanapeye ṭoġrı birḳaç adım (15)atdı. Ḳollarından ṭutaraḳ Vedīʿa'yı kendine (16)ṭoġrı çekdi. Ayaġa ḳaldırdı. Ṣaçlarından **[11]** (1)öperek didi ki: (2) -Benim güzel ḳızım. (3) Vedīʿa, vālidesiniñ ḳolları arasında lā-yeteḥerrik (4) bir ḥālde ḳalmışıdı. O şırada yüzünden şeṭaret (5)tebessümleri zāʾil olmuşıdı. Kendisini muḥabbetle (6) şıḳışdıran bu iki ḳoluñ onı ezmek, boġmaḳ (7) istedigine kāʾil olmuş gibi görünüyordı. Ḫanım (8) efendiniñ yüzünde ise bilʿakis şadī ve meserret (9) āṣārı görüldigi ḥālde diyordı ki: (10) -Bugün ḥiddetli idim. Ḳuşuruma baḳmazsıñ (11) degilmi? Benim güzel ḳızım! Bilseñ neḳadar ḥiddetlenmişidim, (12) bütün siñirlerim ayaḳda idi. İşte babañ… (13) Bu cümleniñ niḥāyetini getirmege luzūm görmüyordı. (14) Çünki ḫanım efendiniñ ḥiddeti Vedīʿa'nıñ pederinden (15) oldıġını her ikiside biliyordı. Bu ṣabaḥki mücāde-(16)leniñ ṣaġanaḳları ḥālā ikisiniñ de ḳulaḳlarını çınla-**[12]** (1)dıyordı. O ḥālde bu cümleyi bitirmege ne luzūm (2)vardı ya? Ḫanım efendi:

“İşte babañ” dimiş olmaġla o (3) ṣabāḥki münāḳaşayı zübde itmiş olmuyor mı? Vedīʿa pek (4) ʿalā biliyordı ki vālidesi pederiyle bir para mesʾele-(5)sinden ṭolayı atışmışlardı. Ḫanım efendi, “ḳızlara (6) görücilik eṣvābı ışmarlayacaġım.” didigi zamān (7) pederi “ Her hafta görüci eṣvābı yapılmaz a” cevābını (8) virmişidi. O zamān ḫanım efendi köpürmüşidi. (9) -Çoḳ şükür yetişdirene. ḳız evlendirmek (10) ḳolaymı ya? Yigirmi liranıñ ne ehemmiyeti olur ki. (11) İcābında ben onı şöyle soḳaġa atarım. Evlād (12) ḳıymeti bilmek ne büyük saʿādet. Öyle erkegi olan (13) ḳadınlara ne muṭlu! Ömrümi uġrıñda bitirirdim.(14) Ḥālā ḳıymetimi bilmiyorsuñ. (15) Naḳarāt-ı iştikā avāre-ānesini tekrār eylemişidi. (16) Bu ṣabāḥ böyle bir dostāne münāḳaşanıñ vālidesiyle **[13]** (1) pederi arasında cereyān itdigini Vedīʿa pek ʿalā (2) biliyordı. Ablasıyla berāber bunı kendi ḳulaḳlarıyla (3) işitmişlerdi. Vālidesi “İşte babañ” dimiş (4) olmaġla kendisini bu ṣūretde maʿẕūr göstermek (5) istiyordı.(6) Vedīʿa’yı ḳolları arasından bıraḳdı. Ṭatlı (7) ṭatlı tebessümleriyle o melekçehreyi ṭavāf iderek: (8) -Şuralarını ṭopla ḳızım, didi. Şu (9) albümi maṣa üzerine ḳoy. Ṣoñra da ablaña (10) söyle ḥażırlansun. İşitdik ya görüciler bekliyor. (11) Nigār Fiṭnat Ḫanım efendi, evvelce kendi süsini itmam (12) itmek ve ṣoñra da misāfirleriñ bulundıġı oṭaya (13) gitmek içün ḳapuya ṭoġrı yürirken ḳonṣoluñ (14) üzerine mevzūʿ büyük āyīneye bir defʿa baḳdı; (15) uzun boynı, beyāż penbe çehresini içinde (16) gördigi zamān endāmınıñ ḫırām-ı dil-firībine, yüziniñ **[14]** (1) güzelligine muṭmaʾin olmuş bir ṭavır ile tebessüm itdi (2) ve oṭadan çıḳub gitdi.(3) Vedīʿa, artıḳ uġradıgı o ḥayretden ḳurtulmuş (4) idi. Yere egilübde albümi ḳaldırmaġa, resimleri (5) toplamaġa çalışdıġı ṣırada kendi kendine (6)söyleniyordı: (7) -Annem, bu günlerde yine muttaṣıl böyle çılġın (8) olmaġa başladı… (9) Albümiñ içinden çıḳmış, ṭışarı fırlamış (10) olan fotoġrafları yerlerine ḳoymaġa çalışdıġı (11) ṣırada saġ ṭarafa açılan ḳapu ġıcırdadı. (12) İçeriye fırṭına sürʿatiyle bir vücūd girdi ve ṭaġınıḳ (13) ṣaçlarını eliyle bir ṭarafa itmege çalışaraḳ Vedīʿa’dan (14) ṣordı: (15) -Gelenler kim imiş? (16) Vedīʿa, ablasınıñ öñünde pek alafranġa bir **[15]** (1)reverans yapdı. Ġayet ciddi bir vaż’ alaraḳ (2)kelimeniñ ḫurūf-ı ṣavtiyyesini uzada uzada: (3) -Görüciler efendim, cevabını virdi. (4) Ṣonra istiʿcāl ve istiḥzaʾ ṭavrı göstererek (5)ʿilāve itdi: (6) -Çabuḳ, haydi giyiñ! Annem seni bekliyor. (7) Çabuḳ çabuḳ giyiñ! Faḳaṭ daha ṭurıyorsıñ (8) ya! Gelin ḫanım! (9) Sāniḥa, ḥiddet ve nefretini gösterecek bir ṭavır ve edā (10) ile omuzlarını yuḳarıya ḳaldırdı. Kendisiyle ālāy (11) itmek isteyen küçük

hemşīresinden ṣordı: (12) -Hangi eṣvābımı ḫanım efendi. Bu ṣabāh (13) terziniñ getirdigi ġravislerimi?(14) -Onı anneme ṣorıñız efendim. (15) Ṣāniḥa, hemşīresini darıltmış olmaḳdan ḳorkdı: (16) -Sende böyle her şeye ḳızarsıñ, didi. [16] (1) Ṣoñra masanıñ başında ṣomurtmuş bir vaż‘la (2) iskemlede oṭuran hemşīresiniñ ṣaçlarını (3) elleriyle oḳṣayaraḳ ‘ilāve itdi. (4) -Benim mini mini Vedīcim[*] ḳalk şu (5) ṣaçlarımı ṭopla! Yoḳsa bunı kendi kendime (6) yapmaḳ ḳabīl degil. Ṣanki görüciler de… (7) Sözиniñ baḳiyesini söylemek işine gelmedi. (8) Yavaşca ‘ilāve itdi: (9) Gelecek gün bulmuşlar. (10) Vedī‘a, ablasınıñ yüzine baḳdı. O, iki mini (11) mini penbe dudaḳlarıñ yavaşca bükülmüş olmasını (12) naẓar-ı istiġrābla temāşā itdikden ṣoñra istiḥza’ ṣaçılan (13) bir ṭarz-ı telaffuẓla: (14) -Keyfiñizi mi bozdılar? Efendim, (15) diye ṣordı. Biraz ḥiddetle ḳapatmış oldığı [17] (1) Albümiñ üzerine iki ellerini ṭayamış ve ayaġa (2) ḳalḳaraḳ Sāniḥa’nıñ taḳlīdini yapmaġa çalışmış oldığı (3) ḥālde: (4) -Ṣanki görüciler de gelecek gün (5) bulmuşlar, (6) didi. (7) Sāniḥa, Vedī‘a’nın kolundan ṭutdı. Kendisiniñ (8) geldigi ṣāġ ṭarafdaki ḳapuya ṭoġrı çekmege (9) çalışaraḳ muttaṣıl hemşīresine söylüyordı: (10) -Annemi yine ḳızdıracaġız, cānım Vedī‘a. (11) Gel, beni giydir. Eger bu iş İḳbāl’e ḳalırsa… (12) Görüciler… (13) Sāniḥa sözine devām idemedi. Çünki (14) o anda her ikisi de birer ḳahḳaha ṣaluvirmişlerdi. (15) O görüciler kelimesinde her ikisini de güldire- (16) cek, ḳahḳahalarla onları bayılındıracak gūyā bir [18] (1) tuhaflıḳ vardı. Vālidesiniñ lisānından biñ def‘a (2) işitdikleri bu kelimede her ikisiniñ bilā-tecrübe (3)şaḫṣiyyetlerini gördükleri bu lafıẓda meknūz naṣıl bir (4) ġarābet te’sīr ider ki “görüciler” dinledigi zamān (5) bunlarıñ mini mini ḳalblerini teḥeyyüce getirecek bir (6)ḥareket ġayri iḫtiyārī vücūda geliyor, ṣoñra da (7) o teḥeyyüc-i meserretkār-ı ‘aṣabiyeniñ żabṭidilememesinden (8)mütevellid ḳahḳahalar ṣalıviriliyor.(9)Vedī‘a, ablasınıñ elinden ḳolını ḳurtarmaġa (10) çalışaraḳ: (11) -Görüciler seni bu ḥālde görseler… (12) diyordı. Ooḫ! Abla. Seni te’mīn iderim, bu (13) uṣlı Sāniḥa’yı hemān ḳaparlardı. (14) O anda oṭa ḳapusında İḳbāl göründi. (15) Ellerini birbirine çırparaḳ sevincle:(16) -Göriciler bekliyor, göriciler bekliyor, [19] (1) küçük ḫanım didi.(2) İki hemşīre birbirini iterek, çekerek ṣalondan (3) çekildiler. (4) GÖRÜCİLER (5)Görüciler “İnṣallah yine geliriz” terānesiyle (6) merdivenlerden inerlerken, yekdīgerini mute‘ākib inüb (7) çıḳan eller silsile-i merāsim ve dā‘īyeyi muttaṣıl īfā eylerken (8) Sāniḥa ile Vedī‘a oṭadan içeriye, ṣāġ ṭarafa (9) açılan ḳapudan girdiler.

Sāniḥa, yüzini elleri (10) içinde saḳlamaġa çalışaraḳ siyāh ḥareli, ipekli (11) etekliginiñ feşāfeş ḥarīrisine terādüf iden, (12) ḳıvraḳ, oynaḳ bir ṣedā ile: (13) -Amān yarabbi! diyordı. Ḳaynananıñ (14) yüzine ṭoġrı ṣarḳan o iri ṣalḳım oyalarını, (15) al ḳırep (krep) ḥotozını gördigim zamān ne ḥâle geldim, **[20]** (1) biliyor mısıñ, Vedīʿa. Göñlüm bulandı, bulandı. (2) Yaradana ḳurbān olayım, o bir ḳarış ḳazġan ḳüresi (3) raṣdıḳlar; hele o benler, amān, Vedīʿa ḥālā miʿdem bulanıyor. (4) -Naṣıl benler cānım Sāniḥa?(5) -Ey, sen ḳapu aralıġından ḳaynanayı (6)görmediñmi? Amān yārabbī beşāret beşāret. Yüzine (7) lādenlerle benler yapışmış, ṣaçlar boyalı. Bu ṣıcaḳda (8) arkasına bir de kürk giymiş. Bir ḳarış, toñlı (9) başaḳ kürk. Parmaġındaki pırlanṭayı görmüş (10) olsañ bayılırdın; faḳaṭ ḳadınıñ parmaġından ṣanki (11) düşüyor, aḳıyor. Ya görümce ḫanım, o da bir (12) ḥāl. (Ḳarlman)dan alınmış ḥażır eṣvāb (13)üzerinden dökiliyor. Ṣaçlarını gūyā tuvalet (14) itdirmek istemiş. Ṣaçaḳları böyle yüzünden (15) ṣarḳıyor. Faḳaṭ ḳulaḳlarındaki küpe… Vedīʿa **[21]** (1) “Beni at” diye bağırıyor. Beni bir süzdiler, (2) içimden gülmekden bayılıyordum. Dudaḳlarımı ışırıyordum. (3) Sāniḥa artıḳ kendisini żabṭ idememişidi. (4) O ḳahḳahalarını salıvirirken Vedīʿa ḥayretle ablasına (5) baḳıyordu. Bir gird-bād-ı kelām teşkīl iderek aḳan (6) sözler onı müteḥayyir bıraḳıyordu. Görüciye (7) çıkmaḳ o ḳadar, tuḫaf, eglenceli bir şeymi idi ki… (8) Sāniḥa gülmekden bīzār oluyormuş gibi ḳalbini bir eliyle (9) ṭutdıġı ḥālde yüzini biraz buruşdıraraḳ ḳayın- (10)ananıñ taḳlīdini yapmaḳ içün başını biraz ṣallayub (11) mini mini aġzını bir ḳarış açmaġa çalışaraḳ: (12) Maşallāh ḳızıma: Maşallāh ayol, diyordı. (13) Şiddetle gülmekden ʿādetā gözleri yaşarmaḳda old- (14) ıġından biraz ṭurdı. Penbe, ipek jilesiniñ ḳıv- (15) rımları arasından çıḳardıġı kenārları tamāmen işli (16) penbe renkde Çin ipegi mendiliyle gözlerini sildikden **[22]** (1) ṣoñra sözine devām itdi: (2) -Aman Vedīʿa, bu bayaġı sözleri işitdigim (3) zamān dudaḳlarımı o ḳadar ışırdım ki ḳanlarım (4)fışḳıracak ẓann itdim. Bir kere düşün, ḳaynana (5) bir ḳarış aġzını açaraḳ: “Ayol” didimi (6) ortalıḳ çınlıyordı. Mahalle ḳarısı denilen muṭlaḳ (7) bu olacaḳ öyle degil mi, ḳardaşım? Allāh ḳorusun (8) annem beni virecek olsa… (9) Vedīʿa istiġrabla hemān ṣordı: (10) -Ey, annem seni virecek olsa? (11) Sāniḥa, ḳollarını çaprāzvārī ḳavuşdırmış (12) oldıġı ḥālde annesi, kendisini bu maḥalle ḳarılarına (13) virecek olsa ne yapacaġını añlatmaġa başlıyordı. (14) Faḳaṭ buña vaḳit ḳalmadı. Nigār Fıṭnat Ḫanım,elinde (15) ṭutmaḳda oldıġı tüyli yelpazesini ṣallayaraḳ (16) içeri girdi. Başını

iki ṭarafa ṣallayaraḳ **[23]** (1) şikāyet-āmīz bir ṭavırla: (2) -Ḳabāḥat İḳbāl'de, diyordı. İnsan ʿaraba (3) ile gelmiş olmaġla hemān Ḫanım efendi olmaz ya! Görüci (4) oldımı bu ḳız hemān sevincinden çıldırıyor, (5) kim olursa olsun içerüye alıyor. (6) Sāniḥa ile Vedīa bir ṭarafa çekilmişlerdi. (7) Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi, aġır adımlarla pencerenin (8) yanındaki ḳoltuġa ṭoġrı ilerüledi, oraya (9) uzandı: (10) -Ooḫ, yoruldum, didi. Budalā gibi yarım (11) sāʿatde giyindim, süslendim. Amā kime? Ṭoġrısı (12) emeklerime acıdım. Amān ne kabā şeyler… Ha! (13) İşte gidiyorlar. ʿarabaya binmiş olmaġla kendisini (14) Ḫanım efendi ẓann iden bu ḳadınlar… Nigār Ḫanım (15) efendi, artıḳ tebessümlerini żabṭ idememişidi. (16) Sāniḥa'ya ṣorıyordı: **[24]** (1) -Ḫanım efendileri sen naṣıl bulduñ, baḳayım? (2) Sāniḥa nīm tebessümüni ketme luzūm görmeyerek du- (3) daḳlarını büḳdi ve bir işmiʾzāz-ı vechi göstererek (4) vālidesine cevāb virdi: (5) -Bilmem. (6) -Hele o görümce olacaḳ ḫanımdaki edā! (7) Ḳurbān olsunlar, bayılınacaḳ bir şey. Seni süz- (8) dükden ṣoñra ḳaynana Ḫanıma yan gözle baḳaraḳ (9) bir gülişi vardı ki… Az daha, çatlayacaḳdım; (10) ṣūretlerine, biçimlerine baḳmaḳdan… Nigār Ḫanım (11) efendiniñ ḥiddeti ġaleyāna gelmege başlamışıdı. Ḳo- (12) ltuḳ ṣandalyesini ḳızlarınıñ bulundıġı ṭarafa (13) ṭoġrı çevirdi: (14) -Amān, o ne kıyāfet, o ne biçim! Ḳayın ananıñ (15) başak (vaşak) kürküñe, görümce Ḫanımın ḥāreli (16) etekligine baḳub gülmemek içün ne yapacağımı **[25]** (1) şaşırdım. O ne bayağı şeyler, ne bayaġı ḳadınlar! (2) Ḳayın ana parmaġındaki pırlanṭa yüzügini bize (3) göstermek içün… (4) Parmaġını hevāya ḳaldırub ḳızlarına ṭoġrı (5) ṣallamaḳ ṣūretiyle ḳayınananıñ taḳlīdini yaparaḳ: (6) -Amān, işte böyle, ḳadın parmaġını ṣallayaraḳ (7) yoruldu. Zaḥmet olmasun diye az daha gidüb (8) gözümi içine ṣoḳacaḳdım. Ya, hele dāmādı (9) ṣordıġım zamān ne cevāb virdi, biliyor mısıñız? (10) Aġzını bir ḳarış yayaraḳ: "Kātib, efendim ḳalemde." (11) didi. (12) -Ḫanım efendi meʿāşı neḳadar? (13) -İki yüz ġuruş ama efendim onuñ aylıġa (14) iḥtiyācı yoḳ… Bizde para çoḳ. Īrād ʿaḳar (15) ṣaçımız ḳadar. (16) -Maḫdūm Beg efendi ḳaç yaşında? Efendim? **[26]** (1) -Gelecek muḥarremde on ṭokuzına başacaḳ. (2) Güzel mi güzel, nazik mi nazik, oḳumuşmı, (3) oḳumuş. Ḫanım, neler bilmez neler. Ne Frenkce (4) ḳaldı ne Roman. Ya çalġısı ya çalġısı! Kemān, (5) ḳanun, piyana. Bunlarıñ hepsini bilür Ḫanım hepsini. (6) Hemde mükemmel bilür. İşidenler bütün parmaḳ (7) ışırırlar. (8) Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi, ḳayın ananıñ taḳlīdini (9) yapmaḳdan müteḥaşşıl tuḥaflıḳla artıḳ kendüsini żabṭ (10) idemedi.

Ḳızlarıyla berāber ḳahḳahalarla gülmege (11) başladı.(12) -Sāniḥa, naṣıl, ister misiñ? (13) -Aman anne, sen de…(14) Sāniḥa bu ḫiṭāba ḳarşı yüzini ekşitdi. (15) Vedīa, ḳurnaz, şeyṭān ḳızlarda görilen fıḳırdaḳlıḳla (16)gülüyordı. Nigār Fıṭnat Ḫanım, sözünde devām **[27]** (1) itdi: (2) -Fenā mı ḳız, begenmiyor mısıñ? Henüz on (3) ṭoḳuz yaşında bir genç, artıḳ ikiñiz köşe ḳapmaca (4) oynarsıñız. Para çoḳ, ʿaḳār çoḳ. (5) Vedīʿa artıḳ kendisini żabṭ idemedi. Ablasına (6) baḳdı. Ḳıvraḳ, oynaḳ ṣedāsıyla oṭayı çınla -(7) tmaġa başladı. Ḳoltuḳ ṣandalyesiniñ bir ṭarafına (8) egilmiş oldığı ḥālde yüzini, mini mini elleri (9) içinde ṣaḳlamaġa çalışıyordı. Faḳaṭ buña taḥammül (10) idemeyerek parmaḳlarınıñ arasından ablasına baḳıyordı. (11) Sāniḥa, istiḥzānıñ bu derecesine taḥammül idemedi. (12) Yerinden fırladı. İpekli etekligini hadīdāne (13) tekmeleriyle öteye beriye iterek hāṣıl olan (14)raḳīḳ ipek fışırtısı arasında oṭadan çıḳdı, (15) gitdi. Annesiyle Vedīʿa, ḥālā gülüyorlardı.(16) -Fenā mı ḳız, begenmiyor mısın? Suʾal-i istiḥzā-**[28]** (1) kārīsi onı taʿkīb idiyordı.

-II-

(2) Evvel-emirde şu eşḫāṣ-ı vaḳʿayı taḳdīm idelim. (3) Sāniḥa on yedisinde. Vedīʿa on beşinde; iki (4) hemşīre. Sāniḥa, açıḳ kestāne rengindeki ṣaçları, (5) biraz ḳalınca ḳaşları, badem şeklinde ela gözleriyle (6) güzel, naẓarlara birden çarpacaḳ derecede güzeldir. (7) Cildi beyāż, ʿādetā ṭonuḳ bir renk peydā (8) idecek ḳadar beyāż. Samur rengini añdıran (9) uzun kirpikleriniñ uçları ḳıvrıḳdır. Göz (10) ḳapaḳlarını yekdigerine temās itdirdiği zamān (11) o gür, uzun kirpikleriniñ uçları birbirinin (12) içine geçer. Güzel, cidden güzel. Faḳaṭ pek ḥoppa, (13) luzūmundan ziyāde ḥoppa ve alafranġa. Biraz, müstehzi, (14) biraz yaramaz, ḳıvraḳ olan Sāniḥa pek iyü bir ḳalbe (15) mālikdir. Ṣāf, raḳīkü'l-ḳalb olan bu ḳız, pek **[29]** (1) ḥassāsdır. Pek çoḳ kimseleriñ naẓar-ı ehemmiyetle telaḳḳī (2) itmeyecegi küçük şeyler onuñ diḳḳatli gözlerinden (3) ḳaçamaz. Ufaḳ, ehemmiyetsiz sebeblerden ṭolayı (4) her ān gülmege ḥāżır olan Sāniḥa, sevdigi (5) ḳanaryasınıñ bir gün ḳafesiñ kenārında bī-rūh (6) bulunması üzerine ʿādetā hüngür hüngür aġla- (7) mışıdı. O gün Kāġıdḫāne'ye gitmege ḫażırlanmış (8) olan vālidesiyle hemşīresine refāḳat itmekden bile (9) ferāġat itmişidi. Tügleri ḳabarmış, ayaḳları (10) ḳıvrılmış olan bu mini mini ḳuşı açıḳ ṣarı (11) renginiñ ḥālā ḥāvī oldığı, leṭāfet-i tabiīʿyesini (12) eṭrāfa ṣaçan (tügleri) tüyleri arasında gömülmüş (13) gördigi zamān Sāniḥa'nın ḳalbi ezilmiş, muẓṭarib

(14) olmuşıdı. Ḳuşı dudaḳlarına götürdigi zamān: (15) -Benim zavāllı Rosinyolum [*] dimişidi. **[30]** (1) Ṣoñra gözlerinden yavaş yavaş sirişk-i teʾesṣür (2) aḳmışıdı. Sāniḥa böyle şaḳrāḳ faḳaṭ muteʾesṣir, (3) ḥoppa lakin ḥassās, müsteḥzī ancaḳ rakikü'l-ḳalb (4) bir ḳızdır. Pek küçük yaşından beri biʾl-ḫaṣṣa Paris'den (5) getirdilmiş mürebbiyelerle büyümüşdür. Fransızca lisānını (6) bir Parisli ḳadar söyler, faḳaṭ o ḳadar iyü yazamaz. (7) O yalñız taḥṣīliñ (pratiḳ) ḳısmına ehemmiyet (8) virmişidi. Piyanoda mahāreti pek mükemmeldi Lakin (9) (Şopen)i, (Rossini)yi, (Strauss)ı (10) şarḳ üstād musiḳīlerinden daha çoḳ iyü ṭanımışdır. (11) İnce, uzun boyı, ṣadrınıñ genişligi ile (12) Sāniḥa'da nādiren İngiliz ḳızlarında görilen nārīn (13) vucūd, leṭāfet-endām enẓāra halāvet-baḫş (14)olur. İnce ve biraz uzunca parmaḳları (15) niḥāyetlendiren penbe renkli ṭırnaḳlar bir diḳḳat-i maḫṣūṣa (16) ile kesilmişdir. Evet, Sāniḥa'nın en büyük meraḳı **[31]** (1) tırnaḳlarını ẓarīf bir ṣūretde kesmekdir. (2) Vedīʿa, bu bir melekdi. Altun renginde ḳoyu (3) ṣarı ṣaçları arasında bir lemʿa-yı ẕekā ile parıldayan (4) yeşile meyyāl ḳoyu maʾī, taḥrīrli gözleri, insānıñ (5) aʿmāḳ-ı rūhuna teʾsīr idecek ḳadar bir ḳuvve-i (6) sāḥireye mālikdir. O gözleriñ levn-i dil-firībi Boġaz (7) içi deñiziniñ ḳoyu māʾī – yeşil rengine (8) benzer, aʿmāḳ-ı levnine naṣb-ı naẓar itdikce (9) lemʿa-yı ʿuyūn ḳamaşır. Derinliklerine göz gezdir- (10) ildikce ḫuṭûṭ-ı naẓar biñlerce mūm ḳuvvetinde bir (11) elektriḳ lambasına maʿrūż ḳalmış gibi gūyā münṭefī (12) olmaġa yüz ṭutar. İşte Vedīʿa'nıñ da gözlerinde (13) böyle bir lemʿa-yı sāḥirāne vardır. Onlara diḳḳatle baḳılmaḳ (14) ḳabīl olamaz. Onlarda mevcūd olan ḳuvve-i caẕibe (15) naẓarları aʿmāḳ-ı rūḥuna ṭoġrı çeküb getürir. (16) Boyı ablasından biraz ḳışa, ṣaçları daha gür. **[32]** (1) Ḳaşları biraz daha ince faḳaṭ muḳavvesdir. Levni (2) ḳamelya rengini andıracaḳ bir derecede penbelikle (3) memzūc bir ḥālde beyāżdır. Vucūdca Sāniḥa ḳadar (4) nārīn degil, ḳadınlarıñ balıḳ etinde taʿbīrine (5) muvāfıḳ bulunacaḳ bir derecede mülaḥḥamdır. Aġır (6) ṭavır ve ḥareketiyle caʿlī bir vaḳār göstermek ister. (7) Faḳaṭ ḫilḳaten ḥoppa, şaḳacı, mizāḥ-perest (8) yaradılmışdır. Aġır ṭavırları arasında öyle (9) ḥoppalıkları, ḫiffet mizācı görilür ki vālidesi (10) bile baʿżen bunı ḫoş görmez. Bu cihetle vālide (11) ile küçük ḳız arasında ṣūret-i dāʾimede eṣer-i (12) münāferet mevcūddur. Vālidesi ḳızına ḳarşı caʿlī (13) şefḳat ve muḥabbet ṭavırları gösterir, Vedīʿa da vālidesi (14) ḥaḳḳında pek ṣamīmī āsār-ı muḥabbet ṭaşıyamaz. Vedīʿa'nıñ (15) muʾeṣṣir ʿamīḳ baḳışlarında āsār-ı iḫtirāṣ, sevdā-yı (16) ġarām görilür. Faḳaṭ

bunlar şeḥvānī degil. O henüz **[33]** (1) küçükdür. Faḳaṭ o eṣer-i hevā-peresti, baygın, olgun (2) baḳışlardaki lemʿa-yı ʿuyūnda pek ḳolay farḳ olunur. (3) Sāniḥa hemşīresini ziyādesiyle sever, Vedīʿa pekde (4)buña muḳābele göstermez. O hemşīresini kendi (5) ārzū ve hevesātına māniʿ, öñünde dikilmiş bir heykel (6) olmaḳ üzere telaḳḳī ider. (7) Vedīʿa, Fransızcayı hemān ḫaṭāsız tekellüm ider; (8) ḥatta biraz yazabilür. Şīve-i telaffuẓunda ḳulaġı (9) pek taṭlı bir lems-i ḫafīf ile oḳşayan bir (10) pelteklik vardır. Piyanoda o derece mahāreti (11) yoḳdur. Sāniḥa'nın musiḳīye daha ziyāde merāḳı (12) vardır. Bu cihetde olan vukūfuyla Vedīʿa'ya taḳaddüm (13) ider. Ḫatta biraz kitare de çalmaḳ bilür. Vālideleri (14) Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi, Fransızca bilmez, iyü piyano (15) çalamaz. Faḳaṭ bilenlerden, çalanlardan daha ẓarīfdür, (16) daha nāzikdir, kibārlıġıñ, alafranġalıġıñ her dürlü **[34]** (1) inceliklerine, nüktelerine vāḳıfdır. Nigār Fıṭnat (2) Ḫanım efendi, Faḫīmā Ṣıdḳullah Efendi'niñ üçünci (3) zevcesidir. Faḫīmā Efendi, teʾehhül ʿāleminiñ bedbaḫt (4) ricālinden biridir. Pederi Ḳudretullah Paşa vefāt itdigi (5) zamān Faḫīmā Efendi, birinci zevcesini bıraḳmış, (6) bir ikinci teʾehhüle ḥażırlanmış idi. Pederinden (7) kendisine büyük bir mīrāṣ ḳaldı. İlk zevcesi (8) maʿrūf bir ʿāʾileniñ tek ḳızı idi. Genclik (9) avānında zevcesin arasında ḥoppalıḳ ḥüsn-i (10) imtizācıñ muḫribidir. Geçinemediler, epeyce münāzaʿalardan, (11) gürültilerden ṣoñra iftirāḳ vuḳūʿa geldi. (12) Pederiniñ vefātını müteʿāḳib tekrār teʾehhül ārzūsı (13) ḳalbini ġıcıḳlamaġa başlamışıdı. O ṣervet-i ʿaẓīme (14) kendüsine intiḳāl itdigi zamān birçoḳ yerlerden (15) ḳızlar teklīf olundı. Bunlarıñ hepsi melek ḳadar (16) ʿafīfe, Venüs ḳadar ṣaḥibe-i melāḥat, oḳumuş, **[35]** (1) yazmış, güzel, güzel hepsi her cihetle güzel, (2) Faḫīmā Efendi, ḳalemiñ mümeyyizi olmuşıdı. Artıḳ onuñ (3) bu ṣervet-i cesīme arasında bekār yaşaması münāsib (4) olur mı ya! Artıḳ hevā-yı heves hengāmı da (5) geçiyor. Pirinççiniñ ġazinolarında ṭolaşmaḳ (6) kendisi içün muvāfık olamıyor. Büyükleri (7) kendüsini taḳbīḥ bile ediyorlar: (8) -Ḳalemiñ mümeyyizi, bu ḳadar ṣervet… Pirinççi (9) ġazinoları, Begoġlı ʿālemleri ṭoġrısı (10) ʿayıb şey. Teʾehhül itmiş olsa… (11) Bu ḥükmi ʿale'l-ekṣer ḳız babaları viriyor. (12) Öyle ya, bir ʿāʾile teşkīl itmek, bir lāne-i ʿaşk ve ġarām (13) yapmaḳ, yavrular çıḳarmaḳ, onları büyütmek (14) ne büyük saʿādetdir. İrādlarıñ yavaş yavaş ṣatılmaḳda (15) oldıġına bir aralıḳ vāḳıf olan Faḫīmā Efendi'niñ (16) vālidesiyle ḥarekātında serbest bıraḳdıġı oġlına **[36]** (1) artıḳ icrā-yı nüfūẕ itmek zamānınıñ gelmiş oldıġına ḳāniʿ (2) olaraḳ: (3) -Yoḳ,

Ṣıdkullah; artıḳ evlenmelisiñ, (4) diyordı. Düşün oġlum, yaşıñ ḳırḳ. Ben de (5) elli beşine yaḳlaşıyorum, ne zamān mürüvvet görecegim, (6) yavrularını ne vaḳiṭ sevecegim? (7) Pederiniñ vefātından muḳaddem Faḫīmā Ṣıdḳullah Efend- (8) iniñ ḳalbinde cāy-gīr iken o ṣervet-i ʿazīmeniñ (9) kendisine intiḳāli üzerine meydānı vāsiʿ, hevā-yı (10) hevese dāʾir ḥarekātında serbestī oldıġı zamān (11) muvaḳḳaten inṭifā iden teʾehhül ārzūsı bu ṣūretle (12) tekrār uyandı. (13) -Peki, bir münāsib ḳız buluñuz; didi. Faḳaṭ (14) evvelce şarṭlarımı söyleyeyim. Ḳız ibtidā ʿārif (15) olmalı, ẕeki bulunmalı. Oḳumuş, yazmış bulunması da (16) şarṭ. Çalġı da bilmeli, ve'l-ḥāṣıl alafranġa **[37]** (1)olmalı ve's-selām. (2) Vālide Ḫanım aradı, ṭaradı. Herkesden (3) ṣoruldı. Ebe Ḫanımlarıñ reʾyi arandı. Niḥāyet bir ḳız (4) buldılar. Güzelmi güzel; oḳumuşmı oḳumuş. Çalġı (5) çalıyor, "ḥatta (Beyit) bile yapıyormuş, ayol." (6) Medḥleri Faḫīmā Efendi'ye söylendi. Vālide Ḫanım (7) ḳızın güzelligini vaṣf idüb bitiremiyordı. (8) O püskürme benler, bir ḳarış gerden taʿrīfe (9) sıġar mı ya! Niḥāyet Faḫīmā Efendi de işe yatdı. (10) Ḳız orta ḥālli imiş, didiler. Faḫīmā Efendi: (11) -Daha āʿlā, benim mālım her ikimize kāfī, bende (12) görsün bende bilsüñ; cevābını virdi. (13) Faḫīmā Efendi, ikinci teʾehhül ʿālemine girdigi (14) zamān bunı evvelkinden daha acı buldı. (15) Ḳadınlarıñ meşḥūr bir sözi vardır: (16) -Ön terlik nereye giderse art terlik de **[38]** (1) oraya gider. (2) O püskürme benleriñ lāden azmanı, ḳara (3) ḳaşlarıñ rāstıḳ boyaması oldıġı añlaşıldı. (4) Bu ne ise ne. Maʿlūmātına, ʿirfānına diyecek yoḳ a! (5) Ḫakikat, Faḫīmā Efendi'niñ ikinci zevcesi pek (6) ʿarif ve maʿlūmātlı çıḳmışıdı. Neler biliyordı (7) neler! Ḳalemiñ muʿāmelātından, ḳurre cümleniñ ḥesābından (8) başḳa bir şeyʾe vāḳıf olmayan Faḫīmā Efendi, bu (9) maʿlūmātlı ḳarısınıñ ḳarşusında apışdı ḳaldı. (10) Ḫanım oḳumuş, yazmış; hem de lāyıḳıyla oḳumuş. (11) Leylā-yı Ḳadīm'in Fıṭnat'ıñ Ẕeyneb'iñ eşʿārı hep (12) ezberinde. Böyle bir ḳadına ḳarşı söz mi söylenir, (13) cevāb mı virilür? Maʿāẕallāh Faḫīmā Efendi, (14) zevcesiniñ ḳarşusında ʿādetā alıḳlaşmışıdı. (15) O ne dimiş olsa ḥaḳlıdır. ʿİtirāż idilmez; (16) ṣoñra ḳıyāmetler ḳopar. Aġızlar açılur: **[39]** (1) -Erkek olacaḳ, ne şiʿrden ḫaberi var, (2) ne ʿirfāndan. Ḳaça alırım ben bu aġızları? (3) Muḥabbetleri cereyān itmege başlar. Allāh ṣaḳlasun, (4) eger bir parça daha söylenecek olursa artıḳ (5) var ya orada oṭurmaġa gelmez: (6) -"Serv-i nāzım kim büyütdi böyle bī-pervā seni?" (7) mışrāʿınıñ ikincisi nedir baḳayım? Sen daha (8) bunı bilmeden (ʿirfānlıḳda) baña ders virmege (9)

ḳalḳışıyorsuñ öyle mi? (10) Naġmeleri tekrāra başlardı. Artıḳ bundan ziyāde (11) orada oṭurmaḳ ḳābil olamazdı. Faḫīmā Efendi, (12) kendisini selāmlıġa atdıġı zamān geniş bir nefes-i ḫalās (13) alırdı: (14)-Ooḫ! (15) Zavāllı adam ḳırḳından ṣoñra ṣaḥāfları ṭola (16) şaraḳ dīvānlar (Sefīnetü'l-Şuʿarā)lar, (Teẕkiretü'l- Üdebā)lar **[40]** (1) ṣatun aldı. Ḳoca bir kütüpḫaneyi onlarla ṭoldır- (2) dı. Bu kitābları açub oḳumaġa başladıġı zamān (3) pederiniñ kendisini Fārisī oḳutmadıġına cānı (4) ṣıkıldı. Bu dīvānlarda da Türkce bir şey yoḳ ki… (5) Hep Fārisī hep Fārisī. Niḥāyet eline Vāṣıf-ı (6) Enderūnī Dīvānı geçdi. Ooḫ! Hele bu bir parça (7) Türkceye beñzer bir şey. Öyle ya içinde: (8) -"Olma soḳaḳ süpürgesi (9) Ḳadın ḳadıncıḳ ol." (10) Var. Ḥaremi Ḫanıma sevincle bu divānı ve dīvānın (11) o ṣahīfesini gösterdigi zamān: (12) -Vāsıf Dīvānımı? O da tam sen ʿaḳılda (13) bir şeyʾ imiş. İlahī efendi, bu dīvān da oḳunur- (14) mı ya! (Nābī)leri, (Bāḳī)leri ʿale'l-ḫuṣūṣ (14) (Fuzūlī)leri ne zamān oḳuyacaḳsıñ, ne zaman (15) añlayacaḳsın bilmem. **[41]** (1)Yanıḳdır o ʿāşıḳıñ kitabı (2)Şiʿrinde ḳoḳar ciger kebabı (3)Sen bunı bilmiyor mısıñ? (4) - Neyi? (5) - Cānım o ʿāşıḳ-ı ḥaḳḳı. (6) - Nereye gelmiş, yine balıḳ pazarına mı? (7) Şāʿire Ḫanım efendi artıḳ bundan ziyādesini (8) diñleyebilür mi ya? Āvāzı çıḳdıġı ḳadar feryada (9) başlardı. Āṣār-ı ʿanif ve şiddet aġzından feverān (10) idüb ṭurırdı: (11) - Amān yārabbi! Cahil ḳoca ile oṭurmaḳ (12) ne müşkülmüş, ne ʿaẕāb imiş… (13) Faḫīmā Efendi içün artıḳ ṭışarı ḳaçmaḳ zamānı (14) tām o daḳīḳa ḥulūl iderdi. Bu cihetle efendi (15) ḥareme nādiren girmege başlamışıdı. Ḫanım efendi de (16) birṭaḳım ṭalḳavuḳlarla düşüb ḳalḳardı. **[42]** (1) Bu ṣūret-i ḥayāt beş sene devām itdi. Faḫīmā (2) Efendi de rūʾyāsında, ḫülyāsında görmedigi, (3) bilmedigi şāʿirleriñ isimlerini öğrendi, (4) kitāblarını belledi. Faḳaṭ neden ise şiʿrden (5) bir dürlü ẕevḳ alamıyordı. Ne yapsun, ṭabīʿat (6) oña o ḫaṣīsa-yı tecellīyi baḫş itmemiş. Niḥāyet (7) Ḫanım, bir gün ḥummāya ṭutuldı, beş on güniñ (8) içinde kendüsine bir kitābe-i seng-i mezār söylemege (9) vaḳit bulamadan gürledi gitdi. Faḫīmā Efendi, (10) bu ḫalāṣ-ı ġayr-ı müteraḳḳıba nāʾil oldıġı zamān geniş, (11) fevḳa'l-ʿāde geniş bir nefes aldı. Faḫīmā Efendi, (12) bu devre-yi belāyı da bu ṣūretle geçirdi. Artıḳ (13) bir daha teʾehhül itmegi ḫaṭırına bile getirmiyordı. (14) Bir sene ḳadar yine bekārlıḳ ʿālemine ṭaldıḳdan ṣoñra (15) ḳırḳ beş yaşında bir vücūduñ buña müteḥammil ola- (16) mayacaġını pek ḳolay añladı. **[43]**(1) Maʿmāfīh teʾehhül ʿāleminde geçirdigi muʾellim zamānlar, (2) o ḫāṭırāt-ı muteʾessire kendisini tekrār evlenmek cihetine (3)

mümkün degil sevḳ itmiyordı. Düşünüyordı ki (4) teʾehhül kendisi(ni) içün mesʿūd bir ḥayāt vucūda (5) getiremiyor. Faḳaṭ ya evlāda mālik olmaḳ hevesi… (6) Evet, bu ārzū-yı cāvidānī ara ṣıra Faḫīmā Efendi'niñ (7) ḳalbini ġıcıḳladıḳca teʾesſſür ve teʾellüm gösteren bir ḥareket-i (8) müteḥassirāne ile gögüs geçirirdi ve kendi kendine dirdi: (10) -Ah! O mini mini yavrular…(11) Bu, ṣon bir emel-i derūn teşkīl eyliyordı. Buña (12) bināʾen ḫāṭırından bu mesʾele geçdikce kendi kendine (13) şöyle bir muḥākeme-i fikriye-i tefelsüfkārānede bulunurdı: (14) -Artıḳ evlenecek zamānım da geçdi amā! (15) Şu evlād hevesi yoḳmı? O ārzū, o muḥabbet ḳalbimi (16) kemiriyor. Ne yapmalı, bilmem. **[44]** (1) Bütün o ārzū-yı şedīdiyle, o emel-i derūnīniñ (2) sevḳ-i medīdiyle berāber Faḫīmā Efendi üçünci defʿa (3) olaraḳ teʾehhüle cesāret idemiyordı. Ḳaʿrīne (4) iki defʿa yuvarlandıġı o ḥayāt-ı garīb uçu-(5) rumuñ ḫāṭırlı kenārlarında ṭolaşırken onı (6) oraya itecek, taḥammül-fersā bir kuvve-i ġayr-ı müteraḳḳibe(7) vucūda getirecek bir sāʾiḳ lazımdı. Niḥāyet (8) bu da ẓuhūra geldi. Bir cumʿa güni idi. Faḫīmā (9) Efendi kendisine öteden beri (dal) yazılmış (10) refīḳasıyla, kāse-līs iki şaḫs-ı riyākār ile (11) iki çifte bir ḳayıġa binerek Kāġıdḫane'ye (12) gitmişlerdi. Hevā laṭīf, semā berrāḳ. Teferrüc (13) ārzūsı herkesiñ ḳalbinde uyanmış. Mevsim-i rabīʿiñ (14) ṭarāvet-i ḥayāt-baḫşāsı, o mevḳiʿ-i Saʿd-ābād'ı (15) yeşilliklere ġarḳ itmiş, bir beḥişt-i cāvidānī (16) manẓarası ḥuṣūle getirmişidi. Zümürrüd ṭabaḳātı **[45]** (1) arasından bir pırlanṭa dizisi gibi aḳub giden (2) ırmaḳ o gün biñlerce ḳayıḳlar, ṣandallarla ṭo- (3) lmuşıdı. Bu müteḥarrik-i merākib-i seġīre-i baḥriye girdābına (4) ṭutılan Faḫīmā Efendi'niñ ḳayıġı da niḥāyet bir sāhil-i selā-(5) met buldı. Yār-ı ḳafādārlarıyla ṭışarıya çıḳdılar. (6) Çemenler üzerinde gezmege başladılar. Birçoḳ (7) kimseler ʿāʾileleriyle kümeler teşkīl iderek aġaclarıñ (8) altına, raṭb-sāyeleriñ zīr cenāḥına yayılmışlardı. (9) Çocuḳlar başlarına sāzdan yapılmış külāhları (10) geçirerek koşuyorlar, oynuyorlar bir neşāṭ-ı ṭıflāne (11) eşeri gösteriyorlardı. Faḫīmā Efendi, bunları (12) müʾesſir bir naẓarla tedḳīḳ itdi. O emel-i derūniniñ (13) ḫüsrān-ı dāʾimīsinden müteḥaṣṣıl bir ah-ı serd çekerek: (14) - Lakin çocuḳları da ben neḳadar severim. (15) Şimdi şunları gördigim zamān… (16) Sözlerini söyleyebildi. **[46]** (1) Faḫīmā Efendi'niñ ʿādetā çocuḳ gibi aġlaması (2) ṭutacaḳdı. Bu teʾesſüri manʿi içün gözlerini yere (3) indirdi. Refikāsından biri gülerek kendisine (4) diyordı ki: (5) - Lakin efendi ḥaẓretleri, tekrār evlenmiş (6) olsañız… (7) Üzerinde gümüş renginde ḳıllarıñ görülmege başla- (8) dıġı uzun

şaḳalını bir lems-i ḫafîf ile oḳşa- (9) maḳlıġını müteʿāḳib acı bir tebessümle muḳābele itdi: (10) - Cānım efendim, bundan ṣoñra… (11) - Neden efendim, neden? (12) Tām bu ṣırada bir alāy ḳıbṭî ḳadınları al (13) dökme şalvārlarınıñ paçalarıyla çayırlarıñ ṭarāvet- (14) niṣār otlarını öteye beriye iterek bunlarıñ öñünden (15) geçiyordı. Ḳıvraḳ, ʿişve-bāz bir ḳıbṭî ḳızı (16) nesīmiñ temevvücātıyla öteye beriye uçmaḳda olan **[47]** (1) baş örtüsünüñ ucunı maḥcūbiyetini setr içün güya (2) yüzine örtmege çalışaraḳ: (3) - Begim size “Amān amān” şarḳısını söyleye-(4) yimmi? diye ʿişve-bāzāne bir edā ile ṣorıyordı. (5) Faḫīmā Efendi güldi. Faḳaṭ bu gülmekde acı (6) bir teʾesṣür vardı. Ḥiddet ve teʾesṣürüni göstermemek (7) içün: (8) -Artıḳ ḳayıġa binelim, didi. (9) Küçük iskeleye ṭoġrı yanaşdılar. Bu meşī (10) ve ḥareketleri ẓarfında kendilerini uzun, sürekli (11) bir ḳahḳaha taʿḳīb idiyordı.(12) Biñlerce erbāb-ı teferrücüñ inüb bindigi o küçük(13) iskelede neḳadar ġalabalıḳdı. Niḥāyet oraya (14) yaḳlaşdılar. Şişman, luzūmundan pek şişman bir ḳadın (15) ḳayıġa binmek içün müşkülāt çekiyordı. Faḫīmā (16) Efendi, bu iḫtiyār ḳadınıñ elinden ṭutdı. Binmesine **[48]** (1) yardım itdi. Ḳayıġa geniş ḳarnını yerleşdirdigi (2) zamān kendisine muʿāvenet itmiş olan bu ẕātıñ (3) yüzine baḳdı, (4) - A, Faḫīmā Efendi… didi. (5) Efendi, bu ḳadınıñ kim oldıġını bir dürlü taḫaṭṭur (6) idemiyordı. Faḳaṭ düşünmege de vaḳit ḳalmadı. (7) Şişman Ḫanım ṣabırsızlıḳla sāḥilde birine baġırıyordı: (8) - Ḳız, hadi gelseñ a! (9) Faḫīmā Efendi biraz çekilmege mecbūr oldı. (10) On yedi yaşlarında bir ḳız levend endāmıyla, ḫırām-ı (11) dil-firībi ile iskeleniñ ḳademelerini iniyordı. Ḳayıġa (12) çengelli dignegini rabṭ iderek sāḥilden ayrılmamasına (13) diḳḳat iden iḫtiyār dignekci bile bir ḳarış aġzını (14) açaraḳ bu melāḥat-ı mümtāze ṣāhibesine ḳarşı mütehayyir (15) ḳalmışıdı, ḳayıġın biraz açılmasına bile müsāʿade **[49]** (1) itdi. Ḳız bir kebk-i ḫırāmān, ḥareket-i çālākīsiyle (2) ṣandala atladı. Şişman Ḫanımıñ ḳarşusına (3) oṭurdı. Siyāh, alpaḳadan yapılmış ferācesiniñ (4) etegini ḳayıġın içine güzelce yerleşdirdiḳden ṣoñra (5) pekde ince olmayan ḳolalı yaşmaġınıñ biçimini (6) düzeltdi. Ḳamelya renginde, penbe, beyāż bir ten. (7) Samur gibi gür, yumuşaḳ ṣaçlar. Biraz uzunca yine (8) o renkde ḳaşlar. Elayı andırır renkde laṭīf, (9) iri gözler. Yekdīgeriniñ içine geçmiş, sitīze-cū, (10) uçları ḳıvrıḳ, uzun kirpikler. Uzun bir (11) vücūd. Mini mini, yumru eller. Yüzünde tuvalet (12) hemān hemān hīç yoḳ. Bu ne ṭabīʿī leṭāfet, ne cīd-i (13) melāḥat. Faḫīmā Efendi, bu enmūzec-i leṭāfeti temāşāya (14) vaḳit bulamadı; şişman ḳadın bir feryād-

ı cān- (15) ḫırāş ile: (16) - Çocuḳ nerede ayol, çocuḳ nerede? diye **[50]** (1) bağırıyordı. Altı yedi yaşlarında taḫmīn olunan (2) żaʿīf, ṣarı, sısḳa bir çocuḳ biraz ötede (3) seyyār yemişçiden aldığı yeşil erikleri ciblerine(4) ṭoldırırken vālidesiniñ acı feryādlarına cevāb(5) viriyordı:(6) -Anne, geliyorum, geliyorum! (7) Bu çocuġı görir görmez Faḫīmā Efendi ṭanıdı. (8) Bu kendileriniñ üç dört ev ilerüde ḳomşuları (9) Ẕekāʿī Efendi'niñ oġlıydı. Faḫīmā Efendi ḳonaġa (10) gelirken ʿale-l-ekṣer buña yolda teṣādüf itdigi zamān (11) çocuḳ hemān fırlar, şap diye efendiniñ (12) elini ṭanīn-endāz bir būse ile öperdi. Ṣoñra da (13) yüzine baḳardı. Bu baḳış " İşte ben bu vaẓīfemi (14) ifā itdim, sen de muḳābeleni yap" dimek maʿnāsına (15) geliyordı. O zamān Faḫīmā Efendi, biraz yüzini (16) ekşiderek kisesini(kesesini) çıḳarır, içinden bir silik **[51]** (1) ġuruş bulurdı. Bunı da fidye-i necāt olaraḳ (2) bu çocuġa virirdi. Bu ʿaṭiyyeyi eline alaraḳ (3) beyāż rengine māī gözlerini ḳapdırdıkdan, bunuñla (4) alacaġı leblebi tozıyla keçi boynuzınıñ leẕẕet-i (5) ḫayāliyesiyle damaġını şīrīn meẕāḳ eyleyerek duda- (6) ḳlarını şiddetle şaplatdıktan ṣoñra o eli yine (7) öperdi. Onı müteʿākib baḳḳal dükkānına ṭoġrı (8) alabildigine ḳoşardı. Faḫīmā Efendi'niñ ʿaraba (9) ile gelüb gitdigi günler, bu yaramaz çocuḳ içün (10) ʿādetā bir yevm-i mātem olurdı. O gün öteye beriye (11) fırladub atdığı ṭaşlarla bir iki cām ḳırmaḳ,(12) maḥalle köpeklerini recme ḳalḳışmaḳ onuñ içün (13) ṭabīʿī bir maṣlaḥat ḥükmüne girerdi. Yedi yaşındaki (14) bu afacān, yaramaz çocuġı maḥallede ṭanımayan hemān kimse (15) yoḳdı. Bütün maḥalleliyi ḥırṣından, teʾeṩsüründen aġladan (16) bu çapḳın mizāclı çocuġıñ adı Ḫürrem idi. **[52]** (1) Faḫīmā Efendi, bu çocuġun seyyār yemişciden ciblerine (ceblerine) (2) ṭoldırdığı erikleri bir ṭarafdan aġzına (3) ṭıkışdıraraḳ kütür kütür yedigini gördigi (4) zamān: (5) - Amān, yine bizim yādigār, diyebilmişdi. (6) - Ḫürrem "Geliyorum" āvāzesiyle zıplaya zıplaya (7) iskeleye geldigi ṣırada Faḫīmā Efendi gözine (8) ilişdi. Bu niʿmet-i ġayr-ı müteraḳḳıbe çocuġı sevindirdi. (9) Hemān yanına yaḳlaşdı. Erik ṭolı, şişkin (10) aġzını oynadaraḳ añlaşılmaz bir ṣedā ile: (11) - Elini öpeyim, Amuca(amca) Beg, didi. (12) Faḫīmā Efendi elini uzatdı. Çocuḳ, erik (13) ṣuları aḳmaḳda olan aġzıyla o ele, şapırtılı (14) bir būse ḳondırdı. Artıḳ keseye ṭavranmaḳ (14) ṣırası Faḫīmā Efendi'ye gelmişidi. Faḳaṭ o ṣırada (16) ḳayıḳlarına binecek olanlar iskeleye ṭoplanmış, **[53]** (1) herkes bu manẓara-yı muḍḥikeye baḳıyor. Şişman Ḫanımıñ (2) artıḳ cānı ṣıḳıldı: (3) - Yumurcaḳ, ḥālā seni mi bekleyelim, feryādıyla (4) ortalığı titretdi. Çocuḳ da o ḫavf

ile (5) ḳayıġa atladı. Faḳaṭ ḍarbeli bir çimdik onı da (6) nāle-zen eylemişidi. Çocuḳ āvāzı çıḳdıġı (7) ḳadar bağırdıġı ṣırada annesiniñ yanına oṭurmaḳ (8) istiyor, şişman ḫanım ise o raḥatsızlıġa (9) taḥammül idemeyerek bu ṣarı çocuġı itiyor, (10) ḳarşıya, o perī-i melāḥatiñ yanına oṭurmaġa mecbūr (11) idiyordı. Ḳız bu ḥālden fenā ḥālde maḥcūb oldı. (12) Çehresini laṭīf bir iḫmirār ḳaplamışıdı. Faḫīmā (13) Efendi naẓarlarını o melāḥat-ı mücessemeye ḳapdırdıġı (14) ṣırada ḳayıḳ da uzaḳlaşıyordı. Vālide ile (15) çocuḳ arasında ḥālā o mücādeleniñ baḳiyesi devām (16) idiyor, ḳayıḳcı da bu ağır, müzʿic yüklere ḳarşı **[54]** (1) cehrī olaraḳ kerrāren (lā ḥüvel) oḳuyordı. (2) Faḫīmā Efendi'niñ iki çifte ḳayıġı yanaşdı. (3) Onlar da bindiler. Aheste bir cereyān ile dereniñ(4) manşıbına küçük aṭaya ṭoġrı gitmege başladılar.(5) Faḫīmā Efendi düşlüyordı: (6) - ʿAcabā bu Ẕekāī Efendi'niñ ḳızımıdır? (7) Faḫīmā Efendi ḳonaġa o aḳşām ʿavdet ider (8) itmez Kahyā ḳadından ṣormuşdı:(9) - Bizim ḳomşu Ẕekāī Efendi'niñ bir ḳızı var mı? (10) - Kahyā ḳadın, ẕekā ve dirāyetini gösterecek bir ṭavr-ı (11) istiʿcālkārene ile cevāb virdi: (12) - Nigār'ı mı ṣorıyorsuñuz efendim? O, Ẕekāī (13) Efendi'niñ ḳızı degil, beslemesidir. (14) - Beslemesimi? (15) - Evet, efendim, beslemesi. Ẕekāī Efendi, İẕmid **[55]** (1) civārında bir yerde meʾmūr iken öksüz olan (2) bu ḳızı beslemelige almış, büyütmüş, terbiye itmiş. (3) Ne yalan söyleyeyim, melek gibi bir ḳız. Hele terbiyesi. (4) Terbiyesi mesʾelesi biraz Faḫīmā Efendi'yi (5) düşündiriyordı. Öz oġlınıñ terbiyesi,(6) Kāġıdḫāne'de görilen o manẓara-yı edeb, buña şübḥe (7) bıraḳır mı ya! Faḳaṭ ne maʿlūm? Belki ḳızda tabīʿī (8) ve ḫulkī olaraḳ bir terbiye vardır. Faḫīmā Efendi (9) muṭṭaṣıl ḳızı gözünden düşürmeyecek teʾvīller-(10) le maʿ ẕūr göstermek istiyor, onuñ melāḥat-ı (11) tabīʿīyyesine naḳışa virecek şāʾibeleri üzerine (12) ḳondırmaḳ istemiyordı. Faḳaṭ niçün? Faḫīmā (13) Efendi de bunuñ sebebini añlayamıyor; Faḳaṭ bunda (14) bir sāʾik var. Bir cāẕib ḥiss-i meyyālan mevcūd. (15) Faḫīmā Efendi kendi kendine ṣorıyordı: (16) - ʿAcabā ben tekrār gerçekden sevmiş **[56]** (1) olmayayım? (2) Ṣoñra ṣaḳalını elleriyle oḳşuyordı. Üzerinde (3) görilen tek tük olmaḳdan ziyāde beyāż ḳıllar o (4) suʾāle lisān-ı ḥāl ile cevāb virmek istiyorlardı: (5) - Adam bu yaşdan ṣoñra… (6) Kahyā ḳadın, efendiniñ suʾāllerinden işkillenmiş (7) idi. Ḳızın medāyiḥini aġzından düşürmüyor; (8) güzelliġini, civānlıġını o ḳadar medḥ idiyordı ki (9) niḥāyet Faḫīmā Efendi ṭayanamadı. Kahyā ḳadından iki (10) üç gün ṣoñra ṣordı:(11) - Ey! Bu ḳızı istemiş olsaḳ baña (12) virirler mi? Yaşım bir parça

geçkin amā… (13) Kahyā ḳadın alacaġı baḫşīşleriñ ẕevḳ-i ḫayālisiyle (14) bülbül kesilmişdi: (15) - Ne dimek efendim? Siz istedikden ṣoñra (16) o, size cāriye olur. Böyle bir niʿmeti ʿacabā nerede **[57]** (1) bulacaḳ. Ḳoca ḳonaġa Ḫanım olmaḳ ʿaceb onuñ (2) ḫayālinden mi geçdi? Bu onuñ içün ne büyük (3) bir saʿādet; hem ben Zehrā Ḫanım'a da biraz açdım. (4) "Efendi hazretleri istedikten ṣoñra oña (5) ḳul, ḳurbān olsun." didi. Yarından tīzi yoḳ… (6) Bu sözler Faḫīmā Efendi'niñ ḥayāt-ı ḳalbiyesini (7) oḳşuyordı. Teʾehhül ʿāleminde çekdigi ʿaẕāblar, (8) işkenceler bütün pīş-i naẓarından silinmiş idi. (9) Şimdi pīş-i nigāhında niḥāyeti gelmez bir yeşillik (10) taṣavvur eyliyordı. Orada, o çemen-zār arasında Nigār, (11) siyah alpaḳ(a) ferācesiyle geziniyordı.(12) Kahyā ḳadınıñ "Yarından tīzi yoḳ." dimiş (13) olmasına Faḫīmā Efendi pek de muvāfaḳat cevābı (14) virmedi. (15) - Bir kere vālideden ṣorsañız, didi. (16) Kahyā ḳadın, kibārlıktan hīç ayrılmayan valide **[58]** (1) ḫanım efendiye bu mesʾeleyi açdıġı zamān velvele (2) ḳopmuşıdı: (3) - Naṣıl, naṣıl; diyordı. Ṣıdḳullaḥ'a, bir (4) danecik oġlıma bir besleme alayım, öyle mi? maḥallede (5) igrenmedik kimse ḳalmadıġı ḥālde o mundārları evime (6) getireyim, o yumurcaḳ oġlanı ḳonaġa ṣoḳayım (7) öyle mi? Benim ʿāleme reẕīl olmaġa vaḳtim yoḳ. Yooo! (8) Baḳ ben öyle kepāzelik istemem. Oġlum, evlenmek (9) istiyorsa oña ḳız mı yoḳ. Ṣaçlarımıñ teli ḳadar. (10) Vālide Ḫanımın feryadı ortalıġı tutdı. O (11) gün de bütün maḥalleye bu ḥavādiṯ yayıldı. (12) Bu havādiṯin tevsīʿ ve teş'ībi başḳa birçoḳ naẓariye-(13) lere maḥal açdı. Farażiyāt, vukūʿāt ḥāline (14) taḥvīl idilerek biñ dürlü sözler söylenmege (15) başlandı. Muḥabbet-i vuḳūʿ telāḳī ḥusūli… (16) Artıḳ neler, neler. **[59]** (1) Aġır başlı ḫanımlar: (2) - Bu iş o kahyā ḳadınıñ başı altından (3) çıḳmışdır, diyorlar. Daha ilerüye gidenler ise: (4) - Ẕāten ben o ḳadınıñ gözlerini begenmez, idim de (5) ḳarār ḳılıyorlar ve bunı müteʿāḳib ikinci zevcesiniñ (6) sergüẕeşt-i ḥayātında Kahyā ḳadınıñ īfā itdigi (7) mühim rolleri taʿdād idüb ṭurıyorlar. Vālide (8) Ḫanım Efendi bu ḳadar güft ü gūya taḥammül idemedi. (9) - Ya o, ya ben, didi. (10) Faḫīmā Efendi, Nigār'ı tercīḥ itdi. Ḫanım (11) efendi eşyāsını ṭoplayaraḳ Yüksek Ḳaldırım'da (12) olan dīger ḫānesine naḳil eyledi. (13) Şişman Zehrā beslemesini ilk ṭaleb-i vukūʿnda (14) maʿa-l-memnūniyye Faḫīmā Efendi'ye virdi. Ḳız biraz (15) çīn-i cebīn göstermek istedi. Faḳaṭ Zehrā **[60]** (1) aġzını açmışıdı: (2) - Böyle bir ḳısmet ʿacabā nerede bulunur? Ḳoca (3) ḳonaġıñ ḫanım efendisi olacaḳsıñ. Atlar, (4) ʿarabalar, cāriyeler… Kāfir, bu benim evimiñ ḳısmeti.

(5) Uġursuz ḳız! Yoḳsa sende o ṭāliʿ ne gezer! (6) Söz kesildi. Ḳızıñ eksikleri var. İkiyüz (7) lira ḳadar aġırlıḳ virmek lāzım. Öyle ya! Bu ḳızı, (8) bu boya ḳadar beslemişler, büyütmüşler, terbiye itmişler. (9) Faḫīmā Efendi, yeşil aṭlas kīse derūnuna ikiyüz (10) elli lira ḳoydı, gönderdi. Onlar da Nigār'ı (11) gönderdiler. Bir gevhere ḳarşı maʿden para ile muʿāmele-i (12) tedāvül cereyān itdi. Mesʾele ḥüsn-i ṣūretle (13) niḥāyet buldı ve'ş-selām. (14) Faḫīmā Efendi, ḥayātında üçünci defʿa olaraḳ (15) ḥacle-i zifāfa ḳadem başdıġı zamān dil-dādesiniñ pek **[61]** (1) İyü bildigi ve biñlerce defʿa ḳalben tekrār eylediği (2) ismini ṣormaḳ ṣūretiyle bir mükāleme-i iftitāhiyye (3) ḳapusı açmaḳ istedi: (4) - Efendim, ismiñiz? (5) - Nigār cāriyeñiz, efendim! (6) Faḫīmā Efendi, bir eṣer-i dirāyet ve feṭānet göstermek (7) istedi: (8) - Yoḳ, yalñız Nigār olmaz, size bundan (9) ṣoñra Nigār Fıṭnat Ḫanım çaġırsunlar. Şāʿire (10) Fıṭnat 'a isimce müşābeḥet mūcib yümn ü mesʿudiyetdir, (11) didi. Ḫanımıñ ismi de artıḳ Nigār Fıṭnat ḳaldı. (12) Ah, Faḫīmā Efendi'niñ eṣer-i dirāyetini, şāʿirelere (13) olan bu meyelān ve teveccühüni ikinci zevcesi ṭutmuş (14) olsa idi, efendi içün artıḳ ḳaçacaḳ (15) bir yer bulunur mı idi, bilmem! (16) Baġ-ı ḥayātıñ yetişdirmiş oldıġı bu zehre-yi **[62]** (1) leṭāfet ḥaḳīḳaten güzellikde, feṭānetde nādir bulunur (2) ḳadınlardan idi. Faḫīmā Efendi, pek çabuḳ Nigār (3) Fıṭnat Ḫanım'ıñ zebūnı, mesḥūrı oldı. (4) Faḫīmā Efendi, zevcesinden fevḳa'l-ʿāde memnūn (5) ḳalmışıdı. Faḳaṭ ʿārsızlıḳda yekdīgeriyle müsābaḳa (6) iden Ẕekāī Efendi ile oġlı Ḫürrem ara ṣıra (7) cānını ṣıḳıyordı. Hurrem artıḳ doya doya Faḫīmā (8) Efendi'niñ elini öpmege, şimdi çil çil ikilikleri, (9) ara ṣıra çeyrekleri almaġa, ārzūsı derecesinde (10) muvaffaḳ olmadan Ẕekāī Efendi uzaḳ bir yere meʾmūriyet aldı. (11) Zevcesiyle berāber ḫāneye gelen o belā-yı (12) mübremde bu ṣūretle ḳonaḳdan mündefiʿ oldı, gitdi.(13) Bir sene ṣoñra bunlarıñ bir ḳız evlādı dünyāya (14) geldi, ismine Sāniḥa ḳoydılar. Faḫīmā Efendi'niñ (15) ḳalbine - ġulüv-i ḥiss-i şāʿirāne ile - böyle sāniḥ (16) olmuşıdı. Ḳızıñ ayaġı da ne ḳadar uġurlı **[63]** (1) geldi. Faḫīmā Efendi ḳaleminiñ müdīri oldı; (2) artıḳ Nigār Fıṭnat Ḫanım'ı, sevgili ḳızınıñ (3) vālidesini daha ziyāde seviyordı, daha büyük bir (4) ḥürmete maẓhar eyliyordı. Loḥusa cemʿiyeti pek parlaḳ (5) olmuşıdı. Bütün ḳomşular daʿvet idildi. Yemekler (6) yenildi. ʿAlāʾim-i şād-mānī ve meserret her ṣūretle ibrāz (7) idildi. Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi de ḳonaġıñ (8) artıḳ ḳadını oldı. He işi eline aldı; ḳumanda, (9) emir hep onda. İki sene ṣoñra da tekrār bir (10) ḳızları dünyāya ḳadem başdı. Mini mini,

māī gözli (11) bir melek. Ṭoġrısı, Faḫīmā Efendi bu defʿa bir (12) erkek evlāda mālik olmasını istiyordı. Faḳaṭ (13) taḳdīr-i ilāhīye ḳarşı bir şey dinilemez ya! Bunuñ (14) ismine de Vedīʿa denildi. (15) Nigār Fıṭnat Ḫanım, iki çocuḳ anası olduḳdan (16) ṣoñra muʿāmelesini biraz degişdirir gibi oldı. **[64]** (1) Alafranġalıġa, süse pek ziyāde merāḳını ṣarmışıdı. (2) Evvel emirde çocuḳlarıñ terbiyesi içün ḳonaġa (3) bir mürebbiye aldırdı. Bu ṣūret-i terbiye Faḫīmā Efendi'niñ (4) pekde fikrine muṭābıḳ gelmiyordı, naẓarlarına ḫoş (5) görünmüyordı. Faḳaṭ neçāre! Nigār Fıṭnat Ḫanım (6) bir kere bu ciheti iltizām itmiş bulundı. Ḫanım efendi: (7) - Ḳızlarımı da kendim gibi cāhil bıraḳacaḳ (8) degilim a; diyordı. Mürebbiyeniñ ḳonaġa alınması,ʿāʾileniñ (9) bütün ʿādātını bozmuşıdı. Meṣelā Faḫīmā Efendi, (10) evvelce ḳonaġa geldiġi zamān misāfir var ise selā-(11) mlıḳda ḳalır, olmadıġı ḥālde ḥareme girerdi. Eṣvābını (12) çıḳardıḳdan ṣoñra giceliklerini, ṣarı (13) samūr kürküni giyerdi. Köşe penceresiniñ öñüne (14) çekildigi zamān Ooḫ… Ne keyif ne keyif. Hele (15) üç dört yaşına giren mini mini ḳızı Sāniḥa (16) eṭrāfında biñ dürlü masḫaralıḳlar yaparaḳ kendüsini **[65]** (1) eglendirdigi zamān… Ooḫ! Ne ālā ʿömür. (2) Faḫīmā Efendi, teʾehhül ʿāleminde hele biraz saʿādet (3) bulmaġa başladıġı ṣırada böyle bir mürebbiye beliyyesi (4) başına çıḳdı. Ḫānesindeki istirāḥatı bozuldı. (5) Yataḳ oṭasından başḳa bir yerde gicelikle oṭura- (6) mıyordı. Çünki ḫanım efendi: (7) - Amān, Beg! Gicelikle madmazelleriñ (8) öñünde oṭurmaḳ pek ʿayıbmış,(9) diyor. Faḫīmā Efendi, buña ne yapsun. Oṭurmaḳda (10) böyle. Yemekde de birṭaḳım ḳuyūd ve merāsim altına girmege (11) mecbūr oldı. Meṣela eliyle yemegi pek sevdigi börek (12) gelince Faḫīmā Efendi teʾesṣürle eṭrāfına baḳardı, (13) börek ḳatmerleriniñ bu bıçaḳ, çatal muḥabbetine aṣlā (14) gelemeyecegini añlatmaḳ isterdi. Faḳaṭ ne yapsun, (15) elini uzadacaḳ olsa alafranġalıġa pek özenmiş (16) olan ḫanım: **[66]** (1) - Amān beg, bu o ḳadar ayıb imiş ki… (2) diyor, ḳaşlarını biraz çataraḳ ʿadem-i memnūniyet (3) ʿalāmeti gösteriyordı. Evvelleri Faḫīmā Efendi, (4) ḳızı Sāniḥa'yı ṣofrada yanına alır, kendi eliyle (5) yedirir, onuñla şaḳalaşırdı. Mürebbiyeniñ geldigi (6) gündenberi zavāllı ḳız onuñ şiddetli naẓarları (7) altında ʿādetā titreyormuşcasına aġır bir ādem ṭavrıyla (8) ṭaʿām idiyordı. Faḫīmā Efendi, ġāyet sevdigi (9) ṭavuḳ budını öñünde görse: (10) - Ḳızım al saña güzel bir bud!(11) dimege ḳalmaz, ḫanım efendi öteden atılur: (12) - Beg, reẕīl olduḳ. Hīç kendi ṭabaġından (13) yemek ayrılır mı? dirdi. Bereket virsün mürebbiye (14) Türkceye aşinā degildi. Bu cihetle Faḫīmā Efendi,

(15) artıḳ ṣabr idemedigi zamān ḳalben atub ṭutdıġı (16) gibi lisānen de bu alafranġalıġıñ efrāṭ-ı medāyiḥinde **[67]** (1) bulunurdı. Aṣıl bu alafranġalıḳ ʿāleminiñ Faḫīmā (2) Efendi'ye güç gelen ciheti ḳızlarını istedigi zamān (3) görememesi ciheti olmuşıdı. Ṣabāḥleyin irken (4) itmiş olsa: (5) - Ḳızlarıñ tuvaleti yapılıyor.(6) cevābını alır, alafranġalıġın bu gibi merāsim-i (7) maḫṣūṣasına (Lā ḥuvel) oḳuyaraḳ ṣabrı evlā(8) görirdi. Biraz ışrār idecek olsa: (9) - Çocuḳlarıñ terbiyesinimi bozacaḳsıñız? (10) cevābı yüzine urılur. Başḳa bir gün biraz (11) ṣoñra çocuḳlarını çaġırmaḳ ārzūsuna (12) düşdigi gibi: (13) - Südlerini içiyorlar, cevābını almaḳla (14) iktifā ider. Ḳaleme gidecegi zamān ṣorsa: (15) - Şimdi ders oḳuyorlar, piyano çalıyorlar. (16) Sözlerini işitmekle ḳalben müteʾeẕẕī olaraḳ çıḳub **[68]** (1) giderdi. Bu ṣūretle Faḫīmā Efendi ʿādetā evlādına (2) müteḥassir ḳalmışıdı. Ḫanım efendi de gitdikce kendi (3) üzerine nüfuẕını teṯīr itdirmege başlamışıdı. (4) Ne yapsun, iki evlād babası olduḳdan ṣoñra… (5) Ḫanımın alafranġalıġı artdıkca artdı. İsrāfı da (6) o nisbetde tevessüʿ idiyordı. Begoġlı'nıñ meşḥūr (7) modistraları ḳonaġın dāʾimī ziyāretcileri ṣırasına (8) girmişidi. (9) İki üç defʿa giydigi esvābı çıḳarub (10) kendisine hulūs ve taḳarrüb iden ḳadınlara virmek (11) onuñ içün bir ẕevḳ ḥālini almışıdı. Faḫīmā (12) Efendi bunlara ḳarşı bir şey diyemiyordı. Çünki (13) zevcesini seviyordı, çocuḳlarına perestiş (14) idiyordı. Bu ḥāl böyle senelerce devām itdi. (15) Mürebbiyeler birçoḳ defʿalar degişdirildi. Faḳaṭ bunda (16) efendiniñ duhūli yoḳdı. Bu tebdilāta hep ḫanım **[69]** (1) efendi müdāḫale idiyor veya sebebiyet viriyordı. (2) Faḫīmā Efendi, biraz söylenmek istese ḫanım efendi: (3) - Ḫaremiñ işleri baña ʿāʾid degilmi? (4) sözlerini tekrār iderek kendisini ilzām (5) iderdi. Faḫīmā Efendi, yavaş yavaş iḫtiyār-(6) lıyordı. Genclikdeki sū-i maʿīşetiñ de bunda (7) biraz teṯīri göriliyordı. Ḫanım efendi bi'lʿakis (8) gencleşiyor, güzelleniyor; henüz yigirmi beş yigirmi (9) altı yaşında. Gürbüz, ḳuvve'l-vücūd; yanaḳlarından (10) ateş ṣaçılıyordı. Sāniḥa yedi yaşına geldigi (11) zamān ẕekī, ateşīn bir ḳız olmuşıdı. Güzel, melek (12) gibi güzel bir ḳız. Gözlerinden ẕekā, şeyṭanet aḳardı. (13) Fıkır[d]aḳ, yaramaz olan Sāniḥa, babasına fevḳa'l-ʿāde (14) bir muḥabbetle merbūṭ bulunuyordı. Bir aralıḳ mürebbiyesiniñ (15) elinden ḳurtılub da babasınıñ boynuna ṣarıldığı ve: (16) - Benim güzel babacıġım! **[70]** (1) didigi zamān Faḫīmā Efendi, her dürlü kederlerini, (2) endīşelerini unudırdı. Ḳızını aġuşunda ṣıḳar, (3) öper, ḳoḳlardı. Vedīʿa, aġırca ṭavr u ḥareketiyle(4) ablasına beñzemezdi. O biraz ṣıḳılġan, biraz (5) müctenib bir

ḳız olmuşudı. (6) Faḳaṭ o da ẕekī, ḳurnaz ve fevḳa'l-ʿāde güzel bir (7) ḳız oluyordı. Ṭabīʿī olaraḳ ḳıvrıḳ bulunan (8) ṣaçları lüle lüle şaḳaḳlarına ṭoġrı döküldigi, (9) derin naẓarlarını herkesiñ gözlerine ʿaṭf itdigi(10) zamān bu sevimli, caẕibeli ḳız bir ḳuḳla gibi güzel (11) ṭurırdı. Ḳızlarıñ her ikisi de vālidelerini (12) sevmezdi. Çünki o, bunlara ḳarşı dāʾimā (13) inṣāfsız bulunuyordı. Bunlarıñ o küçücük ellerini (14) bükerdi, onları aġlatdıkca gūyā bir inşirāḥ (15) ṭuyardı. Yeñi gelmiş bir mürebbiye ḫanımıñ ter ü tāzeligini, (16) çocuḳlara ḳarşı gösterdigi muʿāmelāt-ı ʿanīfeyi [71] (1) gördigi zamān ṣormuşıdı: (2) - Bunlar ḫanımıñ ügey(üvey) çocuḳlarımıdır? (3) Bu ḥaḳlı istifsāre ḳarşı ḫalāyıḳlar aġızlarını (4) bir ḳarış açmışlardı, ḳulaḳlarını da ḳapamışlardı. (5) ḫanım efendi gitdikce aḫlāḳını degişdiriyordı. (6) Bir aralıḳ ġarib bir ḫastalıġa ṭutılur gibi oldı.(7) Cānı ṣıḳılıyordı. Ṣıḳlet-i derūn, ḳasvet-i ḳalb. (8) Ḫanım efendi gürbüzlügüne, ten-dürüstī-i vücūdına (9) raġmen hastalıġına merāḳ idiyordı, ṣıḳılıyordı, (10) üziliyordı. Celb idilen tabībler: "Siñirdir, (11) nevrasteni, nöroloji, isteridir, bilmem daha (12) nedir? Faḳaṭ merāḳa luzūm yoḳ. Ḫanım efendi (13) gezsün, eglensün. Ṣıḳılmaġa gelmez." cevābını (14) virdiler. Evet, siñir hemde dehşetli (15) bir siñir hastalıġı ḫanım efendiyi yed-i żabṭına geçirmiş (16) bulunuyor. Buña (isteri) netīcesi diyenler ekṣeriyeti [72] (1) ḳazanıyorlardı. Artıḳ buña ḳarşı kim ne diye-(2) bilür, ḫanım efendiniñ ārzūlarına kim muḫālefet (3) idebilür? Öyle bir şeyʾe cesāret idildigi vaḳit (4) Nigār Fıṭnat Ḫanım'ıñ siñirleri ṭutardı. Arḳa- (5) sında eñ ḳıymetli eṣvābı olsa parçalardı, eline (6) geçen şeyleri atar, ḳırar, ḫurduḫāş iderdi. (7) Aḳşām olub da Faḫīmā Efendi geldigi zamān:(8) - Bugün yine siñirlerimi ḳaldırdılar, o (9) yumrucaḳlarıñ yoḳmı?(10) naġmeleriyle başlayaraḳ Sāniḥa'nıñ veya Vedīʿa'nıñ (11) kendi ẕevḳine ḫoş gitmeyen bir ḥareketini ṣayar (12) dökerdi. Faḳaṭ bu feverān eṣnāsında neler, neler (13) söylemezdi. Faḫīmā Efendi bir ṭarafdan zevcesini (14) tesliyeye çalışırdı, dīger cihetden ḳızlarına acırdı. (15) - Ḫanım ḫanım, bu mini mini yavrulara yazıḳ (16) degilmi? Onları buḳadar ḫırpalamaḳ revā mı? diyecek [73] (1) olsa Nigār Fıṭnat Ḫanım gözlerini açaraḳ dürüştāne (2) cevāb virirdi:(3) - Beni genc yaşımda bitirdiler; güzelligim, (4) gencligim onlarıñ yüzünden maḥv oldı.(5) Güzellik, genclik… Nigār Fıṭnat Ḫanım, gencligini (6) lāyıḳıyla muḥafaẓa itmişidi, leṭāfet ve ṭarāvet noḳṭa-i (7) naẓarından ise şimdiye ḳadar aṣlā ve aṣlā olamadıġı bir (8) derece-i tekāmülde bulunuyordı. Tuvaletine gösterdigi (9) ihtimām o leṭāfet-i tabīʿīyeye başḳa bir fevḳa'l-ʿādelik (10) baḫş idiyordı. Ḳamelya

renginde ruḫlar, ḳoyu (11) ṣarı ṣaçlar, māī gözler, ḳadın güzelleri ara- (12) sında kendisine bir mevḳiʿ-i mümtāz viriyordı. Biraz (13) ṭolġunca vücūd, uzunca boy, geniş (14) omuzu gögüs, pek ince bir bel, küçük ve ṭo-(15) mbulca eller, eñ müşkülpesend ḳadınlara bile: (16) - Yoḳ, neme lāzım ḳuṣursuz güzel. **[74]** (1) Didirtiyordı. Ḥaḳiḳat, ḥaḳiḳat ḳuṣursuz (2) güzel. O mini mini aġzı iḥāṭa iden iki penbe du-(3) daḳ biraz ḳalıncadır. Faḳaṭ onlarıñ öyle bir ḳıvrılışı, (4) bükülüşi vardı ki eñ güzel dudaḳlara gıbṭa-fermā (5) olurdı. Beyāż, berraḳ, lekesiz bir ṣıra(6) diş. O güzel, penbe dudaḳlar ḳıvrıldığı zamān (7) beyāż dişler tekmīl leṭāfetleriyle ʿarż-ı çehre (8) iderlerdi. Dişleriniñ güzelligine gülüşünüñ (9) leṭāfetine emīn olan Nigār Fıṭnat Ḫanım, ufaḳ bir (10) fırṣatı ittiḫāẕ iderek tebessümlerini, ḫandelerini (11) eṭrāfa ṣaçardı. Çocuḳları yanında olmadığı (12) zamān şen, şūḫ olurdı. Gülerdi, (13) eglenirdi. Aḳşām olub da Faḫīmā Efendi (14) geldigi zamān ḫanım efendiniñ şeṭāreti ḳaçardı. (15) Ṣalonda endām ayīneleriniñ öñünden yan yana geçerken (16) naẓarlarını kemāl-i teʾesṯürle oraya ʿaṭf iderdi. Her- **[75]** (1) ikisiniñ ʿaksini ayīnede gördigi zamān Faḫīmā Efendi'niñ (2) ḥāline baḳardı. Ṣoñra da omuzlarını ḳaldıraraḳ (3) tesliye ḳabūl itmez bir farṭ-ı futūr ile ellerini ṣıḳar, (4) dudaḳlarını ışırırdı. Bununñla da ḥırṣını ala-(5) madığı zamān acı acı gülerdi. Bu girye-āmīz (6) ḫandeleriyle gūyā şunları dimek isterdi: (7) - Yārabbī! Bu ne ḳısmet, bu ne ṭāliʿ! (8) Evet, Nigār Fıṭnat Ḫanım, ṭāliʿnden müştekīdir. (9) Zevciniñ kendüsi içün ikiyüz elli liraya ṣātun (10) aldığı pırlanṭa gerdanlığıñ onuñ naẓarında on (11) paralıḳ ḳıymeti yoḳdur; yigirmi lira maṣrafla yapılmış (12) olan ḳıymetdār, ipekli eṣvāb onuñ içün (13) paçavradan ʿibāretdir. Bu cihetle ḫanım efendi onlara (14) hīçbir ḳıymet iżāfe itmez. Bıḳdığı, uṣandığı (15) şeyʾ neḳadar ḳıymetli olursa olsun çıḳarub (16) birine virir, bundan hīç müteʾeẕẓī, müteʾesṣir olmaz; **[76]** (1) Çünki onlar naẓarında degersizdir. O, isterdi ki (2) yüzünden ḥarāret-şebāb fışḳıran bir genc onuñ (3) zevci olsun, aşḳıñ eñ müʾeṣṣir naġmeleri, (4) zemzemeleri arasında elḥān-ı sevdānıñ naḳarātı (5) olaraḳ:(6) - Nigār, Nigār seniñ içün çıldırıyorum. (7) disün. Bu bir ḫayāldi, evet, ḫayāl. Faḳaṭ (8) taṭlı bir ḫayāl. Muḫayyel olmaḳla berāber bu ḫiṭāb (9) oña bir ḥayāt-ı tāze baḫş idecekdi. O, bu (10) ḥayāt uġrunda her şeyʾi fedā idecekdi. Faḫīmā (11) Efendi gelüb de zevcesini öyle bir ḥāl-i teʾesṣürde (12) gördügi zamān zavāllı ādem mużṭarib olurdı, (13) ṣorardı: (14) - Ḫanım, neñ var, ne istersiñ? (15) - Hīçbir şey. (16) - Hekīm getirtelimmi? **[77]** (1) - Luzūmu yoḳ. (2) - Ḫoca Ḫanımı

çaġırtalımmı? (3) - İstemez. (4) - O ḥālde ne istersiñ cānım? (5) - Ne mi? ne mi? (6) Faḫīmā Efendi, meʾyūs, muteʾesṣir naẓarlarıyla zevcesine (7) baḳdıġı ṣırada Nigār Fıṭnat Ḫanım kemāl-i teʾesṣürle,(8) ıżṭırāb-ı derūnla biraz ṣıḳılaraḳ, ezilerek (9) dirdi: (10) - Ne mi istiyorum? Ricā iderim beni yalñız (11) bıraḳ. (12) Faḫīmā Efendi, o zamān oṭasına çekilirdi. Ḫanım (13) ḳanepeniñ üzerine kāh yüzü ḳoyun kāh arḳası (14) üsti yatdıḳdan, hırṣını, ḥiddetini alamadıġı ṭāliʿne (15) ḳarşı farṭ-ı ʿaṣabiyetinden büzüşmüş, ḳaruşmuş (16) yumruḳlarını ṣalladıḳdan, ḳanepeniñ üzerine [78] (1) müdhiş ḍarbeler indirdikden ṣoñra yataḳ oṭa- (2) sına çekilür, bī-hūş yatardı. III (3) MESʿŪD KĀMĪ (4) O ṣırada ḳonaġa Mesʿūd Kāmī Beg geldi. (5) On beş yaşında bir gürbüz genc. Kestane rengi (6) ṣaçları penbe çehresinin leṭāfetini artdırmış; ālā, (7) süzgün gözleri, uzun, uçları ḳıvrıḳ (8) kirpikleri onda sevimli, caẕibedār bir çeḥre (9) teşkīl eylemişidi. Penbe, ḳalınca dudaḳları ṣūret-i (10) dāʾimede istiḥzāyı añdıran bir māʾil gösterir. (11) Baḳışı parlaḳ, maʿnīdārdır. Mesʿūd Kāmī, Faḫīmā (12) Efendi'niñ teyzezādesiniñ oġlıdır. Peder ve vālidesi (13) birçoḳ senelerdenberi Maġnisa'da meʾmūr olduḳlarından (14) bu çocuḳ da orada büyümüşdür. Sāf, civānmerd (15) bir ḫilḳatde yaradılmış olan Mesʿūd Kāmī orada [79] (1) mekteb-i rüşdiyeden şeḥādetnāmesini aldığı zaman (2) vālide ve pederi düşünmüşler ve müẕākere eylemişlerdi:(3) - Bu çocuġı nerede taḥṣīl itdirelim? (4) Tabīʿī çocuḳ İstanbul'a gönderilecekdi. (5) Faḳaṭ orada kendüsine baḳacaḳ bir kimse lāzım. (6) Vālidesi ışrār idiyordı: (7) - Çocuḳ küçük. Yalñız başına orada (8) ne yapar? (9) Niḥāyet Faḫīmā Efendi ḫāṭıra geldi. Ne ālā! (10) Çocuġa baba gibi baḳacaḳ bir ẕat. Ẕaten mekātib-i (11) ʿāliyyeden birine leylī olaraḳ virilecek. Haftada (12) bir gün Faḫīmā Efendi'niñ ḳonaġına gider, orada (13) yatar, ḳalḳar. Ooḫ! Hele bu mesʾeleniñ ṣūret-i (14) ḥallini ḳarı ḳoca bulmuşlardı. Ne çāre, evlād (15) taḥṣīl ve terbiyesi insānı böyle düşündirir. (16) Mesʿūd Kāmī bu ṣūretle bir gün ḳonaġa geldi. [80] (1) Faḫīmā Efendi selāmlıḳda oṭurıyorken iki küfe (2) ḳavunla on beş yaşlarında bir çocuġuñ vürūdı (3) kendüsine ḫaber virildi: (4) Faḫīmā Efendi Maġnisa ḳavununı da sever, erkek (5) çocuḳları da. Mesʿūd Kāmī'yi ḥużurına getirtdi. (6) Yanaḳlarından ḳanlarıñ fışḳırmaḳ istedigi bu ḳırmızı (7) yüzli ten-dürüst güzel çocuḳ Faḫīmā Efendi'niñ (8) birden teveccüh-i ḳalbīyesini celb itdi. Zavāllı adam, (9) bir erkek evlād, bekā-yı nesline ḫıdmet idecek (10) böyle penbe yanaḳlı, kuvvī, gürbüz bir erkek evlād (11) ḫayālini ḳaç defʿalar pīş-i nigāhından geçirmişidi. (12) Ṣoñra da

o ümīdiñ ḥuṣūli, zamānı geçmiş oldıġını (13) añlayaraḳ pek ince bir āh-ı serd çekerdi, ḳalbi (14) ṣızlardı. (15) Bu cihetle Mesʿūd Kāmī'niñ vürūdı Faḫīmā (16) Efendi'yi ṣıḳmadı. Bi'l-ʿakis memnūn itdi. Çocuġı [81] (1) elinden ṭutdı, ḥareme getürdi. Nigār Fıṭnat (2) Ḫanım'ı gördükleri zamān Faḫīmā Efendi didi ki: (3) - Oġlum, teyzeniñ elini öpmez misiñ? (4) Mesʿūd Kāmī ḥürmetle, tereddüdle bir iki adım (5) ilerüledi. Hīç ṭanımadıġı, görmedigi bir ḳadınıñ (6) elini öpmek onı maḥcūb bıraḳıyordı. Çehresi (7) büsbütün al bir renk kesb itdi. Enẓārı yere (8) maʿṭūf oldıġı ḥālde kendüsine uzadılan eli (9) öpdi. Nigār Fıṭnat Ḫanım çocuġuñ maḥcūbiyetini (10) görereḳ mütebessim bulunuyordı. Faḳaṭ o penbe renge, (11) elā gözlere, uzun kirpiklere diḳḳat itdigi (12) zamān ḳalbinde bir şey oynadı. Ḫanım efendi ḳalbinde (13) yeñi ümīdler, heyecānlar uyandıran bu çocuḳdan (14) ṣordı: (15) - İsmiñiz ne? (16) Çocuḳ daha ziyāde ṣıḳıldı. Ṣaḳaḳlarında birkaç [82] (1) ter damlaları görünüyordı. Maʿmāfīh cevāb (2) virmek lazımdı. Ḫarāretli naẓarlarıyla kendüsini daha (3) ilk mülāḳātda belʿ itmek isteyen bu ḳadına ḳarşı (4) maḥcūbiyetini ketme çalışaraḳ oña da muvaffaḳ ola- (5) mamaḳ ṣūretiyle büsbütün şaşıraraḳ ḥicāb (6) ve tereddüdi īmā iden bir ṣedā ile cevāb virdi: (7) - Mesʿūd Kāmī ḳuluñuz efendim. (8) - Ḳuluñuz ne dimek, yoḳ, sen benim oġlumsuñ. (9) Nigār Fıṭnat Ḫanım bunı müteʿāḳib sözüni Faḫīmā (10) Efendi'ye ḫiṭāb itdi: (11) - Ne güzel isim degilmi Beg? Mesʿūd Kāmī, (12) Mesʿūd Kāmī…(13) Ṣoñra yalñız Faḫīmā Efendi'ye işitdirmek (14) istiyormuş gibi: (15) - Faḳaṭ ne maḥcūb çocuḳ. (16) cümlesini ʿilāve itmişidi. [83] (1) Ḥaḳīḳat Mesʿūd Kāmī maḥcūb, ṣāf, civānmerd (2) bir çocuḳdı. Kendisini evlād gibi ḳarşulayan bu(3) ḳadına ḳarşı vālidelik ḥürmetini īfā içün kemāl-i (4) taʿẓīm ile bir iki adım ilerüledi. Edeb ve iḥtirām (5) ile kendüsine uzatılan eli öpdi. Nigār Fıṭnat (6) Ḫanım, bir raʿşe-i ānīyeye uġradı. Gözlerinde ṣanki (7) bir şimşek çaḳmış, şerāreler ḥāṣıl olmuşıdı. (8) Faḳaṭ o anda ʿaḳlı başına geldi. Zevci diḳḳatli (9) naẓarlarıyla kendisine baḳıyordı. O güzel çehreye, (10) o lāṭīf veche bir defʿa daha baḳdı. Ṣoñra (11) birdenbire bulunduġı noḳṭanıñ nezāket ve ehemmiyetini (12) teferrüs itdi. Elleriyle çocuġı biraz ilerüye (13) sevḳ iderek pek müşfiḳ olmasını iltizām eyledigi (14) naẓarlarıyla bu ateş-niṣār çehreyi oḳṣadıḳdan ṣoñra (15) Faḫīmā Efendi'ye ṭoġrı temāyül itdi ve yalñız onuñ (16) işitmesi içün söylüyormuş gibi yavaşca: [84] (1) - Bizim de böyle bir erkek çocuġumuz olsaydı…(2) didi. (3) Faḫīmā Efendi, zevcesiniñ bu taḥassürī nālesinden (4)

mute’essir oldı. Kendisinden ziyāde zevcesini tesliye itmek (5) içün ne diyecegini şaşırdı. Zevcesiniñ şimdiye (6) ḳadar bir erkek evlāda mālik olmamaḳdan mütevellid (7) ıżṭırabını bilmiyordı. Öyle bir ḥiss-i te’essür-āmīzini (8) añlayamamışıdı. Bir an içinde muḥākemāt-ı felsefiyesini (9) yürütdi. Dimek oluyor ki zevcesiniñ ḳızlarına (10) ḳarşı olan muʿāmelāt-ı ʿanīfesi, ḫırçınlıḳları, (11) siñirleri, ıżṭırābları bütün bir erkek evlād (12) maḥrūmiyetinden, onuñ taḥassüründen tevellüt eyliyor-(13) imiş. Zavāllı ḳadın! Faḫīmā Efendi, bu ḥükm-i (14) manṭıḳīniñ fikren iʿṭāsından ṣoñra ṣaḳalını bir defʿa daha (15) oḳşadı; kendi kendine: (16) - Artıḳ bu yaşdan ṣoñra… diyordı. **[85]** (1) Erkek evlād müteḥassiri bu zavāllı ḳadını tesliye (2) itmek istedi ve işidilecek bir ṣūretde:(3) - Cenāb-ı ḥaḳ işte bize bir erkek evlād (4) gönderdi; diyebildi. (5) Ve bunı müteʿāḳib Mesʿūd Kāmī’yi ḫanımıñ elleri (6) arasından alaraḳ pederāne bir şefḳat ve muḥabbetle öpdi: (7) - Artıḳ sen bizim oġlumuzsuñ, yavrum;(8) didi. Ṣoñra Nigār Fıṭnat Ḫanım’a naẓarlarını (9) ʿaṭf iderek ʿilāve itdi: (10) - Ne güzel çocuḳ, degilmi ḫanım? (11) Nigār Fıṭnat Ḫanım o ṣırada gözleri öñünde (12) tecessüm iden bu manẓaraya baḳıyordı. Faḳaṭ gözleri (13) bir şey farḳ itmiyordı. Bu cihetle Faḫīmā (14) Efendi’niñ sözine cevāb virmedi. Faḳaṭ bir ḥamle-i (15) ʿaṣabī ile çocuġı birdenbire ṭutdı, ḳollarıyla kendine (16) ṭoġrı çekdi. Bu ḍarbeye taḥammül idemeyerek. **[86]** (1) zavāllı çocuġuñ fesi düşmüşidi. O gür, (2) ṣarı ṣaçları üzerine dudaḳlarını temās itdirdi.(3) - Evet, evet! Artıḳ sen bizim oġlumuzsuñ(4) diyebildi. Daha ziyāde söz söylemege ḫanımda mecāl (5) ḳalmamışıdı. Yalñız bulunmuş olsa uzun uzun (6) aġlayacaḳdı, hınçḳıra hınçḳıra feryād ide- (7) cekdi. (8) Ḫanım kendini żabṭ idemeyecegini añladı. (9) Oradan çekilerek yataḳ oṭasına gitdi. O (10) zemzeme-i ʿaşḳıñ teşīrāt-ı sāḥirānesiyle aġladı. (11) Ṭāliʿine ḳarşı yumruḳlarını ṣıḳdı. Oña ḍarbeler (12) itḥāf itdi. Evet, işte şişman Zehrā’nıñ (13) beslemesi Nigār Fıṭnat Ḫanım efendi de ṭāliʿnden (14) bu ṣūretle müştekī idi. (15) Nigār Fıṭnat Ḫanım o gün yataḳ oṭasından **[87]** (1) çıḳmadı. Aḳşām yemegine çaġırdıḳları zamān “Biraz (2) raḥatsızım; gelemeyecegim.” cevābını virdi. Faḫīmā (3) Efendi, Mesʿūd Kāmī ile ḳızlarını ve madmazeli (4) yemek maṣasınıñ eṭrāfına ṭoplayaraḳ şāṭırāne bir (5) ṣūretde ṭaʿām itdi. Mesʿūd Kāmī o günki (6) fevḳa’l-ʿāde ḳabūlden müteḥaṣṣıl ḥayret ve taʿaccübüni ḥālā (7) izāle idememişidi. Faḫīmā Efendi, Mesʿūd Kāmī’den (8) ḳızlarına baḫş itdigi ṣırada: (9) - Sāniḥa, saña güzel bir aġabeg, ḳızım. (10) - Vedīʿa, aġabegiñi begendiñmi, cicim?(11) diyordı. Bu

melekçehreli ḳızlar da artıḳ (12) Mesʿūd Kāmī'ye "Aġabeg", "Aġabeg" ḫiṭābını bir (13) maʿṣūmiyet-i ṭıflāne ile irād idüb ṭurıyorlardı. (14) Yemekden ṣoñra Faḫīmā Efendi biraz zevcesiniñ (15) oṭasına uġramaḳ istedi. Madmazelle ḳızlar, (16) Mesʿūd Kāmī'yi kendi ders oṭalarına götürmek [88] (1) emeline düşdiler. Sāniḥa Mesʿūd Kāmī'niñ elinden (2) ṭutaraḳ diyordı ki: (3) - Aġabeg! Saña panaromaları göstereyim. (4) Ya bebeklerimi görseñ bayılırsıñ, hele bir (pulişinil)m(5) var ki pek severim. Aġabeg, seniñ pulişiniliñ(6) var mı? (7) - Ḫayır.(8) - Bebekleriñ? (9) - Yoḳ. (10) - Panoramalarıñ? (11) - O da yoḳ. (12) - Vah vah! Aġabegcigim; ben saña viririm. (13) Yedi sekiz yaşlarında bulunan Sāniḥa böyle bir aġabege (14) mālik oldığından ṭolayı kendisini pek mesʿūd ʿadd(15) idiyordı. Hemān oṭanıñ ṭolablarına ḳoşdı. (16) Madmazeliñ biraz ḥiddetli ve nā-ḫoşnūd naẓarlarına ehemmiyet [89] (1) virmeksizin bu yeñi ve güzel aġabegisine yatdığı zamān (2) gözlerini ḳapayan, ḳalḳınca açılan ḳuḳlasını göster-(3) mek istiyordı. Vedīʿa, ablasınıñ bu meşġūliyetini (4) görerek Mesʿūd Kāmī'ye yaḳlaşdı. Onuñ dīz-(5) leri üzerine binmek ārzūsunı iẓhār eyledi. (6) Mesʿūd Kāmī altı yaşlarındaki bu cānlı bebegi ḳuca-(7) ġına oṭurtdı. Vedīʿa, biraz peltek ṭarz-ı telaffuẓuyla(8) Mesʿūd Kāmī'den ṣorıyordı: (9) - Aġabeg, sen Fransızca biliyor mısıñ? (10) - Ḫayır. (11) - Ya, piyano çalmaḳ? (12) - Onı da bilmem. (13) - A! Bu naşıl şey? (14) Vedīʿa bu vuḳufsuzluḳlara ḳarşı altı yaşındaki (15) bir çocuḳ lisān-ı istiġrābına yaḳışacaḳ bir ṭarz-ı (16) ḥayretle o nidāyı salıvirmişidi. Mesʿūd Kāmī [90] (1) o zamān utandı. Bu mini mini ḳızıñ ḳarşusında (2) ḥicābından yerlere geçiyor ẓannında bulundı. Dimek (3) o bir şey bilmiyordı. Hīçbir şey taḥṣīl (4) itmemişidi. Şimdiye ḳadar ögrendikleri altı (5) yaşında mini mini bir ḳızıñ ḳarşusında kendisini (6) maḥcūb bıraḳmayacaḳ derecede ciddiyet ve ehemmiyeti ḥāʾiz (7) degildi. Mesʿūd Kāmī ḳalbinden neler ʿazm idiyordı, (8) neler taṣavvur idiyordı: O, güzel taḥṣīl idecek, (9) piyano öğrenecek, Fransızca bilecek, bir kibār erkek olacaḳ…(10) Vedīʿa, Mesʿūd Kāmī'niñ bu vuḳufsuzluġını Fra-(11) nsızca olaraḳ mürebbiyesine añlatmaḳ içün (12) dīzleriniñ üzerinden şıyrılurken, Sāniḥa ṭolapda (13) araya araya bulmuş oldığı pulişiniliñ ipini (14) çekerek bu yeñi aġabeginiñ huẓūrunda zıp zıp (15) şıçradığı sırada ḳahḳahalarla gülmege çalışırken [91] (1) Mesʿūd Kāmī bunları düşünüyordı. Evet; o (2) taḥṣīl idecek, bir insān-ı kāmil olacaḳ; (3) fikren buña ʿazm idiyordı. (4) Mesʿūd Kāmī'ye Ḫanım efendi ḥaremde bir oṭa (5) taḫṣīṣ eyledi. Bu yeñi misāfiriñ oṭasında (6) her şeyʾiñ muntaẓam

olmasına iʿtinā idiyordı. Ḳar-(7) yolasınıñ cibinliklerini kendi elleriyle aṣdı. (8) Beyāż, ipek cibinligin manẓarası oña ḫoş (9) görünmüyordı. Bütün kenārlarına māʾī ḳırmalı (10) aṭlaslar dikdirdi. Açıḳ māʾī aṭlaslarıñ (11) ḳıvrımları arasında temevvüc iden ipek bürüncekler (12) o ḥacleye başḳa bir manẓara-yı perestişkār baḫş idiyordı. (13) Nigār Fıṭnat Ḫanım kendine gelinlik oṭası hażır-(14) lıyormuş gibi bunı kendüsine mühim ve muʿtenā bir vaẓīfe (15) ʿadd idiyor, bütün eksikleri düşünüyor, Mesʿūd **[92]** (1) Kāmī'niñ şimdiye ḳadar aṣlā görmedigi, taṣavvur (2) itmedigi vesāʾiṭ-i istirāḥat istiḥżār olunuyordı. (3) Faḫīmā Efendi zevcesiniñ bu taḳayyüdini derūnī (4) bir teʾesṣürle göriyor, kendi kendine: (5) - Erkek evlād taḥassüri. Zavāllı ḳadın! (6) diyordı. Zevcesiniñ bu içli ḥāline acıyordı. (7) Mesʿūd Kāmī artıḳ ʿāʾile efrādından, onlarıñ (8) eñ muḫterem ve muʿazzezlerinden biri oldı. Onuñ bütün (9) ārzūları isʿāf oluyor, bütün emelleri hemān (10) icrā idiliyor ve bunlar hīç kimseniñ naẓar-ı diḳḳat (11) ve ehemmiyetine çarpmıyordı. Çünki Mesʿūd Kāmī ḳonaġıñ (12) bir danecik küçük begi, Faḫīmā Efendi ile Ḫanımıñ (13) tek erkek evlādı. (14) Mesʿūd Kāmī bu derece iʿzāz ve ikrāmıñ sebebini (15) ḥālā añlayamıyor, kendüsine vālidesinden daha (16) iyü baḳan bu şefḳatli ḳadınıñ muʿāmelāt-ı ṣıyānetkārā- **[93]** (1) nesinden bir şey sezemiyor, ṣāfvet-i ḳalbi oña bu(2) ḥaḳīḳati derk itdirebilmekden pek uzaḳ bulunuyor-(3) dı. O, kendisine vālidelik iden bu genc ḳadını (4) iḫtirāmkārāne, minnet-perverāne bir ḥiss-i ṣāf ve ṣamīmī (5) ile seviyor, oña:(6) - Yengecigim, diye ḫiṭāb itdigi zamān bütün (7) bir maʿṣūm ve minnetdār ḳalbiñ teşekkürāt-ı müteḳabile-i ṣamīmīsi (8) āṣārı ṣaçılıyordı. (9) Mesʿūd Kāmī, Nigār Fıṭnat Ḫanım'a "yenge" (10) diyordı. Bu ṣūret-i ḫiṭāb oña pek ḫoş (11) görünüyordı. Faḫīmā Efendi, bu muḫterem iḫtiyār (12) Mesʿūd Kāmī'niñ ṣāfvet-i aḫlāḳīyesini, vicdān-ı (13) ṣāf ve bākirinin taḥassüsāt-ı ṣamīmīyesini pek çabuḳ(14) añlamışdı. Bu çocuḳda, ḳızlarda, ṣāf ve maʿsūm (15) ḳızlarda görilen bekāret-i aḫlāk vardı. Ufaḳ (16) bir şeyden maḥcūb olur, söyleyecek bir cevāb **[94]** (1) bulamaz, ḳızarır, teʾesṣüründen aġlayacaḳ ẓann(2) idilir. Ḳızlar gibi maḥcūb olan, ufacık bir (3) ḫiṭāb-ı muʾāḫeẓekārāne üzerine aġlamaġa ḥāżırlanan (4) bu on beş yaşındaki çocuġı zamān, evet yalñız zamān (5) tebdīl idebilecekdi. Oña taḥassüsāt ü āmāl-i ḥayvāniyye (6) baḫş idecek ancaḳ zamān olabilirdi. Faḳaṭ (7) bekāret-i aḫlākīye, ʿişmet ü ṣāfvet ü vicdāniye zamānıñ (8) yed-i taḫrīb ve teʾsīrinden azāde ḳalır. Zamān cisme, (9) bedene taġbīrāt icrā idebilür; rūḥa degil. (10) Nigār Fıṭnat Ḫanım

ʿālem-i izdivaçda geçirdigi sekiz (11) senelik bir müddet ẓarfında hep ḫayālen zamāniñ (12) teʾsīrātını, taġyirātını düşünmüş, bu netīceler üzerine (13) kāşāne-i āmāl ḳurmuşıdı. (14) Şimdi yine ilerüde ḥāṣıl olacaḳ ḥissiyātıñ (15) taġyīrinden bir ümīd ve emel-i taḥarrüṣkārı beklemek Nigār (16) Fıṭnat Ḫanım içün zarūrī olmuşıdı. Evet, [95] (1) o bekleyecekdi. Faḳaṭ o maḳṣadıñ huṣūlüne naṣıl (2) taṭmīn-i ḳalb idebiliyordı? Vāḳıʿā Faḫīmā Efendi (3) yaşlı, kendisi ise pek genc… Zevc-i muḫayyeliniñ (4) timṯāli Mesʿūd Kāmī… O henüz on beş yaşında bir (5) çocuḳ. Bunlar naṣıl teʾlīf olabiliyor? Bu ḳadar (6) żıddiyetlerden müteşekkil inḳāṣ-ı āmāl ile naṣıl bir (7) kāşane-i ümīd ve saʿādet ḳurılabilür? Nigār (8) Fıṭnat Ḫanım bunları düşünüyordı. Kendi (9) āmāline muvaffaḳ noḳṭa-i teʾlīf bulamadığı zamān (10) ḳadınlarda pek girye görüldigiñi kendisi de pek (11) ʿalā bildigi ḥālde bir sevḳ-i ʿaṣabī ile parmaḳlarını (12) yekdīgeri arasında ṣıkışdırır, onları tażyiḳ (13) ider, bir ṭarrāḳa-i dāʾimī ile çıtlatırdı. (14) Ḳalbinden çıḳamayan, çıḳmaġa bir ṭarīḳ bulamayan (15) nāleleri iṭfāʾ iden bu çıtırdılar arasında: (16) - Hele birḳaç sene geçsün, dirdi. [96] (1) Nigār Fıṭnat Ḫanım'ıñ, Mesʿūd Kāmī'ye olan muʿāmelesi (2) pek şefḳat-güsterāne bir ṭarz ve şekil almışıdı. (3) Pīş-gāh-ı ḫayālinde ara ṣıra tecellī iden o zevc-i (4) muḫayyeliñ timṯālini ümīd-i ātī içün -ḳabil olsa-(5) gül yapraḳları içinde büyüdecek, (heliotrop) (6) rāyiḥalarıyla mesāmmāt-ı vücūdını taʿaṭṭur ideceḳdi. (7) Buña istiġrāb itmeyiñiz. Ḳadın āmāli içinde (8) añlaşılmaz, ḥallolunmaz birçoḳ serāʾir, muʿammālar (9) vardır. Mesʿūd Kāmī'niñ ṣāfvet ve maʿṣūmiyetden (10) nişān viren ṣadāsıyla onuñ ḳalbini titreten, bütün (11) āmāl-i taḥarruṣātını zīr ü zeber iden: (12) -Yengecigim. Ḫiṭābı o zevc-i muhayyeliñ taḫaṭṭuruyla (13) ḳabaran taḥassüsātı hemān munṭafī idiyor, bu billūrī (14) ṣadā oña ḳadınlıġın ʿismet-i ḫulḳiyesini iḫṭār (15) eyliyor. Evet, o anda māddī olan mevḳiʿini (16) kendüsine unutdırıyor, onı ṭabaḳāt-ı ʿulviye-i [97] (1) taḫayyül içinde gezdiriyor, o ʿālem-i ṣāfiyetden: (2) - Oġlum, ḫitābıyla zemzeme-i ḫuvvān itdiriyor. (3) Onı kendiliginden geçiriyor, maʿneviyātına rām (4) eyliyor. Faḳaṭ Nigār Fıṭnat Ḫanım yalñız ḳaldığı (5) zamān māddiyyāt-i ḥayāt bütün iştiḥā-engīz āmāl ü taḥarrü-(6) ṣātıyla naẓarında bir heykel-i elem gibi dikiliyordı. (7) O zamān ḥiddet ve ʿaṣabīyetle ḳalḳar, oṭasınıñ içinde (8) gezinmege başlardı. Bu reftār-ı çalāḳ ve ʿaṣabīyesi eṯnā-(9) sında zevc-i muḫayyeliñ ḫayāli pīşgāh-ı naẓarından uza-(10) ḳlaşırdı, uzaḳlaşırdı. Öyle bir ṣūretde ki (11) onı yaḳalamaḳ içün ḫanım ḳollarını uzatmaḳ ister (12) faḳaṭ ṭāḳat-ı

ber-endāz bir kesel-i ʿaḍale onuñ (13) siñirlerini kuşatmış tāb ü tüvāndan düşürmüş (14) bir ḥāle getirirdi. O zamān ḳulaġına “Yengecigim” (15) nidā-yı maʿsūmī uzaḳdan uzaġa gelir, bu ḫiṭāb (16) onı dāʾire-i ḥaḳiḳate gūyā ṣoḳmaḳ isterdi. Nigār [98] (1) Fıṭnat Ḫanım bir bī-tāb-ı ṭāḳat-sūz ile ḳoltuklardan (2) biri üzerine o ānda yıġıldıġı ṣırada kendi (3) kendine:(4) - Yenge, yenge… Ah, ne müstekreh ḫiṭāb, (5) dirdi. (6) Faḳaṭ bir sāʿat ṣoñra Mesʿūd Kāmī oṭaya (7) girerek kendisine “Yenge Ḫanım efendi” diye ḫiṭāb (8) itdigi zamān Nigār Fıṭnat Ḫanım bunda mūcib-i (9) istikrāh bir ḥāl göremezdi. Bi’l-ʿakis bu ḫitāb-ı (10) ṣamīmīyi, bu nidā-yı ʿismet-güsteri pek laṭīf (11) bulur, onı mūcib-i inşirāḥ görürdi. (12) Mesʿūd Kāmī’niñ kendi ārzūsı vechle mekteb-i (13) mülkiyeye ḳabūli pek müşkül bir keyfiyet olmadı. Mektebiñ (14) iʿdādī birinci ṣınıfına ḳaydı içün Mesʿūd Kāmī (15) maʿlūmāt-ı kāfiyeyi ḥāʾiz idi. Ḳabūl imtiḥānını (16) muvaffaḳiyetle geçirdi. Yalñız bir mesʾele-i münāzaʿun-fīh [99] (1) ḳalmışıdı. Çocuḳ mektebe leylīmi yoḳsa neḥārīmi(2) devām idecek? Nigār Fıṭnat Ḫanım biñ dürlü (3) maʿẕeretler serd iderek Mesʿūd Kāmī’niñ neḥārī olaraḳ (4) devāmında ışrār idiyor, kendilerine Vedīʿa olan (5) bu çocuġuñ ancaḳ şu ṣūretle güzelce baḳılabile-(6) cegini iddiʿā idüb ṭurıyordı. Faḫīmā Efendi de (7) bu ciheti iltizām idiyor, öz evlādı gibi sevdigi (8) bu güzel çocuġı her gice, her gün görmek (9) fırṣatını ḳaçırmamaġı ārzū eyliyordı. Faḳaṭ Mesʿūd (10) Kāmī’niñ vālidesi ʿale’l-ḫuṣūṣ pederi bu fikre (11) iştirāk itmiyordı. Maġnisa’dan gönderdikleri (12) mektūblarla çocuġuñ böyle uzun seneler kendilerine (13) bār olmasını mümkün degil ḳabūl eyleyemeyeceklerini, (14) leylī taḫṣīlde daha başḳa bir feyż oldıġını uzun (15) uzadıya añlatmaġa çalışdılar. Bi’t-ṭabiʿ bu yapma (16) ana, baba, Mesʿūd Kāmī’niñ öz ebeveyniniñ emel [100] (1) ü ārzūsuna ʿiṭāʿate mecbūr ḳaldılar. Mesʿūd Kāmī de (2) mektebe leylī olaraḳ ḳayd idildi. (3) Mesʿūd Kāmī bir ṣabāḥ Nigār Fıṭnat Ḫanım’a: (4) - Yenge Ḫanım efendi! Yarın aḳşām mekteb açılıyormuş. (5) didigi zamān bir buçuḳ aylıḳ bir zamānıñ(6) naṣıl geçmiş oldıġına ḫanım müteḥayyir olub ḳalmışıdı. (7) Dimek Mesʿūd Kāmī ellerinden ḳaçacaḳdı. Bundan(8) böyle kendisini ancaḳ haftada bir gice görebile-(9) cekler. Bir gün ḳarşularına alub oṭurabile-(10) cekler. Nigār Fıṭnat Ḫanım da yalñız o gice, (11) o gün zevc-i muḫayyeliniñ taʿḳibāt-ı ḫayāliyesinden ḳurtulmuş (12) olacaḳ. Onuñ timṡāl-i müşaḫḫaṣını ḳarşısında göre-(13) bilecek. Bu żarūrī iftirāḳ-ı muvaḳḳat Nigār Fıṭnat (14) Ḫanım’ı ṣıḳdı. Ḳalbiniñ büyük bir tażyīḳ altında (15) ezilmekde oldıġını

ḥiss ider gibi ḥareketsiz bir ḥālde **[101]** (1) ḳaldı. Ḥayret ve taʿaccübi gösteren bu ṭavr-ı velhānesini (2) teʾvīl itmek içün:(3) - Ya öyle mi? Ne çabuḳ; diyebildi. Ṣoñra (4) birḳaç gün daha ḳalabilecegini, ẕaten mektebler yeñi (5) açıldıġı zamān birḳaç hafta ders oḳunmadıġını, (6) Faḫīmā Efendi'niñ de bu ṣūret-i ḥarekete iʿtirāż itmeye- (7) cegini añlatmaḳ istedi. Birtāḳım teʾvilli sözlerle (8) Mesʿūd Kāmī'yi ḫaylazlıġa teşvīḳ eylemege çalışdı. (9) Faḳaṭ bu ṣāf ḳalbli çocuḳ şimdiye ḳadar hīç (10) ṭanımadıġı leylī mekteb ḥayātını ḫayālinde tecessüm (11) itdirmege çalışaraḳ muḳavemetsüz bir heves-i saʿyiñ (12) ḳalbinde uyandırdıġı metīn bir emel-i sāʾiḳiyle: (13) - Yoḳ, yengecigim; ilk güni mektebde (14) bulunmalıyım. Cevābını virdi. (15) Mesʿūd Kāmī, mektebe leylī yazılmış oldıġından beri (16) buña dāʾir birçoḳ ḫülyālar ḳurmuş, pek çoḳ **[102]** (1) rüʾyālar görmüşidi. Hīç ṭanımadıġı bu leylī mekteb (2) ḥayātı kendisine şimdiden neḳadar ẕevḳli, eglenceli (3) geliyordı. O, taṣavvur idiyordı: Üç dört (4) yüz şākird; her gün orada birlikde oḳuyorlar, (5) birlikde geziyorlar, bir arada egleniyorlar. Ṭaʿām hep (6) birden, yatmaḳ öyle. Bu ġarīb ḥayāt onuñ naẓarında (7) büyüyordı. Baʿżen mekteb ṭranpetiniñ çalınmaḳda (8) oldıġını işidir gibi oluyordı. Kendisine bir (9) ṭarrāka-i velvele-endāz āmiriyetle ḥareketi iḫṭār (10) iden bu ṣedāya tābiʿiyyet itmek içün yerinden (11) fırlamaḳ, arḳadaşlarıyla berāber bir ṣıra teşkīl (12) iderek edīb-āne, muṭī-āne yürümek isterdi. (13) Fikren meşġūl oldıġı zamānlarda ḳurduġı bu (14) ḫülyālar netīcesinde öyle emel idiyor, (15) ʿazm ü cezm eyliyordı ki o mektebde eñ muṭīʿ, (16) eñ çalışḳan bir çocuḳ kendisi olacaḳdı. **[103]** (1) Bütün muʿāllimleri, āmirleri kendisini sevecek, (2) onuñ meḥāsin-i aḫlāḳiyesini, saʿy ü ġayretini taḳdīr (3) idecek, oña "Mesʿūd, uṣlı bir efendi" (4) diyeceklerdi. Nigār Fıṭnat Ḫanım daha birḳaç (5) gün ḳalabilecegini kendisine teklīf itdigi zamān (6) bu taṭlı taḫayyülāt onuñ naẓar-ı intibāhına dikilmişidi. (7) Onuñ üzerine bilā-teʾemmül: (8) - Yoḳ, yengecigim; ilk güni mektebde (9) bulunmalıyım. Cevābını virmişdi. (10) Mesʿūd Kāmī'niñ ḳonaġa vürūdı ʿāʾilece mühim (11) bir īṭilāfa da sebebiyet virdi. Faḫīmā Efendi, Şişman (12) Zehrā'nıñ beslemesi Nigār'ı almaḳda ışrār itdigi(13) ve onı vālidesine tercīḥ eyledigi zamān ḫanım efendi (14) bu ḥaḳarete müteḥammil olamamışıdı. (15) - Ya o, ya ben. **[104]** (1) temennī-i meded-cūyānesine ḳarşı oġlınıñ:(2) - Beni iki defʿa kendisi evlendirdi. (3) İkisinde de biñ dürlü meşaḳḳat, aẕāb çekdim.(4) Bundan ṭolayı kendisinden hīçbir şikāyet itmedim. (5) Bir defʿasında zevcemi ben intiḫāb itmiş

olmaġla (6) bu derece niçün ḥiddet idiyorlar? Ṭoġrısı (7) vālideniñ bu ḥāli de münāsebetsizlik. Ben Nigār Ḫanım'ı (8) almaġa ḳaṭʿiyen ḳarār virdim.(9) Cevāb-ı saḫīfi vārid oldıġı zamān bu kibār (10) ṭavırlı, müteʿaẕẓim ḳadın ḳabuġuna ṣıġamaz olmuş, küplere (11) binmişdi.(12) - Añlaşıldı, bu bize istiṣḳāl.(13) Ḥükmüyle kendi eşyā-yı ẕātiyyesiniñ ṭoplanmasını (14) emr itdi. Buña başḳa ʿöẕürler de buluyordı: (15) Ẕaten ḳonaḳ küçükdi, Aġa Yoḳuşu'nuñ biraz (16) rāṭıb hevāsı da kendisine ṭoḳunuyordı. Esāsen **[105]** (1)küçükden beri yaşamaġa alışdıġı Yüksek Ḳaldırım'ın (2)büsbütün ruṭūbetli hevāsı kendisine daha muvāfıḳ (3) gelecekdi; artıḳ neler, neler. (4) Bunuñla berāber serzenişlerden, kināyelerden (5) kendisini alamamışdı: (6) - Şişman Zehrā, ḳonaḳda genişce oṭura- (7) caḳ yer bulur. O yumurcaḳ oġlan da ḳoşacaḳ (8)ḫālī oṭalar, ṣofalar bulabilir, diyordı. (9)Faḫīmā Efendi, bunlara aldırmadı. Niḥāyet bu ḳadar (10)ḳayıdsızlıḳlara hedef olan vālide ḫanım efendi (11) ḳonaḳdan çıḳarken:(12) - Dilerim Allāh'dan… Feryādını żabṭ (13) idemedi. (14)Yüksek Ḳaldırım'daki ḳonaġa gitdikden ṣoñra (15) bir daha oġlınıñ evine ayaḳ atmamaġa ʿahd itmişidi. (16) Faḫīmā Efendi birḳaç defʿalar ziyāretine gitdi. **[106]** (1) Vālidesinden hep çīn-i cebīn gördi. Zevciniñ (2) ışrārı üzerine Nigār Fıṭnat Ḫanım da Yüksek (3) Ḳaldırım'a ḳayın vālide ḫanımıñ ḳonaġına bir kere (4) gitmişidi. Faḳaṭ ḫanım efendi, kendisini oṭasına (5) bile ḳabūl itmedi. (6) - Adam olmuş da bir de baña misāfirlige geliyor,(7) didi. Kendisiyle görüşecek bir ḳāʿbda bulunmadıġını (8) añlatmaḳ istedi. Nigār Fıṭnat Ḫanım bu ḥaḳāretden (9) pek ziyāde ḥiddetli olaraḳ döndi. Kendi kendine: (10) - Ḳaynana degilmi? diyordı. Gördigi bu (11) muʿāmeleniñ derece-i teẕellülünü tenḳīs itmege çalışıyordı. (12) Oġluñ, vālideye ara ṣıra ziyāretleri de azalmaġa (13) başladı. Faḫīmā Efendi'niñ ḳızları dünyāya geldigi (14) zamān onları görmek emelini bile büyük vālide Ḫanım (15) efendi iẓhār itmemişidi. Ṣoñraları ise Nigār (16) Fıṭnat Ḫanım zevcini yed-i tesḫīr ü taġallübüne geçirmiş **[107]** (1) oldıġından vālide ile evlād ve gelin arasında hemān (2) ḳaṭʿī bir mübāʿadet ḥāṣıl olmuşıdı. Mesʿūd Kāmī (3) geldigi zamān ḳonaḳda büyük vālideniñ nāmı aṣlā yād (4) idilmiyor, Sāniḥa ile Vedīʿa böyle bir vücūduñ mevcūd (5) oldıġını bile bilmiyordı. Mesʿūd Kāmī'niñ vālidesi (6) büyük ḫanım efendiniñ elinde büyümüşdi. Küçük(7) iken vālidesiz ḳaldıġı içün büyük ḫanım kendisini (8) gelin itmiş, onlarıñ saʿādetlerini görmüşdi. (9) Ḥatta Mesʿūd Kāmī büyük ḫanım efendiniñ o ṣırada (10) oṭurdıġı Yüksek Ḳaldırım'daki ḳonaḳda

dünyāya (11) gelmişidi. Üç, dört yaşına ḳadar o ḳadınıñ (12) ḳonaġında büyüdi. Bunuñ içün İstanbul'a vürūd-(13) ınıñ üçünci güni Mesʿūd Kāmī Yüksek Ḳaldırım'a (14) gitmek emelini iẓhār eylemişidi. Nigār Fıṭnat Ḫanım (15) bunı pek ḫoş görmedi. Faḳaṭ yeñi gelmiş bu çocuġa (16) ḳarşı ne diyebilürdi, onı bu ḥareketinden naşıl **[108]** (1)menʿ idebilürdi? Ḥiss-i nefretini ketm idemeyecek (2) bir ṭarzda: (3) - Yine ḳaynana ḥikāyesi tazelenecek; didi. (4) Mesʿūd Kāmī'ye bir uşaḳ terfīḳ itdiler, (5) Yüksek Ḳaldırım'daki ḳonaġa gönderdiler. Zavāllı (6) iḫtiyār ḳadın üç yaşında olmaḳ üzere taṣavvur (7) eyledigi Mesʿūd Kāmī'yi şimdi on beş yaşında, (8) gürbüz, ḳavīü'l-vücūd bir genc olmaḳ üzere (9) gördigi zamān sevincinden ʿādetā aġlamışıdı. (10) Bu zavāllı, muʿannid, iḫtiyār ḳadını evlād taḥassüri (11) böyle merāḳlı bir ḥāle ḳoymuşıdı. (12) - Gözlerime inanamıyorum, yavrum; sen misiñ? (13) feryādıyla Mesʿūd Kāmī'yi ʿādetā yine dört yaşında bir (14) çocuḳ gibi öpüb ḳoḳluyor, onuñla biñ dürlü (15) laṭīfeler yapmaḳ istiyordı. O gün sāʿatlerce (16) devām iden muṣāḥabetleri eṣnāsında vālide ḫanım **[109]** (1) efendi ne oġlundan ne gelini ile ḳızlarından bir şey (2) açmışıdı. Orada ḳalması içün büyük ḫanım pek (3) çoḳ ışrār itdi. Faḳaṭ Mesʿūd Kāmī'ye bu (4) ḳasvet-engīz virānede bir iḫtiyār ḳadınla yine (5) o yaşda birçoḳ ḥalāyıḳ eskileri arasında (6) yaşamaḳ girān gelecekdi. Bu cihetle biñ dürlü (7) ʿöẕürler bulmaḳ istiyor, faḳaṭ bunlarıñ hīçbirini (8) söylemege cesāret idemeyerek yalñız:(9) - ʿAyıb olur, ʿayıb olur. diyordı. (10) Büyük ḫanım efendi ışrārıñ fayda virmeyecegini (11) añladı. Birçoḳ and virdirdi, yemīn itdir-(12) di. Her zamān gelecegine dāʾir kendisinden söz (13) aldı. (14) Mesʿūd Kāmī, iki üç günde bir bu şefḳatli ḳadını (15) ziyārete gidiyordı. O ziyāretler eṣnāsında Sāniḥa'dan, (16) Vedīʿa'dan baḥiş açdı. Bunlarıñ naşıl melek gibi birer **[110]** (1) ḳız oldıġını añlatdı. Büyük vālidelik şefḳat (2) ve muḥabbeti, senelerden beri münkesir olaraḳ ḳalmış (3) olan bu iḫtiyār ḳalbde hāṣıl olmaġa başladı. (4) Bu ziyāretleriñ, baḥiṣleriñ teʿākub ve tekerrüri üzerine (5) o vaḳʿadan, ʿāʾileleri içün bir şeyin ʿadd(6) itdigi o meşʾūm izdivācıñ ʿaḳdinden ṣoñra (7) gelineñ, çocuḳlarınıñ yüzini görmemege ʿahd(8) itmiş olan bu iḫtiyār ḳadının żaʿīf ṭamarları, (9) ḳadınlıḳ żaʿafları yüz göstermege başlıyordı. (10) Yalñız ḳaldıġı zamān başını ṣallayaraḳ egreti (11) dişlerini yekdīgerine sürtmek üzere bir dil-ḫırāş (12) ġıcırtı peydā iderek: (13) - Āh! Buña sebeb olanlar… Bu felāketi (14) ʿāʾilemiziñ başına getirenler… diyordı. Uzunca (15) bir āh-ı serd daha çekiyordı. Mesʿūd Kāmī'niñ (16) vürūdı o cerihāları tazelemekle

berāber iltiyāma **[111]** (1) yüz ṭutdırmışıdı. Niḥāyet bir gün:(2) - Oġlum, Kamī'm! Ḳızlarımı getir, ölmeden (3) evvel bir kere yüzlerini göreyim. diyebildi. Nigār (4) Fıṭnat Ḫanım'ı iḳnāʿ itmek müşkül olmamışıdı. (5) Faḫīmā Efendi'niñ iḳnāʿ içün günlerce ṣarf (6) idecegi sözlere, ricālara muḳābil Mesʿūd Kāmī'niñ (7) iki kelimelik bir ricāsı Nigār Fıṭnat Ḫanım'ı rāżı (8) itmişidi. Mesʿūd Kāmī: (9) - Benim ḫāṭırım içün, dimişidi. Nigār Fıṭnat (10) Ḫanım da buña muḳābeleden ʿāciz ḳalmışıdı. (11) - Peki, ḳızlar gitsün. Faḳaṭ ben mümkün degil (12) oraya ayaġımı atmam. Yapdıġı ḥaḳāretiñ acısını (13) ḥālā unudamıyorum; cevābını virmişidi. (14) Faḫimā Efendi irtesi güni ḳızlarını madmazeliyle (15) berāber aldı. Mesʿūd Kāmī de birlikde oldıġı (16) ḥālde vālidesiniñ ḳonaġına gitdi. Zavāllı **[112]** (1) iḫtiyār büyük vālide sevincinden aġlayor idi. (2) Sönmege yüz ṭutmuş naẓarları öñüne böyle (3) melek gibi iki küçük ḳız getirdikleri zamān (4) ne diyecegini bilememişdi. Bembeyāż ṣaḳalıyla (5) Faḫīmā Efendi'yi ḳucaḳlamaḳ isteyen müteḥassir (6) ḳadın muttaṣıl: (7) - Berḫūdār ol, oġlum; ḥaḳḳımı ḥelāl itdim.(8) diyordı. Kendisine ḳarşı biraz mütevaḥḥiş-āne (9) muʿāmele iden bu mini mini bebekleri naṣıl sevecegini (10) bilemiyordı. Yalñız çocuḳlarıñ yanlarında ṭuran (11) bu Frenk ḳadınıñ kim oldıġına büyük Ḫanım efendi ʿaḳıl (12) irdiremiyordı. Faḳaṭ şu saʿādetli zamānında bunı (13) ṣormaġa ne luzūm var ya! Büyük vālide Ḫanım şu (14) ʿāʾile efrādı içinde bir eksiklik göriyor: Gelin. (15) Öyle ẓann idiyordı ki eger şu mesʿūd zamānında (16) Şişman Zehrā'nıñ beslemesi Nigār "Ḫanım ninecigim" **[113]** (1) ḫiṭāb-ı ʿafv-cūyānesiyle gelmiş, onuñ elini öpmüş olsa-(2) idi, bu iḫtiyār ḳadın artıḳ geçmişleri unu-(3) dacaḳ, bu ḳadınıñ kendisine tercīḥ idilmiş (4) oldıġı ḥaḳāretini haẓm idecek, şu izdivācıñ (5) ʿāʾile içün şeyn oldıġı fikrinden vazgeçe-(6) cekdi. O gün bu ʿāʾile efrādı bir iki sāʿat (7) ḳonaḳda ḳaldılar. Büyük vālide artıḳ ne yapacaġını (8) şaşırmışdı, naṣıl ikrām idecegini bilemiyor-(9) dı. Bir aralıḳ oṭadan çıḳdı. Mücevherātınıñ (10) bulundıġı eski ceviz sanduġa ḳoşdı. Oradan (11) büyük annesiniñ gelinliginden yādigār olaraḳ ḳalmış iki (12) büyük pırlanṭalı mengüşe igne çıḳardı. (13) Onları getirerek ḥafīdelerine taḳmaḳ istedi. (14) Faḳaṭ ḳızlarıñ ḥotozı yoḳdı. Ṣaçları da (15) dökük bulunuyordı. Büyük vālide Ḫanım bunları (16) nereye ṭaḳsuñ? Bu alafranġalıġıñ ilk müşkülüne **[114]** (1) büyük ḫanım efendi birinci ḳademe-i ikrāmında (2) teşādüf eylemişidi. Gögüslerine taḳmaḳ istedi. (3) Madmazel bu iri, eski igneleriñ gögse (4) ṭaḳılmasından ṭolayı ḥāṣıl olan tuḥaflıġa taḥammül (5)

idemeyerek için için gülüyor. Ḳızlar müteḥayyir-āne (6) baḳıyorlar. Faḳaṭ bu ġron eṣvābda ne ḳatı şey. (7) Büyük Ḫanım bir dürlü igneleri geçiremiyor. Vedīʿa bu (8) iḫtiyār ḳadının yüzine gülerek: (9) - Ben onı bebegime ṭaḳarım, diyordı. (10) - Neye bebegine ṭaḳacaḳsıñ, güzelim? Sen (11) kendiñ ḳullañ. Sözlerini söyleyerek bir dürlü (12) gögüslerine ilişdirmege muvaffaḳ olamadığı bu nal (13) ḳadar igneleri oġlınıñ eline virmek cihetini (14) evlā gördi: (15) - Ḳızlara ṭaḳarsıñ? didi. (16) Artıḳ bunlar giderlerken iḫtiyār ḳadın, oġlına **[115]** (1) yalvarıyordı:(2) - Ben iḫtiyārım, gelemem. Yavrularımı her zamān (3) getir, olmaz mı? Ṣıdḳullah; diyordı. (4) Bu sözleriyle ʿinādını, naḫvetini ḳıraraḳ geliniñ (5) ayaġına gidemeyecegini añlatmaḳ istiyordı. Bunlar (6) ḳonaḳdan çıḳarlarken büyük ḫanım Mesʿūd Kāmī'niñ (7) ḳolundan tutdı. Kemāl-i muḥabbetle öperek:(8) - Oġlum; bu iyülik sendendir, diyordı. (9) Ṣoñra iki sāʿatden beri ḳalbini kemiren merāḳını (10) izāle içün ṣorıyordı: (11) - Ḳuzum Kāmī; o direk gibi ṭuran dilsiz (12) gibi söz söyleyemeyen o ḳoḳona kim? (13) - O ḳoḳona degil; madmazel. Sāniḥa ile (14) Vedīʿa'nıñ mürebbiyesi.(15) –Ya! (16) Büyük ḫanım bu ṣoñ kelimeniñ elif-i memdūdesini **[116]** (1) o ḳadar uzatmış idi ki mürebbiyeniñ ne dimek oldıġını (2) bilmedigi ḥālde söz söylemeyen, direk gibi dikili (3) ġayr-ı müteḥarrik ṭuran bu Frenk ḳadınınıñ pek de iyü (4) bir ʿalāmet olamayacaġını añlatmaḳ istiyordı. (5) İşte Mesʿūd Kāmī, ʿāʾile arasında böyle bir nīm (6) iʾtilāf ḥusūlüne sebebiyet virdi. İḫtiyār ḳadınıñ da (7) kerrāren ḫayır duʿāsını aldı. Ḳonaġa ʿavdet itdikleri (8) zamān igneler Nigār Fıṭnat Ḫanım'a da gösterildi. Bu eski (9) zamān igneleriniñ manẓarası ḫanımı müsteḥzī tebessümler (10) ṣaçmaḳdan menʿ idemedi: (11) - Ġaliba familya yādigārı olacaḳ… didi. (12) Artıḳ ḥusūsī görüşdigi bütün aḥbāblarına (13) Nigār Fıṭnat Ḫanım bu igneleri gösteriyor, kend-(14) isine kibārlık, taʿazzum ṣatan ḳayn anasınıñ ne (15) biçimde bir kibār oldıġını iṣbāt itmege yelteniyordı. **[117]** (1) Bu igneler gösterileceği zamān:(2) - Ḳayn anamıñ çocuḳlara hediyesi. Naṣıl, (3) güzel degilmi? Hediyeniñ şıḳlıġına, ḳayn anamıñ (4) ẓarāfetine bir diyecek var mı? Allāh ʿaşḳına. (5) diyor ḳahḳahalarla gülüyordı. Bereket virsin (6) bu istiḫzālar büyük ḫanım efendiniñ ḳulaġına yetişmiyor. (7) Çünki böyle didiḳodıları yetişdirecek (8) olanları büyük ḫanım efendi ḳonaġa, mümkün degil,(9) ḳabul itmiyordı. Bu cihetle Nigār Fıṭnat Ḫanım (10) ḳayın vālidesine ḳarşı yapmaḳ istedigi muʿāmelāt-ı (11) taḥkīriyeye hīçbir mānīʿ görmüyor, kendisini (12) bu güzelligi bütün melāḥat-ı mümtāzesi ile berāber (13)

oğlına üçünci bir zevce olmaḳ üzere ḳabūl (14) itmeyen, bu rābıtāyı ʿāʾile içün şeyn ʿadd eyleyen (15) bu ḳadına ḳarşı ṭaşımaḳda oldıġı ḥissiyāt-ı münāfer- (16) etkārānesiniñ serpintilerini eṭrāfa ṣavurıyor, **[118]** (1) bu iḫtiyār ḳadınınıñ pek şefḳat-güsterāne olan (2) şu muʿāmelesini vesīle-i istiḥzā idüb ṭurıyordı. (3) Uzun bir silsile-i şikāyet ve nefret teşkīl iden (4) bu sözleriñ naḳarātı: (5) - Ḳayn ana degilmi? Ḫanım hep o, hep o.(6) kelimelerinden ʿibāret ḳalırdı. (7) Ḳayn ana… ʿAcabā bu kelimelerde naṣıl bir muʿcizkār (8) maʿnā-yı nefret, ḥiss-i istikrāh ve ʿadāvet mevcūd ki (9) telaffuẓuyla berāber bütün bir ḥayātı maʿnāsız, luzūmsuz (10) sebeblerle, vaḳʿayla telḫ idecek. Ḫüsn-i muʿāşereti (11) bozacaḳ, saʿādetli bir ʿömri dūçār-ı keşmekeş (12) idecek bir nükte-i ḫafī, bir maʿnā-yı żımnī pīşgāh-ı (13) naẓarda tecessüm idüb ṭurıyor. Bu ḥaḳsız, luzūmsuz (14) sū-i telāḳḳī neden? (15) Bütün ḳadınlarıñ ḳayn analarından şikāyet iden (16) bütün genc ḳızlarıñ bir gün ḳayn ana olmaḳ iḫtimāli **[119]** (1) yoḳmıdır? Pek tabīʿī olan bu iḫtimāl ile berāber (2) "ḳayn ana" taʿbīrinde gencleriñ ḥiss idecegi maʿnā-yı (3) nefret neden bir başḳa şekil ve ṣūretde tecellī idüb (4) ṭurıyor? İki ḳız anası olmaḳla berāber Nigār (5) Fıṭnat Ḫanım da bunı düşünemiyor, bir gün kendisiniñ (6) de ḳayn ana olacaġını naẓar-ı ʿibreti öñünde tecessüm (7) itdiremiyor. O zamān da dāmādıñ bütün bir māl-i (8) nefret ve istikrāh püsküren ṣedāsıyla:(9) - Ḳayn ana degilmi? Efendim hep o, hep o; (10) diyebilecegini taḫaṭṭur ve tefekkür idemiyor. (11) Mesʿūd Kāmī mektebe gitdi. Nigār Fıṭnat Ḫanım (12) bir hafta ẓarfında kāmilen boş, bī-fāʾide ʿadd eyledigi (13) zamānlarını Mesʿūd Kāmī'niñ oṭasını düzeltmek, (14) kitāblarını ḳarışdırmaḳ, onları tekrār (etejer)iñ (15) üzerine dizmek, mektebden iẕinli çıḳdıġı zaman **[120]** (1) naṣıl yemekler yapdıracaġını düşünmekle imrār eyledi. (2) O hafta iki defʿa uşaġı mektebe gönderdi. Mesʿūd (3) Kāmī'niñ rāḥat olub olmadıġını ṣordırdı. (4) O, ārzū eyliyordı ki Mesʿūd Kāmī bu leylī mekteb (5) ḥayātından bir ḥaẓ duymasun, neḥārī olaraḳ devāma (6) temāyül eylesün. (7) Faḳaṭ Mesʿūd Kāmī ilk hafta mektebden iẕinli (8) olaraḳ çıḳdıġı zamān: (9) - Āh! Yengecigim. Bilseñ bu mekteb ḥayātı (10) neḳadar güzel, neḳadar fāʾideli, ne derece ẕevḳli… (11) Bunı bir dürlü taʿrīf idemem ki…(12) dimişidi. Nigār Fıṭnat Ḫanım'ıñ ḥırsından bütün (13) ʿasābını gerecek olan bu cevāba ḳarşı o, (14) naṣıl diyebilecekdi: (15) - Āh! Sen de bilseñ, bilseñ… (16) Dimek bu ḥayāt böyle devām idecekdi, sene-

BEŞİNCİ BÖLÜM
SÖZLÜK VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ

5.1. SÖZLÜK

Sözlük Hazırlanırken İzlenilen Yöntem

1. Madde başları alfabetik sıraya göre verilmiştir.

2. Kaynak eserde geçen bütün kelimeler sözlük kısmında açıklanmamıştır. Yabancı kelimelerin anlamları ve kökenleri belirtilerek seçki bir sözlük oluşturulmuştur. Kelimelerin anlamları metindeki bağlamından hareketle verilmiştir. Sözlükte yer alan kelimelerin metin içerisinde geçtiği yerler sayfa ve satır numaraları verilerek belirtilmiştir.

3. Tezimizin sözlük kısmı oluşturulurken İlhan AYVERDİ'nin *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'ünden, Mehmet KANAR'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* ve *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*'ünden, İsmail PARLATIR'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* ve Ferit DEVELLİOĞLU'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ından yararlanılmıştır. Kelimelerin açıklaması verilirken kaynakçaları ayrıca gösterilmemiştir.

-A-

alafranġa: (İtal. *alla franca*) Frenk tarzında, Avrupa usulünde. (14/16) (28/13) (33/16) (36/16) (64/1) (65/15) (66/16) (67/1) (67/6) (68/5) (113/16)

alpaḳa: (Fr. *alpaca* < *İsp.*) İpek ve pamuk karıştırılarak dokunan çok yumuşak, parlak, makbul kumaş. (49/3) (57/11)

āmāl-i ḥayvāniyye: Hayvansal istekler. (94/5)

ā'lā: (اعلى) *is.* (Ar. *'alā'*) Yükseklik, yücelik, şan ve şeref. (37/11)

a'māḳ-ı levn: yüz derinikleri. (31/8)

a'māḳ-ı rūḥ: ruh derinlikleri. (31/15)

a'żā: (اعضاء) *is.* (Ar. *'użv*'un çoğul şekli *a'żā'*) Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ. (6/13)

ārzū: (آرزو) *is.* (Far. *ārzū*) **1.** İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek. **2.** Cinsî istek. (8/11) (33/5) (34/12) (36/11) (43/15) (44/13) (62/9) (67/11) (72/2) (89/5) (92/9) (98/12) (99/9) (100/1) (120/4)

ārzū-yı cāvidānī: Kalıcı istek, ebedî istek. (43/6)

ārzū-yı şedīd: Şiddetli istek, güçlü istek. (44/1)

āṣār: (آثار) *is.* (Ar. *eser*'in çoğul şekli *āsār*) Bir şeyin varlığını gösteren belirtiler, alâmetler. (11/9) (93/8)

āsār-ı iḥtirāṣ: Şiddetli arzu işaretleri. (32/15)

āsār-ı muḥabbet: Sevgi eserleri. (32/14)

āṣār-ı 'anif: Kaba belirtiler. (41/9)

ateş-nişār: (آتشنثار) *birl. sf.* (Ar. *nisār* "saçan" ile) **1.** Ateş saçan. **2.** ***mec.*** Çok öfkeli. (83/14)

avān: (اوان) *is.* (Ar. *evān*) Zaman, vakit. (34/9)

āvāre: (آواره) *sf. ve is.* (Far. *āvāre*) Boş gezen, işsiz güçsüz (kimse), aylak, başıboş. (12/15)

āyīne: (آيينه) *is.* (Far. *āyīne*) Ayna. (3/9) (13/14)

'adem-i ḫoşnūdī: Hoşnutsuzluk. (2/4)

'aṭf it-: (Ar. *'aṭf* + *T. etmek, eylemek*) (-i/-e) (Bir tarafa doğru) Çevirmek. (4/14)

'anīf: (عنيف) *sf.* (Ar. *'unf* "sertlik ve şiddetle davranmak" tan *'anif*) **1.** Şiddetli. **2.** Haşin, kaba. (6/14)

'afīfe: (عفيفه) *is.* (Ar. *'afif* kelimesinin müennes şekli *'afife*) İffet sâhibi, nâmuslu, temiz kadın. (34/16)

'āşıḳ-ı ḥaḳ: Gerçek aşk. (41/5)

'ālem-i ṣāfiyet: Saflık hâli. (97/1)

'ale'l-ḫuṣūṣ: (على الخصوص) *zf.* (Ar. harf-i cer 'alā, harf-i târif el ve ḫuṣūṣ ile *'ale'l-ḫuṣūṣ*) Özellikle, bilhassa. (40/14) (99/10)

ʿaḳār: (عقار) *is.* (Ar. *ʿaḳār*) **1.** Gelir getiren ev, dükkân, bağ bahçe gibi mülk, akāret. **2.** Mülkten elde edilen gelir. (25/14)

ʿaṣabī: (عصبی) *sf.* (Ar. *ʿaṣab* "sinir" ve nispet eki *-i* ile *ʿaṣabi*) Sinirli, öfkeli, hırçın, sert. (7/7)

ʿale'l-ekṣer: (على الاكثر) (Ar.) çok defa, çoğunlukla, ekseriyetle. (35/11)

ʿaṭiyye: (عطیّه) (Ar. ʿaṭiyye) Bir büyüğün küçüğe verdiği hediye, armağan, bahşiş, ihsan. (51/2)

ʿaẕāb: (عذاب) *is.* (Ar. ʿaẕāb) Pişmanlık, çâresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder. (41/12) (57/7)

ʿalā'im-i şād-mānī: Sevinç alametleri. (63/6)

ʿādāt: (عادات) *is.* (Ar. *ʿâdet*'in çoğul eki *-āt* almış şekli *ʿādāt*) Âdetler. (64/9)

ʿadem-i memnūniyet: Memnuniyetsizlik. (66/2)

ʿarż-ı çehre: yüz gösterme. (74/7)

ʿadd it-: **(< Ar. + T.)** kabul etmek, kabul saymak. (91/15)

ʿazm: (عزم) *is.* (Ar. *ʿazm*) Bir işi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak husûsunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme. (102/15)

ʿazm it-: Gayret göstermek. (90/7) (91/3)

ʿaḳd: (عقد) *is.* (Ar. *ʿaḳd*) **1.** Evlenme muâmelesi, nikâh kıyma. **2.** İki taraf arasında, taraflarca kabul edilen ve karşılıklı taahhütlere dayanan anlaşma, sözleşme. (110/6)

-B-

baġ-ı ḥayāt: hayat bahçesi. (61/16)

baḫş it-: bağışlamak. (42/6) (73/10) (76/9) (91/12) (94/6)

baḳiye: (بقیّه) *is.* (Ar. *beḳā'* "geri kalmak, devam etmek"ten *baḳiyye*) Geri kalan, artan kısım, artık. (16/7) (53/15)

bedbaḫt: (بدبخت) *sf.* ve *is.* (Far. *bed* "kötü" ve *baḫt* "tâlih" ile *bed-baḫt*) Talihi kötü olan, bahtsız, tâlihsiz (kimse). (34/3)

beḥişt-i cāvidānī: ebedî cennet. (44/15)

belā-yı mübrem: kaçınılmaz belâ. (62/11)

beliyye: (بلیّه) *is.* (Ar. *belā*'dan *beliyye*) Belâ, dert, keder, eziyet, sıkıntı. (65/3)

berḫūdār:(برخوردار) *sf.* (Far. *berḫūrden* "fa ydalanmak"tan *berḫūrdār*) Tuttuğu işten semere gören, feyizlenen, mesut. (112/7)

beşāret: (بشارت) *is.* (Ar. *bişāret*) **1**. Müjde, iyi haber. **2**. Sevinç, memnûniyet. (20/6)

bi'l'akis: (بالعکس) *zf.* (Ar. harf-i cer bi-harf-i târif el- ve 'aks "ters" ile bi'l-'aks) Tam aksine, tersine. (69/7)

bī-fā'ide: faydasız. (119/12)

bī-gāne: (بیگانه) *sf.* (Far. *bigāne*) *sıf.* ve *zf.* Kayıtsız, ilgisiz, alâkasız, lâkayt. (6/6)

bī-hūş: (بی‌هوش) *sf.* (Far. olumsuzluk bildiren bi- ve hūş "akıl" ile *bi-hūş*) Aklı başında olmayan, kendinden geçmiş, baygın; şaşkın, sersem. (78/2)

bilā-teʾemmül: Düşünmeden, düşünmeksizin. (103/7)

billūrī: (بلّوری) *sf.* (*billūr* ve nispet eki -*i* ile *billūri*) Billûr gibi, çok parlak. (96/13)

bināʾen: (بناءً) *zf.* (Ar. *binā*ʾnın tenvinli şekli *bināʾen*) Dayanarak, -den ötürü, -den dolayı. (43/12)

bī-pervā: (بی پروا) *sf.* (Far. olumsuzluk bildiren bi- ve pervā) Pervâsız, gözüpek, korkusuz, çekinmez. (39/6)

bī-rūḥ: Ruhsuz. (29/5)

bī-tāb: (بی‌تاب) Yorgun, takatsiz, güçsüz. (98/1)

bī-tāb-ı ṭāḳat-sūz: Güçsüz bırakan yorgunluk. (98/1)

bīzār: (بیزار) *sf.* (Far. *bizār*) Bıkmış, usanmış, bezmiş. (21/8)

bīzār ol-: **(< Far. + T.)** Bıkmak, usanmak, gınâ gelmek, tedirgin ve rahatsız olmak. (21/8)

buḥrān-ı ʾaṣabiyet: Öfke nöbeti, öfke hastalığı. (5/12)

būse: (بوسه) *is.* (Far. *būs* > *bûse*) Öpme, öpüş, öpücük. (50/12) (52/14)

-C-

caʿlī: (جعلی) *sf.* (Ar. *caʿl* "yapmak, meydana getirmek" ve nispet eki- *i* ile *caʿli*) Samîmî ve içten olmayan, yapmacıklı, sahte. (32/6) (32/12)

cāriye: (جاریه) *is.* (Ar. *cereyān* > *cāri* "akan, bir yerden bir yere giden, sâhip değiştiren") Para ile alınıp satılan, üzerinde sâhibinin her türlü hakka sâhip bulunduğu kız, halayık. (56/16) (60/4) (61/5)

cāy-gīr: (جایگیر) *birl. sf.* (Far. *gir* "tutan" ile) Yer tutan, yerleşmiş bulunan. (36/8)

caẕibedār: (جاذبه دار) sf. (Ar. caẕibe "çekicilik"ten Far. dār "sâhip ve mâlik olan" ile cāẕibe-dār) Câzibesi olan, câzibeli, çekici, alımlı. (78/8)

cehrī: (جهری) *sf.* ve *zf.* (Ar. *cehr* ve nispet eki *-i* ile *cehri*) Açıkça ve yüksek sesle yapılan, alenî, alenen, cehren. (54/1)

celb: (جلب) *is.* (Ar. *celb*) **1**. Kendine doğru çekme. **2**. Getirtme, getirtilme, çağırtma, dâvet. (71/10) (80/8)

cenāḥ: (جناح) *i*s. (Ar. *cenāḥ*) Taraf, kanat. (45/8)

cereyān it-: **(< Ar. + T.) 1.** Geçmek **2.** Olmak, vukū bulmak, meydana gelmek. (13/1) (39/3) (60/12)

cevāb-ı saḫīf: Boş, yetersiz cevap. (104/9)

cezm: (جزم) *is.* (Ar. *cezm*) **1**. Kesin karar verme, kat'î sûrette niyet etme. **2**. Anlama, kavrama, bilme, idrak etme. (102/15)

cezm eyle-: *birl.* geçişsiz *f.* (Ar. *cezm*+ T. etmek, eylemek) Kesin karar vermek. (102/15)

cīd-i melāḥat: Güzelliğin ciddiliği. (49/12)

cihet: (جهت) *is.* (Ar. *vech* "taraf"tan *cihet*) **1**. Yön, taraf, istikāmet, cânip. **2**. Semt, yer, mahal. **3**. Taraf, husus. (2/6) (32/10) (33/12) (35/1) (41/14) (43/2) (64/6) (66/14) (67/2) (67/3) (72/14) (75/13) (80/15) (85/13) (99/7) (109/6) (114/13) (117/9)

civānmerd: (جوانمرد) *sf.* ve *is.* (Far. *cuvān* > *civān* ve *merd* "adam, yiğit" ile *civān-merd*) Temiz, asil ve cömert yaratılışlı, âlîcenap, mert, yiğit (kimse), babayiğit. (78/14) (83/1)

-Ç-

çaprāzvārī: (چپرازواری) (Far. *çep-rāst* "sol – sağ"dan çaprāz *–vārī* ekiyle *çaprāzvārī*) Çaprazlama. (22/11)

Çemen-zār: (چمنزار) *is.* (Far. çemen ve yer bildiren *–zār* ekiyle *çemen-zār* > *çimen-zār*) Çimenle örtülü yer, yeşilliklerle kaplı alan, çimenlik. (57/10)

çīn-i cebīn: **1.** Alın kırışığı. **2.** ***mec.*** Can sıkkınlığı, beklenmeyen bir şeyden dolayı canı sıkılma. (59/15) (106/1)

-D-

dā'īye-yi muttaşıl: Sürekli istek. (19/7)

derece-i tekāmül: Olgunluk derecesi. (73/8)

derece-i teẕellül: Alçalma derecesi. (106/11)

devre-yi belā: Belâ dönemi. (42/12)

dil-dāde: (دلداده) *sf.* ve *is.* (Fars. dil "gönül" ve *dāde* "vermiş" ile *dil-dāde*) Gönül vermiş olan (kimse), âşık. (60/15)

dirāyet: (درایت) *is.* (Ar. *dirāyet*) Çabuk kavrama yeteneği, kavrayış, anlayış. (54/10) (61/6) (61/12)

dostāne: (دوستانه) *sf.* ve *zf.* (Far. *dūst* ve *–āne* ekiyle *dūstāne* >*dostāne*) Dosta yakışır şekilde, dostça. (12/16)

dūçār-ı keşmekeş: Kavgaya tutulmak. (118/11)

duhūl: (دخول) (Ar. *duḫūl*) Girme, giriş, dâhil olma. (68/16)

dürüştāne: (درشتانه) *sf.* ve *zf.* (Far. *-āne* ekiyle) Kaba bir şekilde, hoyratça. (73/1)

-E-

edīb-āne: (ادیبانه) *sf.* ve *zf.* (Far. *– āne* ekiyle) Terbiyeli ve nâzik bir tarzda. (102/12)

efrād: (افراد) *is.* (Ar. *ferd*'in çoğul şekli *efrād*) Fertler, kişiler, kimseler. (92/7) (112/14) (113/6)

efrāṭ-ı medāyiḥ: Övgüye değer kişiler. (66/16)

ekşeriyet: (اکثریّت) *is.* (Ar. *ekser*'den yapma mastar eki *-iyyet* ile *ekseriyyet*) Sayıca üstünlük, çoğunluk. (71/16)

elḥān-ı sevdā: Sevda nağmeleri. (76/4)

emel-i derūnī: Kalbî istek. (44/1)

emel-i taḥarrüşkār: Sakıncalı istek. (94/15)

endām: (اندام) *is.* (Far. *endām*) **1**. Beden, vücut. **2**. Vücut biçimliliği, boy bos, kāmet. (13/16) (48/10) (74/15)

enmūzec-i leṭāfet: Güzellik misali. (49/13)

erbāb-ı teferrüc: Gezinti sahipleri. (47/12)

eşer-i dirāyet: Anlayış işareti. (61/6) (61/12)

eşer-i hevā-perest: Nefsine düşkün işaret. (33/1)

eşer-i münāferet: Nefret işareti. (32/11)

eşvāb: (اثواب) *is.* (Ar. sevb "giyecek, elbise"nin çoğul şekli esvāb) Giyecek elbiseler. (12/6) (12/7) (15/12) (20/12) (64/11) (72/5) (75/12) (114/6)

eşḫāṣ-ı vaḳ'a: Olay kişileri. (28/2)

eş'ār: (اشعار) *is.* (Ar. *şi'r*'in çoğul şekli *eş'ār*) Şiirler, manzum sözler. (38/11)

eşyā-yı ẕātiyye: Kişiye ait (özel) eşya. (104/13)

evzā': (اوضاع) *is.* (Ar. *vażʿ* "duruş, tarz"ın çoğul şekli evżāʿ) Durumlar, duruşlar, haller, vaziyetler. (9/15)

-F-

farażiyāt: (فرضيات) *is. (*Ar. *farażiyye*'nin çoğul eki *–āt* almış şekli *farażiyyat*) Faraziyeler. (58/13)

farṭ-ı futūr: Saçma sapan, üst perdeden sözler. (75/3)

farṭ-ı ʿaşabiyet: Asabiyetin aşırılığı. (77/15)

ferāce: (فراجه) *is.* (Ar. *fereci* > *fereciyye* "kadınların dışarıda giydikleri mantoya benzer elbise"den *ferāce*) [Kelime Türkçe'den Sırpça ve Macarca'ya da geçmiştir] **1.** Eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, gerdan altında kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerine benzer, geniş yakalı üst giyeceği. (49/3) (57/11)

ferāġat: (فراغت) *is.* (Ar. *ferāġ* "vazgeçmek"ten *ferāġat*) Hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme, sarf-ı nazar etme. (29/9)

feryād-ı cān-ḫırāş: Yürek paralayan feryat. (49/14)

feṭānet: (فطانت) *is.* (Ar. *feṭānet*) Yaratılıştan gelen çabuk anlama yeteneği, zihin açıklığı, anlayış, kavrayış. (61/6) (62/1)

feverān: (فوران) *is.* (Ar. *feverān*) **1**. Kaynayıp fışkırma. **2**. (Maddî olmayan şeyler, duygular için) Coşma, galeyana gelme. (41/9) (72/12)

feverān it-: **(< Ar. + T.)** Coşmak, galeyana gelmek. (41/9)

fevḳa' l-ʿāde: (فوق العاده) *sf.* (Ar. *fevḳ* "üst, üstünde" ve *āde* "alışılmış şey" ile *fevḳa'l-ʿāde*) **1.** Her zaman görülen, yapılan veya süregelmekte olandan başka, alışılmışın

dışında, olağanüstü, aliyyülâlâ. **2.** Çok güzel, mükemmel, emsâlinden üstün. (42/11) (69/13) (70/6) (73/9) (87/6)

fidye-i necāt: Kurtuluş fidyesi. (51/1)

frenk: (فرنك) *is.* (Far. *Fireng* < *Fr. Franc*) Avrupalı. (112/11) (116/3)

frenkce: Avrupa dilleri ve özellikle Fransızca. (26/3)

-G-

girān: (گران) *sf.* (Far. *girān*) **1.** (Tartıda) Ağır. **2.** ***mec.*** (Kıymeti) fazla, (değeri) çok olan. (109/6)

girye: (گریه) *is.* (Far. giristen "ağlamak"tan *girye*) **1.** Ağlama, ağlayış. **2.** Göz yaşı. **3.** ***mec.*** Sıkıcı, sıkıntı veren. (95/10)

gird-bād-ı kelām: Söz kasırgası. (21/5)

güft ü gū: (گفت وگو) *birl. is.* (Far. *u* "ve", *gū* "söyleyen" ile) **1.** Dedikodu. **2.** Karşılıklı söyleşme, konuşma. (59/8)

-Ġ-

ġaleyān: (غليان) *is.* (Ar. *ġaleyān*) **1.** Kaynama. **2.** ***mec.*** Coşma, coşkunluk, taşkınlık. (24/11)

ġarābet: (غرابت) *is.* (Ar. *ġarābet*) **1.** Gariplik, tuhaflık, acayiplik. **2.** *edeb.* İfâdede garip, alışılmamış kelimeler kullanma. (18/4)

ġarām: (غرام) *is.* (Ar. *ġarām*) Olağanüstü sevgi, şiddetli arzu ve iştiyak, büyük âşk. (32/16) (35/12)

ġarḳ. (غرق) *is.* (Ar. *ġaraḳ* > *ġarḳ*) **1.** (Suya) batma, (suya) batırma, (suda) boğulma.

2. ***mec.*** Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batmış, boğulmuş halde bulunma, müstağrak. (44/15)

ġarḳ it-: (Ar. *ġarḳ* + T.) **1.** (Suya) Batırmak. **2.** ***mec.*** (Birine bir şeyi) Bol bol vermek. (44/15)

ġayr-ı müteḥarrik: Hareketsiz. (116/3)

ġlase: (Fr. glacer'den glacé). İyi işlenmiş parlak keçi derisi. (5/7)

ġron: (< Fr. gros-grain) Eskiden elbise ve ferâce yapılan dayanıklı, kalınca, parlak, makbul bir ipekli kumaş çeşidi. (114/6)

ġulüv: (غلو) *is.* (Ar. ġuluvv) **1.** İleri gitme, taşkınlık, aşırılık. **2.** Saldırma, hücum, ayaklanma. (62/15)

ġulüv-i ḥiss-i şā'irāne: Şairce hissin aşırılığı. (62/15)

-H-

ḥacle: (حجله) *is.* (Ar. *ḥacle* > *ḥacle*) Gelin odası. (60/15) (91/12)

ḥacle-i zifāf: Gerdek odası, gelin odası. (60/15)

ḥadīd: (حديد) *sf.* (Ar. *ḥadd* "kızmak" ve *ḥiddet* "keskin olmak"tan *ḥadid*) **1.** Öfkeli, kızgın, hiddetli. **2.** Keskin, şiddetli, sert. (9/4)

ḥafīde: (حفيده) *is.* (Ar. ḥafid'in müennes şekli ḥafide) Kız torun. (113/13)

ḫalāṣ-ı ġayr-ı müteraḳḳıb: Umulmayan kurtuluş. (42/10)

ḫālī: (خالی) *sf.* (Ar. *ḫalā'* "boş ve tenhâ olmak"tan *ḫālī*) Boş (105/8)

ḫande: (خنده) *is.* (Far. *ḫandiden* "gülmek"ten *ḫanda*) Gülme, gülüş. (74/10) (75/6)

ḫarāret-şebāb: Gençlik ateşi. (76/2)

ḫāre: (خاره) *is.* (Far. *ḫāre* < *ḫārā*) Bâzı eşyâların üstünde görülen ve dalgalanıyormuş hissini veren parlak çizgiler ve dalgalar, meneviş. (24/15)

ḫarekāt: (حرکات) *is.* (Ar. *ḫareket'* in çoğul eki *–āt* almış şekli *ḫarekāt*) Hareketler, davranışlar. (9/15) (10/13) (35/16) (36/10)

ḫareket-i çālākī: Çeviklik hareketi. (49/1)

ḫareket-i müteḫassirāne: Özlem duyan hareket. (43/7)

ḫāṣıl: (حاصل) *sf.* (Ar. *ḥuṣūl* "meydana gelmek, elde etmek"ten *ḫāṣıl*) **1**. Husûle gelen, olan, meydana çıkan. **2**. *is.* Ortaya çıkan semere, netîce. (83/7) (94/14) (114/4)

ḫaṣīsa-yı tecellī: Görünür, belirgin duygular. (42/6)

ḫāṭırāt-ı müte'essir: Üzüntülü hatıralar. (43/2)

ḫavādiṣ: (حوادث) *is.* (Ar. *ḫādis* ve *ḫādise*'nin çoğul şekli *ḫavadis*) Olup biten vakʿalar, hâdiseler, olaylar. (58/11)

ḫavf: (خوف) *is.* (Ar. *ḫavf*) Korku. (53/4)

ḫāvī: (حاوی) *sf.* (Ar. *ḥavāye* "toplamak"tan *ḫāvi*) İçine alan, içinde bulunduran, içeren. (29/11)

ḫayāt-ı garīb: Garip hayat. (44/4)

ḫayāt-ı tāze: Taze hayat. (76/9)

ḫarem: (حرم) *is.* (Ar. *ḥirmān* "yasaklamak"tan *ḫarem*) Herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer. (40/10) (41/15) (64/11) (69/3) (81/1)

hemān: (همان) *zf.* (Far. *hemān*) Hemen kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli. Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden. (18/13) (22/9) (23/3) (23/4) (33/7) (49/12) (50/11) (51/14) (52/9) (88/15) (92/9) (96/13) (107/1)

hemşīre: (همشیره) *is.* (Far. *hem-* eki ve şire "süt" ile *hem-şire*) [Kelimenin aşağıdaki anlamları Türkçe'de ortaya çıkmıştır] **1.** Kız kardeş. **2.** Kadınlar için kullanılan hitap sözü. (15/11) (15/15) (16/2) (17/9) (19/2)

hengām: (هنگام) *is.* (Far. *hemgām*) Vakit, zaman, mevsim. (35/4)

hevā: (هوی) *is.* (Ar. *hevā*) İstek, arzu, heves, meyil. (25/4) (35/4)

hevesāt: (هوسات) *is.* (Ar. *heves* ve çoğul eki *-āt* ile *hevesāt*) Hevesler, arzular, istekler. (33/5)

heves-i sa'y: Çalışma hevesi. (101/11)

heykel-i elem: Hüzün heykeli. (97/6)

ḫıdmet: (خدمت) *is.* (Ar. *ḫidmet*) Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. (80/9)

ḫırām-ı dil-firīb: Cazibeli yürüyüş. (13/16)

ḥicāb: (حجاب) *is.* (Ar. *ḥicāb*) Utanma, sıkılma, mahcûbiyet. (82/5) (90/2)

ḫiffet: (خفّت) *is.* (Ar. *ḫiffet*) **1.** Hafiflik. **2.** Hoppalık. (32/9)

ḫilḳat: (خلقت) *is.* (Ar. *ḫilḳat*) **1**. Yaratma, yaratılma, yaratılış. **2**. Yaratılıştan gelen, sonradan kazanılmayan hâl, tabiat. (32/7) (78/15)

ḥiss-i meyyālan: Arzulu, istekli duygu. (55/14)

ḥiss-i nefret: Nefret hissi. (108/1)

ḥiss-i te'esṣür-āmīz: Üzüntülü his. (84/7)

ḥissiyāt-ı münāferetkārāne: Nefret edercesine duygular. (117/15)

ḫiṭāb-ı mu'āḫeẕekārāne: Azarlarcasına hitap. (94/3)

ḫiṭāb-ı 'afv-cūyāne: Af isteyen hitap. (113/1)

ḫoppa: Fazla düşünmeden aklına eseni yapan, davranışları yaşına uymayan, ciddî ve ağırbaşlı olmayan (kimse), delişmen. (3/14) (28/12) (28/13) (30/3) (32/7) (32/9)

ḫotoz: Eskiden kadınların başlarına giydikleri bir nevi süslü başlık. (19/15) (113/14)

ḥulūl: (حلول) *is.* (Ar. *ḥulūl*) Bir şeyin içine işleme, girme, nüfuz etme. (41/14)

ḥulūl it-: (< Ar.+ T.) İçine girmek, nüfuz etmek. (41/14)

ḥummā: (حمّی – حمّا) *is.* (Ar. *ḥummā*) Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet. (42/7)

ḫurduḫāş: (خردو خاش) sf. (Far. ḫurde ve ḫāş "kırıntı" ile ḫurd u hāş) Paramparça, kırık dökük, iler tutar yeri kalmamış. (72/6)

ḥurūf-ı ṣavtiyye: Sesli harfler. (15/2)

ḫuṣūl: (حصول) *is.* (Ar. *ḥuṣūl*) Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme. (44/16) (80/12)

ḫuṭūṭ-ı naẓar: Bakış hatları. (31/10)

ḥüsn-i imtizāc: Güzel uyuşma. (34/9)

ḥüsn-i mu'āşeret: Birlikte yaşama güzelliği. (118/10)

ḥüsn-i ṣūret: Yüz güzelliği. (60/12)

ḫüsrān-ı dā'imī: Sürekli hüzün. (45/13)

-I-

ızṭırāb-ı derūn: İç sıkıntısı. (77/8)

-İ-

ibrāz: (ابراز) *is.* (Ar. *bürūz* "gizlendikten sonra ortaya çıkmak"tan *ibrāz*) Ortaya koyma, gösterme. (63/6)

icrā-yı nüfūẕ it-: Söz geçirmek. (36/1)

īfā': (ایفاء) *is.* (Ar. *vefā'* "söz, yemin vb.ni yerine getirmek"ten *ifā'*) Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma, icrâ. (83/3)

iftirāḳ: (افتراق) *is.* (Ar. *fark* "iki şeyi ayırmak"tan *iftirāḳ*) Ayrılık, ayrılma, hicran. (34/11)

iftirāḳ-ı muvaḳḳat: Geçici ayrılık. (100/13)

iḥāṭa: (احاطه) (Ar. *ḥavt-ḥıta* "kuşatmak" tan iḥata) Bir şeyin etrafını çevirme, çevreleme, kuşatma, sarma. (74/2)

iḥmirār: (احمرار) *is.* (Ar. ḥumret "kırmızılık"tan *iḥmirār*) Kızarma, kızılllık. (53/12)

iḫṭār: (اخطار) *is.* (Ar. ḫuṭūr "hatırlamak"tan *iḫtār*) 1. Hatırlatma. 2. Dikkat çekme, uyarma. (96/14) (102/9)

iḥtirām: (احترام) *is.* (Ar. ḥurmet'ten *iḥtirām*) Saygı, hürmet, tâzim. (83/4)

iktifā': (اكتفاء) *is.* (Ar. kifāyet "yetmek"ten iktifā') Olduğu kadarını yeterli bulma, kâfi görme, fazlasını istememe, yetinme. (67/14)

iktifā' it-: **(< Ar.+ T.)** Yetinmek. (67/14)

iltiyām: (التيام) *is.* (Ar. le'm "iyileştirmek yarayı sarmak"tan ilti'ām > iltiyām) (Yara) Kapanma, iyileşme. (110/16)

iltizām: (التزام) *is.* (Ar. *luzūm* "sâbit ve devamlı olmak, borçlunun yakasına yapışmak, gerekmek"ten *iltizām*) 1. Birinin veya bir şeyin tarafını tutma, onu tercih etme. 2. Gerekli bulma, lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma. (64/6) (83/13) (99/7)

īmā': (ايماء) *is.* (Ar. *vem'* "işâret etmek"ten *imā'*) 1. Açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatma, dokundurma. 2. Bir şeyi üstü kapalı biçimde anlatan kelime, cümle, işâret vb. (2/8) (4/4) (82/6)

imrār: (امرار) *is.* (Ar. *murūr* "zaman geçmek"ten *imrār*) Geçirme, geçirilme. (120/1)

imrār eyle-: **(< Ar.+ T.)** Geçirmek. (120/1)

inḳāṣ-ı āmāl: İstekleri azaltma. (95/6)

insān-ı kāmil: Fenâfillâh ve bakābillâh mertebelerini geçmiş olup Allah'ın bütün cemal ve celâl isimlerine mazhar olmuş olan; Allah'ın yeryüzünde halîfesi olan, nefsini ve Rabb'ini bilen, Kur'an ahlâkıyle ahlâklanmış olgun insan. (91/2)

inşirāḥ: (انشراح) *is.* (Ar. *şerḥ* "genişletmek, açmak, açıklamak"tan *inşirāḥ*) İç açılması, gönülde duyulan ferahlık. (70/14) (98/11)

inṭifā: (انتفاع) *is.* (Ar. *nef'* "faydalanmak"tan *intifā'*) Faydalanma, yararlanma. (36/11)

intiḫāb: (انتخاب) *is.* (Ar. *naḫb* "bir şeyin iyisini seçmek"ten *intiḫāb*) 1. Seçme, seçilme. 2. Seçim. (104/5)

intiḫāb it-: (< Ar.+ T.) Seçmek. (104/5)

intiḳāl: (انتقال) *is.* (Ar. *naḳl* "bir şeyi bir yerden bir yere götürmek, taşımak"tan *intiḳāl*) (Bir yerden başka bir yere, bir durumdan başka bir duruma) Geçme, göçme. (34/14) (36/9)

īrād: (ایراد) *is.* (Ar. vurūd "gelmek"ten irād) **1**. Gelir, vâridat. **2**. Gelir getiren mülk. (25/14) (35/14)

ʿismet-i ḫulḳiye: Huy, tabiat saflığı.(96/14)

ʿişve-bāz: (عشوه باز) *sf.* ve *is.* (Ar. ʿişve ve Fars. bāz "oynayan" ile *ʿişve-bāz*) Naz edici, edâlı, işveli (kimse). (46/15)

ītilāf: (ائتلاف – ایتلاف) *is.* (Ar. elf "alışmak, sevmek, dostlukta bulunmaktan iʿtilāf >itilaf) **1**. Birlikte olup alışma, ünsiyet etme, ülfet etme. **2**. Uyuşma, anlaşmaya varma. (103/11)

iʿzāz: (اعزاز) *is.* (Ar. ʿizz "şerefli olmak, cömert olmak"tan iʿzāz) Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme. (92/14)

isḳarpin: (İtal. Scarpiono) Ökçeli, ayağın oynak yerini kapamayan konçsuz ayakkabı. (5/7) (7/7)

isʿāf: (اسعاف) *is.* (Ar. saʿf "birinin ihtiyâcını gidermek"ten isʿaf) Birinin isteğini kabul edip yerine getirme, yapma. (92/9)

isteri: (Fr. hystérie < Yun.) Beş duyumuza âit geçici bozukluklar, rûhî dengesizlikler, çırpınma, kasılma ve bâzan da inme tarzında belirtilerle kendini gösteren sinir sistemi bozukluğu [Şiddetli heyecan, büyük kazâ ve felâketler, çok defa da cinsî tatminsizlik sonucu meydana gelir] (71/11) (71/16)

istiġrāb: (استغراب) *is.* (ġarābet" garip, yabancı olmak"tan istiġrāb) Garip bulma, şaşma, hayret, şaşkınlık. (5/14) (7/12) (16/12) (89/15)

istiḫfāf: (استخفاف) *is.* (Ar. *ḫiffet* "hafif olmak"tan *istiḫfāf*) Küçük görme, hafif bulma, küçümseme, hor görme. (4/14)

istihzā': (استهزاء) *is.* (Ar. *huzū'* "alay etmek"ten *istihzā'*) Biriyle ince ince alay etme, eğlenme, birini eğlenceye, maskaralığa alma. (8/12)

istiḥżār: (استحضار) *is.* (Ar. ḥużūr "hazır olmak, hazır kılmak"tan istiḥżār) Hazırlama, hazırlanma, hazır etme, hazır edilme. (92/2)

istikrāh: (استكراه) *is.* (Ar. kerh "iğrenmek, tiksinmek"ten istikrāh) iğrenme, tiksinme. (98/9)

istiʿcāl: (استعجال) *is.* (Ar. ʿ*acele* "çabuk olmak"tan *istiʿcāl*) Acele etme, sabırsızlanma. (15/4)

istiṣḳāl: (استثقال) *is.* (Ar. *siḳal* "ağır olmak, hoşa gitmemek"ten *istisḳāl*) Hoşnut olmadığını belli edecek tarzda soğuk davranma, yüz vermeme, aşağılama. (104/12)

işmīʾzāz-ı çehre: Yüz ekşitme, yüz buruşturma. (4/5)

işmiʾzāz-ı vech: Yüz ekşitme. (24/3)

iştiḥāʾ: (اشتهاء) *is.* (Ar. *şehvet* "istemek, arzu etmek"ten *iştihāʾ*) **1.** Arzu, istek. **2.** Cinsî arzu. (97/5)

iştiḥā-engīz: (اشتها انگیز) *birl. sf.* (Fars. *engiz* "harekete getiren" ile) iştihâ veren. (97/5)

iştirāk: (اشتراك) *is.* (Ar. *şirket* "ortağı olmak"tan *iştirāk*) Ortak olma, birlikte bulunma, ortaklık. (99/11)

iştirāk it-: **(< Ar.+ T.)** Bir düşünce, görüş, tutum vb.ne katılmak, onu benimsemek. (99/11)

iṭfā': (اطفاء) *is.* (Ar. *ṭaf'-ṭufū* "sönmek" ten *iṭfā'*) 1. Söndürme, söndürülme. 2. ***mec.*** Yatıştırma, bastırma, dindirme, teskin etme.

iṭfā' it-: **(< Ar.+ T.)** 1. Söndürmek. 2. Dindirmek, yatıştırmak, bastırmak.

i'tilāf: (ائتلاف – ايتلاف) *is.* (Ar. *elf* "alışmak, sevmek, dostlukta bulunmak"tan *i'tilāf >itilaf*) 1. Birlikte olup alışma, ülfet etme. 2. Uyuşma, anlaşmaya varma. (116/6)

ittiḫāẕ: (اتّخاذ) *is.* (Ar. *aḫẕ* "almak, tutmak"tan ittiḫāẕ) Düşünme, kurma, alma. (74/10)

ittiḫāẕ it-: **(< Ar.+ T.)** Düşünmek. (74/10)

iżāfe: (اضافه) *is.* (Ar. *żayf* "yaklaşmak" tan *iżāfe*) 1. Mâletme, bağlama, nispet etme. 2. Ekleme, katma, ilâve etme. (75/14)

izāle: (ازاله) *is.* (Ar. *zevāl* "helâk olmak, gitmek"ten *izāle*) Giderme, yok etme, ortadan kaldırma. (115/10)

iẓhār: (اظهار) *is.* (Ar. *ẓuhūr* "açığa çıkmak, âşikâr olmak" tan iẓhâr) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşikâr etme. (89/5)

iẓhār it-: **(< Ar.+ T.)** Göstermek. (106/15)

-K-

ḳābil ol-: **(< Ar.+ T.)** İmkân dâhilinde bulunmak, mümkün olmak. (39/11)

ḳadem baş-: **(< Ar.+ T.)** Ayak basmak. (60/15) (63/10)

ḳademe-i ikrām: Hürmet derecesi. (114/1)

kāfī:(كافى) *sf.* (Ar. *kifāyet* "yetişmek"ten *kāfī*) Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifâyet eden. (37/11)

ḳānī': (قانع) *sf.* (Ar. *ḳanā'at* "kısmetine râzı olmak"tan *ḳānī'*) 1. Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene râzı olan. 2. Kanaat getirmiş, inanmış. (36/1)

ḳā'il: (قائل) *sf.* (Ar. *ḳavl* "söylemek, kabullenmek, zannetmek"ten *ḳā'il*) Razı olmuş, boyun eğmiş. (11/7)

ḳā'il ol-: (< Ar. + T.) (Ar. *ḳavl* "söylemek, kabullenmek, zannetmek"ten ḳā'il) Râzı olmak, boyun eğmek. (11/7)

ḳarīne: (قرينه) *is.* (Ar. *ḳarn* "bitiştirmek, birleştirmek"ten *ḳarin > ḳarine*) Bir meselenin çözülmesine, belirli ve açık bir şekil almasına yarayan işâret, ipucu.

kāse-līs: (كاسه ليس) *sf.* ve *is.* (Far. *kāse* "çanak" ve *lis* "yalayıcı" ile *kāse-lis*) Çanak yalayıcı, dalkavuk. (44/10)

ḳasvet-engīz: (قسوت انگیز) *birl. sf.* (Far. *engiz* "harekete getiren" ile) Kasvet verici, iç sıkıntısı veren. (109/4)

ḳasvet-i ḳalb: Kalp sıkıntısı. (71/7)

kāşāne-i āmāl: İstekler köşkü. (94/13)

ḳavīü'l-vücūd: Vücudu sağlam olan. (108/8)

kebk: (کبك) *is.* (Far. *kebk*) Keklik. (49/1)

kebk-i ḫırāmān: (Far. *ḫirām* "yürüyüş" ve *reftār* "gidiş" ile) Keklik yürüyüşlü. (49/1)

kemāl-i taʿẓīm: Allah'ın sonsuz büyüklüğünü mükemmel bir şekilde dile getirme. Büyük saygı, hürmet. (83/3)

kemāl-i teʾessür: Tam bir üzüntü. (74/16)

kerrār: (کرّار) sf. (Ar. kerr "tekrar tekrar hücum etmek"ten kerrār) Savaşta düşman üzerine döne döne defâlarca saldıran (kimse). (54/1) (116/7)

kesel-i ʿaḍale: Kas gevşekliği. (97/12)

ketm it-: (< Ar. + T.) (Ar. *ketm*) Saklamak, gizli tutmak, göstermemek. (2/5) (8/11)

ḳıbṭī: (قبطی) *sf.* ve *is.* (Ar. *ḳibṭ >ḳibṭî* "eski Mısır halkı" ndan anlam kaynaşmasıyla *ḳibṭî*) Çingene. (46/12) (46/15)

kitābe-i seng-i mezār: Mezar taşı kitabesi. (42/8)

ḳurre: (قرّة – قرّت) *is.* (Ar. *ḳurre-ḳurret*) Parlaklık. (38/7)

ḳuvve'l-vücūd: Beden gücü. (69/9)

ḳuvve-i caẕibe: Cazibe kuvveti. (31/14)

kuvve-i ġayr-ı müteraḳḳibe: Umulmadık kuvvet. (44/6)

ḳuyūd: (قیود) *is.* (Ar. *ḳayd*'ın çoğul şekli *ḳuyūd*) Kayıtlar. (65/10)

-L-

lāden: (لادن) *is.* (Far. *lāden* >= "span" style= "box-sizing: border-box;" >*ladania*) Lâdengillerden, beyaz, kırmızı ve pembe çiçekli ağaççık veya çalı. Cistus ladenifolius. **2.** Bu ağacın lavantacılık ve hekimlikte kullanılan, eskiden kadınların yüzlerine taklit ben yaptıkları hoş kokulu reçinesi. (20/7) (38/2)

lāḳayd: (لا قید) *sf.* (Ar. olumsuzluk eki *lā* ve *ḳayd* ile lā-ḳayd) Kayıtsız, ilgisiz. (2/7)

lafiẓ: (لفظ) *is.* (Ar. *lafẓ*) Gerek anlamlı olsun (kelime), gerek anlamı başka kelimelerle ortaya çıksın (edat) ağızdan çıkan veya yazılan söz. (18/3)

lāne-i ʿaşḳ: Aşk yuvası. (35/12)

lā-yeteḥerrik: Hareketsiz. (11/3)

lemʿa-yı ʿuyūn: Gözlerin parıltısı. (31/9)

lemʿa-yı sāḥirāne: Büyüleyici parlaklık. (31/13) (33/2)

lemʿa-yı ẕekā: Zekâ parıltısı. (31/3)

lems-i ḫafīf: Hafif dokunuş. (33/9) (46/8)

leṭāfet: (لطافت) *is.* (Ar. *leṭāfet*) Hoşluk, güzellik, incelik. (73/6) (74/7) (74/9) (78/6)

leṭāfet-i tabiīʿye: Doğal güzellik. (29/11)

levn-i dil-firīb: Alımlı, cazibeli renk. (33/6)

leylī: (ليلى) *sf.* (Ar. *leyl* "gece" ve nispet eki *–i* ile leyli) 1. Yatılı. 2. Geceye âit, geceyle ilgili. (79/11) (99/1) (99/14) (100/2) (101/10) (101/15) (102/1) (120/4)

lisān-ı ḥāl: Sözle değil hal, tavır ve görünüşle olan ifâde, hâl dili. (56/4)

lisān-ı istiġrāb: Garip dil. (89/15)

loḥusa: *is.* (Yun. *lokhúsa*) Yeni doğum yapmış kadın. (63/4)

-M-

madmazel: (Fr. *Mademoiselle*) 1. Müslüman olmayan hiç evlenmemiş kız. 2. Böyle kızlar için kullanılan unvan veya hitap sözü. (65/7) (87/3) (87/15) (88/16) (11/14) (114/3) (115/13)

mālik: (مالك) *sf. ve is.* (Ar. *melk* "mâlik olmak"tan *mālik*) Bir şeye sâhip olan (kimse), sâhip. (28/15) (31/6) (43/5) (63/12) (84/6) (88/14)

mānīʿ: (مانع) *is.* (Ar. *menʿ* "yasaklamak, önlemek"ten *mānīʿ*) Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel. (33/5) (117/11)

manṣıb: (منصب) *is.* (Ar. *naṣb* "dikmek, yükseltmek, tâyin etmek"ten *manṣib*) Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam. (54/4)

manẓara-yı edeb: Edep manzarası. (55/6)

manẓara-yı muḍḥike: Komik manzara. (53/1)

manẓara-yı perestişkār: Tapınılacak manzara. (91/12)

maʿa'l-memnūniyye: (مع الممنونيّه) (Ar. *maʿa* "birlikte", harf-i tārif *el-* ve *memnūniyye* ile *maʿa'l-memnūniyye*) memnûniyetle, isteyerek, seve seve. (59/14)

ma'ī: (مائى) *sf.* (Ar. *mā* "su" ve nispet eki *-i* ile *mā'ī*) Su renginde, mâvi. (31/4)

maʿlūmāt:(معلومات) *is.* (Ar. *maʿlūm* ve çoğul eki *-āt* ile *maʿlūmāt*) Herkesçe bilinen, mâlûm şeyler. (38/4) (38/6) (38/9)

maʿlūmāt-ı kāfiye: Kafiye bilgisi. (98/15)

maʿmāfīh: (مع مافيه) zf. (Ar. *maʿa* "berâber", *mā* "şey" ve *fihi > fih* "onda" ile *maʿa-mā-fih*) Bununla berâber, durum böyle iken. (43/1) (82/1)

ma'nā-yı żımnī: İmalı anlam. (118/12)

maʿrūf: (معروف) *sf.* (Ar. ʿirfān "bilmek, tanımak"tan maʿrūf) 1. Bilinen, belli, mâlûm. (34/8)

maʿṣūmiyet-i ṭıflāne: Çocukça masumiyet. (87/13)

maʿṭūf: (معطوف) *sf.* (Ar. *ʿaṭf* "eğmek, bağlamak"tan *maʿṭūf*) Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmiş, mâil. (81/8)

maʿẕūr: (معذور) *sf.* (Ar. *ʿuẕr* "affetme; ayıbı çok fazla olmak"tan *maʿẕūr*) Mâzereti olan, özrü bulunan, özürlü. (13/4)

masḫara: (مسخره) *is.* (Ar. saḫr "alaya almak"tan mesḫare) Maskara kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli. (14/16)

maṣlaḥat: (مصلحت) *is.* (Ar. *ṣalāḥ* "iyi, faydalı olmak" veya *ṣulḥ*'tan *maslahat*) İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey. (51/13)

mecāl: (مجال) *is.* (Ar. *cevelān* "gezip dolaşmak" > *mecāl* "gezip dolaşacak yer"den) Güç, kuvvet, derman, tâkat. (86/4)

meded-cüyāne: (مدد جویانه) *birl. zf.* (Fars. –*āne* ekiyle) Yardım ister gibi, yardım istercesine. (104/1)

mefrūş: (مفروش) *sf.* (Ar. *ferş* "döşemek"ten mefrūş) Döşenmiş, döşeli. (3/11)

meḥāsin-i aḫlāḳiye: Ahlâka uygun güzellikler. (103/2)

mekātib-i ʾāliyye: Yüksek okullar. (79/10)

meknūz: (مکنوز) *sf.* (Ar. *kenz* "malı gömmek, saklamak"tan *meknūz*) Saklanan, gizlenen, saklı, gizli. (18/3)

mekteb-i rüşdiye: Orta okul. (79/1)

melāḥat-ı mücesseme: Belirgin güzellik. (53/13)

melāḥat-ı mümtāze: Seçkin güzel. (117/12)

melekçehre: Melek yüzlü. (13/7)

memzūc: (ممزوج) *sf.* (Ar. mecz "katmak, karıştırmak"tan *memzūc*) Karışık, karışmış, meczolmuş. (32/3)

mengūş: (منگوش) *is.* (Far. *mengūş*) Küpe. (113/12)

meʾyūs: (مأیوس) *sf.* (Ar. *yeʾs* "ümîdini kesmek, ümitsiz olmak"tan *meʾyūs*) Ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün. (77/6)

merāsim: (مراسم) *is.* (Ar. *resm* "tören, âdet"ten mersūm "âdet olan"ın çoğul şekli *merāsim* > *merāsim*) Resmiyetin gerektirdiği yerleşmiş, yapılması âdet hâline gelmiş şekil ve gösterişle ilgili davranışlar, yol yordam, teşrîfat kuralları, formaliteler. (65/10)

mesāmmāt-ı vücūd:Vücut gözenekleri. (96/6)

meserret: (مسرّت) *is.* (Ar. *surūr* "sevindirmek"ten *meserret*) Sevinç. (11/8)

mesḫūr: (مسحور) sf. (Ar. siḥr "büyü yapmak, büyülemek"ten mesḫūr) büyülenmiş veya büyülenmişçesine gönül vermiş, bağlanmış, tutkun. (62/3)

mesʾele-i münāzaʾun-fīh: Tartışılan mesele, ihtilaflı mesele. (98/16)

meşaḳḳat: (مشقّت) *is.* (Ar. şaḳḳ "iş zor gelmek, sıkıntı vermek"ten meşaḳḳat) Güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet, zahmet. (104/3)

meşhūr: (مشهور) *sf.* (Ar. *şuhret* "bir şeyi ünlü kılmak, îlân etmek"ten *meşhūr*) **1.** Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli. **2.** *is.* Ünlü, şöhretli kimse veya şey. (37/15) (68/6)

meşī: Yürüyüş. Gidiş. (47/9)

meşʾūm: (مشئوم) *sf.* (Ar. *şeʾm* "uğursuzluğa uğramak"tan *meşʾum*) Uğursuz, şom, meymenetsiz, şeâmetli, menhus. (110/6)

mevḳiʿ-i mümtāz: Seçkin mevki. (73/12)

mevḳiʾ-i saʾd-ābād: Mutluluk yeri. (44/14)

mevsim-i rabī: Dört mevsim. (44/13)

mevzūʿ: (موضوع) *is.* (Ar. *vażʿ* "koymak, bir şeyi bırakmak"tan *mevżūʿ*) ele alınan, incelenen, üzerinde durulan mesele, konu. (13/14)

meyyāl: (میّال) *sf.* ve *is.* (Ar. *meyl* "eğilmek"ten *meyyāl*) Eğilmiş, yönelmiş (şey veya kimse) (9/9) (31/4)

meẕāḳ: (مذاق) *is.* (Ar. *ẕevḳ* "tatmak"tan *meẕāḳ*) Tat alma, lezzet duyma, tat, lezzet. (51/5)

mizāc: (مزاج) *is.* (Ar. *mizāc*) İnsanın ruh yapısıyla ilgili meyil ve özelliklerinin tamamı, huy, yaratılış, tabiat. (32/9) (51/16)

mizāḥ-perest: Mizah seven. (32/7)

modistra: (İtal. modistra) Kadın terzi. (68/7)

mūcib: (موجب) *sf.* (Ar. *icāb* "gerektirmek"ten *mūcıb*) **1.** Sebep olan, gerektiren. **2.** *is.* Sebep, gerek, ves'ile, îcap, mûcep. (4/9)

mūcib-i inşirāḥ: Ferahlık sebebi. (98/11)

mūcib-i istikrāh: Tiksinti sebebi. (98/8)

muḥākeme-i fikriye-i tefelsüfkārāne: Filozofça fikirlerin muhakemesi. (43/13)

muḫālefet: (مخالفت) *is.* (Ar. *ḫalef*'ten *muḫālefet*) **1.** Uymama, başka türlü olma. **2.** Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma. (72/2)

muḥarrem: (محرّم) *sf.* (Ar. *taḥrim* "yasaklamak, haram kılmak"tan *muharrem*) *is.* Hicrî senenin veya kamerî yılın birinci ayı, aşûre ayı. (26/1)

muḫayyel: (مخیّل) sf. (Ar. taḫyil "hayal etmek"ten muḫayyel) Zihinde canlandırılan, hayal edilen, hayal ürünü olan. (76/8)

muḫrib: (مخرب) *sf.* (Ar. *iḫrāb* "harap etmek"ten *muḫrib*) Yıkıp dağıtan, harap ve perîşan duruma getiren, tahrip eden, muharrip. (34/10)

muḥterem: (محترم) (Ar. iḥtirām "saymak, hürmet etmek"ten muḥterem) Saygı gösterilen, saygıya lâyık olan, saygı değer. (92/8) (93/11)

muḳābele: (مقابله) *is.* (Ar. *ḳibel* "taraf, cihet"ten *muḳābele*) **1.** Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık. **2.** Birbirine karşı koyma, çatışma. (33/4) (46/9) (50/14) (11/10)

muḳaddime: (مقدّمه) *is.* (Ar. *taḳdim* "öne geçirmek"ten *muḳaddem* > *mukaddeme-muḳaddime*) Bir işin veya bir olayın başlangıcı. (5/12)

muḳtedir: (مقتدر) *sf. ve is.* (Ar. *iḳtidār* "gücü yetmek"ten *muḳtedir*) **1.** Bir işe gücü yeten, o işi yapacak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sâhip olan, güçlü, kudretli (kimse). (9/14)

mundār:(مردار) sf. (Far. murdār < murden " ölmek") Kirli, pis, iğrenç. (58/5)

munṭafī: (منطفی) *sf.* (Ar. inṭifā' "sönmek"ten munṭafī) (Ateş veya ışık için) Yanmaz yâhut parlamaz, aydınlatmaz olmuş, sönmüş, sönük. (96/13)

muʾāḫeẕekārāne: (موئاخذه كارانه) *birl. sf.* ve *zf.* (Far. – āne ekiyle) Paylarcasına, azarlarcasına, tenkit edercesine. (94/3)

muʾāmelāt: (معاملات) *is.* (Ar. muʿāmele'nin çoğul eki *–āt* almış şekli *muʿāmelāt*) **1**. Muâmeleler, karşılıklı davranışlar. **2**. Ticârî işlemler. **3.** Resmî dâirelerde bir iş için yapılan kayıt vb. işlemler. (38/7)

muʾāmelāt-ı ʿanīfe: Kaba davranışlar. (70/16) (84/10)

muʾāmelāt-ı şıyānetkārāne: Korurcasına davranışlar. (92/16)

muʾāmelāt-ı taḥkīriye: Hakaret muameleleri. (117/10)

muʾāvenet: (معاونت) *is.* (Ar. 'avn "yardım etmek"ten muʿavenet) Yardım. (48/2)

muʾāvenet it-: **(< Ar.+ T.)** Yardım etmek. (48/2)

muʾellim: (موئلّم) sf. (Ar. te'lim "ağrıtmak, acıtmaktan mu'ellim) Üzücü, elem veren, acı veren. (43/1)

müʾeṩṩir ʾamīḳ: Derin etkili. (32/15)

müʿtenā: (معتنا – معتنی) *sf.* (Ar. *iʿtinaʾ* "önem vermek"ten *muʿtenā*) Benzerleri arasında üstün nitelikleriyle göze çarpan, önemli bir yeri bulunan, seçkin, önemli, mühim. (91/14)

muṭābıḳ: (مطابق) sf. (Ar. ṭabḳ "uygun gelmek, rast gelmek"ten muṭābiḳ) Uygun, münâsip, muvâfık. (64/4)

muttaṣıl: (متّصل) *sf.* (Ar. *ittiṣāl* "bitişmek"ten *muttaṣil*) *zf*. Ara vermeksizin, devamlı olarak, aralıksız, biteviye. (9/11) (14/7) (17/9) (19/7)

muteʾeṩṩir: (متأثّر) *sf.* (Ar. *teʾessur* "üzülmek ve duygulanmak"tan *muteʾeṩṩir*) **1**. Üzüntülü, kederli, üzgün. **2**. Duygulanmış, içlenmiş. **3**. Etkisi altında kalan, etkilenen. (30/2) (77/6) (84/4)

muṭīʾ: (مطیع) *sf.* ve *is.* (Ar. iṭāʿat "boyun eğmek"ten *muṭīʿ*) Yumuşak başlı, uysal, itâatli, itâatkâr (kimse). (102/15)

muṭī-āne: İtaatkârca. (102/12)

muṭma'in: (مطمئنّ) *sf.* (Ar. *iṭmi'nān* "emin olmak, sükûnet bulmak"tan *muṭma'inn*) Şüphe, korku ve endîşelerden kurtulup rahatlamış, gönül huzuruna kavuşmuş, emniyete ermiş. (14/1)

muvāfiḳ: (موافق) *sf.* (Ar. muvāfaḳāt "uygun olmak"tan *muvāfiḳ*) **1.** Uygun, münâsip. **2.** *is.* Aynı tarafı destekleyen, aynı görüşü paylaşan, birbirine muhâlif olmayan kimselerden her biri. (32/5) (105/2)

muvaḳḳaten: (موقّتاً) *zf.* (Ar. muvaḳḳat'in tenvinli şekli muvaḳḳaten) Geçici olarak. (36/11)

mużṭarib: (مضطرب) *sf.* ve *is.* (Ar. *iżṭirāb*) "çırpınmak, çalkanmak"tan mużṭarib) Maddî mânevî bir sıkıntısı, üzüntüsü veya rahatsızlığı olan, acı çeken, ıztırap içinde kıvranan (kimse). (76/12)

mübāʿadet: (مباعدت) *is.* (Ar. buʿd "uzak olmak"tan mubāʿadet) Uzak durma, soğuk davranma, dostluk ve yakınlık göstermeme. (107/2)

mübrem:(مبرم) *sf.* (Ar. ibrām "zorlamak"tan mubrem) Kaçınılmaz, vazgeçilmez, zarûri. (62/12)

müctenib:(مجتنب) *sf.* (Ar. ictināb "çekinmek "ten muctenib) Sakınan, çekinen, uzak duran, bir tarafa çekilip karışmayan. (70/5)

mükāleme-i iftitāhiyye: Söz açma. (61/2)

mülaḥḥam: (ملحّم) *sf.* ve *is.* (Ar. laḥam "etli olmak" > telḥim'den mülaḥḥam) [Türkçede türetilmiştir] Şişman, toplu, kilolu, bu yüzden hareketleri ağırlaşmış, hamlamış (kimse). (32/5)

mümeyyiz: (ممیّز) *sf.* (Ar. *temyiz* "ayırmak, üstün tutmak"tan *mumeyyiz*) Bir dâirede kâtiplerin yazılarını ve evrâkı inceleyip tashih eden memur. (35/2) (35/8)

münāzaʿa: (منازعه) *is.* (Ar. *nizāʿ* "çekişmek, kavga etmek"ten *munāzaʿa*) Ağız kavgası, çekişme, münâkaşa. (34/10)

mündefiʿ ol-: (İstenmediği bir yerden) Kendi kendine ayrılıp gitmek, uzaklaşmak. (62/12)

münşeriḥ: (منشرح) sf. (Ar. inşirāḥ "içi açılmak"tan munşeriḥ) Gönlü ferah olan, şen, şâdan. (10/10)

münṭefî: (منتفی) *sf.* (Ar. *intifā'* "yok olmak"tan *muntefi*) Yok olan, ortadan kalkan, görünmez olan. (31/11)

muḳavves: (مقوّس) *sf.* (Ar. *ḳavs* > *taḳvis* " yay gibi eğmek"ten *muḳavves*) Yay şeklinde olan, yay gibi bükülmüş, kemerli, kavisli, eğri. (32/1)

mürebbîye: (مربّیه) *is.* (Ar. murebbi'nin müennes şekli murebbiye) Bir âilenin, belirli bir ücret ödeyerek çocuklarının bakım ve eğitimiyle özel olarak ilgilenmesi için tuttuğu eğitici kadın. (30/5) (64/3) (64/8) (65/3) (66/5) (66/13) (68/15) (69/14) (70/15) (90/11) (115/14) (116/1)

mürüvvet: (مروّت) *is.* (Ar. *mer'* "erkek, adam"dan *murū'et* > *muruvvet*) Ana babanın çocuklarıyle ilgili sünnet, iş güç

sâhibi olma ve bilhassa evlilik gibi önemli hayat dönemlerini görmekten ve onları yetiştirmiş olmaktan dolayı duyduğu sevinç, mutluluk. (36/5)

müşābeḥet: (مشابهت) *is.* (Ar. şibh "benzer, misil"den muşābehet) Benzerlik, benzeyiş. (61/10)

müşfiḳ: (مشفق) sf. (Ar. işfāḳ "şefkat göstermek"ten muşfiḳ) Şefkat gösteren, şefkatli. (83/13)

müşkülāt: (مشكلات) *is.* (Ar. muşkil ve çoğul eki -āt ile muşkilāt) Müşküller, zor işler veya meseleler, zorluklar, güçlükler, engeller. (47/15)

müşkülpesend: (مشكلپسند) *sf.* ve *is.* (Ar. müşkil "zor" ve Fars. pesend "beğenen" ile muşkil-pesend) Güç beğenen, memnun edilmesi zor olan, her şeyde bir kusur bulan (kimse). (73/15)

müştekī: (مشتكى) *sf.* ve *is.* (Ar. iştikāʾ "şikâyet etmek"ten muşteki) Şikâyet eden (kimse), şikâyetçi. (75/8) (86/14)

müteḥammil:(متحمّل) *sf.* (Ar. *teḥammul* "da yanma, katlanmak"tan *muteḥammil)* Tahammül eden, katlanan, dayanan, dayanıklı. (42/15) (103/14)

müteḥarrik-i merākib-i seġīre-i baḥriye: Küçük deniz taşıtlarının hareket ettiricisi. (45/3)

müteḥaṣṣıl: (متحصّل) *sf.* (Ar. teḥaṣṣul " hâsıl olmak"tan *muteḥaṣṣil*) Meydana gelen, hâsıl olan. (26/9) (45/13) (87/6)

müteḥassir: (متحسّر) *sf.* (Ar. teḥassur "hasret çekmek"ten muteḥassir) Özleyen, özlem duyan, hasret çeken. (43/8) (85/1) (112/5)

müteḥassirāne: (متحسّرانه) *zf.* (Far.-āne ekiyle) Özleyen bir kimseye yakışır tarzda, özlemişçesine, hasretle. (68/2)

müteḥayyir: (متحيّر) *sf.* (Ar. *teḥayyur* "şaşmak, şaşırmak"tan şaşmış, şaşırmış, hayrete düşmüş. (6/13) (21/6) (100/6)

müteʾāḳib: (متعاقب) *sf.* (Ar. *teʿaḳub* "birbirini tâkip etmek"ten *muteʿāḳib*) Birbiri ardınca gelen, birbirini tâkip eden. (34/12) (46/9) (59/5) (82/9) (85/5)

müteʿaẕẓim: (متعظّم) *sf.* (Ar. *teʿaẕẓum* "kibirlenmek"ten *muteʿaẕẓim*) Kibirli, kendini büyük gören, büyüklenen. (104/10)

müteʾeẕẕī: (متأذّى) *sf.* (Ar. *teʿeẕẕi* "ezâ görmek"ten *muteʿeẕẕi*) Eziyet çeken, üzülen, ıztırap duyan, muztarip. (67/16) (75/16)

müteraḳḳıb: (مترقّب) *sf.* (Ar. *teraḳḳub* "beklemek, gözlemek"ten *mureraḳḳib*) Gözleyen, gözeten, bekleyen, uman, ümit eden. (42/10)

müteredditi: (متردّد) *sf.* (Ar. *tereddud* "durmadan gidip gelmek, kararsız olmak"tan *mutereddid*) Bir türlü karar veremeyen, kararsız, tereddütlü. (2/2)

mütevaḥḥiş-āne: (متوحّشانه) *zf.* (Far. –āne ekiyle) Ürkmüş, korkmuş bir şekilde, ürkek bir tavırla. (112/8)

mütevellid:(متولّد) *sf.* (Ar. *tevellud* "doğmak "tan *mutevellid*) –den doğmuş, ileri gelmiş, hâsıl olmuş. (18/8) (84/6)

müteʿāḳib:(متعاقب) *sf.* (Ar. *teʿāḳub* "birbirin i tâkip etmek"ten *muteʿāḳib*) **1.** Birbiri ardınca gelen, birbirini tâkip eden. (34/12) (46/9) (59/5) (82/9) (85/5)

-N-

nā-be-ḫengām: (f.b.s) Mevsimsiz, vakitsiz, zamanından önce. (5/14)

naḫvet: (نخوت) *is.* (Ar. naḫvet) Kendini büyük görme, ululanma, kibir, gurur, tekebbür. (115/4)

naḳarāt-ı iştikā: Şikâyet tekrarı. (12/15)

naḳarāt-ı iştikā avāre-āne: Düzensizce şikayet tekrarı. (12/15)

naḳış: (ناقص) sf. (Ar. nakş – noḳsān "eksilmek"ten nāḳiş) Tam olmayan, eksik, noksan. (55/11)

nāle: (ناله) *is.* (Far. nāle) İnleme, inilti. (84/3) (95/15)

nāle-zen: (ناله زن) *birl. sf.* (Far. senc "tartan, ölçen, zen "vuran" ile) inleyen. (53/6)

müferriḥ: (مفرّح) *sf.* (Ar. tefrīḥ "ferahlandırmak"tan müferriḥ) Ferahlık veren, ferahlatıcı, iç açıcı.

nā'il ol-: (< Ar.+ T.) Erişmek, elde etmek, ulaşmak. (42/10)

naṣb-ı naẓar: Bakışını dikme. (31/8)

naẓar: (نظر) *is.* (Ar. *naẓar*) Bakış, bakma, göz atma. (5/5) (6/14)

naẓar-ı diḳḳat: (نظر دقّت) (Ar. naẓar "bakış" ve diḳḳat ile naẓar-ı diḳḳat) Dikkatli bakış. (92/10)

naẓar-ı ehemmiyet: Önemli bakış. (29/1)

naẓar-ı ġarabet: Acayip bakış. (10/13)

naẓar-ı intibāh: Uyanma bakışı. (103/6)

naẓar-ı istiġrāb: Tuhaf bakış. (16/12)

naẓar-ı 'ibret: İbret bakışı. (119/6)

nefes-i ḫalāṣ: Kurtuluş nefesi. (39/12)

neḥārī: (نهاری) sf. (Ar. nehār ve nispet eki -i ile nehāri) **1.** Gündüzle ilgili. **2.** *sf.* ve *is.* Yatısız (okul veya öğrenci), gündüzlü. (99/1) (99/3) (120/5)

nesīm: (نسیم) *is.* (Ar. nesim) Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr. (46/16)

neşāṭ-ı ṭıflāne: Çocuksu sevinç. (45/10)

nevrasteni: (Fr. neurasthénie) psiko. Sinir zâfiyeti de denilen ve kişinin kendine hastalık yakıştırması, kendinde bedenî bozukluklar vehmetmesi şeklinde ortaya çıkan rûhî hastalık. (71/11)

nidā-yı ʿismet-güster: Dürüstlük yayan seslenme. (98/10)

nīm: (نیم) *sf.* (Far. *nim*) Yarım, yarı. (4/14) (24/2) (116/5)

niʿmet-i ġayr-ı müteraḳḳıb: Umulmaduk, beklenmeyen nimet. (52/8)

noḳṭa-i te'lîf: Uzlaştırma noktası. (95/9)

nöroloji: (Fr. neurologie) Sinir sisteminin yapısını, çalışmasını, bu sistemin bozukluklarında ortaya çıkan hastalıkları inceleyen bilim dalı, sinir bilimi. (71/11)

noḳṭa-i naẓar: (نظرنقطه) *is.* (Ar. noḳta ve nazar ile noḳta-i naẓar) Bakış açısı, görüş. (73/6)

nükte: (نکته) *is.* (Ar. nukte) İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü söz, espri. (34/1)

nükte-i ḫafî: Gizli nükte. (118/12)

-P-

perestiş: (پرستش) *is.* (Far. *perestiden* "tapmak"tan *perestiş*) Taparcasına sevme, tapma derecesinde sevgi duyma. (68/13)

perestişkār: (پرستشکار) *sf.* ve *is.* (Far. perestiş "tapma, tapınma"dan –kār ekiyle perestişkār) Taparcasına seven (kimse), meftun. (91/12)

perî-i melâḥat: Güzellik perisi. (53/10)

peydâ: (پیدا) sf. (Far. peydā) Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir. (28/7)

peydâ it-: **(< Far.+ T.)** Meydana getirmek. (28/7)

pîşgâh-ı naẓar: Gözün önü. (97/9)

-R-

rabṭ: (ربط) is. (Ar. rabṭ) Bağlama, iliştirme. (48/12)

rabṭ it-: **(< Ar.+ T.)** Bağlamak. (48/12)

raḳîḳ: (رقیق) *sf.* (Ar. *rikḳat* "ince, yumuşak olmak"tan *raḳiḳ*) İnce, nâzik. (27/14)

raḳîḳü'l-ḳalb: Kalp inceliği. (2/15)

râm: (رام) (Far. rām) İtâat eden, boyun eğen. (97/3)

râm eyle-: birl. geçişli f. (Far. rām + T. etmek, eylemek) (-i / -e) Boyun eğdirmek, itâat ettirmek, hükmü altına almak. (97/3)

ra'şe-i ânîye: Âni titreme. (83/6)

raṭb-sâye: Islak gölge. (45/8)

râṭıb: (راطب) sf. (Ar. ruṭūbet "yaş olmak, ıslanmak"tan râṭib) [Türkçede türetülmiştir] Nemli, yaş, ıslak. (45/8)

râyiḥa: (رایحه) *is.* (Ar. rā'iḥa) Koku, güzel koku. (96/6)

recm: (رجم) Taşa tutarak öldürme. (51/12)

refâḳat: (رفاقت) *is.* (Ar. refāḳat) Birinin berâberinde olma, arkadaşlık, yoldaşlık. (29/8)

refâḳat it-: **(< Ar.+ T.)** Arkadaşlık etmek, berâber olmak. (29/8)

refîḳa: (رفیقه) *is.* (Ar. *refîḳ* "yoldaş, arkadaş"tan *refîḳa*) Kadın arkadaş. (46/3)

reftâr-ı çalâḳ: Çevik yürüyüş. (97/7)

re'y: (رأی) *is.* (Ar. re'y) Fikir, görüş, düşünce. (37/3)

reverans: (Fr. révérence < Lat.) Selâm vermek yâhut teşekkür etmek için dizleri

kırarak veya eğilerek yapılan hareket. (15/1)

ricāl: (رجال) *is.* (Ar. *recul*'ün çoğul şekli *ricāl*) Erkekler. (34/4)

-S-

ṣāfvet-i ḳalb: Kalp saflığı. (93/1)

ṣaḥāf: (صحّاف) *is.* (Ar. *ṣaḥîfe* "kitap, sayfa"dan *saḥḥaf*) Yazma ve basma eserler alıp satan kitapçı. (39/15)

ṣaḥibe-i melāḥat: Güzellik sahibi kadın. (34/16)

sāniḥ: (سانح) sf. (Ar. sunūḥ "aklına bir fikir gelmek"ten sāniḥ) Zihne doğup ortaya çıkan. (62/15)

sā'iḳ: (سائق) *sf.* (Ar. *sevḳ* "önüne katıp sürmek"ten *sā'iḳ*) Sebep. (44/7)

saʿy: (سعی) *is.* (Ar. saʿy) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme. (103/2)

serā'ir: (سرائر) *is.* (Ar. serire'nin çoğul şekli serāir) Saklanıp gizlenen şeyler, sırlar. (96/8)

serbestī: (سربستی) *is.* (Far. *serbest*'ten mastariyet eki *–i* ile *serbesti*) Serbestlik, özgürlük. (36/10)

ṣervet-i cesīme: Büyük servet. (35/3)

ṣervet-i ʿaẓīme: Büyük servet. (34/13)

serv-i nāz: Nazlı sevgili. (39/6)

setr: (ستر) *is.* (Ar. setr) Gizleme, örtme, kapama. (47/1)

sevdā-yı ġarām: Aşk arzusu. (32/15)

sevḳ-i medīd: Uzun yönetim. (44/2)

ṣıḳlet-i derūn: İç sıkıntısı. (71/7)

silsile-i merāsim: Merasim sırası. (19/7)

silsile-i şikāyet: Şikayet silsilesi. (118/3)

sirişk-i teʾeṣṣür: üzüntü göz yaşı. (30/1)

sitīze-cū: (ستیزه جو) birl.sf. (Far. cū "arayan" ile) Kavga arayan, kavga çıkarmaya çalışan. (49/9)

suā'l: (سؤال) *is.* (Ar. suʾal) Sorulan şey, soru. (5/8)

sū-i maʿīşet: Kötü yaşam. (69/6)

sū-i telāḳḳī: Kötü düşünce. (118/14)

suḳūṭ: (سقوط) *is.* (Ar. sukūṭ) Düşme, yukarıdan aşağıya inme. (7(10)

suʾal-i istiḥzā-kārī: Alaycı soru. (27/16)

ṣūret-i dā'ime: Devamlı biçimde. (32/11) (78/9)

ṣūret-i ḥayāt: Hayat tarzı. (42/1)

-Ş-

şadī: (شادی) *is.* (Far. *şād* "sevinçli, mesrūr" ve mastariyet eki *–i* ile *şādi*) sevinç, sevinçlilik, mutluluk. (11/8)

şaḫs-ı riyākār: İki yüzlü kişi. (44/10)

şā'ibe: (شائبه) *is.* (Ar. şevb "karıştırmak, aldatmak"tan şā'ib > şā'ibe) Kusur, noksan, eksiklik, nakîsa. (55/11)

şāṭır: (شاطر) *sf.* (Ar. şeṭāret'ten şāṭir "hayâsız,ahlâksız adam") [Kelime aşağıdaki anlamı Türkçe'de kazanmıştır] Neşeli, şen. (87/4)

şefḳat-güsterāne: Şefkat yayarcasına. (96/2)

şeḥādetnāme:(شهادتنامه) *is.* (Ar. şehādet ve Far. nāme "yazılı şey" ile şehādet-nāme) Diploma. (79/19

şeḥvānī: (شهوانی) *sf.* (Ar. *şehvet* "şiddetli istek" > *şehvān* ve nispet eki *-i* ile *şehvānī*) Şehvetle ilgili. (32/16)

şerāre: (شراره – شرار) *is.* (Ar. şerāre – şerār) Kıvılcım. (83/7)

şiddet-i ġażab: Öfke şiddeti. (5/6)

şikāyet-āmīz: Şikâyetçi. (23/1)

şīve-i telaffuẓ: Konuşma tarzı. (33/8)

şūḫ: (شوخ) *sf.* ve *is.* (Far. *şūḫ*) Neşeli, canlı, hareketli, şen, kıvrak. (74/12)

-T-

tāb ü tüvān: Güç, kuvvet, dayanma, tahammül. (97/13)

ṭabaḳāt: (طبقات) *is.* (Ar. *ṭabaḳa*'nın çoğul eki *–āt* almış şekli *ṭabaḳāt*) Tabakalar, katlar. (44/16)

ṭabaḳāt-ı ʾulviye-i taḫayyül: Hayalin yüce katmanları. (96/16)

taġallüb: (تغلّب) *is.* (Ar. *ġalebe* "gālip gelmek, yenmek, zorla almak"tan *teġallub*) Zorla hüküm sürme, zorbalık etme. (106/16)

taġyīrāt: (تغييرات) Ar. Başkalaştırmalar, değiştirmeler, bozmalar. (94/12)

taḫammül-fersā: (تحمّلفرسا) *sf.* (Ar. taḫammul "çekme, dayanma" ve Far. fersā "yıpratan, bozan" ile *taḫammul-fersā*) Dayanılmaz. (44/6)

taḫassüsāt: (تحسّسات) *is.* (Ar. çoğul eki -āt ile) Duygulanmalar, tahassüsler. (94/5)

taḫaṭṭur: (تخطّر) *is.* (Ar. *ḫuṭūr* "hatırlamak"tan *teḫaṭṭur*) Hatırlama. (96/12)

taḫayyülāt: (تخيّلات) *is.* (Ar. çoğul eki -āt ile) Tahayyüller, hayal edilen şeyler. (103/6)

taḥrīr: (تحرير) *is.* (Ar. *ḥarr* "düzeltmek, süslemek"ten *taḥrir*) Yazı yazma, kitâbet. (31/4)

taht-ı teʾşīr: Etki altında olmak. (5/12)

taḥvīl: (تحويل) *is.* (Ar. ḥavl "bir durumdan başka bir duruma geçmek, değişmek"ten taḥvil) Değiştirme, bir durumdan başka bir duruma çevirme. (58/14)

taḳaddüm: (تقدّم) *is.* (Ar. ḳudüm "önüne geçmek"ten teḳaddum) Önce gelme, önce davranma. (33/12)

taḳallüṣ: (تقلّص) *is.* (Ar. *ḳulūṣ* "yıkanan elbise çekmek"ten *teḳalluṣ*) Kasılma, büzüşme. (5/10)

taḳarrüb: (تقرّب) *is.* (Ar. *ḳurb* "yaklaşmak, yakın olmak"tan *teḳarrub*) Yaklaşma, yakına gelme. (68/10)

ṭāḳat-ı ber-endāz: Tâkati atılmış, tâkatsiz, güçsüz. (97/12)

ṭāḳat-sūz: (طاقتسوز) *birl. sf.* (Far. *sūz* "yakan" ile) Tâkatı ortadan kaldıran, yok eden. (98/1)

taḳayyüd: (تقيّد) *is.* (Ar. ḳayd "bağlamak"tan teḳayyud) Bağlanma, bağlı olma, kayıtlanma, mukayyet olma. (92/3)

taḳbīḥ: (تقبيح) *is.* (Ar. *ḳubḥ* "çirkin olmak"tan *taḳbiḥ*) Çirkin görme, beğenmeme, kınama. (35/7)

taḳdīr-i ilāhī: Allah'ın takdiri. (63/13)

ṭaleb-i vukūʿ: Meydana gelme isteği. (59/13)

ṭālīʿ: (طالع) *is.* (Ar. *ṭulūʿ* "doğmak"tan ṭāli) Baht, tâlih. (60/5)

ṭanīn-endāz: (طنين انداز) *birl. sf.* (Far. *endāz* "atan, atıcı" ile) çınlayan, inleyen. (2/9)

ṭaʿām: (طعام) is. (Ar. ṭaʿām) **1.** Yemek, aş. (102/5)

ṭaʿām it-: **(< Ar.+ T.)** Yemek yemek. (66/8)

taʿaṭṭur: (تعطّر) *is.* (Ar. ʿitr "güzel koku"dan teʿaṭṭur) Güzel koku sürünme. (96/6)

taʿaṭṭur it-: **(< Ar.+ T.)** Güzel koku sürünmek. (96/6)

taʿaẓẓum: (تعظّم) *is.* (Ar. ʿiẓam-ʿaẓāmet "büyük olmak"tan teʿaẓẓum) Büyüklük taslama, kibirlenme. (116/14)

taʿdād: (تعداد) *is.* (Ar. taʿdād) Sayma. (59/7)

taʿdād it-: **(< Ar.+ T.)** Saymak. (59/7)

taʿḳibāt-ı ḫayāliye: Hayalî izlemeler. (100/11)

ṭarāvet: (طراوت) *is.* (Ar. ṭarāvet) Tâzelik, körpelik. (73/6)

ṭarāvet-i ḥayāt-baḫşā: Hayat veren tazelik. (44/14)

ṭarāvet-nişār: Tazelik saçan. (46/13)

ṭarrāḳa-i dāʾimī: Sürekli gümbürtü. (95/13)

ṭarrāka-i velvele-endāz: Gürültü patırtı çıkaran gümbürtü. (102/9)

tārumār: (تارمار) *sf.* ve *zf.* (Far. tārmār) Perîşan, darmadağınık. (9/6)

ṭarz-ı telaffuz: Konuşma tarzı. (16/13)

ṭavāf it-: **(< Ar.+ T.)** Kutsal sayarak etrâfında dolaşmak. (13/7)

ṭavr-ı āmiriyyet: Emredici tavır. (8/13)

ṭavr-ı ciddiyet: Ciddi tavır. (5/5)

ṭavr-ı istiʿcālkārane: Aceleci tavır. (54/10)

ṭavr-ı ʿanīf: Kaba tavır. (6/14)

ṭavr-ı şeṭāret: (Ar.) Sevinç, neşe, şenlik tavrı. (4/10)

ṭavr-ı velhāne: Hayrete düşmüş davranış. (101/1)

tażyiḳ: (تضييق) *is.* (Ar. żiḳ "dar olmak, sıkışmak"tan tażyiḳ) Zorlama, baskı. (95/12)

tebdīlāt: (تبديلات) *is.* (Ar. çoğul eki -āt ile) Değişiklikler. (68/16)

tedḳīḳ: (تدقيق) *is.* (Ar. *diḳḳat* "ince olmak"tan tedḳiḳ) İnceleme. (45/12)

tedḳīḳ it-: **(< Ar.+ T.):** İncelemek. (45/12)

teferrüc: (تفرّج) *is.* (Ar. ferc "üzüntüsünü gidermek, açmak, genişletmek"ten *teferruc*) Eğlenmek için yapılan gezinti. (44/12) (47/12)

teheyyüc:(تهيّج) *is.* (Ar. *heyecān*'dan *teheyyuc*) Heyecanlanma, coşma. (18/5)

teheyyüc-i meserretkār-ı ʾaṣabiye: Asabi mutluluğun heyecanı. (18/7)

tekellüm:(تكلّم) *is.* (Ar. *kelām* "söz"den *tekellum*) Söyleme, lakırdı etme, konuşma. (33/7)

tekerrür: (تكرّر) *is.* (Ar. kurūr "dönmek"ten tekerrur) Bir daha olma, tekrarlanma. (110/4)

tekmīl: (تكميل) *is.* (Ar. kemāl "tam olmak"tan tekmil) *sf.* Bütün, eksiksiz. (74/7)

telāḳī:(تلاقى) *is.* (Ar. liḳā' "karşılaşmak"tan telāḳi) Buluşma, kavuşma. (58/15)

telaḳḳī: (تلقّى) *is.* (Ar. *liḳā'* "karşılaşmak"tan *telaḳḳı*) 1. Sayma, öyle kabul etme, öyle anlama. (118/14)

telaḳḳī it-: (< Ar.+ T.) Saymak, öyle kabul etmek, öyle anlamak. (29/1)

telḫ: (تلخ) sf. (Far. telḫ) acı. (118/10)

temāşā: (تماشا) *is.* (Ar. *meşy* "yürümek"ten *temāşi* "birlikte gitmek" > Far. *temāşā*) **1**. Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme. (16/12) (49/13)

temennī-i meded-cūyāne: yardım istercesine talep. (104/1)

temevvücāt: (تموّجات) *is.* (Ar. çoğul eki -āt ile) Dalgalanmalar. (46/16)

ten-dürüstī-i vücūd: Vücut, beden sağlığı. (71/8)

tenḳīs: (تنقيص) *is.* (Ar. naḳṣ "noksan olmak"tan tenḳiṣ) Azaltma, indirme, eksiltme. (106/11)

tenḳīs it-: **(< Ar.+ T.)** Azaltmak, eksiltmek. (106/11)

teʿāḳub:(تعاقب) *is.* (Ar. 'aḳb'āḳibet "ardından gelmek"ten teʿāḳub) Birbirini tâkip etme, birbiri ardınca olma. (110/4)

teʾehhül ʿālemi: Evlilik âlemi. (34/3) (37/13) (43/1) (57/7) (65/2)

teʾellüm: (تألّم) *is.* (Ar. elem "ağrımak, acımak, dertli olmak"tan teʾellum) Üzülme, kederlenme, esef etme. (43/7)

teʾemmül: (تأمّل) is. (Ar. emel "ümit etmek"ten teʾemmül) İyice, etraflıca düşünme. (103/7)

teʾessür: (تأثّر) *is.* (Ar. *eser* "iz, belirti; tesir, etki"den *teʾessur*) **1.** Üzülme, kederlenme, üzüntü, keder. **2.** Bir şeyin tesirine mâruz kalma, etkilenme. (43/7) (46/2) (47/6) (65/12) (92/4) (94/1)

teʾsīr: (تأثير) *is.* (Ar. *eser* "iz, belirti"den *teʾsir*) Bir kimse veya durumun bir kimse veya şey üzerinde bıraktığı iz, izlenim, intibâ, etki. (94/8)

teʾsīr it-: (< Ar.+ T.) (Bir şey diğer bir şey üzerine) Etki yapmak, etkilemek. (31/5)

teʾvīl: (تأويل) *is.* (Ar. evl "geri dönmek"ten teʾvil) Bir söz veya davranışa bilinen anlamından başka bir anlam verme, başka bir mânâ ile yorumlama. (55/9) (101/2)

terāne: (ترانه) *is.* (Far. *terāne*) Nağme, ezgi, âhenk, ses. (19/5)

terfīḳ: (ترفيق) *is.* (Ar. refāḳat "yoldaş olmak"tan terfiḳ) Birinin yanına arkadaş olarak katma, katılma. (108/4)

teşīrāt-ı sāḥirāne: Büyüleyici etkiler. (86/10)

tesliye: (تسليه) *is.* (Ar. *selv* "avunmak"tan *tesliye-tesliyet*) Tesellî verme, avutma. (72/14) (75/3) (84/4) (85/1)

teşekkürāt-ı müteḳabile-i şamīmī: İçten karşılıklı teşekkürler. (93/7)

teşkīl it-: **(< Ar.+ T.)** oluşturmak. (21/5) (35/12) (43/11) (45/7) (118/3)

teşʿīb: (تشعيب) *is.* (Ar. *şaʿb* "dağıtmak, yarmak"tan *teşʿib*) Şûbelere ayırma. (58/12)

teveccüh-i ḳalbīye: Kalbe yönelme. (80/8)

tevellüd:(تولّد) *is.* (Ar. *vilādet* "doğmak"tan *tevellud*) Meydana gelme, ileri gelme. (7/14)

tevessüʿ: (توسّع) *is.* (Ar. seʿa "geniş olmak"tan tevessuʿ) Genişleme, yayılma. (68/6)

tevsīʿ: (توسيع) *is.* (Ar. vesʿ-seʿa "geniş olmak"tan tevsiʿ) Genişletme, genişletilme, yayma. (58/12)

teẕellül: (تذلّل) *is.* (Ar. ẕillet "hor ve hakir olmak"tan teẕellul) Kendini hor ve hakir gösterme, kendini aşağı kabul etme, zillete katlanma, alçalma. (106/11)

tīz: (تيز) sf. (Far. tiz) Çabuk, seri, tez. (57/5) (57/12)

-Ü-

ümīd-i ātī: Gelecek ümidi. (96/4)

-V-

vaḳār: (وقار) *is.* (Ar. *veḳar*) Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma, temkin. (32/6)

vārid: (وارد) sf. (Ar. Vurūd "gelmek" ten vārid) Gelen, ulaşan, vâsıl olan. (104/9)

vārid ol-: (< Ar.+ T.) Gelmek, erişmek, ulaşmak. (104/9)

vaṣf it-: **(< Ar.+ T.)** (Ar. vaṣf + T. etmek, eylemek) Övmek. (37/7)

vāżʿ: (وضع) *is.* (Ar. *vażʿ*) Vaziyet, tavır, duruş, biçim. (5/15)

ve'l-ḥāṣıl: (والحاصل) *bağl.* (Ar. ve, harf-i târif el- ve ḥaṣıl'dan veʾlḥāṣıl) Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası. (36/16)

ve's-selām: (والسّلام) (Ar. ve, harf-i târif el > es- ve's-selâm) "işte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır. (37/1) (60/13)

velvele-endāz: (ولوله انداز) *birl. sf.* (Far. *endāz* "atan, atıcı" ile) Gürültü patırtı çıkaran. (102/9)

vesāʾiṭ-i istirāḥat: Dinlenme, istirahat araçları. (92/2)

vesīle-i istiḥzā: Alay sebebi. (118/2)

vuḳūf: (وقوف) *is.* (Ar. *vuḳūf*) 1. Anlama, bilme, âgâh olma. (33/12)

vuḳūʿ: (وقوع) *i.* (Ar. *vuḳūʿ*) Olma, meydana gelme, husûle gelme. (59/13)

vuḳūʿāt: (وقوعات) (Ar. vuḳūʾun çoğul eki – āt almış şekli vuḳūʿāt) [Tekil anlamda da kullanılır] Meydana gelen olaylar, vak'alar. (58/13)

vürūd: (ورود) *is.* (Ar. vurūd) Gelme, erişme, ulaşma, varma. (80/2) (80/15) (103/10) (107/12) (110/16)

-Y-

yār-ı ḳafādār: Kafadar dost. (45/5)

yed-i żabṭ: Hâkimiyet eli. (71/15)

yed-i teshīr: Ele geçirme. (106/6)

yed-i taḫrīb: Tahrip eli, tahrip gücü. (94/8)

yevm-i mātem: Yas günü. (51/10)

yümn: (يمن) *is.* (Ar. yumn) Uğur, bereket. (61/10)

-Z-

żabṭ it-: **(< Ar.+ T.)** Zorla ele geçirmek, yönetimi altına almak, sâhip olmak. (86/8)

żaʾīf: (ضعيف) *sf.* (Ar. żaʿf " zayıf olmak"tan żaʿif) Güçsüz, kuvvetsiz. (50/2) (110/8)

zāʾil: (زائل) sf. (Ar. zevl – zevāl helâk olmak"tan zāʾil) Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan. (11/5)

zebūn: (زبون) *sf.* (Far. zebūn) Güçsüz, zayıf, âciz. (62/3)

zehre-yi leṭāfet: Güzellik çiçeği. (61/16)

zemzeme-i ḫuvvān: Hainlerin nağmesi. (97/2)

zemzeme-i ʿaşḳ: Aşk nağmesi. (86/10)

zevce: (زوجه) *is.* (Ar. *zevc* "eş, çift"ten *zevce*) Bir erkeğin nikâhlı eşi, karısı. (34/3) (34/5) (34/7) (34/9) (38/5) (38/14) (59/5) (61/13) (62/4) (62/11) (68/13) (72/13) (76/11) (77/6) (84/3) (84/4) (84/5) (8/9) (87/14) (92/3) (92/6) (104/5) (117/13)

ẕevḳ-i ḫayāli: Hayalî zevk. (56/13)

zīr: (زير) *is.* (Far. zir) Alt, alt taraf, aşağı taraf. (45/8) (96/11)

zīr ü zeber: (زیروزبر) *zf.* (Far. zir "alt, ü "ve", zeber "yukarı" ile *zīr ü zeber*) Altüst.

zīr ü zeber it-: **(< Far. birl. is. + T.):** (زیروزبر). (Far. zir "alt", ü "ve", zeber "yuk arı" ile zir ü zeber) Altüst etme. (96/11)

zübde: (زبده) *is.* (Ar. *zubde*) Öz, hülâsa. (12/3)

ẓuhūr: (ظهور) *is.* (Ar. *ẓuhūr*) Meydana çıkma, baş gösterme, görünme. (44/8)

zümürrüd: (زمرّد) (Ar. zumurrud) Zümrüt. (44/16)

5.2. ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

Aġa Yoḳuşu: 104

Allāh: 22, 39, 105, 117

B

Bāḳī: 40

Begoġlı: 35, 68

Boġaz içi: 31

F

Faḫīmā Efendi: 34, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 92, 93, 95, 99, 101, 103, 105, 106, 111, 112

Fārisī: 40

Fransızca: 30, 33, 89, 90

Frenk: 112, 116

Fużūlī: 40

H

Ḫürrem: 51, 52, 62

İ

İḳbāl: 9, 10

K

Kāġıdḫāne: 29, 44, 55

Ḳarlman: 20

Ḳudretullah Paşa: 34

L

Leylā-yı Ḳadīm: 38

M

Maġnisa: 78, 80, 99

Maḫdūm Beg: 25

Mesʿūd Kāmī: 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 116, 119, 120

N

Nābī: 40

Nigār Fıṭnat Ḫanım: 2, 22, 23, 26, 33, 34, 61, 62, 63, 64, 72, 73, 74, 75, 77, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 106, 107, 111, 116, 117, 119, 120

P

Paris: 30

R

Rossini: 30

S

Sāniḥa: 15, 23, 32, 33

Sefīnetü'l-Şuʿarā: 39
Ṣıdḳullaḥ: 58
Strauss: 30

Ş

Şişman Zehrā: 48, 59, 103, 105, 112
Şopen: 30

T

Teẕkiretü'l-Üdebā: 39
Türkce: 40

V

Vāṣıf-ı Enderūnī: 40
Vedīʿa: 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 63, 70, 72, 87, 89, 90, 99, 107, 109, 114, 115
Venüs: 34

Y

Yüksek Ḳaldırım: 59, 105, 106, 107, 108

Z

Ẕekāī Efendi: 50, 54, 62
Ẕeyneb: 38

SONUÇ

Safvet Nezîhî'nin 1901 yılında Dersaadet-İkdam Matbaası'nda basılmış, "Teehhül Aleminde" isimli romanı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Ana ile Kızlar, Görücüler, Mesut Kâmi, Mücâdelat-ı Kalbiye, Zehra Hanım'ın Başına Gelenler, Tâyin-i Meslek, Buhrân-ı Kalbi, Ana ile Kız Arasında, Kaynana Olmak Hevesi, Bir Mektup; İkinci bölüm Hürrem Şâdan Beg, Buhrân-ı Kalbi Neticesi, Evdeki Hesap Çarşıya Uymuyor, İki Hemşire Arasında, Kıskançlık Neticesinde; üçüncü bölüm ise Tezahür-i Hakikat, Sükûttan Sonra, Saâdet-i Hayâtiye, Netice kısımlarından oluşmaktadır.

Bu çalışmada Giriş bölümünde eserin yazarı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Matbû olan eserin, yazıldığı dönemdeki Klasik Osmanlı Türkçesi yazılış özellikleri, ses bilgisel özellikleri tespit edilmiş ve bu özellikler eserden örnek kelimeler verilerek gösterilmiştir. İncelenen eserde çok sayıda Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların olduğu görülmüştür. Çalışmanın "Transkripsiyonlu Metin" başlıklı bölümünde eserin ilk 120 sayfasının trankripsiyonu yapılmıştır. "Sözlük" ve "Özel Adlar Dizini" de ilk 120 sayfadan hazırlanmıştır. Ayrıca "Tıpkıbasım" başlıklı bölümde eserin Osmanlı Türkçesiyle yazılmış orijinal metnine yer verilmiştir.

Eserin imlâ özellikleri incelendiğinde bazı sözcüklerin yazımında belli bir standartın olmadığı görülmüştür. Aynı sözcükler farklı şekillerde yazılmıştır (**كندو** kendü, **كندى** kendi; **كندوسنى** kendüsini, **كنديسنى** kendisini; **ايچرويه** içerüye, **ايچرى يه** içeriye; **صالوير** şalıvir-, **صاليوير** şalıvir-; **طوتيل** ṭutıl-, **طوتل** ṭutul-; **كوليش** güliş, **كولوشن** gülüş gibi).

Kaynak eserde –up/ -üp zarf-fiil eki, eserin tamamında ب (be) sesiyle yazılmıştır (**آقوب** aḳub, **فيرلادوب** fırladub, **چيقاروب** çıḳarub, **اولوب** olub, **الوب** alub, **قورتيلوب** ḳurtılub gibi).

Kaynak eserde 3. teklik iyelik eki sistemli bir şekilde düz-dardır (**اوجى** ucı, **بوينى** boynı, **يوزى** yüzi**, كوكسى** gögsi gibi).

Belirtme eki sistemli bir şekilde düz-dardır (**اولديغنى** oldığını, **بونى** bunı, **اونى** onı gibi).

Soru eki mı/mi/mu/mü kendisinden sonra gelen harflere birleşmeyen harfler dışında her zaman bitişik ve düz-dar şekilde yazılmıştır (**اولدیمی** oldımı, **اوقومشمی** oḳumuşmı, **جوابمی** cevābmı gibi).

Kaynak eserde ‘‘İsim + yardımcı eylemle’’ kurulan bileşik eylemlerin sayısı oldukça fazladır. Özellikle “it-, eyle-, ol-, ḳıl-, vir-, al-, gel-, bul-“ yardımcı eylemleri içerisinde it- ve eyle- yardımcı eylemleriyle kurulan birleşik eylemlerin örnekleri oldukça fazladır.

Kaynak eserde teklik ikinci şahıs, teklik üçüncü şahıs, çokluk ikinci şahıs ve çokluk üçüncü şahıs istek kipinin örneğine rastlanılmamıştır.

Fiiller konusunda yaklaşma fiilleri ve süreklilik fiillerinin örneğine rastlanılmamıştır.

Görülen geçmiş zaman eki dı/di/du/dü her zaman düz-dar şekilde yazılmıştır (**آله میوردی** alamıyordı, **کتیرمیردی** getirmiyordı, **بولنوردی** bulunurdı gibi).

Kaynak eserde 1. teklik şahıs zamirinin yönelme hâli eki almış şekli iki farklı şekilde yazılmıştır: **اکا** aña [10/10], **اوکا** oña [10/11].

Kaynak eserde bir kelimede ek yığılması olayı da görülmektedir (**آغابکسنه** aġabegisine gibi).

Kaynak eser, Servetifünun Dönemi’nde yazılmış bir romandır ve dönemin dil anlayışını yansıtmaktadır. Söz varlığı açısından zengin bir eserdir. Eserde Arapça ve Farsça sözcükler ile tamlamalar geniş yer tutmaktadır. Eser, Yenileşme Dönemi Osmanlı Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır.

Yapılan çalışmanın eser inceleme ve dile katkı sağlama konusunda yeni araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir. Bu dönemle ilgili başka eserlerin de incelenerek literatüre katkı sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Ayverdi, İ. (2010). *Misalli büyük Türkçe sözlük.* İstanbul: Seçil Ofset.

Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca – Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Doğan, A. T. (2021). *Türkiye Türkçesinde edatlar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Ergin, M. (2005). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.

Gülsevin, G. (2019). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, G. ve Erdoğan, B. (2004). Eski Anadolu Türkçesi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde edatlar.* İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

İspirlioğlu, N. A. (1995) *Safvet Nezihi hayatı ve eserleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.

Kanar, M. (2016). *Büyük Farsça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.

Kanar, M. (2010). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

Kocasavaş, Y. (2004). *Türkçede şahıs zamirleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2007). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nezîhî, S. (1901). *Teehhül âleminde*. İstanbul: Dersaadet-İkdam Matbaası.

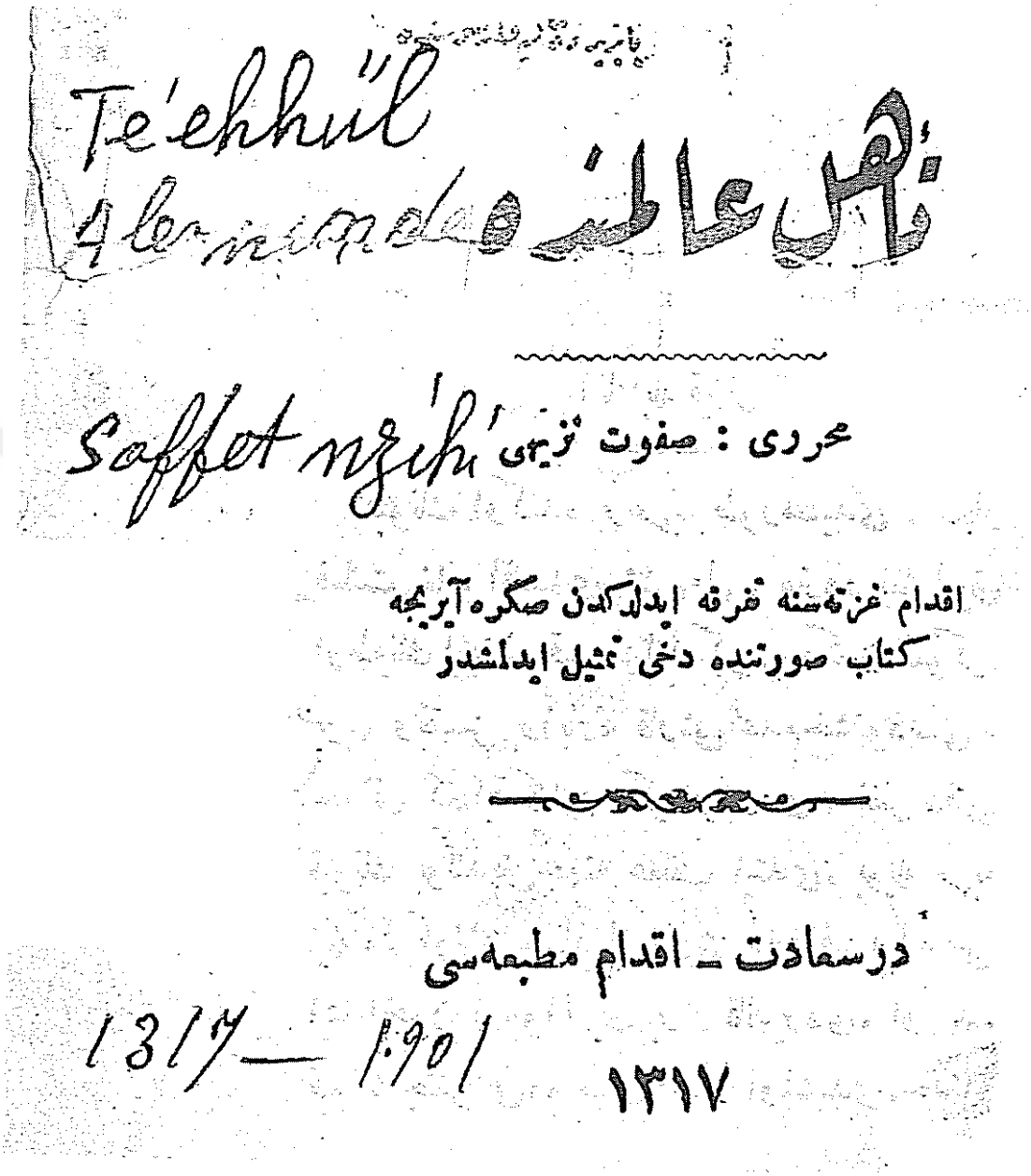
Özkan, M. (2013). *Türkiye Türkçesi ses ve yazım bilgisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, M., Esin, O. ve Tören, H. (2001). *Yüksek öğretimde Türk dili yazılı ve sözlü anlatım*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

EKLER

Ek-1: Tıpkıbasım

Te'ehhül
تأهل عائلى

Saffet nezihi محررى : صفوت نزيهى

اقدام غزته‌سنه فرقه ابدلكدن صكره آيرمجه
كتاب صورتنده دخى تمثيل ابدلشدر

درسعادت ـ اقدام مطبعه‌سى

1317 — 1901

١٣١٧

آنا ایله قیزلر

قپونك اوکنده برعربه طورمشیدی . نکار فطنت خانم افندی شبهه لی ، متردد نظرلرینی اوطه‌نك ایچنده قیدسز لقله کزندیردکدن صوکره بویله وقتسز برزیارته قارشی عدم خشنودیسنی ، حدتی کتم ایتمکلزوم کورمیوردی . نظر دقتی قپونك بولندیغی جهته عطف ایتدی . بویله عربه ایله کلمش اولان مسافرلره قارشی پیله لاقید بولندیغی ایما ایچون اوموزلرینی براز قالدیردی . او آنده قپونك چنفراغی ده طنین انداز اولمشیدی ، حدتلی

برطورله ، سریع اشیملریله پنجره‌یه طوغری ایلرولهدی . عربه‌نك ایچندن کیملرك ایمکده اولدیغنی کورمك ایستیوردی . النده طوتمقده اولدیغی قرمزی کنارلی ، قویومائی رنکلی مندیلی آووجلری اره‌سنده حرصله صیقدیغی ، بروشدیرمه دینی صره‌ده دوداقلرندن شوکلمه‌لر ذوکولیوردی :

— بویله ، یمك وقتی . طوغریسی تام مسافرلك زمانی .

اوطه‌نك صاغ طرفنده آینه‌لی قونصولك استقامتنجه اوزادلمش اولان قویو ویشنه رنکی پرقاش مفروش قناپه‌نك کنارینه اوطورمش بر کنج قیز النده ایکی ساعتدن بری اویزوب چویرمکده اولدیغی فطوغراف طولو آلبومی یانه آچیق اولدیغی حالده براقه‌رق حوپیته ، شاقراق بر طورله اوفاق پنبه دوداقلرینی براز

— آننه ، بوکلنلر کیم ؟

نکار فطنت خانم افندی قیزینی برسوزدی ، حدتی ضبط ایده‌میه‌رك بویله بردن بره پارلامش اولدیغنه نادم اولمش بولندیغی ایما ایده‌جك اشمئزاز چهره ایله :

— بوراده کوریله‌بیلورمی ؟ چیقوب باقمش اولسه کز ... یوقسه اوفطوغرافلری قارشدرمقدن حالا بیقمدیکزمی ؟ بیلمم او رسملرده نه وارکه ...

آننه‌سنك حدتی ذوقنی موجب اولیورمش کبی کنج قیز برطور شطارت آله‌رق مینی مینی الیله آلبومك قپاغی اوزرنده بولنان کموش اویه‌لری اوقشادقدن صوکره تکراز اوقوجه جلدی دیزلرینك اوزرینه آلدی . والده‌سنه استخفاف صاچان بر نیم نظر عطف ایتدیکی صره‌ده :

— آننه ، سن ایشته بویله‌سك ، دیدی .

بنم رسملرمدن نه ایستیورسك ؟

— نه‌می ایستیورم ؟

نکار فطنت خانم افندی قیزینك اوکنده قوللری کوکسی اوزرنده قاووشدیرلمش اولدیغی حالده برطور جدیت آله‌رق حدتلی نظرلریله ودیعه‌یی سوزدیکی صره‌ده شدت غضبی تماماً اکلاتمق ایچون سیاه غلاسه اسقارپینلی آیاغنی خالینك اوزرینه اوردی . صوردیغی بوسوآلك جوابنی بکلیوردی . دوداقلرینك اوجلری بر آز تقلص ایتمش ، درون دلیکلرینك کنارلری تتره‌مکده بولنمش اولدیغی حالده حدت وشدتی کتم ایده‌میه‌جك بر بحران عصبیت مقدمه‌سی تحت تأثیرنده بولندیغنی کورولیوردی . ودیعه والده‌سنك بو نابهنکام ، لزومسز حدتنه استغراب ایدیورکی بروضع آلدقدن واموزلرینی یواشجه یوقاریه قالدیردقدن صوکره قویرجق یوك

اتکلکك قیوریملری آره‌سنه صقشدیردیغی آلبومی آچه‌رق‌یه‌نه کندی‌مشغولیتنه طالمق ایستدی. قیوریم قیوریم‌لوله‌لرطرزنده‌چهره‌نی چارچوه‌لین‌ماری صاچلری آلبومك پارلاق جلالی صحیفه‌لری اوزرینه دوکیلیوردی . نکار فطنت خانم‌افندی قیزینك بیکانه‌لکی کوسترمه‌ن بومعامله‌سنه، قیدسز طورینه قارشی بسبتون حدتلندی .

— نه‌می ایستیورم، نه‌می ایستیورم؟ دیه‌یوردی ، بومدهش سؤالی آتش ، غضب پوسکوره‌رك تکرار ایدییوردی . ودیعه‌یه طوغری برایکی آدیم ایلرولدی. قیز آنیه‌سنك نه‌یاپه‌جغنی تخمین ایده‌میه‌رك حدت وشدتندن دوداقلری، اللری، بتون اعضاسی تره‌مکده اولان والده‌سنه متحیر، قورقاق نظرلریله باقیوردی، کویا بوطور عنف ودهشتیله‌اوزرینه یورویان بوقادینه صورمق ایستیوردی .

— آنه ! یینه بندن نه‌ایستیورسك که ؟

تره‌مکده اولان دوداقلری ، حدتدن براز فضله آچیلمش اولان‌قویو ماوی کوزلریله نکار فطنت خانم قیزینه جواب ویرییوردی :

— نه‌می ایستیورم؟ باق، ایستدیکمی شمدی اکلارسك .

اوآنده عصبی برضربه ایله البومه اسقاریتك اوجی شدتله طوقندی . ماروکن قاپلی بوقوجه جلد اوطه‌نك اورته‌سنه فیرلادی ، بو ضربه وسقوطك تأثیریله تحمل ایده‌مین بر ایکی قطره غزاف ده‌چهره‌لرینی پیراقلر آره‌سندن کوشتردی. ودیعه حیرتله، استغرابله والده‌سنك یوزینه باقیوردی؛ بو مناسبتسز، لزومسز عصبیتك نه‌دن تولد ایده‌بیله‌جکنی تخطر ایتمکه چالشیورمش کبی متفکر بولنیوردی. نکار فطنت خانم افندی شدتلی نظرلرینی بردفعه خالینك اوزرنده آچیلوب

قالمش اولان آلبومه، بردفعه‌ده کریه‌سنه عطف ایتدی .

— شیمدی نه‌ایستدیکمی اکلادکمی؟ دیدی، ودیعه والده‌سنك حدت وشدتی دائرهٔ حدودی بوندن عبارت قالمش اوله‌جغنی اکلامسی اوزرینه مبتم ، آلایجی چهره‌سنی نکار فطنت خانم افندی‌یه چویردی ، آنیه‌سنك بوچیلغین طوروبلری آنی کولمکه ، بوخرچین قادینی حرصندن چیلدیرتجه‌یه قدرقهقهه‌لرله کولمکه‌سوق ایدییوردی. فقط ایچندن قباروب‌کلن بوقهقهه آرزولرینی کتم ایتمکه چالشمقله برابرینه او استهزا طورینی بردرلو ضبط ومحافظه‌یه موفق اوله‌میوردی. قوللرینی یانلرینه براقش وبرطور آمریت آله‌رق قاشلرینی چاتمش اولان نکار فطنت خانم افندی بوحاله تحمل ایده‌مدی ، کسکین بر چیغلق اکدیرن صداسیله :

— کافر ، دیدی ، یاپدیغکی بکنیورمیسك ؟ یینه سیکیرلرمی اوینا تدك ، بن اورسملردن بیقدم؟ اونلره شیمدی ...

حدید آدیملریله آلبومك اوزرینه طوغری یورودی. عصبیتدن تره‌ین آیاقلریله اونلری ازمك، حدتی، شدتی اوضربه‌نك رسملری تارومار ایتمسیله حاصل اولان پریشانلقدن آلمق ایستیوردی . او آنده قیو آچیلدی. اقبال ایچری کیردی. یشیله میال ماوی کوزلری صاری صاچلرینك بوکلری آره‌سنده تره‌مکده اولان بوقیز خانمك اوکنه‌قدر ایلرودی . متصل اللری تتریور ، سونجدن دوداقلری تبسم صاچه‌رق صیق صیق آلمقده اولدیغی نفسلری اثناسنده بر درلو دوداقلرینه قدرچیقان کله‌لرینی سویامکه مقتدراوله‌میوردی. نهایت اللریله بعض اوضاع وحرکات یاپدقدن صوکره سویلیه بیلدی:

— خانم افندی، خانم افندی .

— نه وار ؟

— کلدیلر .

— کیم ؟ قیز .

— افندم ، کوروجیلر .

— کوروجیلرمی ؟ چابوق ، اوته کی اوطه یه آل ، چابوق ، چابوق .

اقبال اوطه دن چیقدی . نکارفطنت خانم افندی قیزینه بردفعه دها باقدی . آرتق حدتی کچمشیدی . کوروجیلرك کلمی کیفیتی اکا مفرح ومنشرح برحال آلدیرمشیدی . بو ، اوکا بردوای مسکن کبی تأثیر ایتمشیدی . ودیعه آننه سنك بوچیلغینجه حرکاتنه حالا نظر غرابتله باقیوردی . خانم افندی قیزینك اوطوردیغی قناپه یه طوغری برقاچ آدیم آتدی . قولارندن طوتهرق ودیعه یی کندینه طوغری چکدی ، آیاغه قالدیردی ، صاچلرندن

اوپه رك دیدی که :

— بنم کوزل قیزم .

ودیعه والده سنك قولاری آره سنده لایتحرك برحالده قالمشیدی . اوصره ده یوزندن شطارت تبسملری زائل اولمشیدی . کندیسنی محبتله صیقشدیرن بو ایکی قولك اونی ازمك ، بوغمق ایستدیکنه قائل اولمش کبی کورونیوردی . خانم افندینك یوزنده ایسه بالعکس شادی ومسرت آثاری کسورلدیکی حالده دییوردی که :

— بوکون حدتلی ایدم ، قصورمه باقمزسك دکلی ؟ بنم کوزل قیزم ، بیلسه ك نقدر حدتلنمشیدم ، بتون سیکرلرم آیاقده ایدی . ایشته باباك ...

بوجمله نك نهایتنی کتیرمکه لزوم کورمیوردی . چونکه خانم افندینك حدتی ودیعه نك پدرندن اولدیغنی هرایکیسیده بیلیوردی . بوصباحکی مجادله نك صاغناقلری حالا ایکیسنك ده قولاقلرینی چینلا-

دیوردی . اوحالده بو جمله یی بیترمکه نه لزوم واردی یا ! خانم افندی : « ایشته باباك » دیمش اولمغله او صباحکی مناقشه یی زبده ایتمش اولمیورمی ! ودیعه یك اعلا بیلیوردی که والده سی پدریله برپاره مسئله سندن طولایی آتشمشلردی . خانم افندی « قیزلره کوروجیلك اثوابی اصمارلیه جغم » دیدیکی زمان پدری « هرهفته کوروجی اثوابی یاپلمز » جوابنی ویرمشیدی . اوزمان خانم افندی کپورمشیدی :

— چوق شکر یتشدیره نه . قیز اولندیرمك قولایمی یا ! یکرمی لیرانك نه اهمیتی اولورکه . ایجابنده بن اونی شویله سوقاغه آتارم . اولاد قیمتی بیلمك نه بیوك سعادت . اویله ارککی اولان قادینلره نه موطلو . عمرمی اوغرکده بتیردم . حالا قیمتمی بیلمیورسك .

نقرات اشتکا آوارانه سنی تکرارایلمشیدی . بوصباح بویله بردوستانه مناقشه نك والده سیله

كوزللكنه مطمئن اولمش برطورايله تبسم ايتدى واوطه‌دن چيقوب كيتدى .

وديعه آرتق اوغرادينى اوجيرتدن قورتلمش ايدى . يره اكيلوبده آلبومى قالديرمغه ، رسملرى طوپلامغه چالشديغى صره‌ده كندى كنديسنه سويلنيوردى :

— آنه‌م ، بوكونلرده بنه متصل بويله‌چيلغين اولمغه باشلادى ...

البومك ايچندن چيقمش ، طيشارى فيرلامش اولان فطوغرافلرى برلرينه قويمغه چاليشديغى صره‌ده صاغ طرفه آچيلن قبو غجيردادى ، ايچرى يه‌فورطنه سرعتيله بروجود كيردى وطاغنق صاچلرينى اليله برطرفه ايتمكه چالشه‌رق وديعه‌دن صوردى :

— كملر كيم ايمش ؟

وديعه آبلاسنك اوكنده پك آلافرانغه بر

زوه‌راس ياپدى . غايت جدى بروضع آله‌رق كلمنك حروف صوتيه‌سنى اوزاده اوزاده :

— كوروجيلر افندم ، جوابنى ويردى .

صكره استعجال واستهزا طورى كوسترەرك علاوه ايتدى :

— چابوق ، هايدى كيك . آنه‌م صنى بكليور . چابوق ، چابوق ! كيك . فقط دها طوريورسك يا ! كئين خانم .

سانحه حدت ونفرتى كوسترەجك برطور وادا ايله اوموزلرينى يوقارى يه‌قالديردى . كنديسيله آلاى ايتمك ايستيان گوچك همشيره‌سنك صوردى :

— هانكى اثوابمى ، خانم افندى . بوصباح ترزينك كتيرديكى غرونلريمى ؟

— اونى آنه‌مه صوريكز افندم .

سانحه همشيره‌سنى دار ياتمش اولمقدن قورقوب :

— سنده بويله هرشيئه قيزارسك ، ديدى .

صوكره ماصه‌نك باشنده صوموريمش بروضعله اسكمله‌ده اوطوران همشيره‌سنك صاچلرينى اللريله اوقشايه‌رق علاوه ايتدى :

— بنم مينى مينى وديجم [*] ، قالق ، شو صاچلرمى طوپله . بوقسه بونى كندى كنديمه ياپمق قابل دكل . صانكه كوروجيلرده ...

سوزينك بقيه‌سنى سويلمك ايشنه كلمدى . يواشجه علاوه ايتدى :

— كله‌جك كون بولمشلر .

وديعه آبلاسنك يوزينه باقدى ، اوايكى مينى مينى پنبه دوداقلرك يواشجه بوكلمش اولمسنى نظر استغرابله تماشا ايتدكدن صوكره استهزا صاچلرينى برطرز تلفظله :

— كيفكزى مى بوزديلر ؟ افندم ،

ديه صوردى . براز جه‌تله قپانمش اولديغى

[*] وديعه‌نك چوجقلق نامنك طرز تلفظلا ابالسى .

آلبومك اوزرينه ايكى اللرينى طيامش وآياغه قالقه‌رق سانحه‌نك تقليدينى ياپمغه چالشمش اولديغى حالده :

— صانكه كوروجيلرده كله‌جك كون بولمشلر .

ديدى .

سانحه وديعه‌نك قولندن طوتدى . كنديسنك كلديكى صاغ طرفه‌كى قپويه طوغرى چكمكه چاليشه‌رق متصل همشيره‌سنه سويليوردى :

— آنه‌مى بنه قيزديره‌جغز ، جانم وديعه‌كل بنى كيدر ، اكر بوايش اقباله قالير سه ... كوروجيلر ...

سانحه سوزينه دوام ايده‌مدى . چونكه اوآنده هرايكيسى ده برقهقهه صالويره‌مشلردى . بوكوروجيلر كلمه‌سنده هرايكيسى ده كولديره‌جك ، قهقهه‌لرله اونلرى بايلنديره‌جق كوپا بر

تخلق واردی . والده‌سنك لسانندن بیك دفعه ایشتدكلری بو كلمه‌ده، هر ایكیسنك بالتجربه شخصیتلرینی كوردكلری بولفظده مكنوز نصل بر غرابت تأثیریدركه «كوروجیلر» دیدیكی زمان بونلرك مینی مینی قلبلرینی تهیجه كتیره‌جك بر حركت غیراختیاری وجوده كلیور ، صوكره‌ده اوتهیج مسرتكار عصبینك ضبط ایدیله‌مامسندن متولد قهقهه‌لر صالیوریلیور .

ودیعه آبلاسنك النده‌ن قولنی قورتاره‌رق جالیشه‌رق:

— كوروجیلر سنی بوحاله كورسه‌لر، . . . دیبوردی. اووخ! آبلا، سنی تأمین ایدرم، بو اوصلی سانجه‌یی همان قاپارلردی .

او آنده اوطه قپوسنده اقبال كوروندی. الارینی بربرینه چیرپه‌رق سوینجله:

— كوریجیلر بكلیور ، كوریجیلر بكلیور!

كوچوك خانم ، دیدی .

ایكی همشیره بربرینی اینه‌رك، چكه‌رك صالوندن چكلدیلر .

* * *

كوروجیلر

كوروجیلر، انشاءاه ، «ینه كلیرز» ترانه‌سیله مردیونلردن اینلركن، یكدیكرینی متعاقب اینوب چیقان اللرسلسله‌ٔ مراسم وداعیه‌یی متصل ایفا ایلركن سانجه ایله ودیعه اوطه‌دن ایچری به صاغ طرفه آچیلن قپودن كیردیلر. سانجه یوزینی اللری ایچنده صاقلامغه جالیشه‌رق سیاه‌طره‌لی اینكلی اتكلكنك فشافش حریرینه ترادف ایدن قیوراق، اویناق برصدا ایله :

— امان یاربی ! دیبوردی . قائن آنانك یوزینه طوغری صارقان اوایری صالقم اویالرینی، آل قیره‌پ حوتوزینی كوردیكم زمان نه حاله كلدم،

بیلورمیسك؟ ودیعه. كوكم بولاندی، بولاندی. یارادانه قربان اوله‌یم، اوبرقاریش قزغان قره‌سی راصدقلر ؛ هله اوبنلر، امان، ودیعه حالا معده‌م بولانیور .

— نصل بنلر، جانم سانجه ؟

— آی ، سن قپو آرالغندن قائن آنانی كورمدكمی؟ امان یاربی بشارت، بشارت. یوزینه لادنلره بنلر یاپمش، صاچلر بویالی. بوصیجاقده آرقه‌سنه برده كورك كیمش. بر قاریش توكلی باشاق كورك . پارمغنده‌كی پرلانطه‌یی كورمش اولسه‌ك بایلیردك؛ فقط قادینك پرماغندن صانكه دوشیور، آقیور. یا كوروجه خانم، اوده، بر حال . (قارلمان) دن آلنمش بر حاضر اثواب اوزرندن دوكیلیور ، صاچلرینی كویا تووالت ایتدیرمك ایستمش. صاچاقلری بویله یوزندن صارقیور . فقط قولاقلرنده‌كی كوپه . . . ودیعه،

« بنی آت » دیه باغیریور. بنی پرسوزدیلر، ایچمدن كولمكدن بایلیوردم. دوداقلرمی ایصیردم. سانجه آرتق كندیسنی ضبط ایده‌مامشیدی. او، قهقهه‌لرینی صالیوررکن ودیعه حیرتله آبلاسنه باقیوردی. برگرداد كلام تشكیل ایدرك آقان سوزلر اونی متحیر براقیوردی . كوروجی به چیقمق اوقدر تخفف، اكلنجه‌لی برشیمی ایدی كه. . . سانجه كولمكدن بیزار اولیورمش كبی قلبنی برالیه طوتدیغی حالده یوزینی براز بوروشدیره‌رق، قائن آنانك تقلیدینی یاپمق ایچون باشنی برآز صاللایوب مینی مینی آغزینی برقاریش آچمغه جالشه‌رق :

— ماشاءاه ، قیزمه: ماشاءاه ، آیول دیبوردی. شدتله كولمكدن عادتا كوزلری یاشارمقده اولدیغندن برآز طوردی . پنبه ایپك ژیله‌سنك قیو ریملری آره‌سندن چیقاردیغی كنارلری تماماً ایشلی پنبه رنكده چین ایپكی هندیلیله كوزلرینی سیلمكدن

صوکره سوزینه دوام ایتدی :

— آمان ، ودیعه بو بیاغی سوزلری ایشتدیکم زمان دوداقلرمی او قدر ایصیردم که قانلرم فیشقیره جق ظن ایتدم. برکره دوشون، قائن آنا برقاریش آغزینی آچه رق : « آیول » دیدیمی، اورته لق چینلایوردی. محله قاریسی دنیلن مطلق بواوله جق. اویله دکلی؟ قارداشم. الله قوروسون، آننه م بنی ویره جك اولسه ...

ودیعه استغرابله همان صوردی :

— ای، آننه م سنی ویره جك اولسه ؟

سانجه قولاغنی چاپرازواری قاووشدیرمش اولدیغی حالده آننه سی کندیسنی بومحله قاریلرینه ویره جك اولسه نه یاپه جغنی اکلاتمغه باشلیوردی. فقط بوکا وقت قالمدی. نکار فطنت خانم انده طوتمقده اولدیغی تویلی یاپازه سنی صاللایه رق ایچری کیردی. باشنی ایکی طرفه صاللایه رق

شکایت آمیز برطورله :

— قباحت اقبالده، دییوردی. انسان عربه ایله کلش اولمغله همان خانم افندی اولمزیا! کوروجی اولدیمی ، بو قیز همان سویلنجدن چیلدیریور ، کیم اولورسه اولسون ایچرویه آلیور.

سانجه ایله ودیعه بروطرفه چکلمشلردی . نکار فطنت خانم افندی آغیر آدیملرله پنجره نك یانندهکی قوانوغه طوغری ایلرولدی ، اوزایه اوزاندی :

— اووخ ، یورولدم ، دیدی . بدلا کی باریم ساعتده کیندم، سوسلندم. اما کیمه؟ طوغریسی امکارمه آجیدم. امان نه قباشیلر ... هنا ! ایشته کیدییورلر. عربه یه بنمش اولمغله کندیسنی خانم افندی ظن ایدن بوقادینلر ... نکار خانم افندی آرتق تبسملرینی ضبط ایده مامشیدی . سانجه یه صوردیوردی :

— خانم افندیلری سن نصل بولدك؟ بقایم.

سانجه نیم تبسمی کتمه لزوم کورمیه رك دو. داقلرینی بوکدی وبرازاشمئراز وجهی کوستره رك والده سنه جواب ویردی:

— بیلمم .

— هله، اوکوروجه اوله جق خانمده کی اداء، قربان اولسونلر ، بایلنه جق برشی . سنی سوز. دکدن صوکره قائن آنا خانمه یان کوزله باقه رق بر کولیشی واردی که... آز دها، چاتلیه جقدم؛ صورتلرینه ، بچملرینه باقدن ... نکار خانم افندینك حدتی غلیانه کلمکه باشلامشیدی . قو. لتوق صندالیه سنی قیزلرینك بولندیغی طرفه طوغری چویردی :

— آمان، اونه قیافت، اونه بیچم! قاین آنانك باشاق (وشق) کورکنه، کوروجه خانمك حاره لی اتکلکنه باقوب کولمامك ایچون نه یاپه جغمی

شاشیردم . اونه بیاغی شیلر، نه بیاغی قادینلر ! قائن آنا پرماغنده کی پرلانطه یوزوکنی بزه کوسترمك ایچون ....

پرماغنی هوایه قالدیروب قیزلرینه طوغری صاللامق صورتیله قائن آنانك تقلیدینی یاپه رق :

— آمان، ایشته بویله، قادین پرماغنی صاللایه رق یورولدی . زحمت اولسون دیه آزدها کیدوب کوزومی ایچنه صوقه جقدم . یا، هله دامادی صوردیغم زمان نه جواب ویردی، بیلورمیسکز؟ آغزینی برقاریش یاپه رق: « کاتب، افندم قلمده. » دیدی .

— خانم افندی معاشی نقدر ؟

— ایکیوز غروش اما، افندم اونك آیلغه احتیاجی یوق ... بزده پاره چوق. ایراد ، عقار صاچمز قدر .

— مخدوم بك افندی قاچ باشنده؟ افندم .

— كله‌جك محرمده اون طقوزينه بصه‌جق، كوزلى، كوزل. ناز كى، نازك. اوقومشمى، اوقومش. خانم، نه‌لر بيلمز نه‌لر. نه فرنكجه قالدى نه رومان، يا چالغيمى، يا چالغيمى! كان، قانون، پيانا. بونلرك هپسنى بيلور خانم هپسنى. همده مكمل بيلور. ايشيدنلر بتون پارمق ايصيرلر.

نكار فطنت خانم افندى قاين آنانك تقليدنى ياپمقدن متحصل تخفلقله آرتق كندوسنى ضبط ايده‌مدى. قيزلريله برابر قهقهه‌لرله كولمكه باشلادى.

— سانحه، نصل، ايستر ميسك؟

— آمان آننه، سن‌ده...

سانحه بو خطابه قارشى يوزينى اكيتدى، وديعه قورناز، شيطان قيزلرده كوريلن فقير دافلقله كولبوردى. نكار فطنت خانم سوزنده دوام

ايتدى:

— فنامى قيز، بكنميورميسك؟ هنوز اون طقوز ياشنده بركنج، آرتق ايكيكز كوشه قاپه‌جه اوينارسكز. پاره چوق، عقار چوق.

وديعه آرتق كندينى ضبط ايده‌مدى، آبلاسنه باقدى. قيوراق، اويناق صداسيله اوطه‌يى چينلا. تمفه باشلادى. قولتوق صندالیه‌سنك بر طرفنه اكيلمش اولدينى حالده يوزينى مينى مينى اللرى ايچنده صاقلامغه چالشيوردى. فقط بوكا تحمل ايده‌ميه‌رك پرماقلرينك آره‌سندن ابلاسنه باقيوردى. سانحه استهزانك بودرجه‌سنه تحمل ايده‌مدى. يرندن فيرلادى. ايكى اتكلكنى حديدانه تكمه‌لريله اوتديه برى‌يه ايتمك حاصل اولان رقيق ايپك فشيرتيسنى آره‌سنده اوطه‌دن چيقدى، كيتدى. آننه‌سيله وديعه حالا كوليورلردى.

— فنامى قيز بكنميورميسك؟ سوال استهزا.

كاريسى اونى تعقيب ايديبوردى.

— ٢ —

اول امرده شواشخاص وقعه‌يى تقديم ايده‌لم. سانحه، اون يديسنده. وديعه، اون بشنده، ايكى همشيره. سانحه آچيق كستانه رنكنده كى صاچلرى، برازقالينجه قاشلرى، بادم شكلنده الاكوزلريله كوزل، نظرلره بردن چاربه‌جق درجه‌ده كوزلدر. جلدى بياض، عادتا طونوق بر رنك پيدا ايده‌جك قدر بياض. سمور رنكنى آكديرن اوزون كيرپيكلرينك اوچلرى قيوريقدر، كوز قپاقلرينى يكديكرينه تماس ايتديردكى زمان اوكوره اوزون كيرپيكلرينك اوچلرى بربرينك ايچنه كچر. كوزل، جداً كوزل. فقط بك حوپپه، لزومندن زياده حوپپه و آلافرانغه. برازمستهزى، برازبرامان، قيوراق اولان سانحه بك ايو برقلبه مالكدر. صاف، رقيق القلب اولان بوقيز بك

حساسدر. بك چوق كيمسه‌لرك نظر اهميتله تلقى ايتمه‌جكى كوچك شيلر اونك دقتلى كوزلرندن قاچه‌مز. اوفاق، اهميتسز سيبلردن طولايى هر آن كولمكه حاضر اولان سانحه سوديكى قناريه‌سنك بركون قفسك كنارنده بى‌روح بولنمسى اوزرينه عادتا هونكور هونكور اغلامشيدى. اوكون كاغدخانه‌يه كيتمكه حاضرلنمش اولان والده‌سيله همشيره‌سنه رفاقت ايتمكدن بيله فراغت ايتمشيدى. توكارى قبارمش، آياقلرى قيوملش اولان بومينى مينى قوشى، آچيق صارى رنكنك حالا حاوى اولدينى لطافت طبيعيه‌سنى اطرافه صاچان توكارى آره‌سنده كوملمش كوردكى زمان سانحه‌نك قلبى ازلمش، مضطرب اولمشيدى. قوشى دوداقلرينه كتوردكى زمان:

— نم زواللى روسينيولم [*] ديمشيدى.

[*] فرانسزجه بلبل معناسنه‌در.

صوکره کوزلرندن یواش یواش سرشك تأثر آقمیدی . سانکه بویله شاقراق فقط متأثر ، حوپپه لکن حساس، مستهزی انجق رقیق القلب برقیزدی. پك کوچك یاشندن بری باخاصه پارسدن کتیردیلش مربیه لرله بیوه شدیر، فرانسزجه لسانی بزپاوسلی قدر سویلر، فقط اوقدر ایو یازه مز، او، یالکز تحصیلك (پراتیق) قسمنه اهمیت ویرمشیدی . پیانوده مهارتی پك مکملدر. لکن (شوپن) ی (روسینی) نی ، (استراوز) ی شرق استاد موسیقیلرندن دها چوق ایو طانیمشدر. اینجه، اوزون بویی، صدرینك کنیشلکی ایله سانکه ده نادراً انکلیز قیزلرنده کورینن نادین وجود ، لطافت اندام انظاره حلاوت بخش اولور . اینجه وبراز اوزونجه پرماقلری نهایتلندیرن پنبه رنکلی طرناقلر بردقت مخصوصه ایله کسلمشدر. اوت، سانکه نك الك بیوك مراقی

طرناقلرینی ظریف برصورتده کسمکدر.

ودیعه ؛ بویر ملکدی. التون رنکنده قویو صاری صاچلری آره سنده برلمعهٔ ذکا ایله پارلایان یشیل میال قویومائی، تحریرلی کوزلری انسانك اعماق روحنه تأثیر ایده جك قدر پر قوهٔ ساحره یه مالکدر. اوکوزلرك لون دلفریبی بوغاز ایچی دکزینك قویومائی ـ یشیل رنکنه بکزر ، اعماق لونینه نصب نظر ایتدکجه لمعهٔ عیون قماشیر ، درینلکلرینه کوز کزدیره لدکجه خطوط نظر بیکلرجه موم قوتنده بر الکتریق لامبه سنه معروض قالمش کبی کویا منطقی اولمنه یوز طوتار. ایشته ودیعه نك ده کوزلرنده بویله برلمعهٔ ساحرانه واردر . آنلره دقتله باقلمق قابل اوله مز . اونلرده موجود اولان قوهٔ جاذبه نظرلری اعماق روحنه طوغری چکوب کتوریر. بویی ابلاسندن برازقیصه، صاچلری دها کور،

قاشلری براز دها اینجه، فقط مقوس در . لونی قاملیا رنکنی آندیره جق بردرجه ده پنبه لکله ممزوج برحالده بیاض در . وجودجه سانکه قدر نارین دکل ، قادینلرك بالق اتینده تعبیرینه موافق بولنه جق بردرجه ده ملحمدر . آغر طور وحرکتیله جعلی بر وقار کوسترمك ایستر. فقط خلقهً حوپپه، شقاجی، مزاح پرست یرادلمشدر . آغیر طورلری اره سنده اویله حوپپه لقلری، خفت مزاجی کوریلورکه والده سی بیله بعضاً بونی خوش کورمز. بوجهتله والده ایله کوچك قیز اراسنده صورت دائمه ده براثر منافرت موجوددر. والده سی قیزینه قارشی جعلی شفقت ومحبت طورلری کوسترر؛ ودیعه ده والده سی حقنده پك صمیمی آثار محبت طاشیماز. ودیعه نك مؤثر، عمیق باقشلرنده آثار احتراس، سودای خرام کوریلور. فقط بونلرشهوانی دکل، اوهنوز

کوچکدر. فقط اوائر هواپرستی بایغین، اولکون باقشلرده کی لمعهٔ عیونده پك قولای فرق اولنور. سانکه همشیره سنی زیاده سیله سوه ر، ودیعه پکده بوکا مقابله کوسترمز . او، همشیره سنی کندی ارزو وهوساتنه مانع اوکنده دیکلمش برهیکل اولمق اوزره تلقی ایدر .

ودیعه فرانسزجه یی همان خطاسز تکلم ایدر؛ حتی براز یازه بیلور . شیوهٔ تلفظنده قولاغی پك طاتلی برلمس خفیف ایله اوقشایان بر پلتکلك واردر . پیانوده او درجه مهارتی یوقدر . سانکه نك موسیقی یه دها زیاده مراقی واردر . بوجهتده اولان وقوفیله ودیعه یه تقدم ایدر. حتی براز کتاره ده چالمق بیلور. والده لری نکار فطنت خانم افندی فرانسزجه بیلمز، ایوپیانو چاله مز. فقط بیلنلردن، چالانلردن دها ظریفدر، دها ناز کدر؛ کبارلقك ، الافرانغه لغك هردرلو

ایچه لکلرینه ، نکته لرینه واقفدر . نکار فطنت خانم افندی فخیا صدق الله افندینك اوچنجی زوجه سیدر . فخیا افندی تأهل عالمنك بدبخت رجالندن بریدر. پدری قدرت اه پاشاوفات ایتدیکی زمان فخیا افندی برنجی زوجه سنی براقمش ، بر ایکنجی تأهله حاضرلنمش ایدی . پدرندن کندیسنه بیوك برمیراث قالدی. ایلك زوجه سی معروف بر عائله نك تك قیزی ایدی . کنجلك آوانسده زوجه سی آره سنده خوپه لق حسن امتزاجك محر بیدر. کچینه مدیلر، ایچه منازعه لردن، کورلتیلردن صوکره افتراق وقوعه کلدی . پدرینك وفاتی متعاقب تکرار تأهل ارزوسی قلبنی غجیقلمغه باشلامشیدی . اوثروت عظیمه کندوسنه انتقال ایتدیکی زمان برچوق برلردن قیزلر تکلیف اولندی . بونلرك هپسی ملك قدر عفیفه، وه نوس قدرصاحبهٔ ملاحت، اوقومش،

یازمش؛ کوزل، کوزل، هپسی، هرجهتله کوزل، فخیا افندی قلمنك ممیزی اولمشیدی. آرتق اونك بوثروت جسیمه آره سنده بکار یشامسی مناسب اولورمی یا ! آرتق هوای وهوس هنکامی ده کچیور . برنججینك غازینولرنده طولاشمق کندیسی ایچون موافق اوله میور . بیوکلری کندوسنی تقبیح بیله ایدیورلر :

— قلمنك ممیزی، بوقدر ثروت... برنجی غازینولری ، بك اوغلی عالملری ، طوغریدن عیب شی . تأهل ایتمش اولسه ....

بوحکمی علی الاکثر قیز بابالری ویریور. اویله یا، برعائله تشکیل ایتمك، برلانهٔ عشق وغرام یاپمق ، یاورولر چیقارمق ، اونلری بیوتمك نه بیوك سعادتدر. ایرادلرك یواش یواش صاتلمقده اولدیغنه برآراق واقف اولان فخیا افندینك والده سی بیله حرکاتنده سربست براقدیغی اوغلنه

آرتق اجرای نفوذ ایتمك زمانینك کلمش اولدیغنه قانع اولهرق :

— یوق، صدقی اه ؛ آرتق اولمایسك ؛ دییوردی. دوشون، اوغلم. یاشك قرق . بنده اللی بشنه یاقلشیورم، نه زمان مروت کوره جکم، یاورولرکی نه وقت سوه جکم .

پدرینك وفاتندن مقدم فخیا صدقی اه افندینك قلبنده جایکیر ایکن اوثروت عظیمه نك کندیسنه انتقالی اوزرینه میدانی واسع، هوای وهوسه دائر حرکاتنده سربستی بولدیغی زمان موقتاً التفات ایدن تأهل آرزوسی بوصورتله تکرار اویاندی .

— پکی، برمناسب قیز بولکز؛ دیدی . فقط اولجه شرطلرمی سویلیه یم . قیز ابتدا عارف اوللی، ذکی بولنملی. اوقومش، یازمش بولنمسی ده شرط . چالغی ده بیلملی ، والحاصل آلافرانغه

اوللی والسلام .

والده خانم آرادی ، طارادی . هرکسدن صورلدی. ابه خانمك رأیی آراندی. نهایت برقیز بولدیلر. کوزلی کوزل؛ اوقومشی اوقومش. چالغی چالیور ، « حتی (بیت) بیله یاپیورمش، آیول.» مدحلری فخیا افندیه سویلندی . والده خانم قیزك کوزللکنی وصف ایدوب بتیره میوردی. اوپوسکورمه بنلر ، برقاریش کردن تعریفه صیغارمیا ! نهایت فخیا افندی ده ایشه یاندی . قیز ، اورته حاللی ایمش، دیدیلر. فخیا افندی :

— دها اعلا، بنم مالم هرایکیمزه کافی، بنده کورسون، بنده بیلسون؛ جوابنی ویردی .

فخیا افندی ایکنجی تأهل عالمنه کیردیکی زمان بونی اولکندن دها آجی بولدی . قادینلرك مشهور برسوزی واردر :

اوك ترلك نره یه کیدرسه آرت تکرلك ده

اورایه کیدر .

اوپوسکورمه بنلرك لادن آزمانی ، قاره قاشلرك راستق بویامه‌سی اولدیغی آکلاشلدی . بو، نه‌ایسه‌نه. معلوماتسنه، عرفانه دیه‌جك یوق آ! حقیقت ، فخیا افندینك ایکنجی زوجه‌سی پك عارف ومعلوماتلی چیقمشیدی . نه‌لر بیلیوردی نه‌لر! قلمك معاملانندن، قره‌جه‌نك حسابندن بشقه برشیئه واقف اولمیان فخیا افندی بو معلوماتلی قاریسنك قارشوسنده آپشدی، قالدی . خانم اوقومش، یازمش، هم ده‌لایقیله اوقومش. لیلای قدیمك، فطنتك ، ذینك اشعاری هپ ازبرنده . بویله برقادینه قارشی سوزمی سویلنیر، جوابمی ویریلور !.. معاذاه . فخیا افندی زوجه‌سنك قارشوسنده عادتا آلقلاشمشیدی. او، نه دیمش اولسه حقلی‌در . اعتراض ایدلمز؛ صکره قیامتلرقوپار ، آغزلر آچیلور :

— ارکك اوله‌جق، نه‌شعردن خبری وار، نه‌عرفاندن. قاچه آیرم بن بو آغزلری.

محبتلری جریان‌ایتمکه باشلار. الله صاقلسون، اکر برپارچه دها سویلنه‌جك اولورسه آرتق واریا، اوراده اوطورمغه کلمز :

— « سروناذم کیم بیوتدی بویله بی پرواسنی »

مصراعنك ایکنجیسی نه‌در، بقایم. سن دها بونی بیلمدن (عرفانلقده) بکا درس ویرمکه قالقشیورسك؛ اویله‌می ؟

نغمه‌لری تکرره‌باشلاردی. آرتق بوندن زیاده اوراده اوطورمق قابل‌اوله‌مزدی. فخیا افندی کندیسنی سلامغه آتدیغی زمان کنیش برنفس خلاص آلیردی :

— اووخ !

زوالللی آدم قرقندن صوکره صحافلری طولا. شه‌رق‌دیوانلر، (سفینة‌الشعرا)لر، (تذکرة‌الادبا)لر

صاتون آلدی. قوجه‌برکتبخانه‌یی اونلرله طولدیردی. بوکتابلری آچوب اوقومغه باشلادیغی زمان پدرینك کندیسنی فارسی اوقوتمدیغنه جانی صیقلدی. بودیوانلرده‌ده ترکجه برشی یوق که... هپ فارسی ، هپ فارسی . نهایت الینه واصف اندرونی دیوانی کچدی. اووخ ! هله بوبرپارچه ترکجه‌یه بکزر برشی . اویله‌یا ایچنده :

« اوله سوقاق سپورکه‌سی
قادین قادینجق اول . »

وار . حرمی خانمه‌سوینجله بودیوانی‌ودیوانك اوصحیفه‌سنی کوستردیکی زمان :

— واصف دیوانیمی ؟ اوده تام سن عقلده برشیئ ایمش . الهی‌افندی، بودیوانده اوقونورمی‌یا ! (نابی) لری، (باقی) لری علی‌الخصوص (فضولی) لری نه زمان اوقویه‌جقسك، نه‌زمان اکلایه‌جقسك، بیلمم .

یانقدر او عاشقك کتابی
شعرنده‌قوقارجکر کبابی

سن بونی بیلمیورمیسك ؟

— نه‌یی ؟

— جانم ، او عاشق حقی .

— نره‌یه کلمش ، یینه بالق پازارینه‌می ؟

شاعره خانم افندی آرتق بوندن زیاده‌سنی دیکلیه‌بیلورمی‌یا ؟ آوازی چیقدیغی قدر فریاده باشلاردی. آثار عنف وشدت آغزندن فوران ایدوب طوریردی :

— امان یاربی! جاهل قوجه ایله اوطورمق نه‌مشکلمش، نه‌عذاب ایمش ...

فخیا افندی‌ایچون آرتق طیشاری قاچمق زمانی تام اودقیقه حلول ایدردی. بوجهتله افندی حرمه نادراً کیرمکه‌باشلامشیدی. خانم افندی‌ده بر طاقم طالقاووقلرله دوشوب قالقاردی .

بوصورت حیات بش سنه دوام ایتدی. فخیا افندی‌ده رؤیاسنده ، خولیاسنده کورمدیکی ، بیلمدیکی شاعرلرك اسملرینی اوکرندی ، کتابلرینی بلهدی . فقط نهدن ایسه شعردن بردرلو ذوق آلهمیوردی . نه یاپسون ، طبیعت اوکا اوخصیصهٔ تجلیی بخش ایتمامش . نهایت خانم برکون حمایه طوتلدی ، بش اون کونك ایچنده کندوسنه برکتابهٔ سنك مزار سویلمکه وقت بولهمدن کورلهدی ، کیتدی. فخیا افندی بوخلاص غیر مترقبه نائل اولدینی زمان کنیش ، فوق‌العاده کنیش برنفس آلدی . فخیا افندی بودورهٔ بلایی‌ده بوصورتله کچیردی . آرتق بردها تأهل ایتمکی خاطرینه بیله کتیرمیوردی. برسنه قدر ینه بکارلق عالمنه طالدقدن صوکره قرق بش یاشنده بروجودك بوکا متحمل اوله‌میه‌جغنی پك قولای آکلادی.

مع مافیه تأهل عالمنده کچیردیکی مؤلم زمانلر، اوخاطرات متأثره کندیسنی تکرار اولنمك جهتنه ممکن دکل سوق ایتمیوردی . دوشونیوردی که تأهل کندیسنی ایچون مسعود برحیات وجوده کتیره‌میور. فقط یااولاده‌مالك اولمق هوسی... اوت، بوارزوی جاودانی ازه‌صره فخیاافندینك قلبنی غجقلادقجه تأثر وتألم کوستره‌ن برحرکت متحسرانه ایله کوکس کچیردی وکندی کندینه دیردی :

— آه! او مینی مینی یاورولر...

بو، صوك برامل درون تشکیل ایلیوردی. بوکا بناءً خاطرندن بو مسئله کچدکجه کندی کندینه شویله برمحاکمهٔ فکریهٔ تفلسفکارانه‌ده بولنوردی:

— آرتق اولنه‌جك زمانمده کچدی اما! شو اولاد هوسی بوقمی؟ او آرزوء اومحبت قلبمی کمیریور. نه‌یاپملی، بیلمم.

بتون او ارزوی شدیدیله، او امل درونینك سوق مدیدیله برابر فخیا افندی اوچنجی دفعه اولهرق تأهله جسارت ایده‌میوردی . قمرینه ایکی دفعه یووارلندیغی او حیات غریب اوچون رومنك خطرلی کنارلرنده طولاشیرکن اونی اورایه ایتمه‌جك، تحملفرسا برقوهٔ غیر مترقبه وجوده کتیره‌جك برسائق لازمدی . نهایت بوده ظهوره کلدی . برجمعه کونی ایدی . فخیا افندی کندیسنه اوته‌دنبری (دال) یازلمش رفقاسیله، کاسه‌لیس ایکی شخص ریاکار ایله ایکی چفته برقایغه بینه‌رك کاغد خانه‌یه کیتمشلردی . هوا لطیف ، سما براق . تفرج ارزوسی هرکسك قلبنده اویانمش. موسم ربیعك طراوت حیات بخشاسی اوموقع سعد آبادی یشیللکلره غرق ایتمش ، بر بهشت جاودانی منظره‌سی حصوله کتیرمشیدی. ذمرد طبقاتی

آره‌سندن بر پرلانطه دیزیسی کبی آقوب کیدن ایرمق اوکون بیکلرجه قایقلر، صندالارله طولمشیدی. بومتحرك مراکب صغیرهٔ بحریه کردابنه طوتیلان فخیاافندینك قایغی‌ده نهایت برساحل سلامت بولدی. یار قفادارلریله طیشاریه چیقدیلر. چمنلر اوزرنده کزمکه باشلادیلر . برچوق کیمسه‌لرعائله‌لریله کومه‌لر تشکیل ایدرك آغاجلرك آلتنه، راطب سایه‌لرك زیر جناحنه یاییلمشلردی. چوجقلر باشلرینه سازدن یاپیلمش کلاهلری کچیره‌رك قوشیورلر، اوینیورلر، برنشاط طفلانه اثری کوستریيورلردی . فخیا افندی بونلری مؤثر برنظرله تدقیق ایتدی. اوامل درونینك خسران دائمیسندن متحصل برآه سردچکه‌رك:

— لکن چوجقلری‌ده بن نقدر سوه‌رم . شیمدی شونلری کوردیکم زمان ...

سوزلرینی سویلیه‌بیلدی.

فخیا افندینك عادتا چوجق کبی اغلامه‌سی طوته‌جقدی. بوتأثری منع ایچون کوزلرینی یره ایندیردی. رفقاسندن بری کوله‌رك کندیسنه دییوردی‌که :

— لکن افندی حضرتلری، تکرار اولنمش اولسه‌کز...

اوزرنده کموش رنکنده قیللرك کوزلکه‌باشلا- دینی اوزون صقالنی برلس خفیف ایله اوقشا- مقلقتی متعاقب آجی برتبسمله مقابله ایتدی :

— جانم افندم، بوندن صوکره ...

— نه‌دن افندم نه‌دن ؟

تام بوصره‌ده برآلای قبطی قادینلری آل دوکه شالوارلرینك پچالریله چایرلرك طراوت نثار اوتلرینی اوته‌یه بری‌یه‌ایته‌رك بونلرك اوکندن کچیوردی . قیوراق ، عشوه‌باز بر قبطی قیزی لسیمك تموجاتیله اوته‌یه بری‌یه اوچقده اولان

باش اورتوسنك اوجنی محجوبیتنی ستر ایچون کویا یوزینه اورتمکه چالشه‌رق:

— بکم، سزده آمان، آمان » شرقیسنی سویلیه- یمی ؟ دیه عشوه بازانه برادا ایله صوریپوردی.

فخیا افندی کولدی. فقط بوکولمکده آجی برتأثر واردی . حدت وتأثرینی کوسترمامك ایچون :

— آرتق، قایغه بینه‌لم . دیدی .

کوچك اسکله‌یه طوغری یناشدیلر . بومشی وحرکتلری ظرفنده کندیلرینی اوزون، سوره‌کلی برقهقهه تعقیب ایدییوردی .

بیکلرجه ارباب تفرجك اینوب بیندیکی اوکوچك اسکله‌ده نقدر غلبه‌لکدی . نهایت اورایه یاقلاشدیلر. شیشمان‌لزومندن پك شیشمان برقادین قایغه بینمك ایچون مشکلات چکیوردی . فخیا افندی بواختیارقادینك الندن طوتدی. بینمسنه

یاردیم ایتدی. قایغه کنیش قارنی یرلشدیردیکی زمان کندیسنه معاونت ایتمش اولان بو ذاتك یوزینه باقدی ،

— آ، فخیا افندی ... دیدی .

افندی بوقادینك کیم اولدیغنی بردرلو تخطر ایده‌میوردی . فقط دوشونمکده وقت قالمدی. شیشمان خانم صبرسزلقله ساحلده برینه باغرییوردی :

— قیز، هادی کلسه‌ك آ.

فخیا افندی براز چکلمکه مجبور اولدی . اون یدی یاشلرنده برقیز لوند اندامیله ، خرام دلفریبی ایله اسکله‌نك قدمه‌لرینی اینیوردی . قایغه چنکللی دیکنکنی ربط ایدرك ساحلدن آیرلمامسنه دقت ایدن اختیاردیکنکجی بیله برقاریش آغزینی آچه‌رق بوملاحت ممتازه صاحبه‌سنه قارشی متحیر قالمشیدی، قایغك براز آچیلمسنه بیله مساعده

ایتدی. قیز برکبك خرامان حرکت چالا کیسیله صنداله آتلادی . شیشمان خانمك قارشوسنه اوطوردی . سیاه آلپاقدن یاپیلمش فراجه‌سنك اتکنی قایغك ایچنه کوزلجه یرلشدیردکدن صوکره یکده اینجه اولیسان قولالی یاشماغنك پچمنی دوزلتدی . قاملیا رنکنده پنبه، بیاض برتن . سمورکی کور، یموشاق صاچلرینی آزاوزونجه‌یینه اورنکده قاشلرینی الایی آکدیرر رنکده لطیف ایری کوزلرینی یکدیکرینك ایچنه کچمش ستیزه‌جو، اوچلری قیوریق اوزون کیرپیکلرینی اوزون بر وجود . مینی مینی یوصری‌الارینی یوزنده تووالت همان هیچ یوق . بونه طبیعی لطافت ، نه جید ملاحت. فخیا افندی بو انموزج لطافتی تماشایه وقت بوله‌مدی، شیشمان قادین بر فریاد جان خراش ایله :

— چوجق، نره‌ده، آیول، چوجق نره‌ده ؟ دیه

باغرییوردی. آلنی، یدی یاشلرنده تخمین اولنان ضعیف، صاری، سیسقه برچوجق براز اوته‌ده سیار یمشجیدن آلدیغی یشیل اریکلری جیبلرینه طولدیررکن والده‌سنك آجی فریادلرینه جواب ویرییوردی:

— آننه، کلیورم، کلیورم.

بوچوجغی کورمزفخیا افندی طانیدی. بوکندیلرینك اوچ درت أو ایلروده قومشولری ذکائی افندینك اوغلیدی. فخیا افندی قوناغنه کلیرکن علی الاکثر بوکا یولده تصادف ایتدیکی زمان چوجق همان فیرلار، شاپ دییه افندینك آلنی طنین انداز بربوسه ایله اوپردی. صوکره‌ده یوزینه باقاردی. بوباقش «ایشته بن بووظیفه‌می ایفا ایتدم، سن‌ده مقابلنی یاپ» دیمك معناسنه کلیوردی. اوزمان فخیا افندی براز یوزینی اکشیده‌رك کیسه‌سنی چیقاریر، ایچندن پرسیلك

غروش بولوردی. بونی‌ده فدیهٔ نجات اولەرق بوچوجغه ویردی. بوعطیه‌یی النه آلەرق بیاض رنکنه مائل کوزلرینی قاپدیردقدن، بونکله آلەجغی لبلبی توزیله کچی بوینوزینك لذت خیالیه‌سیله دماغنی شیرین مذاق ایلیه‌رك، دودا- قلرینی شدتله شاپلاتدقدن صوکره او الی یینه اوپردی. اونی متعاقب بقال دکانینه طوغری آلەبیلدیکنه قوشاردی. فخیا افندینك عربه ایله کلوب کیتدیکی کونلر بویارامز چوجق ایچون عادتا بریوم ماتم اولوردی. اوکون اوته‌یه بری‌یه فیرلادوب آتدیغی طاشلرله برایکی جام قیرمق، محله کوپکلرینی رجمه قالقشمق اونك ایچون طبیعی برمصلحت حکمنه کیررردی. یدی یاشنده‌کی بوآقاجان یارامز چوجغی محله‌ده طانیمیان همان کیمسه یوقدی. بتون محله‌لی بی حرصندن، تأثرندن آغلادان بوچاپقین مزاجلی چوجغك آدی خرم ایدی.

فخیا افندی بوچوجغك سیار یمشجیدن جیبلرینه طولدیردیغی اریکلری برطرفدن آغزینه طیقشدیره‌رق کوتور کوتور یدیکنی کوردیکی زمان:

— آمان، بنه بزم یادکار، دیه بیلمشدی.

خرم «کلیورم» آوازه‌سیله زیپلایه زیپلایه اسکله‌یه کلدیکی صره‌ده فخیا افندی کوزینه ایلشدی. بونعمت غیرمترقبه‌چوجغی سویندیردی. همان یانه یاقلاشدی. اریك طولی شیشکین آغزینی اویناده‌رق اکلاشلمز برصدا ایله:

— النی اوپه‌یم، عموجه بك. دیدی.

فخیا افندی النی اوزاتدی. چوجق اریك صولری آقمقده اولان آغزیله او اله شاپیرتیلی بر بوسه قوندیردی. آرتق کیسه‌یه طاورانمق صره‌سی فخیا افندی‌یه کلمشدی. فقط اوصره‌ده قایقلرینه بینه‌جك اولانلر اسکله‌یه طوپلانمش،

هرکس بومنظرهٔ مضحکه‌یه باقیور. شیشمان خانمك آرتق جانی صیقلدی:

— یومروجق، حالا سلیمی بکلیه‌لم، فریادیله اورته‌لغی تتره‌تدی. چوجغی‌ده او خوف ایله قایغه آتلادی. فقط ضربه‌لی برچیمدك اونی‌ده ناله‌زن ایلمشیدی. چوجق آوازی چیقدیغی قدر باغیردیغی صره‌ده آننه‌سنك یانه اوطورمق ایستیور، شیشمان خانم ایسه او راحتسزلغه تحمل ایده‌میه‌رك بوصتاری چوجغی ایتیور، قارشویه اوپرهٔ ملاحتك یانه اوطورمغه مجبور ایدییوردی. قیزبوحالدن فنا حالده محجوب اولدی. چهره‌سنی لطیف براحمرار قاپلامشیدی. فخیا افندی نظرلرینی اوملاحت مجسمه‌یه قاپدیردیغی صره‌ده قایغی‌ده اوزاقلاشیوردی. والده ایله چوجق آره‌سنده حالا اوجاذبه‌نك بقیه‌سی دوام ایدییور، قایقجی‌ده بوآغر، مزعج یوکاره قارشی

جهری اوله‌رق کراراً (لاحول) اوقیوردی.

فخیا افندینك ایکی جفتـه قاینی یـناشدی. اونلرده بیندیلر. آهسـته برجریان ایله درهنك منصبنه، کوچك‌اطه‌یه‌طوغری کیتمکه باشلادیلر.

فخیا افندی دوشلیوردی :

— عجبا بوذکائی افندینك قزیمیدر ؟

* * *

فخیا افندی قوناغه او اقشـام عودت ایدر ایتمز کهیا قادیندن صورمشیدی :

— بزم‌قومشوذکائی افندینك برقیزی‌وارمی؟

کهیا قادین ذکا ودرایتی کوسترمه‌جك برطور استعجالکارنه ایله جواب ویردی :

— نکاریمی صوریورسکزافندم ؟ اوذکائی افندینك قیزی دکل بسلمه‌سیدر.

— بسلمه‌سیمی ؟

— اوت‌افندم بسلمه‌سی. ذکائی افندی‌اذمید

جـوارنده بریرده مأمور ایکن اوکسز اولان بوقیزی بسلمه‌لکه آلمش ، بیوتمش، تربیه‌ایتمش. نه‌یلان سویلیه‌یم، ملك کبی برقیز. هله‌تربیه‌سی.

تربیه‌سی مسـئله‌سی براز فخیا افنـدی‌یی دوشـوندیریوردی . اوز اوغلنـك تربیه‌سی، کاغد خانه‌ده کوریلن اومنظرهٔ ادب، بوکا شبهه براقیرمی‌یا! فقط، نه‌معـلوم. بلکه قیزده طبیعی وخلقی اوله‌رق برتربیـه واردر . فخیا افندی متصـل قیزی کوزندن دوشورمیه‌جك تأویلار. له معذور کوسـترمك ایستیور ، اونك ملاحت طبیعیه‌سنه نقیصه ویره‌جك شـائبه‌لری اوزرینه قوندیرمق ایسـتمیوردی . فقط نیچون ؟ فخیا افندی‌ده بونك سببنی اکلایه‌میور ؛ فقط بونده بر سـائق وار. برجاذب حس میلان موجود .

فخیا افندی کندی کندینه صوریوردی :

— عجبـا بن نکاری کرچکدن سـومش

اولیه‌یم ؟

صوکره صقالنی اللریله اوقشیوردی. اوزرنده کوریلن تك توك اولقدن زیاده بیاض قیللر او سوأله لسان حال‌ایله‌جواب‌ویرمك‌ایستیورلردی:

— آدم بویاشدن صوکره ...

کهیا قادین افندینك سوأللرندن ایشکیللنمش ایدی . قیزك مدایحنی آغزندن دوشورمیور ، کوزللکنی، جوانلغنی اوقدر مدح ایدییوردی‌که نهایت‌فخیا افندی طیانه‌مدی. کهیا قادیندن ایکی اوچ کون صوکره صوردی :

— ای! بو قیزی ایسـته‌مش اولسه‌ق ، بکا ویررلرمی؟ یاشم بر پارچه کچکین اما ...

کهیا قادین آله‌جغی بخشیشلرك‌ذوق خیالیسیله بلبل کسیلمشدی:

— نه دیمك افندم . سز ایستدکدن صوکره اوسزه چاپه اولور. بویله بر نعمتی عجبا تره‌ده

بوله‌جق. قوجه قوناغه خانم اولمق عجب اونك خیالنـدنمی کچردی؟ بو، اونك ایچون نه بیوك بر سعادت؛ هم بن زهرا خانمده براز آچدم .

« افـندی حضرتلری ایسـتدکدن صوکره اوکا قول،قربان اولسون»دیدی. یارندن‌تیزی‌یوق...

بوسوزلر فخیا افـندینك حسیات قلبیه‌سنی اوقشیوردی . تأهل عالمنـده چکدیکی عذابلر، ایشکنجه‌لر بتون پیش نظرندن سیلنمش ایدی. شیمدی پیش نکاهنـده نهـایتی کلمز بر یشیللك تصورایلیوردی. اوراده، اوچمزار آره‌سنده‌نکار سیاه آلپاق فراجه‌سیله کزینیوردی .

کهیا قادینك « یارینـدن تیزی یوق » دیمش اولمسـنه فخیا افـندی پك‌ده موافقت جوابی ویرمدی .

— برکره والده‌دن صورسه‌کز . دیدی.

کهیـا قادین کبارلقدن هیچ آیرلمیـان والده

خانم افندی یه بو مسئله یی آچدیغی زمان ولوله قوپمشیدی :

— نصل، نصل؛ دییوردی. صدق اللهه، بر دانه جك اوغلمه بر بسلمه آله یم، اویله می؟ محله ده ایکی نمدك کیمسه قالمدیغی حالده اومندارلری اومه کتیره یم ، اویومورجق اوغلانی قوناغه صوقه یم اویله می؟ بنم عالمه رذیل اولمغه وقتم یوق. یووو! باق بن اویله کپازه لك ایسته مم . اوغلم ، اولمك ایستیورسه اوکا قیزمی یوق. صاچلرمك تلی قدر. والده خانمك فریادی اورته لغی طوتدی . او کون ده بتون محله یه بوحوادث یاییلدی .

بوحوادثك توسع وتشعبی اشقه برچوق نظریه لره محل آچدی . فرضیات وقوعات حالنه تحویل ایدیله رك بیك درلو سوزلر سویلنمکه باشلاندی . محبت وقوعی ، تلاقی حصولی ... آرتق نه لر، نه لر .

آغر باشلی خانملر :

— بوایش اوکهیا قادینلك باشی آلتندن چیقمشدر، دییورلر . دها ایلرویه کیدنلرایسه :

— ذاتاً بن اوقادینك کوزلرینی بکنمزایدم، ده قرارقیلیورلر. وبونی متعاقب ایکنجی زوجه سنك سرکذشت حیاتنده کهیا قادینك ایفا ایتدیکی مهم رولری تعداد ایدوب طوریورلر . والده خانم افندی بوقدر کفت وکویه تحمل ایده مدی.

— یا او ، یا بن . دیدی .

فخیا افندی نکاری ترجیح ایتدی . خانم افندی اشیاسنی طوپلیه رق یوکسك قالدیرمده اولان دیکر خانه سنه نقل ایلدی .

***

شیشمان زهرا بسلمه سنی ایلك طلب وقوعنده مع المنونیه فخیا افندی یه ویردی. قیز بر آز چین جبین کوسترمك ایستدی . فقط زهرا

آغزینی آچمشیدی :

— بویله برقسمت عجبا نره ده بولنور. قوجه قوناغمك خانم افندیسی اوله جقسك. آتلر، آرابه لر، جاریه لر.... کافر، بو بنم اومك قسمتی. اوغورسز قیز! یوقسه سن ده اوطالع نه کزر.

سوز کسیلدی. قیزك اکسیکلری وار. ایکیوز لیرا قدر آغیرلق ویرمك لازم. اویله یا! بوقیزی بو بویه قدر بسله مشلر، بیوتمشلر، تربیه ایتمشلر. فخیا افندی یشیل اطلس کیسه درونه ایکیوز اللی لیرا قویدی، کوندردی. اونلرده نکاری کوندردیلر. برکوهره قارشی معدن پاره ایله معامله تداول جریان ایتدی . مسئله حسن صورتله نهایت بولدی والسلام .

***

فخیا افندی حیاتنده اوچنجی دفعه اوله رق حجله زفافه قدم باصدیغی زمان دلداده سنك یك

ایو بیلدیکی وبیکارجه دفعه قلباً تکرار ایلدیکی اسمنی صورمق صورتیله برمکالمهٔ افتتاحیه قپوسی آچمق ایستدی :

— افندم، اسمکز؟

— نکار جاریه کز، افندم.

فخیا افندی براثر درایت وفطانت کوسترمك ایستدی :

— یوق ، یالکز نکار اولز ، سزه بوندن صوکره نکار فطنت خانم چاغرسونلر . شاعره فطنته اسمجه مشابهت موجب یمن ومسعدتدر. دیدی . خانمك اسمی ده ارتق نکار فطنت قالدی.

آه ، فخیا افندینك بواثر درایتنی، شاعره لره اولان بومیلان وتوجهنی ایکنجی زوجه سی طوتمش اولسه ایدی ، افندی ایچون آرتق قاچه جق بریر بولنورمی ایدی، بیلمم!

باغ حیاتك یتشدیرمش اولدیغی بو زهرهٔ

لطافت حقیقهٔ کوزلکده ، فطانتده نادر بولنور قادینلردن ایدی. فخیا افندی پك چابوق نکار فطنت خانمك زبونی ، مسحوری اولدی . فخیا افندی زوجه‌سندن فوق العاده ممنون قالمشیدی . فقط عارسز لقده یکدیکریله مسابقه ایدن زکائی افندی ایله اوغلی خرم آره صره جانتی صیقیوردی. خرم آرتق طویه طویه فخیا افندینك الینی اوپمکه ، شیمدی چیل چیل ایکیلکلری ، آره صره چاره‌کلری آلمغه ارزوسی درجه‌سنده موفق اولمدن زکائی افندی اوزاق بریره مأموریت آلدی . زوجه‌سیله برابر خانه‌یه کان او بلای مبرم‌ده بوصورتله قوناقدن مندفع اولدی ، کیتدی.

برسنه صوکره بونلرك برقیز اولادی دنیایه کلدی ، اسمنه سانحه قویدیلر. فخیا افندینك قلبنه ـ غلو حس شاعرانه ایله ـ بویله سانح اولمشیدی . قیزك ایاغی ده نه قدر اوغورلی

کلدی . فخیا افندی قلمنك مدیری اولدی ، آرتق نکار فطنت خانمی ، سوکیلی قیزینك والده‌سنی دها زیاده سویپوردی ، دها بیوك بر حرمته مظهر ایلیوردی. لحوسه جمعیتی پك پارلاق اولمشیدی . بتون قومشولر دعوت ایدلدی . یمکلر ینلدی . علائم شادمانی ومسرت هرصورتله ابراز ایدلدی . نکار فطنت خانم افندی‌ده قوناغك آرتق قادینی اولدی . هرایشی النه آلدی ، قوماندهٔ امر هپ اوندهٔ . ایکی سنه صوکره‌ده تکرار بر قیزلری دنیایه قدم باصدی ، مینی مینی مائی کوزلی برملك . طوغریسی ، فخیا افندی بودفعه بر ارکك اولاده مالك اولمسنی ایستیوردی . فقط تقدیر الهی یه قارشی برشی دینیله‌مزیا ! بونك اسمنه‌ده ودیعه‌دنیلدی .

نکار فطنت خانم ایکی چوجق آناسی اولدقدن صکره معامله‌سنی براز دکشدیرر کبی اولدی .

آلافرانغه‌لغه ، سوسه‌یك زیاده مراقی صارمشیدی . اول امرده چوجقلرك تربیه‌سی ایچون قوناغه برمربیه آلدیردی . بوصورت تربیه فخیا افندینك پکده فکرینه مطابق کلیوردی ، نظرینه خوش کورونمیوردی . فقط نه چاره ! نکار فطنت خانم برکره بوجهتی التزام ایتمش بولندی . خانم افندی :

ـــ قیزلرمی‌ده کندم کبی جاهل براقه‌جق دکلم آه دییوردی . مربیه‌نك قوناغه آلنمسی عائله‌نك بتون عاداتی بوزمشیدی . مثلا فخیا افندی اوجه قوناغه کلدیکی زمان مسافر وارایسه سلاملقده‌قالیر ، اولدینی حالده حرمه کیررردی . اثوابنی چیقاردقدن صوکره کیجه لکلرینی ، صاری سمور کورکنی کیردی . کوشه پنجره‌سنك اوکنه چکیلدیکی زمان اووخ ... نه کیف ، نه کیف . هله اوچ درت یاشنه کیره‌ن مینی مینی قیزی سانحه اطرافنده بیك درلو مسخره‌لقلر یاپه‌رق کندوسنی

اکلندیردیکی زمان .... اووخ ! نه اعلا عمره فخیا افندی تأهل عائلهٔ هله برآز سعادت بولمغه باشلادینی صره‌ده بویله برمربیه بلیه‌سی باشنه چیقدی . خانه‌سنده‌کی استراحتی بوزولدی . یتاق اوطه‌سندن بشقه بریره کیجه لکله اوطوره‌میوردی . چونکه خانم افندی :

ـــ امان ، بك ! کیجه لکله مادموازللرك اوکنده اوطورمق پك عیب‌مش .

دیور . فخیا افندی بوکانه‌یاپسون . اوطورمقده بویله . یمکنده‌ده برطاقم قیود ومراسم آلتنه کیرمکه مجبور اولدی . مثلا الیله یمکی پك سودیکی بوردك کلنجه فخیا افندی تأثرله اطرافنه باقاردی ، بوردك قتمرلرینك بو یچاق ، چتال محبتنه اصلا کله‌میه‌جکنی اکلاتمق ایستردی . فقط نه‌یاپسون الی اوزاده‌جق اولسه الافرانغه‌لغه پك اوزه‌نمش اولان خانم :

— امان بك ، بو اوقدر عيب ايمش كه . . . ديبور ، قاشلرينى براز چاتهرق عدم ممنونيت علامتى كوسترييوردى . اوللرى فخيا افندى قيزى سانجه‌يى صفره‌ده يانه آلير ، كندى اليله يديرر ، اونكله شقالاشيردى . مربيه‌نك كلديكى كوندنبرى زوالى قيز اونك شدتلى نظرلرى آلتنده عادتا تتره‌يورمشجه‌سنه آغير برآدم‌طوريله طعام ايدييوردى . فخيا افندى غايت سوديكى طاووق بودينى اوكنده كورسه :

— قيزم ، آل سكا كوزل بربود .

ديمكله قالمز ، خانم افندى اوته‌دن آتيلور :

— بك ، رذيل اولدق . هيچ كندى طباغندن يمك آيريليرمى ؟ ديردى . بركت ويرسون مربيه ترجمه‌يه آشنا دكلدى . بوجهتله فخيا افندى آرتق صبر ايده‌مديكى زمان قلباً آتوب طوتديغى كى لساناً ده بو الافرانغه‌لغك افراطى مدايحنده

بولنوردى . اصل بو الافرانغه‌لق عالمك فخيا افندى‌يه كوچكلن جهتى قيزلرينى ايستديكى زمان كوره‌مامسى جهتى اولمشيدى . صباحين ايركن ايستمش اولسه :

— قيزلرك توالتى ياپيليور :

جوابنى آلير ، آلافرانغه‌لغك بوكبى مراسم مخصوصه‌سنه (لاحول) اوقويه‌رق صبرى اولا كورير‌دى . براز اصرار ايده‌جك اولسه :

— جوجقلرك تربيه‌سنيمى بوزه‌جقسكز؟

جوابى يوزينه اوريلور . بشقه بركون براز صوكره جوجقلرينى چاغرمق ارزوسنه دوشديكى كبى :

— سودلرينى ايچيورلر ، جوابنى آلمقله اكتفا ايدر . قلمه كيده‌جكى زمان صورسه :

— شيمدى درس اوقيورلر ، پيانوچاليورلر . سوزلرينى ايشتمكله قلباً متأذى اولەرق چيقوب

كيدردى . بوصورتله فخيا افندى عادتا اولادينه متحسرقالمشيدى . خانم افندى‌ده كيتدكجه كندى اوزرينه نفوذينى تأثيرايتديرمكه باشلامشيدى . نه‌ياپسون ، ايكى اولاد باباسى اولدقدن صوكره . . . خانمك الافرانغه‌لغى آرتدقجه آرتدى ، اسرافى‌ده اونسبتده توسع‌ايدييوردى . بك اوغلنك مشهور موديسترەلرى قوناغك دائمى زيارتجيلرى صره‌سنه كيرمشيدى .

ايكى اوچ دفعه كيديكى اثنايى چيقاروب كنديسنه خلوص وتقرب ايدن قادينلره ويرمك اونك ايچون برذوق حالنى آلمشيدى . فخيا افندى بونلره قارشى برشى‌ديه ميوردى . چونكه زوجه‌سنى سوييوردى ، چوجقلرينه پرستش ايدييوردى . بوحال بويله‌سنه‌لرجه دوام ايتدى . مربيه‌لر برچوق دفعه‌لر دكشديرلدى . فقط بونده افندينك دخلى يوقدى . بوتبدلاته هپ خانم

افندى مداخله ايدييور ويا سبيت وبريوردى . فخيا افندى برازسويلنمك ايسته‌سه خانم‌افندى :

— حرمك ايشلرى ، بكا عائد دكلى ؟

سوزلرينى تكرار ايدرك كنديسنى الزام ايدردى . فخيا افندى يواش يواش اختيار لنيوردى . كنجلكده‌كى سوء معيشتك‌ده بويله براز تأثيرى كورىليوردى ، خانم افندى بالعكس كنجلشيور ، كوزللنيور ؛ هنوز يكرمى بش ، يكرمى آلتى ياشنده . كوربوز ، قوى الوجود ، يناقلرندن آتش صاچيليوردى . سانجه يدى ياشنه كلديكى زمان ذكى ، آتشين برقيز اولمشيدى . كوزل ، ملك كبى كوزل برقيز . كوزلرندن ذكا ، شيطنت آقاردى . فقراق ، يراماز اولان سانجه باباسنه فوق العاده برمحبتله مربوط بولنيوردى . برآرالق مربيه‌سنك اثدن قورتيلوب‌ده باباسنك بوينه صارلديغى و :

— بنم كوزل باباجغم .

دیدیکی زمان فخیا افندی هردرلو کدرلرینی، اندیشه‌لرینی اونودیردی. قیزینی آغوشنده صیقار، اوپر، قوقلاردی. ودیعه آغیرجه طوروحرکتیله آبلاسنه بکزه‌مزدی. اوبر از صیقلغن، بر از مجتنب برقیز اولمشیدی.

فقط اوده ذکی، قورناز وفوق‌العاده کوزل بر قیز اولیوردی. طبیعی اوله‌رق قیوریق بولنان صاچلری لوله‌لوله شقاقلرینه طوغری دوکلدیکی، درین نظرلرینی هرکسك کوزلرینه عطف ایتدیکی زمان بوسویملی، جاذبه‌لی قیز برقوقله کبی کوزل طوریردی. قیزلرك هرایکیسی‌ده والده‌لرینی سومزدی. چونکه او، بونلره قارشی دائما انصافسزلق ایدیوردی، بونلرك اوکوچوجك‌لکلرینی بوکردی، اونلری اغلاتدقجه کویا براشراح طویاردی. یکی کلمش برمربیه خانمك تروتازه لکنی، چوجقلره قارشی کوستردیکی معاملات عیفه‌یی

کوردیکی زمان صورمشیدی :

— بونلر خانمك اوکی چوجقلریمیدر ؟

بوحقلی استفساره قارشی خلایقلر آغزلرینی برقاریش آچمشلردی، قولاقلرینی‌ده قپامشلردی. خانم افندی کیندیکجه اخلاقی دکشدیریيوردی. بر آرالق غریب برخسته‌لغه طوتیلور کبی اولدی. جانی صیقیلیوردی. ثقلت درون، قسوت قلب. خانم افندی کوربوزلکنه، تندرستئ وجودینه رغماً خسته‌لغنه مراق ایدییوردی، صیقیلیوردی، اوزیلیوردی. جلب ایدیلن طبیبلر: «سیکردر، نه‌وارسته‌نی، نورالژی، ایسته‌ری‌در، بیلمم‌دها نه در. فقط مراقه لزوم یوق. خانم افندی کزسون، اکلنسون. صیقلمغه کلمز.» جوابنی ویردیلر. اوت، سیکر، همده دهشتلی برسیکر خسته‌لغی خانم افندی‌یی یدضبطنه کچیرمش بولنیور. بوکا (ایسته‌ری) نتیجه‌سی دییانلر اکثریتی

قزانیورلردی. آرتق بوکا قارشی کیم نه دییه‌بیلور، خانم افندینك ارزولرینه کیم مخالفت ایده‌بیلور ؟ اویله برشیئه جسارت ایدلدیکی وقت نکار فطنت خانمك سیکرلری طوتاردی. آرقه‌سنده اك قیمتلی انوابی اولسه‌پارچه‌لردی، الینه کچن شیلری آتار، قیرار، خردوخاش ایدردی. اقشام اولوب‌ده فخیا افندی‌کلدیکی زمان :

— بوکون بنه سیکرلرمی قالدیردیلر، او یومروجقلرك یوقمی ؟

نغمه‌لریله باشلایه‌رق سانحه‌نك ویا ودیعه‌نك کندی ذوقنه خوش کیتمیان برحرکتی صایار، دوکردی. فقط بوفوران اثناسنده نه‌لر، نه‌لر سویلمزدی. فخیا افندی بر طرفدن زوجه‌سنی تسلیه‌یه چالشیردی، دیکر جهتدن قیزلرینه آجیردی.

— جانم خانم، بومینی مینی یاورولر ه یازیق دکلی؟ اونلری بوقدر خرپالمق روامی؟ دیه‌جك

اولسه نکار فطنت خانم کوزلرینی آچه‌رق درشتانه جواب ویردی :

— نی کنج یاشمده بتیردیلر، کوزللکم، کنجلکم اونلرك یوزندن محو اولدی.

کوزللك، کنجلك... نکار فطنت خانم کنجلکنی لایقیله محافظه ایتمشیدی، لطافت وطراوت نقطهٔ نظرندن ایسه شیمدی‌یه‌قدر اصلا واصل اولمدیغی بر درجهٔ تکامله بولنیوردی. توالتنه کوستردیکی اهتمام او لطافت طبیعیه‌یه بشقه بر فوق‌العاده‌لك بخش ایدییوردی. قاملیا رنکنده رخلر، قویو صاری صاچلر، مائی کوزلر قادین کوزللری آره‌سنده کندیسنه بر موقع ممتاز ویریيوردی. براز طولغونجه وجود، اوزونجه بوی، کنیش اموزوکوکس، پك ایجه بر بل، کوچك وطوبوجه اللر اك مشکلپسند قادینلره بیله :

— یوق، نه‌مه‌لازم قصورسز کوزل.

ديديرتيوردى . حقيقت ، حقيقت قصورسز كوزل. اومينى مينى اغزى احاطه‌ايدن ايكى پنبه دو- داق برازقالينجه‌در، فقط اونلرك اويله برقيوريليشى، بوكوشى واردى كه الك كوزل دوداقلره غبطه فرما اولوردى . بياض ، براق ، لكه‌سز برصره ديش . اوكوزل پنبه دوداقلر قيوريلديغى زمان بياض ديشلر تكميل لطافتلريله عرض چهره ايدرلردى . ديشلرينك كوزللكنه ، كولوشنك لطافته امين اولان نكار فطنت خانم اوفاق بر فرصتى اتخاذ ايدرك تبسملرينى ، خنده‌لرينى اطرافه صاچاردى . چوجقلرى يانينده اولمديغى زمان شن ، شوخ اولوردى . كولردى ، اكلنيردى . اقشام اولوب‌ده فخيا افندى كلديكى زمان خانم افندينك شطارتى قاچاردى . صالونده اندام آينه‌لرينك اوكندن يان‌يانه كچركن نظرلرينى كمال تأنله اورايه عطف ايدردى، هر -

ايكيسنك عكسنى آينه‌ده كورديكى زمان فخيا افندينك حالنه باقاردى، صكره‌ده اوموزلرينى قالديره‌رق تسليه قبول ايتمز برفرط قتورايله اللرينى صيقار، دوداقلرينى ايصيرردى. بونكله‌ده حرصنى آله- مديغى زمان آجى آجى كولردى. بو كريه آميز خنده‌لريله كويا شونلرى ديمك ايستردى:

— ياربى! بونه قسمت ، بونه طالع !

اوت ، نكار فطنت خانم طالعندن مشتكى‌در. زوجنك كندوسى ايچون ايكيوزللى ليرايه صاتون آلديغى پرلانطه كردنلغك اونك نظرنده اون پاره‌لق قيمتى يوقدر؛ يكرمى ليرا مصرفله ياپلمش اولان قيمتدار ايپكلى اثواب اونك ايچون بچاوره‌دن عبارتدر. بوجهتله خانم افندى اونلره هيچ برقيمت اضافه ايتمز. بيقديغى ، اوصاندينى شئ نقدر قيمتلى اولورسه اولسون چيقاروب يرينه ويرر، بوندن هيچ متأذى ، متأثر اولمز؛

چونكه اونلر نظرنده دكرسزدر. او، ايستردى كه يوزندن حرارت شباب فشقيران بركنج اونك زوجى اولسون ، عشقك الك مؤثر نغمه‌لرى، زمزمه‌لرى آره‌سنده الحان سودانك نقراتى اوله‌رق :

— نكار ، نكار، سنك ايچون چيلديريورم.

ديسون . بوبرخيالدى ، اوت خيال . فقط طاتلى برخيال . مخيل اولقله برابر بوخطاب اوكا برحيات تازه بخش ايده‌جكدى . او ، بو حيات اوغرندهٔ هرشئ فدا ايده‌جكدى . فخيا افندى كلوب‌ده زوجه‌سنى اويله برحال تأثرده كورديكى زمان زوالللى آدم مضطرب اولوردى ، صورادى .

— خانم، نه‌كوار، نه‌ايسترسك ؟

— هيچ برشى.

— هكيم كتيرتملمى ؟

— لزومى يوق.

— خواجه خانمى چاغرتملمى ؟

— ايسته‌مز.

— او حالده نه ايسترسك، جانم ؟

— نه‌مى ؟ نه‌مى ؟

فخيا افندى مأيوس، متأثر نظرلريله زوجه‌سنه باقديغى صره‌ده نكار فطنت خانم كمال تأثرله ، اضطراب درونله براز صيقيله‌رق ، ازيله‌رك ديردى :

— نه‌مى ايستيورم ؟ رجا ايدرم ، بنى يالكز براقك.

فخيا افندى اوزمان اوطه‌سنه چكيلوردى. خانم قناپه‌نك اوزرينه كاه يوزى قويون، كاه ارقه‌سى اوستى ياتدقدن، حرصنى، حدتنى الهمديغى طالعنه قارشى فرط عصبيتدن بوزوشمش ، قاووشمش يومروقلرينى صاللادقدن ، قناپه‌نك اوزرينه

مدهش ضربه‌لر ایندیردکدن صوکره یتاق اوطه‌سنه چکیلور، بیهوش یتاردی .

٣

مسعود کامی

او صره‌ده قوناغه مسعود کامی بك کلدی . اون بش یاشنده برکوریوز کنج . کستانه رنکی صاچلری پنبه چهره‌سنك لطافتی آرتدیرمش، الا، سوزکون کوزلری، اوزون ، اوچلری قیوریق کیرپیکلری اونده سویملی ، جاذبه‌دار بر چهره تشکیل ایلمشیدی. پنبه قالینجه‌دوداقلری صورت دائمه‌ده استهزایی اکدیره‌ن بر مأل کوستررر . باقشی پارلاق ، معنیداردر . مسعود کامی فخیا افندینك تیزه‌زاده‌سنك اوغلیدر. پدر ووالده‌سی برچوق سنه‌لردنبری مغنیساده‌مأموراولدقلرندن بوچوجق‌ده اوراده بیومشدر. صاف، جوانمرد بر خلقتده یرادلش اولان مسعود کامی اوراده

مکتب رشدیدن شهادتنامه‌سنی آلدیغی زمان والده وپدری‌دوشونمشلرومذاکره ایلمشلردی:

— بوچوجغی نره‌ده تحصیل ایتدیره‌لم ؟

طبیعی چوجق استانبوله کوندریله‌جکدی . فقط اوراده کندوسنه باقه‌جق برکیمسه لازم . والده‌سی اصرار ایدییوردی :

— چوجق کوچك . یالکز باشنه اوراده نه‌یپار ؟

نهایت فخیا افندی خاطره کلدی. نه اعلا! چوجغه بابا کبی بقاجق بر ذات . ذاتاً مکاتب عالیه‌دن برینه لیلی اوله‌رق ویریله‌جك . هفته‌ده برکون فخیا افندینك قوناغنه کیدر ، اوراده یتار، قالقار . اووخ ! هله بومسئله‌نك صورت حلنی قاری قوجه بولمشلردی . نه چاره اولاد تحصیل وتربیه‌سی انسانی بویله دوشوندیرر. مسعود کامی بوصورتله برکون قوناغه کلدی.

فخیا افندی سلاملقده اوطوریورکن ایکی کوفه قاووغله اون‌بش یاشلرنده برچوجغك ورودی کندوسنه خبر ویرلدی .

فخیا افندی مغنیسا قاووغی‌ده سوه‌ر، ارکك چوجقلری‌ده مسعودکامی‌یی حضورینه کتیرتدی. بناقلرندن قانلرك فشقیرمق ایستدیکی بوقرمزی یوزلی، تندرست کوزل چوجق فخیا افندینك بردن توجه قلبینی جلب ایتدی. زواللی آدم، برارکك اولاد، بقای نسلنه خدمت ایده‌جك بویله پنبه‌یناقلی قوی، کوریوز برارکك اولاد خیالنی قاچ دفعه‌لر بیش‌کاهندن کچیرمشیدی . صکره‌ده اوامیدك حصولی زمانی کچمش اولدیغنی اکلایه‌رق پك اینجه برآه سرد چکردی ، قلبی صیزلاردی .

بو جهتله مسعود کامی‌نك ورودی فخیا افندی‌یی صیقمدی. بالعکس ممنون ایتدی. چوجغی

آلندن طوتدی ، حرمه کتوردی . نکار فطنت خانمی کوردکاری زمان فخیا افندی دیدیکه :

— اوغلم، تیزه‌نك الی اوپمزمیسك ؟

مسعود کامی حرمتله، تردده بر ایکی آدیم ایلرولدی. هیچ‌طانیمدیغی، کورمدیکی برقادینك الی اوپمك اونی محجوب براقیوردی. چهره‌سی بسبتون آل برونك کسب ایتدی. انظاری یره معطوف اولدیغی حالده کندوسنه اوزادیلان‌اوالی اوپدی . نکار فطنت خانم چوجغك محجوبیتی کوره‌رك متبسم بولنیوردی. فقط او پنبه رنکه ، الا کوزله ، اوزون کیرپیکلره دقت ایتدیکی زمان قلبنده برشی اویندی . خانم افندی قلبنده یکی امیدلر ، هیجانلر اویاندیره‌ن بو چوجقدن صوردی :

— اسمکز نه ؟

چوجق دهازیاده‌صیقلدی. شقاقلرنده بر قاچ

تر دامله‌لری کورونیوردی . مع‌مافیه جـواب ویرمك لازمدی. حرارتلی نظرلریله کندوسنی دها ایلك ملاقانده بلع ایتمك ایستین بوقادینه قارشی محجوبیتی کتمه چالشه‌رق، اوکاده موفق اوله‌مامق صورتیـله بسـبتون شـاشیره‌رق جـواب وترددی ایما ایدن برصدا ایله جواب ویردی :

— مسعود کامی قولکز افندم .

— قولکز نه‌دیمك، یوق، سن بزم اوغلمسك.

نکار فطنت خانم بونی متعاقب سوزینی فخیما افندی‌یه خطاب ایتدی :

— نه‌کوزل اسم دکلی بك ؟ مسـعود کامی، مسعود کامی ....

صـوکره یالکز فخیما افندی‌یه ایشـتدیرمك ایستیورمش کبی :

— فقط نه‌محجوب چوجق .

جمله‌سنی علاوه ایتمشیدی .

حقیقت مسعود کامی محجوب، صاف، جوانمرد برچوجقدی. کندیسنی اولادکبی قارشولایان بو قادینه قارشی والده‌لك حرمتی ایفـا ایچون کمال تعظیم ایله بر ایکی آدیم ایلرولدی. ادب واحترام ایله کندوسنه اوزادیلان الی اوپدی. نکار فطنت خانم بررعشهٔ آنیه‌یه اوغرادی. کوزلرنده صانکه برشمشك چاقش، شرارەلر حاصل اولمشیدی . فقط اوا آنده عقلی باشـنه کلدی. زوجی دقتلی نظرلریله کندیسنه باقیوردی. اوکوزل چهره‌یه ، اولطیف وجهه بردفعه دها باقدی . صـوکره بردن بره بولندیغی نقطـه‌نك نزاکت واهمیتی تفرس ایتـدی . اللریله چـوجغی برازایلرویه سوق ایدرك پك مشـفق اولمسنی التزام ایلدیکی نظرلریله بواتش نثار چهره‌یی‌اوقشادقدن صوکره فخیما افندی‌یه طوغری تمایل ایتدی ویالکز اونك ایشتمسی ایچون سویلیورمش کبی یواشجه :

— بزم‌ده بویله برارکاك چوجغمز اولسه‌یدی..

دیدی .

فخیما افندی زوجه‌سنك بوتحسری ناله‌سندن متأثر اولدی. کندیسندن زیاده زوجه‌سنی تسلیه ایتمك ایچون نه‌دیه‌جکنی شاشیردی. زوجه‌سنك شیمدی‌یه قـدر برارکاك اولاده مالك اولمامقدن متـولد اضطرابنی بیلمیوردی. اویله برحس تأثرامیزینی اکلایه‌مامشیدی. برآن ایچنده محاکمات فلسفیه‌سنی یوروتدی . دیمك اولیورکه زوجه‌سنك قیزلرینه قارشی اولان معاملات عنیفه‌سی، خرچینلقلری، سیکیرلری ، اضطرابلری بتون برارکاك اولاد محرومیتـدن ، اونك تحسرندن تولد ایلیـور ایمش. زوالللی قادین ! فخیما افندی بوحـکم منطقینك فکراً اعطاسندن صوکره صقالنی بردفعه دها اوقشادی، کندی کندینه :

— آرتق بو یاشدن صوکره ... دیبوردی.

ارکاك اولاد متحسری بوزوللی قادینی تسلیه ایتمك ایستدی وایشیدیله‌جك بر صورتده :

— جنـاب حق ایشـته بزه بر ارکاك اولاد کوندردی ؛ دیه بیلدی .

وبونی متعاقب مسـعود کامی‌یی خانمك اللری آره‌سندن آله‌رق پدرانه برشفقت ومحبتله اوپدی:

— ارتق سـن بزم اوغلمزسك ، یاوروم ؛ دیدی . صـوکره نکار فطنت خانمـه نظرلرینی عطف ایدرك علاوه ایتدی :

— نه‌کوزل چوجق دکلی ؟ خانم .

نکار فطنت خانم اوصره‌ده کوزلری اوکنده تجسم ایدن بومنظره‌یه باقیوردی. فقط کوزلری بر شی فرق ایتمـوردی . بو جهتـله فخیما افندینك سوزینه جواب ویرمدی. فقط برحملهٔ عصبی ایله چوجغی بردن بره‌طوتدی، قوللریله کندینه طـوغری چکدی ، بوضربه‌یه تحمل ایده‌میه‌رك

زوالای چوجغك فسی دوشمشیدی. اوکور، صاری صاچلراوزرینه دوداقلرینی تماس ایتدیردی.

— اوت، اوت؛ آرتق سن بزم اوغلمزسك. دیه بیلدی. دهازیاده سوزسویلمکه خاتمده مجال قالمامشیدی. یالکز بولنمش اولسه اوزون اوزون اغلایه جقدی، خنچقره خنچقره فریاد ایده جکدی.

خانم کندینی ضبط ایده میه جکنی اکلادی. اورادن چکیلهرك یتاق اوطه سنه کیتدی. او زمزمهٔ عشقك تأثیرات ساحرانه سیله آغلادی. طالعنه قارشی یومروقلرینی صیقدی. اوکاضربه لر اتحاف ایتدی. اوت، ایشته شیشمان زهرانك بسلمه سی نکارفطنت خانم افندی ده طالعندن بوصورتله مشتکی ایدی.

***

نکارفطنت خانم اوکون یتاق اوطه سندن

چیقمدی. اقشام یمکنه چاغرد قلری زمان «برآز راحتسزم؛ کله میه جکم.» جوابنی ویردی. فخیما افندی مسعود کامی ایله قیزلرینی ومادموازلی یمك ماصه سنك اطرافنه طوپلیه رق شاطرانه بر صورتده طعام ایتدی. مسعودکامی اوکونکی فوق العاده قبولدن متحصل حیرت وتعجبی حالا ازاله ایده مامشیدی. فخیما افندی مسعودکامیدن قیزلرینه بحث ایتدیکی صره ده:

— سانجه، سکا کوزل برآغابك، قیزم.

— ودیعه، اغابکی بکندکمی، جیجیم؟

دیبوردی. بو ملکچهره لی قیزلرده آرتق مسعودکامی یه «آغابك» «آغابك» خطابنی بر معصومیت طفلانه ایله ایرادایدوب طوربیورلردی. یمکدن صوکره فخیما افندی براز زوجه سنك اوطه سنه اوغرامق ایستدی. مادموازلله قیزلر مسعودکامی یی کندی درس اوطه لرینه کتورمك

آملنه دوشدیلر. سانجه مسعودکامینك النمدن طوتهرق دیبوردی که:

— آغابك! سکا پناروملری کوسترمیم. یا ببکلرمی کورسه ك بابیلیرسك، هله بر (پولیشنیل) م وارکه بك سوه رم. آغابك، سنك پولیشنلك وارمی؟

— خیر.

— ببکلرك؟

— یوق.

— پناروملرك؟

— اوده یوق.

— واه! واه! اغابکجکم؛ بن سکا ویریرم.

یدی سکز یاشلرنده بولنان سانجه بویله برآغابکه مالك اولدیغندن طولایی کندیسنی بك مسعود عد ایدیبوردی. همان اوطه نك طولابلرینه قوشدی. مادموازلك براز حدتلی وناخشنود نظرلرینه اهمیت

ویرمکسزین بویکی وکوزل آغابکسنه یاندیغی زمان کوزلرینی قپایان، قالقنجه آچیلن قوقلاسنی کوستر. مك ایستیوردی. ودیعه آبلاسنك بومشغولیتنی کوره رك مسعود کامی یه یاقلاشدی. اونك دیزلری اوزرینه بینمك ارزوسنی اظهار ایلدی. مسعود کامی التی یاشلرنده کی بوجانلی ببکی قوجاغنه اوطورتدی. ودیعه برازپلتك طرز تلفظیله مسعودکامیدن صوریبوردی:

— آغابك، سن فرانسزجه بیلورمیسك؟

— خیر.

— یا، پیانو چالمق؟

— اونی ده بیلمم.

— آ! بونلری شی؟

ودیعه بووقوفسزلقلره قارشی التی یاشنده کی برچوجق لسان استغرابنه یاقشه جق برطرز حیرتله اوندایی صالیوبرمشیدی. مسعود کامی

اوزمان اوتاندی ، بومینی مینی قیزك قارشوسنده
جـابندن یرلره کچبور ظننده بولوندی . دیمك
او برشی بیلمیـوردی ، هیچ برشی تحصـیل
ایتمامشیدی . شمدی یه قدر اوکرندکلری آلتی
یاشنده برمینی مینی قیزك قارشوسـنده کندیسنی
محجوب براقمیه جق درجه ده جدیت واهمیتی حائز
دکلدی . مسعود کامی قلبندن نه لرعزم ایدییوردی ،
نه لرتصور ایدییوردی : او ، کوزل تحصیل ایده جك ،
پیانو اوکره نه جك ، فرانسزجه بیله جك ، برکبار
ارکك اوله جق .....

ودیعه مسـعود کامینك بووقوفسزلغنی فرا -
نسزجه اوله رق مربیه سـنه اکلاتمق ایچـون
دیزلرینك اوزرندن صیریلورکن ، سانکه طولابده
آرایه آرایه بولمش اولدیغی پولیشـینلرك اینمی
چکمرك بویکی آغا بکنك حضـورنده زیپ زیپ
صچرادیغی صرده قهقهه لرله کولمکه چالیشیرکن

مسعود کامی بونلری دوشنیوردی. اوت ؛ او ،
تحصـیل ایده جك ، برانسـان کامل اوله جق ؛
فکراً بوکا عزم ایدییوردی.

***

مسعود کامی یه خانم افـندی حرمده براوطه
تخصیص ایلدی . بویکی مسـافرك اوطه سـنده
هرشیئك منتظم اولمسنه اعتنا ایدییوردی. قار -
یوله سنك جینلکلرینی کنـدی الریله آصـدی.
بیـاض ایپك جینلکك منظره سی اوکا خوش
کورونمیـوردی. بتون کنـارلرینه مائی قیرمه لی
آطلسـلر دیکدیردی. آچیـق ماوی اطلسـلرك
قیورملری آره سنده تموج ایدن ایپك برونجکلر
اوجله یه بشقه برمنظرهٔ پرستشکار بخش ایدییوردی.
نکار فطنت خانم کندینه کلینلك اوطه سی حاضر -
لیورمش کبی بونی کندوسنه مهم ومعتنا بروظیفه
عد ایدییور ، بتون اکسیکلری دوشونیور ، مسعود

کامینك شیمدی یه قدر اصلا کورمدیکی ، تصور
ایتمدیکی وسائط استراحت استحضار اولنیوردی.

نخیا افندی زوجه سنك بو تقیدنی درونی
بر تأثرله کوریور ، کندی کندینه :

— ارکك اولاد تحسری ، زواللی قادین ؛
دییوردی ، زوجه سنك بوایچلی حالنه آجیوردی.

مسـعود کامی آرتق عائله افرادندن ، اونلرك
اك محترم ومعززلرندن بری اولدی. اونك بتون
آرزولری اسعاف اولنیور ، بتون املاری همان
اجرا ایدیلیور وبونلر هیچ کیمسه نك نظردقت
واهمیتنه چارپمیوردی. چونکه مسعود کامی قوناغك
بردانه جك کوچك بکی ، نخیا افندی ایله خانمك
تك ارکك اولادی.

مسعود کامی بودرجه اعزاز واکرامك سببنی
حالا آکلیه میور ، کندوسـنه والده سندن دها
ایو باقان بوشفقتلی قادینك معاملات صیانتکارا -

نه سـندن برشی سزه میور ، صفوت قلبی اوکا بو
حقیقتی درك ایتدیره بیلمکدن پك اوزاق بولنیور -
دی . او ، کندیسنه والده لك ایدن بوکنج قادینی
احترامکارانه ، منت پرورانه برحس صاف وصمیمی
ایله سویییوره اوکا :

— ینکه جکم ، دیه خطاب ایتدیکی زمان بتون
برمعصوم ومقتدار قلبك تشکرات متقابلهٔ صمیمه سی
آثاری صاچیلیوردی .

مسـعود کامی نکار فطنت خانمـه « ینکه »
دییوردی . بوصورت خطـاب اوکا پك خوش
کورونیوردی . فخیا افنـدی ، بومحترم اختیار
مسعود کامینك صفوت اخـلاقیه سنی ، وجدان
صاف وباکرینك تحسسات صمیمه سنی پك چابوق
اکلامشدی. بوچوجقده قیزلرده ، صاف ومعصوم
قیزلرده کوریلن بربکارت اخلاق واردی. اوفاق
برشیدن محجوب اولور ، سویلیه جك برجواب

بوله‌من ، قیزارمیر ، تأثرندن اغلایه‌جق ظن ایدیلور . قیزلرکی محجوب اولان ، اوفاجق بر خطاب مواخذه‌کارانه اوزرینه آغلمغه حاضرلنان بواون بش یاشنده‌کی چوجغی زمان ، اوت یالکز زمان تبدیل ایده‌بیله جکدی . اوکا تحسسات و آمال حیوانیه بخش ایده‌جك انجق زمان اوله‌بیلوردی . فقط بکارت اخلاقیه ، عصمت وصفوت وجدانیه زمانك یدتخریب وتأثیرندن آزاده قالیر . زمان جسمه ، بدنه تغییرات اجرا ایده‌بیلور ؛ روحه دکل . نکار فطنت خانم عالم ازدواجده کچیردیکی سکز سنه‌لك برمدت ظرفنده هپ خیالاً زمانك تأثیراتی ، تغیراتی دوشونمش ، بونتیجه‌لراوزرینه کاشانهٔ آمال قورمشیدی .

شیمدی بنه ایلروده حاصل اوله‌جق حیاتك تغیرندن رامید وامل تحرصکاری بکلمك نکار فطنت خانم ایچون ضروری اولمشیدی . اوت ،

اوبکایه‌جکدی . فقط اومقصدك حصولنه نصل تطمین قلب ایده‌بیلوردی ؟ واقعا فخیاافندی یاشلی ، کندیسی ایسه پك کنج ... زوج مخیلنك تمثالی مسعودکامی ... اوهنوز اون بش یاشنده بر چوجق . بونلر نصل تألیف اولنه‌بیلور ؟ بوقدر ضدیتلردن متشکل انقاص آمال ایله نصل بر کاشانهٔ امید وسعادت قوریله‌بیلور ؟ نکار فطنت خانم بونلری دوشونیوردی . کندی آمالنه موافق برنقطهٔ تألیف بوله‌مدیغی زمان قادینلرده پك کریه کورلدیکنی کندیسی‌ده پك اعلا بیلدیکی حالده برسوق عصبی ایله پرماقلرینی یکدیکری آره‌سنده صیقشدیررر ، اونلری تضییق ایدر ، بر طراقهٔ دائمی ایله چیتلادیردی . قلبندن چیقه‌میان ، چیقمغه برطریق بوله‌میان نالهٔ‌لری اطفال ایده‌ن بوچیتردیلر آره‌سنده :

— هله برقاچ سنه کچسون ، دیردی .

نکار فطنت خانمك مسعودکامی یه اولان معامله‌سی پك شفقت کسترانه برطرز وشکل آلمشیدی . بیشکاه خیالنده اره صره تجلی ایدن اوزوج مخیلك تمثالنی امید آتی ایچون ـ قابل اولسه ـ کل پیراقلری ایچنده بیوده‌جك ، (هه لیوتروپ) رایحه‌لریله مسامات وجودینی تعطیر ایده‌جکدی . بوکا استغراب ایتمیکز . قادین آمالی ایچنده اکلاشلمز ، حل اولنمز برچوق سرائر ، معمالر واردر . مسعودکامینك صفوت ومعصومیتدن نشان ویرن صداسیله اونك قلبنی تتره‌تن ، بتون آمال تحرصاتی زیر وزبر ایدن :

— ینکه‌جکم . خطابی اوزوج مخیلك تخطریله قیاران تحسساتی همان منطفی ایدیبور ، بوبللوری صدا اوکا قادینلغك عصمت خلقیه‌سنی اخطار ایلیور . اوت ، اوآنده مادی اولان موقعنی کندوسنه اونوتدیریبور ، اونی طبقات علویهٔ

تخیل ایچنده کزدیریبور ، اوعالم صافیتدن :

— اوغلم ، خطابیله زمزمه‌خوان ایتدیریبوردی . اونی کندیلکندن کچیریبور ، معنویاتنه رام ایلیور . فقط نکار فطنت خانم یالکز قادینی زمان مادیت حیات بتون اشتهاانکیز آمال وتحرصاتیله نظرنده برهیکل الم کبی دیکیلوردی . اوزمان حدت وعصبیتله قالقار ، اوطه‌سنك ایچنده کزمکه باشلاردی . بورفتار جلالك وعصبیتی اثناسنده زوج مخیلك خیالی پیشکاه نظرندن اوزاقلاشیردی ، اوزاقلاشیردی . اویله بر صورتده که اونی یقالمق ایچون خانم قوللرینی اوزاتمق ایستر ، فقط طاقت برنداز برکسلی عضلی اونك سیکرلرینی کوشتمش ، تاب وتواندن دوشورمش برحاله کتیریردی ، اوزمان قولاغنه « ینکه‌جکم » ندای معصومی اوزاقدن اوزاغه کلیر ، بوخطاب اونی دائرهٔ حقیقته کریا صوقق ایستردی . نکار

فطنت خانم بر بی تابی طاقت سوز ایله قولتوقلردن بری اوزرینه او آنده بیغلدیغی صره ده کندی کندینه :

— ینکه ، ینکه .... آه ، نه مستکره خطاب دیردی .

فقط برساعت صوکره مسعود کامی اوطه یه کیره رك کندیسنه «ینکه خانم افندی» دیه خطاب ایتدیکی زمان نکار فطنت خانم بونده موجب استکراه برحال کوره مزدی . بالعکس بوخطاب صمیمی یی ، بوندای عصمت کستری پك لطیف بولور ، اونی موجب انشراح کورووردی .

مسعود کامینك کندی ارزوسی وجهله مکتب ملکیه یه قبولی پك مشکل برکیفیت اولمدی . مکتبك اعدادی برنجی صنفنه قیدی ایچون مسعود کامی معلومات کافیه یی حائز ایدی . قبول امتحانی موفقیتله کچیردی . یالکز بر مسئله منازع فیه

قالمشیدی . چوجق مکتبه لیلیمی ، یوقسه نهاریمی دوام ایده جك ؟ نکار فطنت خانم بیك درلو معذرتلر سرد ایدرك مسعود کامینك نهاری اوله رق دوامنده اصرار ایدییور ، کندیلرینه ودیعه اولان بو چوجغك انجق شو صورتله کوزلجه باقیله بیله جکنی ادعا ایدوب طوریيوردی . فخیا افندی ده بوجهتی التزام ایدیور ، اوز اولادی کبی سودیکی بوکوزل چوجغی هرکیجه ، هر کون کورمك فرصتی قاچیرمامغی ارزو ایلیوردی . فقط مسعود کامینك والده سی ، علی الخصوص پدری بو فکره اشتراك ایتمیوردی . مغنیسادن کوندرد کلری مکتوبلرله چوجغك بویله اوزون سنه لر کندیلرینه بار اولمسنی ممکن دکل قبول ایلیه میه جکلرینی لیلی تحصیلده دها بشقه برفیض اولدیغنی اوزون اوزادی یه اکلاتمغه چالشدیلر . بالطبع بویله آنا ، بابا ، مسعود کامینك اوز ابوینك اول

وارزوسنه مطاوعته مجبور قالدیلر . مسعود کامی ده مکتبه لیلی اوله رق قید ایدلدی .

* * *

مسعود کامی برصباح نکار فطنت خانمه :

— ینکه خانم افندی ! یارین اقشام مکتب آچیلیورمش . دیدیکی زمان برچوق آیاق برزمانك فصل کچمش اولدیغنه خانم متحیر اولوب قالمشیدی . دیمك مسعود کامی اللرندن قاچه جقدی . بوندن بویله کندیسنی آنجق هفته ده برکیجه کوره بیله جکلر ، برکون قارشولرینه الوب اوطوره بیله جکلر . نکار فطنت خانم ده یالکز اوکیجه ، اوکون زوج مخیلنك تعقیبات خیالیه سندن قورتلمش اوله جق ، اونك تمثال مشخصی قارشوسنده کوره بیله جك . بوضروری افتراق موقت نکار فطنت خانمی صیقدی ، قلبنك بیوك برتضییق آلتنده ازلکده اولدیغی حس ایدر کبی حرکتسز برحالده

قالدی . حیرت وتعجبی کوستره رك بوطور والهانه سنی تأویل ایتمك ایچون :

— یا اویله می ؟ نه چاوق ؛ دیه بیلدی . صوکره برقاچ کون دها قاله بیله جکنی ، ذاتاً مکتبلر یکی آچیلدیغی زمان برقاچ هفته دروس اوقونمدیغنی ، فخیا افندینك ده بوصورت حرکته اعتراض ایتمیه جکنی اکلاتمق ایستدی ، برطاقم تأویللی سوزلرله مسعود کامی یی خیلازلغه تشویق ایلمکه چالشدی . فقط بوصاف قابلی چوجق شمدی یه قدر هیچ طانیمدیغی لیلی مکتب حیاتنی خیالنده تجسم ایتدیرمکه چالشه رق مقاومتسوز برهوس سعیك قلبنده اویاندیردیغی متین برامل سائقیله :

— یوق ، ینکه جکم ؛ ایلك کونی مکتبده بولنملیم . جوابنی ویردی .

مسعود کامی مکتبه لیلی یازلمش اولدیغندن بری بوکا داثر برچوق خولیالر قورمش ، پك چوق

رؤیالر کورمشیدی. هیچ طانیمدیغی بولیلی مکتب حیاتی کندیسنه شیمدیدن نقدر ذوقلی، اکلنجه‌لی کلیوردی. او، تصور ایدییوردی: اوچ درت یوز شاکرد؛ هرکون اوراده برلکده اوقیورلر، برلکده کزییورلر، برآرادها کلنیورلر. طعام هپ بردن، یاتمق اویله. بوغریب حیات اونك نظرنده بیویوردی. بعضاً مکتب طرانیه‌تنك چالنمقده اولدیغنی ایشیدیر کبی اولوردی. کندیسنه بر طراقهٔ ولوله انداز آمریتله حرکتی اخطار ایدن بو صدایه تبعیت ایتمك ایچون یرندن فیرلامق، ارقداشلریله برابر برصره تشکیل ایدرك ادیبانه، مطیعانه یورومك ایستردی. فکراً مشغول اولدیغی زمانلرده قوردیغی بو خولیالر نتیجه‌سنده اویله امل ایدییور، عزم وجزم ایلیوردی که اومکتبده اك مطیع، اك چالشقان بر چوجق کندیسی اوله‌جقدی.

بتون معلملری، آمرلری کندیسنی سوه‌جك، اونك محاسن اخلاقیه‌سنی، سعی وغیرتی تقدیر ایده‌جك، اوکا «مستعد، اوصلی» بر افندی دیه‌جکلردی. نکار فطنت خانم دها بر قاچ کون قاله‌بیله‌جکنی کندیسنه تکلیف ایتدیکی زمان بو طاتلی تخیلات انك نظر انتباهنه دیکلمشیدی. اونك اوزرینه بلا تأمل:

— یوق، ینکه‌جکم؛ ایلك کونی مکتبده بولنملیم. جوابنی ویرمشیدی.

***

مسعود کامینك قوناغه ورودی عائله‌جه مهم برائتلافه‌ده سببیت ویردی. فخیا افندی‌شیشمان زهرانك بسلمه‌سی نکاری آلمقده اصرارایتدیکی واونی والده‌سنه ترجیح ایلدیکی زمان خانم‌افندی بوحقارتله متحمل اوله‌مامشیدی.

— یا او، یا بن.

تمنیٔ مددجویانه‌سنه قارشی اوغلنك:

— بنی ایکی دفعه کندیسی اولندیردی. ایکیسنده‌ده بیك درلو مشقت، عذاب چکدم. بوندن طولایی کندیسندن هیچ برشکایت ایتمدم. بردفعه‌سنده زوجه‌می بن انتخاب ایتمش اولمغله بودرجه نجون حدت ایدییورلر. طوغریسی والده‌نك بوحالی‌ده مناسبتسزلك. بن نکارخانمی آلمغه قطعیاً قرار ویردم.

جواب سخیفی وارد اولدیغی زمان بوکبار طورلی متعظم قادین قابوغنه صیغه‌مزاولمش، کوپلره بینمشدی.

— اکلاشلدی، بو بزه استقبال.

حکمیله کندی اشیای ذاتیه‌سنك طوپلانمسنی امر ایتدی. بوکا بشقه عذرلرده بولیوردی:

ذاتاً قوناق کوچوکدی، آغا یوقوشنك براز راطب هواسی‌ده کندینه طوقنیوردی، اساساً

کوچکدن بری یشامغه آلشدیغی یوکسك قالدیرمك بسبتون رطوبتلی هواسی کندیسنه دها موافق کله‌جکدی؛ آرتق نه‌لر، نه‌لر.

بونکله برابر سرزنشلردن، کنایه‌لردن‌ده کندیسنی آله‌مامشدی:

— شیشمان‌زهرا قوناقده کنیشجه اوطوره‌جق یربولور. اوبوم‌وجق‌اوغلان‌ده قوشه‌جق خالی اوطه‌لر، صوفه‌لر بوله بیلور؛ دییوردی. فخیا افندی بونلره آلدیرمدی. نهایت بوقدر قیدسز لقلره هدف اولان والده‌خانم افندی قوناقدن چیقارکن:

— دیلرم اللهدن، ... فریادنی ضبط ایده‌مدی.

یوکسك قالدیرمه‌دکی قوناغه کیتدکدن صوکره بردها اوغلنك اوینه آیاق‌اتمامغه عهد ایتمشیدی. فخیا افندی برقاچ دفعه‌لر زیارتنه کیتدی.

والده‌سندن هپ چین جبین کوردی. زوجنك اصراری اوزرینه نکار فطنت خانم‌ده یوکسك قالدیرمه ، قائن والده خانمك قوناغنه بر کره کیتمشیدی. فقط خانم افندی کندیسنی اوطه‌سنه بیله قبول ایتمدی.

— آدم اولمش‌ده برده‌بکا مسافر لکه کلیور؛ دیدی. کندیسیله کوروشه‌جك برکمبده بولندیغنی اکلاتمق ایستدی . نکار فطنت خانم بوحقارتدن پك زیاده‌حدتلی اوله‌رق‌دوندی . کندی کندینه:

— قائن انا دکلمی ؟ دییوردی . کوردیکی بو معامله‌نك درجهٔ تزللی تنقیص ایتمکه چالیشیوردی.

اوغلك والده‌یه آره صره زیارتلری‌ده آزالمقه باشلادی . فخیا افندینك قیزلری دنیایه کلدیکی زمان اونلری کورمك املی بیله بیوك والده‌خانم افندی اظهار ایتمامشیدی. سوکره‌لری ایسه نکار فطنت خانم زوجنی ید تسخیر وتغلبنه کچیرمش

اولدیغندن والده ایله اولاد وکلین اره‌سنده همان قطعی برمباعدت حاصل اولمشیدی. مسعود کامی کلدیکی زمان قوناقده بیوك‌والده‌نك نامی اصلا یاد ایدلمیور، سانجه ایله‌ودیعه‌بویله بروجودك‌موجود اولدیغنی بیله‌بیلمیوردی. مسعودکامینك‌والده‌سی بیوك خانم افندینك النده بیومشدی . کوچك ایکن‌والده‌سز قالدیغی ایچون بیوك خانم‌کندیسنی کلین ایتمش، اونلرك سعادتلرینی کورمشیدی . حتی مسعودکامی بیوك خانم افندینك اوصره‌ده اوطوردیغی یوکسك قالدیرمه‌دکی قوناقده دنیایه کلمشیدی . اوچ ، درت یاشنه قدر اوقادینك قوجاغنده بیودی. بونك ایچون‌استانبوله ورود. ینك اوچنجی کونی مسعودکامی یوکسك قالدیرمه کیتممك امانی‌اظهارایامشیدی. نکارفطنت‌خانم بونی‌پك‌خوش کورمدی. فقط یکی کلش بوچوجغه قارشی نه‌دیه‌بیلوردی ، اونی بوحرکتندن نصل

منع ایده‌بیلوردی . حس نفرتنی کنم‌ایده‌میه‌جك برطرزده :

— بنه قائن آنا حکایه‌سی تازه‌لنه‌جك؛ دیدی.

مسعود کامی‌یه بر اوشاق ترفیق ایتدیلر، یوکسك قالدیرمه‌دکی قوناغه کوندردیلر. زواللی اختیار قادین اوچ یاشنده اولق اوزره تصور ایلدیکی مسعود کامی‌یی شیمدی اون بش یاشنده کوریوز ، قوی الوجود بر کنج اولق اوزره کوردیکی زمان سوینجندن عادتا اغلامشیدی. بو زواللی معند اختیار قادینی اولاد تحسری بویله مراقلی برحاله قویمشیدی.

— کوزلرمه اینانه‌میورم ،یاورم؛ سنمیسك؟ فریادیله مسعود کامی‌یی عادتا بنه‌درت یاشنده بر چوجق‌کبی اوپوب قوقلیور، اونکله بیك درلو لطیفه‌لر یاپمق ایستیوردی . اوکون ساعتلرجه دوام ایدن مصاحبتلری اثناسنده والده خانم

افندی نه اوغلندن، نه‌کلینی ایله تیزلرندن برشی آچمشیدی . اوراده قالمسی ایچون بیوك خانم‌پك چوق اصرار ایتدی . فقط مسعودکامی‌یه بو قسوت انکیز ویرانه‌ده بر اختیار قادینله ، بنه اویاشده برچوق حلایق اسکیلری آره‌سنده یشامق کران کله‌جکدی . بوجهتله بیك درلو عذرلر بولمق ایستیور، فقط بونلرك هیچ برینی سویلمکه جسارت ایده‌میه‌رك یالکز :

— عیب اولور، عیب اولور، دییوردی.

بیوك‌خانم‌افندی اصرارك فائده ویرمیه‌جکنی اکلادی. برچوق آندویردیردی ، یمین‌ایتدیردی ، هرزمان کله‌جکنه دائر کندیسندن سوز آلدی .

مسعودکامی‌ایکی، اوچ کونده‌بر بوشقتلی‌قادینی زیارته‌کیدییوردی. اوزیارتلراثناسنده سانجه‌دن، ودیعه‌دن بحث آچدی. بونلرك نصل ملك کبی برر

قيز اولديغنى اكلاتدى. بيوك والده‌لك شفقت ومحبتى سنه‌لردن برى منكسر اوله‌رق قالمش اولان بواختيار قابيده حاصل اولمغه باشلادى. بوزيارتلرك، بحثلرك تعاقب وتكررى اوزرينه اووقعه‌دن، عائله‌لرى ايچون بر شين عد ايتديكى اومشئوم ازدواجك عقدندن صوكره كلينك، چوجقلرينك يوزينى كورمامكه عهد ايتمش اولان بواختيار قادينك ضعيف طمارلرى، قادينلق ضعفلرى يوزكوسترمكه باشلايوردى. يالكز قالديغى زمان باشنى صاللايه‌رق، اكرتى ديشلرينى يكديكرينه سورتمك اوزره بردلخراش غجيرتى پيدا ايدرك:

— آه! بوكا سبب اولانلر... بو فلاكتى عائله‌مزك باشنه كتيره‌نلر... ديبوردى. اوزونجه بر آه سرد دها چكيوردى. مسعود كامينك ورودى او جريحه‌لرى تازه‌لمكله برابر التيامه

يوز طوتديرمشيدى. نهايت بركون:

— اوغلم، كامم. قيزلرمى كتير، اوله‌دن اول بركره يوزلرينى كوره‌يم. ديه بيلدى. نكار فطنت خانمى اقناع ايتمك مشكل اولمامشيدى. فخيا افنديسنك اقناع ايچون كونلرجه صرف ايده‌جكى سوزلره، رجالره مقابل مسعود كامينك ايكى كلمه‌لك بر رجاسى نكار فطنت خانمى راضى ايتمشيدى. مسعود كامى:

— بنم خاطرم ايچون؛ ديمشيدى. نكار فطنت خانم‌ده بوكا مقابله‌دن عاجز قالمشيدى.

— پكى، قيزلر كيتسون. فقط بن ممكن دكل اورايه اياغمى آتم. ياپديغى حقارتك آجيسنى حالا اونوده‌ميورم؛ جوابنى ويرمشيدى.

فخيا افندى ايرتسى كونى قيزلرينى مادموازليله برابر آلدى. مسعود كامى‌ده برلكده اولديغى حالده والده‌سنك قوناغنه كيتدى. زواللى

اختيار بيوك والده سويجندن آغلايور ايدى. سومكه يوز طوتمش نظرلرى اوكنه بويله ملك كبى ايكى كوچوك قيز كتيردكلرى زمان نه ديه‌جكنى بيله‌مامشدى، بم بياض صقاليله فخيا افنديى قوچاقلمق ايستيان بومتحشر قادين متصل:

— برخودار اول اوغلم؛ حقمى حلال ايتديم. ديبوردى. كنديسنه قارشى براز متوحشانه معامله ايدن بومينى مينى بيكلرى نصل سوه‌جكنى بيله‌ميوردى. يالكز چوجقلرك يانلرنده طوره‌ن بوفرنك قادينك كيم اولديغنه بيوك خانم افندى عقل ايردره‌ميوردى. فقط شو سعادتلى زمانده بونى صورمغه نه لزوم واريا! بيوك والده خانم شو عائله افرادى ايچنده براكسيكليك كورييور: كابين. اويله ظن ايديبوردى كه اكر شو مسعود زماننده شيشمان زهرانك بسلمه‌سى نكار «خانم ننه‌جكم»

خطاب عفوجويانه‌سيله كلمش، اونك الني اوپمش اولسه ايدى، بو اختيار قادين آرتق كچمشلرى اونوده‌جق، بو قادينك كنديسنه ترجيح ايدلمش اولديغى حقارتى هضم ايده‌جك، شوازدواجك عائله ايچون شين اولديغى فكرندن واز كچه‌جكدى. اوكون بوعائله افرادى بر ايكى ساعت قوناقده قالديلر. بيوك والده آرتق نه ياپه‌جغنى شاشيرمشيدى، نصل اكرام ايده‌جكنى بيله‌ميوردى. بر آرالق اوطه‌دن چيقدى، مجوهراتنك بولنديغى اسكى جوز صندوغه قوشدى. اورادن بيوك آناسنك كليلكندن يادكار اوله‌رق قالمش ايكى بيوك پرلانطه‌لى منكشه ايكنه چيقاردى.

اونلرى كتيره‌رك حفيده‌لرينه طاقمق ايستدى. فقط قيزلرك حوتوزى يوقدى، صاچلرى ده دوكوك بولنيوردى. بيوك والده خانم بونلرى نره‌يه طاقسون؟ بو آلافرانغه‌لغك ايلك مشكلنه

بیوك خانم افندیده برنجی قدمهٔ اکرامنده تصادف ایلمشیدی. کوکسلرینه طاقق ایستدی. مادموازل بوایری، اسکی ایکنه‌لرك کوکسه طاقلمسندن طولایی حاصل اولان تحفلغه تحمل ایده‌میه‌رك ایچین ایچین کولیور. قیزلر متحیرانه باقیورلر. فقط بوغرون اثوابده نه قاتی شی. بیوك خانم بردرلو ایکنه‌لری کچیره‌میور. ودیعه بو اختیار قادینك یوزینه کوله‌رك:

— بن اونی بیکمه طاقارم، دییوردی.

— نه‌یه بیکنه طاقه‌جقسك، کوزلم؟ سن کندك قوللاك. سوزلرینی سویلیه‌رك بر درلو کوکسلرینه ایلشدیرمکه موفق اوله‌مدینی بو نال قدر ایکنه‌لری اوغلنك الینه ویرمك جهتی اولا کوردی:

— قیزلره طاقارسك؟ دیدی.

آرتق بونلر کیدرلرکن اختیار قادین اوغلنه

یالوارییوردی:

— بن اختیارم، کلهم. یاورولرمی هرزمان کتیر، اولزمی؟ صدقاه؛ دییوردی.

بوسوزلریله عنادینی، نخوتنی قیره‌رق کلینك آیاغنه کیده‌میه‌جکنی اکلاتمق ایستیوردی. بونلر قوناقدن چیقارلرکن بیوك خانم مسعود کامینك قولندن طوتدی، کمال محبتله اوپه‌رك:

— اوغلم؛ بوایرلك سندندر، دییوردی.

صوکره ایکی ساعتدنبری قلبنی کمیرن مراقی ازاله ایچون صوردییوردی:

— قوزم کامی؛ اودیره‌ك کبی طوره‌ن، دیلسز کبی سوز سویلمیان قوقوناکیم؟

— او، قوقونا دکل؛ مادموازل. سانجه ایله ودیعه‌نك مربیه‌سی.

— یا!

بیوك خانم بوصوك کلمه‌نك الف ممدوده‌سنی

اوقدر اوزاتمش ایدی که مربیه‌نك نه دیمك اولدیغنی بیلمدیکی حالده سوز سویلمیان، دیره‌ك کبی دیکلی، غیرمتحرك طوران بوفره‌نك قادینك پك‌ده ایو برسلامت اوله‌میه‌جغنی اکلاتمق ایستیوردی.

* * *

ایشته مسعود کامی عائله آره‌سنده بویله برنیم ائتلاف حصولنه سبیت ویردی. اختیار قادینك ده کرار آخیر دعاسنی آلدی. قوناغه عودت ایتدکلری زمان ایکنه‌لرنکار فطنت خانمه‌ده کوسترلدی. بواسکی زمان ایکنه‌لرینك منظره‌سی خانمی مستهزی تبسملر صاچمقدن منع ایده‌مدی:

— غالبا فاملیا یادکاری اوله‌جق... دیدی.

آرتق خصوصی کوروشدیکی بتون احبابلرینه نکار فطنت خانم بوایکنه‌لری کوسترییور، کندیسنه کبارلق، تعظم صاتان قائن آناسنك نه بیچمده برکبار اولدیغنی اثبات ایتمکه یلنیوردی.

بوایکنه‌لر کوستریله‌جکی زمان:

— قائن آناملك چوجقلره هدیه‌سی. نصل کوزل دکلی؟ هدیه‌نك شیقلغنه، قائن آناملك ظرافتنه بردیه‌جك وارمی؟ اه عشقنه.

دییور وقهقهه‌لرله کولیوردی. برکت ویرسون بواستهزالر بیوك خانم افندینك قولاغنه یتشمیور. چونکه بویله دیدی قودیلری یتشدیره‌جك اولنلری بیوك خانم افندی قوناغه، ممکن دکل، قبول ایتمیوردی. بوجهتله نکار فطنت خانم قائن والده‌سنه قارشی یاپمق ایستدیکی معاملات تحقیریه‌یه هیچ بر مانع کورمیور، کندیسنی بوکوزللکی، بتون ملاحت ممتازه‌سی ایله برابر اوغلنه اوچنجی برزوجه اولق اوزره قبول ایتمیان، بورابطه‌یی عائله ایچون شین عد ایلین بوقادینه قارشی طاشیمقده اولدیغی حسیات منافره تکارانه‌سنك سرپنتیلرینی اطرافه صاووریور،

بواختيار قادينك پك شفقت كسترانه اولان شو معامله‌سنى وسيلهٔ استهزا ايدوب طوريبوردى. اوزون برسلسلهٔ شكايت ونفرت تشكيل ايدن بو سوزلرك نفراتى :

— قائن آنا دكلمى ؟ خانم؛ هپ او، هپ او، كلمه‌لرندن عبارت قالبردى.

قائن آنا ... عجبا بوكلمه‌لرده نصل برمعجزكار معناى نفرت ، حس استكراه وعداوت موجود كه تلفظيله برابر بتون برحياتى معناسز ، لزومسز سببلرله ، وقايعله تلخ ايده‌جك ، حسن معاشرتى بوزه‌جق ، سعادتلى برعمرى دوچار كشمكش ايده‌جك برنكتهٔ خفى ، برمعناى ضمنى پيشكاه نظرده تجسم ايدوب طوريبور . بوحقسز ، لزومسز سؤتلقى نه‌دن ؟

بتون قادينلرك، قائن آنالرندن شكايت ايدن بتون كنج قيزلرك بركون قائن انا اولمق احتمالى

يوقيدر ؟ پك طبيعى اولان بواحتمال ايله برابر «قائن انا» تعبيرنده كنجلرك حس ايده‌جكى معناى نفرت نه‌دن بربشقه شكل وصورتده تجلى ايدوب طوريبور . ايكى قيز اناسى اولمق‌له برابر نكار فطنت خانم ده بونى دوشونه‌ميور، بركون كنديسنك ده قائن انا اوله‌جغنى نظر عبرتى اوكنده تجسم ايتديره‌ميور . اوزمان ده دامادك بتون برمأل نفرت واستكراه پوسكوره‌جكنى صداسيله :

— قائن انا دكلمى ؟ افندم . هپ او، هپ او؛ ديه‌بيله‌جكنى تخطر وتفكر ايده‌ميور .

***

مسعود كامى مكتبه كيتدى . نكار فطنت خانم برهفته ظرفنده كاملاً بوش ، بى‌فائده عذابلديكى زمانلرينى مسعود كامينك اوطه‌سنى دوزلتمك ، كتابلرينى قارشديرمق ، اونلرى تكرار (ئه‌تاژر)لك اوزرينه ديزمك ، مكتبدن اذينلى چيقديغى زمان

نصل يمكار يابديره‌جغنى دوشونمكله امرار ايلدى. اوهفته ايكى دفعه اوشاغى مكتبه كوندردى. مسعود كامينك راحت اولوب اولمديغنى صوردير دى . او ، ارزو ايليوردى كه مسعود كامى بوليلى مكتب حياتندن برحظ دويمسون ، نهارى اوله‌رق دوامه تمايل ايلسون .

فقط مسعود كامى ايلك هفته مكتبدن اذينلى اوله‌رق چيقديغى زمان :

— آه ! ينكه‌جكم . بيلسه‌ك بومكتب حياتى نقدر كوزل، نقدر فائده‌لى، نه‌درجه ذوقلى ... بونى بردرلو تعريف ايده‌مم كه .

ديمشيدى. نكار فطنت خانمك حرصندن بتون اعصابنى كره‌جك اولان بوجوابه قارشى او ، نصل ديه‌بيله‌جكدى :

— آه ! سن ده بيلسه‌ك ، بيلسه‌ك ....

ديمك بوحيات بويله‌دوام ايده‌جكدى ، سنه‌

Ek-2: Turnitin Raporu

SAFVET NEZİHÎ'NİN "TEEHHÜL ÂLEMİNDE" ROMANININ TRANSKRİPSİYONU VE DİL İNCELEMESİ

ORIGINALITY REPORT

5%
SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	abakus.inonu.edu.tr Internet	449 words — 2%
2	acikbilim.yok.gov.tr Internet	225 words — 1%
3	osbmyo.harran.edu.tr Internet	85 words — < 1%
4	Kasimoglu, Berrin. "Mevkufati Muhammed Efendi'nin Tercume-i Sadru's-seri'a Adli Eseri (Inceleme-Metin-Dizin-Tipkibasim II: 284b/16-310b/08)", Marmara Universitesi (Turkey), 2020 ProQuest	75 words — < 1%
5	isamveri.org Internet	74 words — < 1%
6	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet	66 words — < 1%
7	openaccess.firat.edu.tr Internet	59 words — < 1%
8	archive.org Internet	42 words — < 1%

9	turkcedersleriburda.wordpress.com Internet	40 words — < 1%
10	abakus.inonu.edu.tr:8080 Internet	34 words — < 1%
11	www.acarindex.com Internet	27 words — < 1%
12	www.diyalektolog.com Internet	25 words — < 1%
13	yateb.akdeniz.edu.tr Internet	24 words — < 1%
14	openaccess.29mayis.edu.tr Internet	17 words — < 1%
15	sbe.yalova.edu.tr Internet	17 words — < 1%
16	Geyikoglu, Nilay. "Haci Ali Bin Haci Muhammed Aksarayi'Nin Kitabu Baytar-Name tercumesi (Inceleme-Metin-Dizin).", Marmara Universitesi (Turkey), 2021 ProQuest	16 words — < 1%
17	www.yarbis.yildiz.edu.tr Internet	16 words — < 1%
18	www.yumpu.com Internet	16 words — < 1%
19	Imer, Erman. "Turkmen gahrimancilik eposi Gorogli: ovez Dara ceken, ovez oylenen, Arap Reyhan, Kirk Minler Boylari (Inceleme-Metin-Dizin-tipkibasim)", Marmara Universitesi (Turkey), 2020 ProQuest	15 words — < 1%

20 www.manas.kg
Internet

15 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES ON
EXCLUDE BIBLIOGRAPHY ON
EXCLUDE SOURCES < 15 WORDS
EXCLUDE MATCHES < 15 WORDS